

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA KRİZ YÖNETİMİ FAALİYETLERİ VE NATO İLE İLİŞKİSİ

Hazırlayan
Berke URAZ

Danışman
Doç. Dr. Oğuz SANCAKDAR

İZMİR
2007

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Avrupa Birliği Güvenliği Bağlamında Kriz Yönetimi Faaliyetleri ve NATO ile İlişkisi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

Berke URAZ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Berke URAZ
Anabilim Dalı : Avrupa Birliği
Programı : Avrupa Birliği
Tez Konusu : Avrupa Birliği Güvenliği Bağlamında Kriz Yönetimi Faaliyetleri ve NATO ile İlişkisi
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	O	OY BİRLİĞİ	O
DÜZELTİLMESİNE	O*	OY ÇOKLUĞU	O
REDDİNE	O**		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

	Evet
Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	O
Tez mevcut hali ile basılabilir.	O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	O
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	

ÖZET
Tezli Yüksek Lisans
Avrupa Birliği Güvenliği Bağlamında Kriz Yönetimi
Faaliyetleri ve NATO ile İlişkisi
Berke URAZ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı
Avrupa Birliği Programı

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve soğuk savaşın sona ermesi ile NATO' ya artık ihtiyaç kalmadığı ve Avrupa'nın kendi güvenliğini sağlayabileceği düşüncesi Avrupa-Atlantik bölgesinde yaygın hale gelmiştir.

SSCB'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden ülkelerdeki rejim ve yönetim belirsizlikleri, Yugoslavya'nın dağılması ve nihayet 11 Eylül 2001'de ABD'ye yönelik gerçekleştirilen terör eylemleri, AB ve ABD bakımından 21. yüzyılın güvenlik anlayışını ve tehdit algılamalarını belirlemiştir. Bu bağlamda, toprak ve enerji uğruna yapılan ülkeler arası savaşlardan ziyade; etnik nedenlerden, kötü yönetimden, fakirlikten ve 'asimetrik tehdit' olarak tanımlanan, nereden, ne zaman, ne şekilde geleceği kestirilemeyen terörist saldırılardan kaynaklanan çatışmalar dünya barışına ve güvenliğine öncelikli tehdit teşkil eden faktörler olarak tespit edilmişlerdir.

Avrupa Birliği, bir 'küresel aktör' olma hedefi doğrultusunda çok taraflılığı esas almak suretiyle, ODGP çerçevesinde askeri ve sivil mekanizmalar oluşturarak yeni tehditler ile mücadele yolunu tercih etmiştir. NATO ise icra ettiği hareketlerle gerek Yugoslavya ve diğer kriz bölgelerinde, gerekse terörizme karşı küresel boyutta mukabele edebilecek yegane güç olduğunu kanıtlamıştır. Irak krizi, mali yükün paylaşımı, Avrupa Ordusu oluşturma niyeti vb. konular nedeniyle AB-ABD arasında bazı görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve 'stratejik ortaklar' yeniden birlikte çalışabilir olmanın yollarını aramaya başlamışlardır.

Bu çalışmada AB ve NATO' nun güncel tehditlere karşı yeniden düzenlenen yapıları, kriz ve kriz yönetimi kavramları, AB ve NATO'nun kriz yönetimi faaliyetleri ile AB-NATO işbirliğine olan ihtiyacın değerlendirilmesine ve stratejik ortaklığın devam edip etmemesine yönelik bir sonuç ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1) Avrupa Birliği, 2) Kriz,

3) Kriz Yönetimi , 4) Stratejik Ortaklık, 5) Çok Taraflılık

ABSTRACT

Crisis Management Operations and procedures in context of European Union Security and relationships with NATO

Berke URAZ

**Dokuz Eylül University
Graduate Institute of Social Sciences
Department of European Union**

After the breakup of USSR and the ending of cold war, the opinion that there is no need for NATO existence as a defence organisation and that Europe can provide security of the continent by itself has occurred in the Euro-Atlantic area.

The shortfalls of the regimes and administrations in the countries which are separated from USSR and having independence, the wars of Yugoslavia's dissolution and finally terrorist attacks on 11 September 2001 has determined the security comprehension and threat perceptions of 21 st century for U.S.A and EU. In this context, conflicts induced from ethnic reasons, bad governance, poverty and asymmetric threats; including terrorist attacks which can't be foreseen how, where and when will happen has become more dangerous for peace and security on earth than traditional wars made between nations for the sake of energy and land.

Since European Union aims to be a global actor on security matters based on effective multilateralism, civilian and military mechanisms under the CFSP framework has been built in order to face the new threats. On the other hand, NATO has proven that it is the unique military organisation that can face the new threats globally, with the operations both launched in Yugoslavia, the other regions and operations against terrorism. The crisis of Iraq, burdensharing of defence expenditures in Euro-Atlantic area, the EU's intention to build a European Army vs. appeared some difference of opinions between USA and EU, leading the strategic partners looking for a new way to work together again.

In this study, the new structures of the EU and NATO; formed in order to face new threats, crisis and crisis management concepts, the operations carried out by NATO and EU, the evaluation of the necessity for the NATO-EU strategic partnership is examined and a conclusion is tried to be reached.

**Key Words: 1) European Union, 2) Crisis, 3) Crisis Management,
4) Strategic Partnership, 5) Multilateralism**

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA KRİZ YÖNETİMİ FAALİYETLERİ VE NATO İLE İLİŞKİSİ

YEMİN METNİ	II
TUTANAK	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XIII
TABLolar	XVII
ŞEKİLLER	XVIII
EKLER LİSTESİ	XIX
GİRİŞ	XX

BİRİNCİ BÖLÜM

21. YÜZYILDA ÇATIŞMA, KRİZ VE KRİZ YÖNETİMİ KAVRAMLARI, AB ve NATO’NUN YAKLAŞIMLARI

1.1	Çatışma Kavramı	s. 1
1.1.1.	Çatışmaların nedenleri	s. 3
1.1.1.1.	Geçmişe bağlı nedenler	s. 3
1.1.1.2.	Yapısal nedenler	s. 4
1.1.1.3.	Ara-Tetikleyici nedenler	s. 4
1.1.2.	Çatışmaların safhaları	s. 6
1.2.	KRİZ	s. 9
1.2.1.	Kriz Çeşitleri	s. 11
1.2.1.1.	Askeri-Güvenlik Krizleri	s. 11
1.2.1.2.	Devlet Düzeyinde Askeri-Güvenlik Krizleri	s. 12
1.2.1.3.	Sistem düzeyinde Askeri – Güvenlik krizleri	s. 16
1.2.2.	Kriz Yönetimi	s. 19
1.2.2.1.	Genel	s. 19

1.2.2.2.	Üçüncü Taraf Özellikleri	s. 22
1.2.2.3.	Üçüncü Taraf Stratejileri	s. 23
1.2.2.4.	Track I, Track II ve Track III Konseptleri	s. 24
1.2.2.5.	Kriz Yönetim Metotlarının Tanımlanması ve Karşılaştırılması	s. 28
1.2.2.5.1.	Kriz yatıştırma	s. 29
1.2.2.5.2.	Kriz Çözümlemesi	s. 30
1.2.2.5.3.	Kriz Dönüşümü	s. 31
1.2.2.5.4.	Barışı Koruma	s. 35
1.3.	AVRUPA'DA GÜVENLİĞE YÖNELİK SİYASAL ENTEGRASYON ÇABALARI	s. 36
1.3.1.	Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Avrupa-Atlantik bölgesinde Güvenlik Algılamalarındaki Değişimler	s. 40
1.3.1.1.	Genel	s. 40
1.3.1.2.	Avrupa Birliği	s. 42
1.3.1.2.1.	Maastricht Antlaşması	s. 42
1.3.1.2.2.	Amsterdam Antlaşması	s. 45
1.3.1.2.3.	St. Malo Zirvesi	s. 46
1.3.1.2.4.	Köln Zirvesi	s. 46
1.3.1.2.5.	Helsinki Zirvesi	s. 47
1.3.1.2.6.	Feira Zirvesi	s. 51
1.3.1.2.7.	Nice Zirvesi	s. 53
1.3.1.2.8.	Göteborg Zirvesi	s. 58
1.3.1.2.9.	Laeken Zirvesi	s. 60
1.3.1.2.10.	Sevilla Zirvesi	s. 62
1.3.1.2.11.	Kopenhag Zirvesi	s. 64
1.3.1.2.12.	2003-2006	s. 66
1.3.1.3.	NATO	s. 72
1.3.2.3.1.	Roma Zirvesi	s. 73
1.3.2.3.2.	Oslo Bildirisi	s. 74
1.3.2.3.3.	Brüksel Zirvesi	s. 74
1.3.2.3.4.	Madrid Zirvesi	s. 75
1.3.2.3.5.	Washington Zirvesi	s. 76
1.3.2.3.6.	Prag Zirvesi	s. 80

İKİNCİ BÖLÜM
AB VE NATO KRİZ MÜDAHALE KONSEPTİ, KURUM VE YAPILAR, KRİZ
YÖNETİMİ HAREKATLARI

2.1.	AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KRİZ YÖNETİMİ	s. 82
2.1.1.	Genel	s. 82
2.1.2.	AB Kriz Yönetim Konsepti ve Karar Alma Mekanizması	s. 89
2.1.3.	Stratejik Planlama	s. 89
2.1.4.	Operasyonel Planlama ve Komuta İhtiyaçları	s. 90
2.1.5.	NATO imkanları kullanılarak icra edilen AB Liderliğindeki	
Harekatlar		s. 90
2.1.6.	NATO imkanlarının kullanılmadığı AB Liderliğindeki	
Harekatlar		s. 91
2.1.7.	Harekatın İcrası ve Komuta İlişkileri	s. 92
2.1.8.	AB'nin Askeri Kriz Müdahale Konsepti ve Yetenekleri	s. 93
2.1.8.1.	Avrupa Yetenekler Eylem Planı (ECAP) Uygulaması	s. 94
2.1.8.2.	2010 Temel Hedefi	s. 100
2.1.9.	Avrupa Birliği'nde Sivil Kriz Yönetimi Konsepti	s. 102
2.1.9.1.	AB Sivil Temel Hedefi – 2008	s. 105
2.1.9.2.	Sivil Kriz Yönetiminde Öncelikli Dört Alan	s. 109
2.1.9.2.1.	Sivil Polis	s. 110
2.1.9.2.2.	Hukukun Üstünlüğü	s. 111
2.1.9.2.3.	Sivil İdare	s. 112
2.1.9.2.4.	Sivil Koruma	s. 113
2.1.9.2.5.	Gözlem ve Denetleme	s. 114
2.1.9.2.6.	Diğer Destek Görevleri	s. 115
2.1.10.	Kriz Yönetimi Kapsamında Oluşturulan Yapılar ve Kullanılan	
Kuvvetler		s. 115
2.1.10.1.	Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji	s. 115
2.1.10.2.	Avrupa Savunma Ajansı (ASA)	s. 116
2.1.10.3.	Muharebe Grupları	s. 119
2.1.10.4.	Avrupa Jandarma Kuvveti	s. 123
2.1.10.5.	Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği	s. 126
2.1.10.6.	Sivil Mukabele Timleri (CRT)	s. 127

2.1.11.	AB Kriz Yönetimi Harekatları	s. 130
2.1.11.1.	Tamamlanan AB Kriz Yönetimi Operasyonları	s. 130
2.1.11.1.1.	EUPOL PROXIMA / Makedonya	s. 130
2.1.11.1.2.	EUPAT / Makedonya	s. 132
2.1.11.1.3.	CONCORDIA /Makedonya	s. 132
2.1.11.1.4.	EUJUST THEMIS / Gürcistan	s. 133
2.1.11.1.5.	ARTEMIS / Kongo DC	s. 134
2.1.11.1.6.	Aceh Gözlem Görevi / Endonezya	s. 135
2.1.11.2.	Devam eden AB Kriz Yönetimi Harekatları	s. 137
2.1.11.2.1.	EUFOR Althea/Bosna-Hersek	s. 137
2.1.11.2.2.	EUPM /Bosna-Hersek	s. 138
2.1.11.2.3.	EUPOL KINSHASA / Kongo DC	s. 139
2.1.11.2.4.	EUSEC / Kongo DC	s. 140
2.1.11.2.5.	EUFOR DR / Kongo DC	s. 141
2.1.11.2.6.	EUJUST LEX / Irak	s. 142
2.1.11.2.7.	AMIS II Desteği/Darfur-SUDAN	s. 143
2.1.11.2.8.	EUBAM Rafah / Filistin	s. 144
2.1.11.2.9.	EUPOL COPPS / Filistin Bölgesi	s. 145
2.1.11.2.10.	EUBAM / Moldova-Ukrayna	s. 146
2.1.11.2.11.	EUPT / Kosova	s. 147
2.1.11.2.12.	AB'nin Lübnan'daki Faaliyetleri	s. 148
2.2.	NATO'DA KRİZ YÖNETİMİ	s. 152
2.2.1.	Genel	s. 152
2.2.2.	NATO Kriz Yönetimi Konsepti - Karar Alma Mekanizması	s. 156
2.2.3.	AAOK ve BİO'nun Kriz Yönetimi Konusundaki Potansiyeli	s. 161
2.2.4.	NATO Kriz Yönetimi Harekatları	s. 162
2.2.4.1.	IFOR/Bosna-Hersek	s. 163
2.2.4.2.	SFOR/Bosna-Hersek	s. 164
2.2.4.3.	KFOR/Kosova	s. 169
2.2.4.4.	Essential Harvest / Makedonya	s. 171
2.2.4.5.	Amber Fox / Müttefik Uyum / Makedonya	s. 172
2.2.4.6.	ISAF/Afganistan	s. 173

2.2.4.7. Irak	s. 177
2.2.4.8. Darfur/Sudan	s. 179
2.2.5. NATO'nun Kriz Yönetimi Maksadıyla Kullandığı Kuvvetler	s. 180
2.2.5.1. NATO Mukabele Gücü	s. 181

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KRİZ YÖNETİMİ FAALİYETLERİNDE AB-NATO İLİŞKİSİ, TÜRKİYE VE AB AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, KRİZ YÖNETİMİNDE SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ

3.1. KRİZ YÖNETİMİ FAALİYETLERİNDE AB-NATO İLİŞKİSİ	s. 184
3.1.1 Genel	s. 184
3.1.2. NATO Mukabele Gücü ve AB Ani Müdahale Yeteneklerinin Karşılıklı Gelişimi	s. 191
3.1.3. AB-NATO işbirliğinin Türkiye ve AB açısından Değerlendirilmesi	s. 192
3.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KRİZ YÖNETİMİNDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	s. 194
3.3. NATO'NUN KRİZ YÖNETİMİNDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	s. 198
3.4. Kriz yönetimi 'Askeri mi Sivil mi'?	s. 201
3.5. Kriz Yönetiminde Sivil-Asker İşbirliği	s. 203
3.5.1. Avrupa Birliği	s. 203
3.5.2. NATO	s. 204
3.6. Kriz Yönetimi alanında faaliyet gösteren Sivil Kurum ve Kuruluşlar	s. 208
3.6.1. EUISS	s. 208
3.6.2. Uluslar arası Kriz Grubu (ICG)	s. 208
3.6.3. Avrupa Barışın Tesisi İrtibat Ofisi (EPLO)	s. 209
3.6.4. Çatışmayı Önleme Ortaklığı	s. 208
SONUÇ	s. 212
KAYNAKLAR	s. 219
EK-A	s. 232
EK-B	s. 268

EK-C	s. 269
EK-D	s. 271
EK-E	s. 272
EK-F	s. 275

KISALTMALAR

AAOK	Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi
AAR	Air to Air Refuelling (Havada Yakıt İkmali)
AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AET	Agency Establishment Team (Ajans (Savunma) Yapılandırma Timi)
AFV	Armoured Fighting Vehicle (Zırhlı Muharebe Aracı)
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası
AJK	Avrupa Jandarma Kuvveti
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AMM	Aceh Monitoring Mission (Aceh Gözlem Harekatı)
AMIS	African Union Mission in Sudan (Sudan’da icra edilen Afrika Birliği Harekatı)
API	Avrupa Politik İşbirliği
ASA	Avrupa Savunma Ajansı
ASEAN	Association of South East Asian Nations (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği)
AT	Avrupa Topluluğu
ATA	Avrupa Topluluğu Antlaşması
ATAD	Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
BİO	Barış İçin Ortaklık
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	BM Mülteciler Yüksek Komiserliği
CAT	Crisis Action Team (Kriz Harekat Timi)
CSAR	Combat Search and Rescue (Harpte Arama-Kurtarma)
CSP	Country Strategy Paper (Ulusal Strateji Belgesi)
CDM	Capability Development Mechanism (Yetenek Geliştirme Mekanizması)
CEP	Civil Emergency Planning (Sivil Acil Planlama)
CIMIC	Civil – Military Coordination (Sivil-Asker İşbirliği)
CISP	Civilian Intervention for Sustainable Peace (Sürdürülebilir Barış için Sivil Aracılık)
CIVCOM	The Committee for Civilian Aspects of Crisis Management (Kriz Yönetimi Sivil Kanadı Komitesi)

CMCO	Civil-Military Cooperation (Sivil-asker koordinasyonu)
CMTF	Civilian-Military Task Force (Sivil-Askeri Görev Gücü)
CRT	Civilian Response Team (Sivil Mukabele Timi)
DAC	Development Assistance Committee ((OECD) Kalkınma Yardım Komitesi)
DCI	Defence Capabilities Initiative (Savunma Yetenekleri Girişimi)
DRC	Democratic Republic of Congo (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)
DSACEUR	Deputy Supreme Allied Commander Europe (Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı)
EAC	European Airlift Center (Avrupa Hava Ulaştırma Merkezi)
EADRCC	European Atlantic Disaster Response Coordination Center (Avrupa-Atlantik Doğal Afet Mukabele Koordinasyon Merkezi)
ECAP	European Capabilities Action Plan Avrupa Yetenekler Eylem Planı
EDA	European Defence Agency (Avrupa Savunma Ajansı)
EPLO	European Peacebuilding Liaison Office (Avrupa Barışın Tesisi İrtibat Ofisi)
ESDC	European Security and Defence College (Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji)
EUBAM	European Union Border Assistance Mission (AB Sınır Destek Harekatı)
EU COPPS	European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support (AB Filistin Polisi Destek Koordinasyon Ofisi)
EUISS	The European Union Institute for Security Studies (AB Güvenlik Bilimleri Enstitüsü)
EUMC	European Union Military Committee (AB Askeri Komitesi)
EUMCC	EU Movement Coordination Cell (Avrupa Ulaşım Koordinasyon Birimi)
EUMS	European Union Military Staff (AB Askeri Kadrosu)
EUPAT	European Union Police Advisory Team (Avrupa Birliği Polis Yönlendirme Timi)
EUPT	European Union Planning Team (AB Planlama Timi)
EUSR	European Union Special Representative (AB Özel Temsilcisi)
FfP	Funding for Peace (Barış İçin Finansal Kaynak)
FOC	Full Operational Capability (Tam Operasyonel Yetenek)
GAD	Global Approach on Deployability (Küresel Konuşlanma Yaklaşımı)

GAERC	General Affairs and External Relations Council (Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi)
GAG	(NATO) Güneydoğu Avrupa Girişimi
GAM	Gerakan Aceh Merdeka (Serbest Aceh Hareketi)
GBAD	Ground Based Air Defence (Yerde Konuşlu Hava Savunması)
HTF	Headline Task Force (Temel Hedef Görev Gücü)
ICG	International Crisis Group (Uluslar arası Kriz Grubu)
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (Eski Yugoslavya için Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi)
IEPG	Independent European Program Group (Avrupa Bağımsız Program Grubu)
IFOR	Implementation Force (NATO Uygulama Gücü)
IOC	Initial Operational Capability (Başlangıç Operasyonel Yeteneği)
IPTF	International Police Task Force (BM Uluslar arası Polis Görev Gücü)
IPU	Integrated Police Unit (Entegre Polis Gücü)
ISAF	International Security Assistance Force (Afganistan Uluslar arası İstikrar Gücü)
İİT	İl İmar Timi
JIAS	Müşterek Entegre İdari Yapılar
KAİK	Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi
KAK	Kuzey Atlantik Konseyi
KİS	Kitle İmha Silahları
MAP	Membership Action Plan Üyelik Eylem Planı
MONUC	United Nations Organisation Mission in the DRC (Kongo DC' de icra edilen BM Harekatı)
MoU	Memorandum of Understanding (Anlaşma Zabtı)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NBC	Nükleer, Biyolojik, Kimyasal
NMG	NATO Mukabele Gücü
ODGP	Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası
PARP	NATO Planning and Review Process (NATO Planlama ve Gözden Geçirme Süreci)
PBD	Peacebuilding and Development (Barışın Tesisi ve Gelişme)
PCC	Prague Capabilities Commitments (Prag Yetenek Taahhütleri)
Pol/Mil	Siyasi/Askeri
s.	Sayfa No

SAA	Stabilisation and Association Agreement (İstikrar ve Ortaklık Anlaşması)
SAP	Stabilisation and Association Process (İstikrar ve Ortaklık Süreci)
SEEGROUP	Southeast Europe Security Cooperation Steering Group (NATO) Güneydoğu Avrupa Güvenlik İşbirliği Yönetim Grubu
SFOR	NATO Stabilisation Force (İstikrar Gücü)
SG/HR	Secretary General / High Representative (AB Konseyi Genel Sekreteri - ODGP Yüksek Temsilcisi)
SGK	Siyasi ve Güvenlik Komitesi
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe (Avrupa Bölgesi NATO Komuta Karargahı)
SHIRBRIG	Standby High Readiness Brigade (Yüksek Hazırlıklı Tabur Kuvveti)
SHORAD	Short Range Air Defence (Kısa Menzil Hava Savunması)
SOFA	Model Agreement on The Status Of Forces (Kuvvetlerin Durumuna İlişkin Model Anlaşma)
SOMA	Model Agreement on The Status Of Civilian Missions (Sivil Görevlerin Durumuna İlişkin Model Anlaşma)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYG	(NATO) Savunma Yetenekleri Girişimi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UAV	Unmanned Aerial Vehicle (İnsansız Hava Aracı)
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission In Kosova (BM Kosova Geçici İdari Misyonu)
WEAG	Western European Armaments Group (Batı Avrupa Silahlanma Grubu)
WEAO	Western European Armaments Organization (Batı Avrupa Silahlanma Organizasyonu)
WU	Western Union (Batı Birliği)
WEU	Western European Union (Batı Avrupa Birliği)

TABLÖLAR

Tablo.1 : Krizlerin Safhaları ve Periyotları	s. 18
Tablo.2 : Track-I,II,III Aktörler ve Stratejileri	s. 26
Tablo.3 : Kriz Yatıştırma Yönetim Mantığı	s. 28
Tablo.4 : Kriz Çözümleme Yönetim Mantığı	s. 29
Tablo.5 : Kriz Dönüşümü Yönetim Mantığı	s. 31
Tablo.6 : 1990-1999 arası Silahlı Çatışmaların Bölgelere Göre Dağılımı	s. 79
Tablo.7 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 92
Tablo.8 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 93
Tablo.9 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 93
Tablo.10 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 94
Tablo.11 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 94
Tablo.12 : AB Yetenek Geliştirme Tabloları – 2006/1	s. 95
Tablo.13 : Kriz Yatıştırma Yönetim Mantığı	s. 112
Tablo.14 : AB Kriz Yönetimi Harekatları Tablosu	s. 145
Tablo.15 : AB Kriz Yönetimi Harekatları Tablosu	s.146

ŞEKİLLER

Şekil.1 : AB Kriz Yönetimi Harekatlarının Komuta-Kontrol Algoritması	s. 88
Şekil.2 : ASA Teşkilat Şeması	s. 113
Şekil.3 : Muharebe grupları genel tertip-komuta kontrol mekanizması	s. 115
Şekil 4 : Muharebe gruplarının öngörülen sevk ve idare zaman çizelgesi	s. 116
Harita.1: AB Kriz Yönetimi Harekatlarının Mayıs 2006 itibarıyla Durumları	s.125
Şekil.5 : Temel NATO Komiteleri	s.152
Şekil.6 : AB'nin üç sütunlu yapısı	s. 189

EKLER LİSTESİ

EK A : AB – NATO Kriz Yönetimi Faaliyetleri Kronolojisi

EK B : St. Malo Zirvesi Kararları

EK C : Washington Zirvesi Kararları

EK D : Kopenhag Zirvesi Kararları

EK E : AB Komisyonu Çatışmaların Temel Nedenleri Kontrol Listesi

EK F : T.C. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği

GİRİŞ

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Batı Almanya ile Doğu Almanya'nın birleşimi ile tökezleyen Doğu Bloku, NATO'nun 1990 Londra Zirvesi'nde 40 yılı aşkın süredir devam eden (başladığı hiç dile getirilmeyen) Soğuk Savaşın bittiğini ifade etmesiyle son bulmuştur. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile iki kutuplu dünya düzeni sona ermiştir.

Bu durum, ilk bakışta asıl tehdidin ortadan kalktığını akla getirebilir. Ancak Atatürk'ün söylemiş olduğu “İnsanlığın hepsini bir vücut ve her milleti bunun bir organı saymak icap eder; bir vücudun parmağının ucundaki acıdan, diğer bütün organlar etkilenir; dünyanın herhangi bir yerinde bir rahatsızlık var ise bundan bana ne? dememeliyiz; böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla meşgul olmalıyız.” ifadesinin tam olarak karşılığını bulacağı yeni bir dünya düzeni ile karşı karşıya kalınmıştır.

Dünya genelinde ülkeler arası savaş ve çekişmeler büyük ölçüde sona ererken, stratejistler yeni tehdit tanımlamaları yapmaya başlamışlar, sonuç itibarıyla ‘güvenlik’ ve ‘tehdit’ algılamalarının değiştiği, tehdidin ‘nereden, kimden ve ne zaman’ geleceğinin artık öngörülelemeyeceği anlaşılmıştır.

Ülkeler arası savaşların ve krizlerin giderek daha az görülmeye başlandığı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının da etkisiyle ‘etnik çatışmalar’, ‘iç savaşlar’, terörizm ve organize suç unsurlarının artış gösterdiği tespit edilmiştir. İlerleyen dönemlerde ülkelerin iç ve dış güvenliklerine yönelik bu olumsuz koşulların tümüne ‘kriz’, bunlarla mücadele etmek üzere uluslar arası organizasyonlar vasıtasıyla icra edilen faaliyete de ‘kriz yönetimi’ denilmiştir.

Bu durum savunma gücüne sahip uluslar arası organizasyonları ve ülkelerin yeni tehditlere karşılık olarak savunma yapılanmalarını yenileme ihtiyacının doğmasına neden olmuştur.

Avrupa Birliği ve NATO bu yönde süratle kararlar almış ve uygulamaya geçmiş, kurumsal yapıları içerisinde ‘kriz yönetimi’ ile ilgili yeni birimler oluşturmuştur.

Yaşanan kriz durumlarından alınan dersler neticesinde, Kriz Yönetiminde en önemli unsurun ‘erken ihbar’ olduğu görülmüş, sivil toplum da bu duruma kayıtsız kalmamış, gerek Avrupa ve gerekse A.B.D’ de çok sayıda güvenlik enstitüleri, eğitim merkezleri ve benzeri kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur.

Dünya genelinde meydana gelen ve ‘kriz’ olarak tanımlanabilecek, çatışmaya dönüşebilecek olaylara müdahale edebilecek yegane kuruluş olan BM, sayıca artmış olan ve bütün dünya coğrafyası üzerinde patlak veren kriz durumlarına müdahale etmek için diğer uluslar arası kuruluşların desteğine ihtiyaç duyar hale gelmiştir.

Soğuk savaşın sona ermesiyle kuruluş amacını gerçekleştirdiği ve artık kendisine ihtiyaç kalmadığı bir çok platformda dile getirilen NATO, bu durumu aşabilmek için üstün askeri imkan ve kabiliyetleri ile kriz yönetimi faaliyetlerinin icrasında en etkin rolü üstlenebilecek organizasyon olarak kendini yeniden tanımlamış ve 1991 yılında Roma’da kabul ettiği, 1999 yılında Washington’da yapılan zirve toplantısında güncelleştirilen ‘Yeni Stratejik Konsept’ ile görev alanını yeniden belirlemiştir. Eski Yugoslavya’nın dağılmasıyla Balkanlar’da meydana gelen olaylara uluslar arası toplumun etkin biçimde müdahalede bulunamaması NATO’ya olan ihtiyaı yeniden gündeme getirmiş, NATO da Balkanlar’daki çatışmaları sona erdirerek ‘alternatifsiz’ olduğunu göstermiştir. 11 Eylül 2001’de A.B.D’de meydana gelen terör eylemleri neticesinde terörizme karşı topyekn mücadeleyi öngören ve 5. maddeye tarihinde ilk kez işlerlik kazandıran NATO dünya barışı ve istikrarı için daha uzun yıllar etkinliğini koruyacağının işaretini vermiştir. Ancak hantal bir Komuta Yapısına sahip olması ve Kriz Yönetiminin askeri olduğu kadar sivil müdahaleye de ihtiyaç göstermesi nedeniyle çok kapsamlı bir ‘dönüşüme’ ihtiyaç duyduğu anlaşılan İttifak, süratle bu konunun üzerine gitmiş, Komuta Yapısını değiştirmiş, kriz yönetimi faaliyetlerinin sivil boyutunu da icra edebilecek şekilde yeniden yapılanmıştır.

Uzun süredir ‘ekonomik dev, siyasi cüce’ olarak anılan, ekonomik bütünleşmedeki başarısını siyasi etkinliğiyle gerçekleştiremeyen Avrupa Birliği ise, özellikle Ortak Dış ve Güvenlik Politikası konusunda farklı görüşlere sahip iki ülke olan İngiltere ve Fransa liderlerinin 1998 yılında St. Malo’da gerçekleştirdikleri zirve neticesinde Avrupa savunmasının Avrupa tarafından sağlanması ve askeri yeteneklerin geliştirilmesi yönünde görüş birliği sağlamışlar, diğer ülkelerin de desteğiyle 1999 Köln ve Helsinki Zirveleri’nde alınan kararlar doğrultusunda siyasi ve askeri bakımdan da küresel bir güç olma hedeflerini ortaya koymuşlardır.

Balkanlarda Avrupa coğrafyası içinde yaşanan olaylara müdahalede yetersiz kalan Avrupa Birliği, A.B.D.’nin de Avrupa güvenliğine Avrupalıların daha fazla kaynak ayırması gerekliliğini vurgulamasıyla ODGP sütununa ağırlık vermeye başlamıştır. Bu kapsamda, sadece kendi sınırları içerisinde değil, tüm dünyada barış ve istikrarın sağlanmasını hedefleyen Avrupa Birliği tarafından hedefler belirlenmiş, mevcut yetenekler değerlendirilmiş ve üye ülkelerden taahhütler alınmıştır.

Avrupa Birliği, kriz yönetiminin sivil boyutunu ve günümüzün kriz yönetimi hareketlerinde yalnız askeri müdahale ile istikrar sağlanmasının olanaksız olduğunu kavramış, 2000 yılında icra edilen Feira Zirvesi’nde öncelikli dört alan tespit ederek sivil kriz yönetimi mekanizmasını oluşturmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalar ve elde edilen yetenekler doğrultusunda 2000 yılında Nice Zirvesi’nde Avrupa Birliği’nin artık otonom kriz yönetimi hareketleri icra edebileceği belirtilmiştir.

Her ikisi de askeri ve sivil boyutuyla kriz yönetimi faaliyetleri icra edebilir nitelikteki iki organizasyon olan AB ve NATO benzer faaliyetleri farklı yapılar içerisinde icra eder duruma gelmiş, NATO üyesi olup AB üyesi olmayan ülkelerin faaliyetlere katılım durumu belirsiz hale gelmiş ve AB’nin NATO dışında bir ‘Avrupa Ordusu’ oluşturmak istiyormuş gibi görünmesi AB-NATO arasında gerginliğe yol açmış olsa da uzun süren karşılıklı danışmalar sonunda ve imzalanan anlaşmalar doğrultusunda, kaynak israfına yol açmaması maksadıyla ve ikilemelerin oluşmaması kaydıyla her iki organizasyon da kendi faaliyetlerini karar verip icra edebilir hale gelmiştir.

Bu bağlamda, her ikisi de sivil ve askeri yeteneklerini geliştirme gayreti içinde olan AB ve NATO'nun işbirliği yapmasının en uygun hareket tarzı olduğu değerlendirilmiş, bu maksatla karşılıklı danışma kurulları ve birimler oluşturulmuştur.

Halihazırda hem AB, hem de NATO dünyanın değişik bölgelerinde gerek otonom, gerekse koordineli kriz yönetimi hareketleri düzenlemektedirler.

AB ve NATO'nun, Birleşmiş Milletler, AGİT ve diğer uluslar arası organizasyonlarla da işbirliği halinde dünya barışına katkıları devam etmekte, diğer taraftan da askeri ve sivil yeteneklerini günümüzün Kriz Yönetimi hareketlerine uygun hale getirme çabaları sürmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

21. YÜZYILDA ÇATIŞMALAR VE NEDENLERİ, AB ve NATO’NUN YAKLAŞIMLARI

1.1. ÇATIŞMA KAVRAMI

Çatışmalar, karşıt güçler arasında çeşitli şekiller alan bir mücadele olarak tanımlanır. Çatışmaların alanı geniştir. Bu mücadele, kaynaklar, düşünceler, değerler, beklentiler ve vazgeçilmez ihtiyaçlar üzerinedir.¹

Çatışmalar, sadece kavramsal olarak değil, tarihsel açıdan da geniş bir alana sahiptir. Bir başka deyişle, insan yaşamı kadar eski bir olgudur.² Çatışmaların içinde, istekler, ihtiyaçlar ve zorunluluklar vardır. İstekler, ihtiyaçlar ve zorunluluklar, çatışmaları dinamik bir olgu haline getirirler.³ Bu dinamizm, ihtiyaçlar ve istekler arasındaki farklılıklardan doğmaktadır. Aynı hedefe yönelik olarak, iki kişi arasında çatışma olabileceği gibi, birinin isteğinin diğerinden farklı olması halinde de çatışma çıkabilir. Çatışma, birbirleri arasında mücadeleyi kazanmak isteyen karşıtların veya düşman tarafların zorlayıcı etkileşimlerini temsil etmektedir.⁴ Zorlayıcı etkileşimler dört şekilde meydana gelmektedir.

- Bireysel düzey;
- Toplumsal / ulusal düzey,
- Toplum ötesi / uluslararası düzey;
- Küresel düzey;⁵

¹ John W Burton, Conflict Resolution : Its Language and Process, London The Scarecrow Press, 1996 s. 21.

² Michael Brecher, Crises in World Politics, Oxford Pergamon Press, 1993, s. 4.

³ Dennis JD Sandole, “Paradigm, Theories and Metaphors in Conflict and Conflict Resolution: Coherence or Confusion?”, Conflict Resolution Theory and Practice, Dennis JD Sandole ve Hugo Van Der Merve, Manchester University Press, 1993, s. 6.

⁴ Ted.R.Gurr. Handbook of Political Conflict: Theory and Research, New York: Free Press, 1980, s. 1.

⁵ Kenneth Waltz, Man The State and War: A Theoretical Analysis, New York, Columbia Uni. Press, 1959, s. 25.

Çatışmanın kriz kavramına ulaşmak açısından en iyi tarif edici unsurları, çatışmanın içinde bulunduğu çevre ile isimlendirilmesidir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- İç çatışmalar ,
- Bölgesel çatışmalar,
- Uluslararası çatışmalar.

1990'lı yılların sonunda, bloklar arası gerilimin azalması ve soğuk savaşın sona ermesiyle, beklenmedik bir biçimde Somali, Yugoslavya, Tacikistan, Cezayir, Sierra Leone, Rwanda, Meksika ve Nepal'de bir seri iç-savaş çıkmıştır. Her ne kadar dünya kamuoyu devletler arasında çıkan İsrail-Filistin ya da Keşmir bölgesindeki çatışmalara odaklanmış olsa da, soğuk savaşın bitiminden günümüze kadar olan süreçte, şiddet içeren çatışma ve krizler devlet ya da bölgelerin iç dengelerinden kaynaklanmıştır.⁶

Kriz ve çatışmaların devletler arasında yaşanmasındansa ülke içinde meydana gelmesi özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan bir olguyla yakın bağlantılıdır. Bunu da, ulus devletlerin, kendisini genel hükümet krizi, ekonomik yoksulluk, toplumsal bunalım ve çöküşle gösteren iflası şeklinde nitelendirmek mümkündür.

Devletlerin bu iflasını iki şekilde tanımlamak mümkün olabilir: birincisi, dikey meşruiyet olarak nitelendirilen, devlet ile toplum arasındaki bağın kopmuş olması, toplumun, yönetimde bulunan kadrodan hoşnutsuzluk duyması, ikincisi ise yatay meşruiyet şeklinde tanımlanan, farklı etnik grupların aynı ulusal kimliği paylaşmamaları ve ulusal birliğe katılmamaları durumudur.⁷

⁶ Hans Günter Brauch, P.H.Liotta, Antonio Marquina, Paul F. Rogers ve Mohammed El-sayed Selim, Security and Environment in the Mediterranean, Springer, 2003 s. 157.

⁷ Günther Bachler, Kriz Yönetimiyle Bağlantılı Devlet Reformu, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Ekim 2001, Erişim: 07.09.2006, http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_baechler_handbook.pdf, s. 4.

Uluslararası çatışmalar ise bir veya daha fazla ulus devlet arasında çıkarlar. Değerler, ihtiyaçlar nedeniyle meydana gelen zorlayıcı etkileşimler olarak tanımlanabilir. Zorlayıcı etkileşimler, bir konuda değil birçok konuda olurlar. Bir toprak anlaşmazlığı, bir devletin diğer bir devletin üzerindeki azınlığa kötü davranması, uluslararası hukuksal bir anlaşmazlık, zorlayıcı etkileşimlerin kaynağı olabilir. Çatışmanın yapısı bakımından zorlayıcı etkileşimler üç başlık altında ele alınabilir:

- Çıkar çatışmaları,
- Yanlış anlamadan doğan çatışmalar,
- İdeolojik çatışmalar .

Bunlar uluslararası çatışmaların süresini ve yoğunluğunu da belirler. Çatışmaların süresi ve yoğunluğu, bağımsız iki değişkendir. Çatışmanın süresi, kriz kavramına ulaşabilmek açısından çatışmalardaki zaman dilimlerini belirlemektedir. Yoğunluğu ise askeri aktivite konusunda belirleyici olmaktadır. Örneğin çok yoğun çatışmalar krize daha elverişli olurken, süreleri çatışmanın tarihsel kökenleri açısından psikolojik faktörleri de hesaba katmayı zorunlu hale getirmektedir. Çünkü uluslararası çatışmaların kuşaktan kuşağa aktarıldığı da görülmektedir.

1.1.1. Çatışmaların nedenleri :

1.1.1.1. Geçmişe bağlı nedenler :

Tarihi, coğrafi ve doğal nedenler bu kapsama girer. Örneğin Sovyetler Birliği'nin ideolojisinin ve bloğun çökmesiyle, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerine yönelik bir karar verme mekanizması bulunmayan birçok ülke meydana gelmiştir. Doğal kaynakların fazla oluşu bu güce sahip olmak isteyen güçlerin çatışma yaratma teşebbüsleriyle neticelenebilir.

1.1.1.2. Yapısal nedenler :

Derin köklü sosyo-ekonomik ve tarihi şartların getirdiği, çok sayıda insanı etkileyen olumsuz koşulların uzun süre devam etmesiyle meydana gelir, şiddet içeren çatışmaya kadar gidebilecek olan bu nedenler şöyle sıralanabilir :

- Ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olması
- Nüfus baskısı, yüksek oranda mülteci akını, doğal ve ekonomik kaynakların yetmezliği
- Topluluk içerisindeki ana oluşumlar arasındaki sosyal uçurum
- Eşitsizlik
- Tarihten gelen iç grup çatışmaları

1.1.1.2. Ara-Tetikleyici Nedenler :

Politik süreç ve ideolojiler, siyasetçilerin tahrik eğilimli, partizan uygulamaları, varolan şiddetin devamı, kolluk kuvvetlerinin asayiş sağlayamaması da şiddet içeren çatışmalara neden olan diğer durumlardır. Yukarıda belirtilen durumların her biri tek başına şiddet içeren çatışmaların yaşanması için yeterli olmayabilir, ancak birkaçının birden yaşanması halinde bu ihtimal artar.⁸ Tetikleyiciler, silahlı çatışmanın ne zaman patlak vereceğini etkileyen faktörlerdir; bunları ele almak, sorunun neden başladığını değil, neden o zaman başladığını açıklamaya yardımcı olabilir.

Silahlı çatışmaları açıklayabilmek için ekonomik ve siyasi nedenler arasında bir tercihe gitme zorunluluğu yanıltıcıdır. Ekonomik yetersizlikleri ve çevre sorunlarını vurgulayan açıklamalar, insanların temel gereksinimlerini karşılama sorunlarının nasıl bir siyasi kriz ortamını yarattığı konusunu irdelemektedirler. Çok sayıda insanın silahlanmayı hem yasal hem de belki yaşam gereksinimlerini güvenceye alabilecek tek yol olarak görmeleriyle birlikte şiddete başvurma yoluna kolayca girilir.

⁸ Brauch, Liotta, Marquina, Rogers ve Selim, a.g.e., s. 158.

Yani insanlar, haksızlıkla karşı karşıya kaldıklarını, dolayısıyla bunu gidermek zorunda olduklarını düşünmektedirler. Ancak insanların birçoğu, bu tarz kararları kendiliğinden vermezler. Siyasi ayaklanma, liderlerin, onların kalplerini ve akıllarını olduğu gibi, sadakat ve kararlılıklarını da kazanmaları ve de savaşa ikna edilip itilmeleriyle gerçekleşir. Dolayısıyla, şiddetin baş gösterdiği krizlerde, gerilimin tırmanışı ve azalmasıyla ilgili hiçbir gerçek analiz siyasi boyutları gözardı etmemelidir.⁹

Kötü ekonomik şartlar ve siyasi açılımların eksikliği, çifte adaletsizlik olarak algılanmaktadır. Adaletsizlik konusu insanları siyasi olarak harekete geçirmektedir. İnsanlar kendilerini bir davaya adarken, bunun adil olduğuna inanır, ya da en azından kendi hayatlarında gördükleri adaletsizliği değiştireceğini düşünürler. Dolayısıyla, bir toplumda ya da farklı ülkeler arasında iktidar ve gönencin dağılımından ötürü sömürülmeye hazır bir adaletsizlik duygusu, siyasi harekete geçiş için temel malzemeyi oluşturmaktadır.

Etnik farklılık, tam karşılığının bulunması çok zor olan bir tanımlamadır. Genellemeye gidilmesi, etnik kimliğin geniş bir yelpazede bulunan farklı temellere dayalı tanımlamaları olmasından ötürü çok zor ve yanıltıcı bir durumdur. Farklı durumlarda gruplar kendilerini, dil, din, deri rengi, yer ya da tarih gibi göstergelerin bir araya gelmesinden ötürü etnik birlik sağlamış bir toplum olarak tanımlamaktadırlar. Belli bir etnik kimliğin sağlanmasında belirleyici nokta, ortak tarihi deneyimler, mitler ve dini inançlar ya da başka özellikler değildir. Bunlar ancak, bir grubu diğer gruptan ayıran önemli faktörler olduğuna dair ortak bir kanaati oluşturdukları takdirde belirleyici olmaktadır. Bu şekilde paylaşılan bir kanaatin oluşmasına yardımcı iki faktör, başka gruplarla karşılaştırıldığında ayrımcılığa maruz kalma deneyimi ve grup çıkarlarının savunulması için siyasi hareketlendirmedir.¹⁰

⁹ Dan Smith, Kriz Bölgelerinde Savaş Çıkma Eğilimleri ve Nedenleri, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Haziran 2000, Erişim: 07.09.2006, http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_smith_handbook.pdf, s. 5.

¹⁰ Smith, a.g.e., s. 6.

Dünya genelinde hangi bölge olursa olsun kriz hep olagelmıştır. Ancak krizlerin faal hale getirilmesi için belli birtakım itici-uyarıcı güçlerin uygun ortamlarda güç kazanması gerekmektedir. Krizlerin faal hale gelmeleri ancak bu türden uygun ortamlarda, uyarıcıların güçlü olduğu şartlarda gerçekleşir. Uluslar arası hukuk kural ve normlarının eksikliği, yokluğu, yeterince uygulanamaması, uluslar arası sistemdeki arabulucuların yetersizliği ya da arabuluculuk görevini kendi ulusal menfaatlerini gözetmek maksadıyla kullanmayı tercih etmeleri, demokratik olmayan rejim ve yönetimler, hükümetlerin zaaf ve zafiyetleri, ekonomik refah düzeyinin düşük olması, iç istikrarın zedelenmeye müsait olması, siyasi katılım ve siyasi kültürün düşük olması, ülke sınırlarında karmaşa olması, otorite bölünmüşlüğü, jeo-stratejik konum, farklı etnik yapılar, siyasal rejime ve hükümete aidiyet hissetmeyen toplulukların çokluğu ve buna karşın yönetimlerin baskıcı tutumu, yer altı ve yer üstü kaynaklarının yabancı ülkelerin ilgisini çekecek kadar fazla olması, hırslı ve hırçın milliyetçilik krizlerin tırmanmasını kolaylaştıran ve krizleri aktif hale geçiren genel unsurlardır. Bu unsurların herhangi birinde ortaya çıkacak kontrolsüz bir güçlenme ya da bir tür kırılma, zaman, mekan ya da koşul kollayan kriz olgusu için itici bir güç oluşturacak ve kriz kolaylıkla bir çatışmaya dönüşebilecektir.¹¹

1.1.2. Çatışmaların safhaları :

İstikrarlı barış ya da yapıcı çatışma : Mevcut kural ve yasalar gereği farklı gruplar arasında diyalog şeklinde süren metoddur.

İstikrarsız barış : Gruplar arasında gerginliğin tırmanmaya başlaması, kutuplaşmaların artması ve düşük seviyeli şiddet olaylarının başlaması,

Kriz : Taraflar arasında gerilimin artması, şiddet içeren faaliyetlerin icra edilmesi,

¹¹ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri (İkinci Uluslar Arası Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 27-28 Mayıs 2004), Genkur Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 320.

Savaş : Organize edilmiş kuvvetler arasında süreklilik arz eden silahlı çatışma durumu,

Beraberlik (pat) durumu : Tarafların yenilememesi,

Silahlı kuvvetler arasındaki çatışmanın ateşkes ile duraklatılması,

Karşılıklı danışmaya dayanan kalıcı barışın sağlanmasına yönelik diyalog,

Yeniden yapılanma : Devlet kurumları ve sistemi ile ekonominin yeniden düzenlenmesine yönelik çabalar,

Çatışma sonrası uzlaşma : Dış dünya ve üçüncü taraf organizasyonlarla entegrasyon süreci¹²

Günümüzde strateji uzmanları ve bilim adamları tarafından olası kriz bölgeleri ve savaşlar üzerinde yapılan çalışmalar, bu durumların sıklıkla üçüncü dünya ülkelerinde yoğunlaştığını tespit etmiştir. Ancak, risk taşıyan ve bu riskin krize dönüşmesini sağlayabilecek yegane topluluğun üçüncü dünya ülkeleri olduğunu ifade etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Her bir devlette ya da bölgede olası risk uyarıcıları bulunmaktadır. Bu uyarıcılar, bölge ve bölgelerde yer alan devletlerin siyasal, toplumsal ve kültürel özellikleri doğrultusunda ivme kazanacaklardır.¹³

Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde yer alan devletler arasında mevcut sınır sorunlarının, toprak anlaşmazlıklarının ve etnik ayrılıkçı hareketlerin iç savaşa ya da ayrılıkçı savaşa dönüşmesi, doğuya doğru genişleme yönünde gayret gösteren, bununla birlikte kendi sınırları ve ortaklık alanı dışındaki ülkelerle daha yakın ilişkiler geliştirme isteğinde olan Avrupa Birliği ve NATO'nun da bu durumlardan dolayı da olsa etkilenmesine neden olabilecektir.

¹² Brauch, Liotta, Marquina, Rogers ve Selim, a.g.e., s. 159.

¹³ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 320.

Bu kriz ve çatışmalar ister istemez diplomatik ve askeri tedbirler alınmasını gerektirmiş, alınan tedbirler birçok ülkenin bütçe düzenlemelerine etki etmiş, çokuluslu ve sivil toplum kuruluşlarının ilgisini bu bölgelere yöneltmiş, dünya kamuoyunun ilgisini çekmiştir.

Bu yıkıcı kriz ve çatışmaların birbiri ardına patlak vermesi, sarf edilen çabaların, diplomatik girişimlerin ve barışı koruma faaliyetlerinin çoğu zaman sonuçsuz kalması üzerine, yöneticiler ve organizasyonlar, bu tip krizlerin oluşmadan ya da çatışmaya dönüşmeden önce müdahale edilerek bastırılmasının çok daha insani ve ekonomik olduğunu tespit etmişlerdir. 2002 yılında, ‘çatışmayı önleme’ tümcesi henüz literatürümüze bile tam olarak girmemişken, operasyonel olarak çatışmayı önleme faaliyetleri yapılmaya başlanmıştır.¹⁴

Özünde çatışma, farklı aktörlerin amaçları arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Ancak bir çatışmanın şiddet içermesi veya içermemesi durumu söz konusu olabilir. Çoğu zaman, bir çatışmanın şiddete dönüşmesini engellemek için ulusal ya da yönetsel etkenler kullanılır. Bunları kısaca sosyal yapı, dini temalar, geleneksel yöntemler, seçimler, yasalar, yargı sistemi olarak sayabiliriz ve daha bir çok ‘şiddet içeren (Silahlı) çatışmayı’ önleyici düzenlemeler de bunlara ilave edilebilir. Bununla birlikte, bugüne kadar uygulanmış olan geleneksel kalkınma yardımlarının, dikey ve yatay meşruiyet yetersizliğinden dolayı meydana gelen kriz ve çatışmaları engellemek veya sonlandırmak konusunda yetersiz kaldıkları artık açıkça görülmüştür.¹⁵

Bu durumdaki devletlerin iç bunalımı yenmelerine, ekonomik kalkınmaya ulaşabilmelerine ve toplumsal çöküşü durdurabilmelerine yardımcı olmak için devletin yeniden yapılanma sürecine girmesi gerekmektedir. Yeni bir siyasi, ekonomik ve sosyal çevrenin yaratılması şarttır. ‘İyi yönetim’ bu bağlamda çok kullanılan bir terimdir ve yeniden yapılanmanın temel taşı olabilir. Bir ülkenin iyi yönetildiği, hukuk devleti, kamu yönetimi, yolsuzluğa karşı mücadele ve askeri

¹⁴ Brauch, Liotta, Marquina, Rogers ve Selim, a.g.e., s. 160.

¹⁵ Bachler, a.g.e. s. 5.

alandanda aşırı harcamaları sınırlamak diye sıralayabileceğimiz dört ana öge ve bununla bağlantılı katılımcı kalkınma, demokratikleşme ve insan haklarına saygı öğelerinden anlaşılmaktadır.¹⁶

Tek başına iyi yönetim elbette sürdürülebilir barış ve kalkınma için gerekli ön koşulları yerine getirmeye yeterli değildir. Çünkü ancak dikey meşruiyeti yeniden kurmaya hizmet etmekte ve temel değerlerde geniş uzlaşma sahibi çoğulcu bir toplumun işlerliği için gerekli yatay meşruiyeti sağlamamaktadır. Bu anlamda böyle bir devletin içindeki gruplar halen kendilerini yabancılaşmış ve bu farklı grupları bir ulus olarak birbirine bağlayabilecek bir ortak kimlikten yoksun hissedebilirler.

1.2. Kriz

- Kriz"; yüksek öncelikli değerlere, alakalara ve menfaatlere tehdit oluşturan milli veya uluslararası bir durum,
- Bunalım, buhran bir toplumun, bir kuruluşun veya bir kimsenin yaşamında görülen güç dönem,¹⁷
- "Tehlikeli veya büyük zorluk zamanı, özellikle bir hastalıkta dönüş noktası,¹⁸
- Kriz, önemli değişikliklerin meydana gelmek üzere olduğu, dengesiz ve hassas bir zaman veya olaylar sürecidir.¹⁹
- Türkçe sözlük, Osmanlıca-Türkçe sözlük ve Türkçe-İngilizce büyük lügat gibi dokümanlarda, buhran ve kriz kelimeleri hemen hemen aynı anlamda kullanılmıştır ve genelde bu kelimeler bir işin, eylemin, sınırından çıkması ve tehlikeli bir döneme girmesi anlamına gelmektedir.

¹⁶ OECD Kalkınma Yardım Komitesi (Development Assistance Committee (DAC))'nin tanımıdır.

¹⁷ TDK, Türkçe Sözlük, Yeni Baskı, s. 919.

¹⁸ The Concise Oxford Dictionary, New Edition for the 1990s, s. 275.

¹⁹ Sadi ÇAYCI, Harekât ve Silahlı Çatışma Hukuku Açısından Kriz Yönetimi Konferans Notu, HAK, Ekim 2000, s. 3.

Diğer bir ifade ile bir ülkenin veya ittifakın çıkar ve hedeflerini olumsuz yönde etkileyen ve tehlikeye sokma eğilimi gösteren beklenmedik olaylar kriz veya buhran durumu olarak tanımlanmaktadır.

Krizin diğer alternatif tanımları:

Uluslararası sistemlerde veya bağlısı alt sistemlerde normal seviyenin üzerinde, şiddet ihtimalini artıran süratle gelişen olaylar,

İki veya daha fazla hükümet arasında, tehlikeli şekilde savaş olasılığı yaratan, çatışma veya kısa süreli savaşa neden olan faaliyetler,

Askeri düşmanlık olasılığı ile beraber, iki veya daha fazla hasım arasında karışıklığa itici karşılıklı etkilerin yoğunluğunda artışa neden olan statü değişikliği olarak açıklanabilir.

Hangi tanım kabul edilirse edilsin, krizin teşhis edilmesi önemlidir. Birisi için kriz olan, başkası için kriz olarak değerlendirilmeyebilir.

Bir kriz, politik, askeri veya insani olabilir, politik veya askeri bir uyuşmazlık, teknolojik olaylar veya doğal felaketler krize neden olabilir. Kriz yönetimi de, bu çok çeşitli kriz türleri ile farklı yöntemlerle mücadele edebilmeyi kapsar.²⁰

Günümüzdeki stratejik ortamda, belirsizlikler ve riskler, akut krizlere neden olmaktadır. Güvenlik; önlenmesi zor olan ve çok çeşitli yönleri kapsayan askeri veya askeri olmayan riskler nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu riskler, Avrupa-Atlantik bölgesinde ve müttefiklerin etrafında bölgesel krizler çıkma ihtimalini, belirsizliği ve istikrarsızlığı kapsamaktadır.

²⁰ NATO Topics: Crisis Management, A Fundamental Security Task, Haziran 2005, Erişim : 05.09.2006, http://www.nato.int/issues/crisis_management/index.html

Avrupa-Atlantik bölgesindeki ve civarındaki bazı ülkelerde, ciddi ekonomik, sosyal ve politik sorunlar yaşanmaktadır. Etnik ve dini ayrılıklar, toprak tartışmaları, gelişmede geri kalma, insan haklarının ihlalleri ve ülkelerin bölünmesi, yerel ve sonrasında bölgesel istikrarsızlığa neden olmaktadır. Gerilimin artması sonucu, komşu ülkelere sıçrayabilecek ve güvenliği tehdit edebilecek krizler ve silahlı çatışmalar oluşmaktadır.

1.2.1. Kriz Çeşitleri

1.2.1.1. Askeri-Güvenlik Krizleri

Krizleri belirleyen temel göstergeler şunlardır:

- Taraflar arasında temel değerlere yönelik bir tehdidin olması,
- Bu tehdidin niyeti ifade eden bir harekete dönüşmüş olması; ve
- Açıktan açığa askeri bir aktivite içermesidir.²¹

Bir askeri-güvenlik krizi, öncelikle temel değerlere yönelik bir tehdidi içermelidir. Temel değerler, aktör düzeyinde düşünüldüğünde, insan topluluğunu, ülkenin topraklarını ve egemenliğini temsil etmektedir. Eğer bağımsız siyasal birimler olarak düşünürsek, o bağımsız siyasal birimin algıladığı temel değerlerine yönelik bir tehdit söz konusudur. Bu bir bağımsız siyasal birim için, polis tarafından bir baskı hareketine uğramak olabilmektedir.

Temel değerlere tehdit olması, tek başına krizi gösteren bir kriter değildir. Tehdidin niyeti ifade eden bir harekete dönüşmüş olması gerekmektedir. Böylelikle tehdit, artık statik olmaktan çıkarak, dinamik anlama dönüşmüş olmaktadır. Niyetin buradaki en önemli göstergesi ise açıktan bir askeri aktivitenin varlığıdır. Askeri aktivite, sadece askeri birliklerin yer değiştirmesi ile tanımlanamaz.

²¹ Brecher, a.g.e., s. 2.

Askeri birlikler bir yerden bir yere kaydırılırsa bu niyeti görebilir, ancak askeri aktivite anlamına gelmez. Askeri aktivitenin askeri-güvenlik krizlerini tanımlayabilmesi için taraflardan birinin düşmanca bir pozisyon alması gerekmektedir.

Dış politika krizi, tarafların kendi içlerinde yaşadıkları askeri-güvenlik krizidir. Uluslar arası kriz ise, tarafların birbirleri arasında yaşadıkları askeri-güvenlik krizidir. Dış politika krizi devlet düzeyinde, uluslar arası kriz ise sistem düzeyinde meydana gelir. Ancak uluslar arası kriz, bir veya daha fazla devlet içindeki dış politika krizlerini de ihtiva eder. Bundan dolayı, dış politika krizleri uluslar arası krizlerin içinde meydana gelir, ya da ona yol açar. Yani burada iç içe geçmişlik söz konusudur.

1.2.1.2. Devlet Düzeyinde Askeri-Güvenlik Krizleri

Krizlerin oluşabilmesi için, taraflardan birinin bir harekette bulunması gerekmektedir. Yani dış politika krizi, kendi kendine oluşabilecek bir durum değildir.

Bu hareketleri veya krizi yaratan unsurları şöyle sıralayabiliriz:

- Düşmanca bir hareket
- İlişkileri bozucu bir olay ve
- Çevresel bir değişiklik²²

Dış politika krizinde düşmanca bir hareketin, ilişkileri bozucu bir olayın ve çevresel bir değişikliğin krizlerin başlangıcında belirgin bir şekilde görülebildiğini söylemek mümkün değildir.²³ Çünkü bunlar ölçülebilir şekilde işlemselleştirilmiş özellikler değildir. O nedenle bu unsurların, tarafları algılamalara yöneltecek unsurlar olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

²² Brecher, a.g.e., s. 3.

²³ James M. McCormick, "International Crises A Note on Definiton", Western Political Quarterly, 1978, s. 352.

Bundan dolayı düşmanca bir hareket olmaması durumunda bile, karşı tarafta bazı algılamaların ortaya çıktığını belirtebiliriz. Bu algılamaları ise şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Bir veya daha fazla temel değere tehdit;
- Bu tehdide cevap vermek için sınırlı zaman olması ve
- Askeri çarpışma olasılığının yüksek olması.²⁴

Algılamayı, bir tarafın diğer taraf üzerinde bıraktığı imaj olarak tanımlamak mümkündür. Bu aynı zamanda, dış politikaya odaklanmak ve çeşitli seçenekler arasında karar vermek zorunda olmaktan kaynaklanan stresin getirdiği baskı ortamıdır.²⁵

Krizlerin oluşumunda, kısa zaman ve sınırlı zaman, sürpriz ile ilgili değildir. Yani, sürprize uğradığınızda da kısa zaman ve sınırlı zaman vardır. Bir başka açıdan çatışmanın uzamış olması durumunda sürpriz olma ihtimali düşük olmaktadır. Çünkü çatışma, zaten krizleri yaratabilecek dinamikleri, yani tehdit ve ona bağlı kriterleri içinde taşımaktadır. Böylece, taraflardan birinin sürprize uğrama ihtimali azalmaktadır. Bu açıdan, çatışmaların uzamış olması, krizlerdeki sürpriz boyutunu etkisizleştirmektedir.

Tehdidin yanlış algılanması da bir başka tehdidi oluşturabilir. Sonucunda ise her iki taraf da bir tehdit algılamasında bulunabilir. Bu durumda, tehdit edilen değerlerin nispi önem dereceleri ön plana çıkacaktır. Bu da yüksek değerlerin tehdit edilmesi karşısında yapılması "gerekli görülen" hareketlerin, veya bir başka deyişle askeri aktivitelerin zorunluluğunu gündeme getirecektir.²⁶ Askeri aktiviteler, krizin tırmanmaya başladığının işaretidir. Bu da sürpriz değildir.

²⁴ Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, NJ.: Princeton University Press, 1976, s. 165-167.

²⁵ Alex Mintz, Nehemia Geva, Steven B. Redd ve Amy Carnes, "The Effect of Dynamic and Static Choice Stes on Political Decision Making An Analysis Using thr Decision Board Platform" *American Political Sciense Review*, Vol 91 No 3 September 1997, s. 5.

²⁶ Edward L. Morse, "Crisis Diplomacy, Interdependence and Politics of International Economic Relations" *Theory and Policy in International Relations* Raymond Tanter ve Richard II Ulman Princeton NJ Princeton University Pres, 1972, s. 127.

Bu durum, tehdit altında veya zor bir durumda karar almak zorunda kalmanın yarattığı “stres” tir.²⁷ Stresin bağımsız değişkenleri "temel değerlere tehdit" ve “cevap vermek için sınırlı zaman”dır.²⁸ Krizin başlaması sürpriz olmadığı için, sınırlı zaman, askeri hazırlıkların sağlıklı bir şekilde yapılması için kullanılmaktadır. Bundan dolayı, algılamaların niteliği stresi, stres ise gittikçe farklılaşan algılamaları doğurmaktadır. Bu algılamaların niteliği nedir şeklinde sorulduğunda, karar vericilerin içinde bulunduğu şartlar ön plana çıkmaktadır.²⁹

Bu şartları belirleyen unsurlar şunlardır:

- Tehdit edici eylemler ulusal çıkarları somut ve ciddi şekilde zarara uğratabilecek düzeydedir;
- Bir pazarlığa girildiği takdirde, pazarlık süresince gücü elde tutma yeteneği muhafaza edilmek zorundadır;
- Önemli bir savaş beklentisi vardır;
- Sınırlı zaman vardır.³⁰

Buradaki en önemli unsur savaş beklentisinin olmasıdır. Çünkü, ulusal çıkarların somut ve ciddi şekilde zarar uğrayıp uğramaması biraz da farazi bir konudur. Krizler belirli noktalara odaklanırlar veya bir başka deyişle, ulusal çıkarlar bütünüünün bir parçasına tehdidi içerirler. O nedenle ulusal çıkarların tümüyle tehlikeye girmesi, krizin pazarlık süreciyle ilişkilidir. Bundan dolayı da, kesin bir ulusal çıkar kriteri, stresin bağımsız bir değişkeni olmakla beraber, çok belirgin değildir. Ancak, sınırlı zaman ve savaş beklentisi stresin temel kaynağıdır. Stres psikolojik kapasitenin aşırı yüklenmesidir.³¹

²⁷ Michael D Wallace, Peter Suedfeld ve Kimberley Thachuk, “Political Rhetoric of Leaders Under Stress in the Gulf Crisis. “Journal of Conflict Resolution. Vol 37 No.1 Mart 1993, s. 95.

²⁸ Janice G. Stein “New Issues in International Crisis Management “ The Managed and the Managers: Crisis Prevention in the Middle East, Boulder CO Westview Pres, 1998, s. 173.

²⁹ David A Welch” The Organizational Process and Bureaucratic Politics Paradigms” International Security Fall, 1992, Vol 17, No:2, s. 117.

³⁰ Ned R. Lebow, Between Peace and War : The Nature of International Crisis, Johns Hopkins University Press, 1981 s. 9.

³¹ Richard Lazarus ve Susan Folkman, Stress Appraisal and Coping New York Springer Publishing Co, 1984 s. 19.

Psikolojik kapasite zamanın sınırlı oluşu nedeniyle öylesine yüklenmiştir ki, mevcut ve gelmekte olan bilgilerin bile tam olarak doğru bir şekilde değerlendirilip değerlendirilemediği tartışmalıdır.³²

Sürpriz, kriz kavramı açısından bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı, krizin çıkması bir sürpriz değildir. Ancak, uluslararası çatışmaların içinde, sürpriz bir kriz konusu olması her zaman mümkündür. Örneğin, Türk - Yunan uzamış çatışması içinde kriz olması sürpriz değildir. Çünkü, Türk - Yunan çatışması temel değerlere tehdit ve düşmanca hareketlerin çok yaşandığı ve çevresel girdilere açık bir çatışmadır. Bu açıdan en önemlisi, bir dış politika krizinde savaş olasılığının belirleyiciliği olmaktadır. Savaş hangi olasılık düzeyinde belirlenecektir? Çünkü, kriz sürpriz olmamıştır. Ancak stres, yüksek seviyede mevcuttur. Stresin yüksek seviyede mevcut olması, aynı zamanda savaş olasılığının da algılanan bir olgu olduğunu göstermektedir. Bu algılama nasıl bir olasılığı yansıtmaktadır? Bu algılama, kriz ile savaşın yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, bağımsız siyasal birimler kriz anında savaşı her zaman silahlı bir aktivite olarak göz önünde bulundurmaktadır. Bu, silahlı bir hazırlık veya gücü muhafaza etmek için hazırlığı ifade etmektedir.

Bu açıklamalardan, tehdidin niteliği ile zaman niteliği göz önüne alındığında, sürpriz unsurunun ihmal edilebilir olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, hem zaman ve sürpriz boyutu, hem de tehdit ve sürpriz boyutu arasında önemli bir ilişki bulunmamaktadır. Ancak, zaman ve tehdit arasında önemli bir ilişki vardır.³³

Buraya kadarki değerlendirmelerde, krizlerde sürpriz olasılığının düşük olduğu, zaman açısından kısa zaman yerine sınırlı zaman kavramının kullanılması gerektiği ve krizlerde dış politika nedenlerinin de mevcut olduğu sonucuna varılmıştır.

³² Ole R Holtzi "Historians Social Sciences and Crisis Management" Journal of Conflict Resolution Vol 42, No:4 Aralık 1980, s. 674.

³³ Charles F. Hermann "Threat Time and Surpice A Simulation of International Crisis", Internaional Crisis: Insights from Behavioral Research, New York Free Press, 1972, s. 208.

Bu unsurların hepsi algılanmış bir tehdit ve askeri aktivitenin yarattığı savaş olasılığından kaynaklanmaktadır. Savaş olasılığı ise “normalden yüksek” olarak görülmektedir.³⁴

1.2.1.3. Sistem düzeyinde Askeri – Güvenlik krizleri :

Dış politika krizleri düşmanca bir hareket, ilişkileri bozucu bir olay ve çevresel bir değişiklik sonucunda meydana gelmektedir. Bu durum uluslar arası kriz için de geçerlidir.

İlişkilerdeki bozukluğun yarattığı etkileşimler yoğundur. Bozuk ilişkilerin tipinde artış varsa bu dış politika krizi de olabilir, uluslar arası kriz de olabilir. İkisinin ayırım noktası ise uluslararası siyasal sistemin yapısının etkilenip etkilenmediğidir. Çünkü uluslararası kriz sistemin yapısındaki mevcut mücadeleleri ve bunlarla birlikte ilişkileri de istikrarsız bir duruma getirir.

Mücadele çatışma içinde vardır. İlişkilerin bozuk olmaması da bir yerde önemli değildir. Önemli olan bu mücadele ve ilişkilerin bir sistem içinde istikrarsız bir şekilde yoğunlaşmasıdır. Bu durum bir bakıma sistemin değişmesi demektir. Sistem değişikliği olmasa bile uluslar arası kriz sistemi etkilenmiştir. O nedenle uluslar arası krizlerin kavramsal çerçevesi mümkün olduğunca uluslar arası bir sistemin çerçevesi içinde düşünülmelidir.

Uluslar arası krizleri süreç kavramı ile açıklamaya çalışan görüşlerin hareket noktası bu sürecin hangi zamanlarında krizlerin meydana geldiğidir. Bu görüşe göre krizleri çatışmanın etkileşimler süreci içerisinde nadiren yaşanan bir dönüm noktası olarak görmek mümkündür.³⁵ Uluslar arası sistem içindeki siyasal eylemler uluslararası çatışmaların kendi seyri içerisinde devam etmektedir. Ancak bir an gelmekte ve bu siyasal eylemlerin akışında bir durum değişmesi yaşanmaktadır. Bu durum değişmesinin göstergeleri aniden meydana gelmeleri ve içinde yoğun olaylar

³⁴ Charles F. Hermann, “International Politics and Foreign Policy, New York Free Press, 1969 s. 412.

³⁵ Charles A McClelland, “Access to Berlin The Quantity and Variety of Events 1948-1963 Quantitative International Politics: Insights and Evidence, New York Free Press, 1968, s. 160.

yaşanmasıdır. Bunları uluslar arası krizlerin sistem üzerinde yarattığı etkiler ile ifade etmek mümkündür. Bu etkiler hem sistemin istikrarı hem de dengesi üzerinde olmaktadır. İşte sistemi değiştirecek boyutta istikrarsızlık veya dengesizlik yaratan veya yaratma kapasitesine sahip bu krizin ismi “uluslararası kriz” olmaktadır. Uluslar arası çatışmaların aldığı bu şekil yani uluslararası kriz her zaman uluslararası sistemi değiştirecek boyutta değildir, bununla birlikte önemli derecede etkiler.

Uluslararası çatışmalar her zaman bir kriz üretebilecek potansiyeli taşımaktadır. Bir başka deyişle çatışma bir kere meydana geldikten sonra uzamış ise çatışmanın normal ilişkilerden sayılabileceğini söylemek mümkündür. Yani normal bir çatışma süreci yaşanmaktadır.

Hem çatışmayı hem de krizi belirleyen kavram askeri aktivitedir. Çünkü askeri aktivite sistemin ne yöne doğru çevrileceğini de belirleyen bir anlam ifade etmektedir. Bu açıdan anlaşmazlığın da krizin de devletler arasında askeri hale gelmiş olması gerekmektedir. Bu tanımlarda anlaşmazlığın çatışma içinde değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Çünkü çatışma birçok anlaşmazlıklar bütünü temsil etmektedir. Çatışma içerisindeki anlaşmazlıklardan birisi öyle bir hale gelmiştir ki artık askeri hal almıştır. Bu bir yerde tehdide bağlı olarak askeri kuvvet kullanımını, askeri kuvvet gösterisini ve sıcak çatışmayı temsil eden askeri kuvvet kullanımını ifade etmektedir.³⁶ Bu hareketlerin açıktan açığa bir bilinç ve kararlılık içinde ve hükümetler tarafından yapılmış olması gerekmektedir.³⁷ Bu durum askeri hal almış devletler arası krizi doğurur. Bu kriz aktörlerinden birinin veya daha fazlasına statükoyu veya sistemi bozucu istikrarsızlığa sürükleyici anlamda savaşa doğru eğilim gösterdiği zaman olmaktadır. Bu durum daha önce sözünü ettiğimiz savaş olasılığının arttığı bir durum olup devletlerarası bir anlaşmazlıkla başlayıp devletlerarası krize doğru yönelen ve devletlerarası savaşla sona eren bir süreci göstermektedir.³⁸

³⁶ Zeev Maoz, *Paths to Conflict International Disputes Initiation 1816-1976*, Boulder CO. Westview Press, 1982 s. 7.

³⁷ Charles S. Gochman ve Zeev Maoz “*Militarized Interstate Disputes, 1816-1976 Procedures Patterns, Insight*” *Journal of Conflict Resolution*, 1984, s. 587.

³⁸ Russell J.Leng. ve J. David Singer, “*Militarized International Crises: The BCOM Typology and its Applications*” *International Studies Quarterly*, 1998, s. 159.

Yaklaşımlardan ve tanımlama çabalarından görüldüğü gibi, uluslararası krizlerin, uluslararası sistem düzeyinde tanımlanmaları belirsizdir. Çünkü, hem krizlerin sistem düzeyinde nitelikleri ve nicelikleri değişmektedir, hem de zaten sistem dediğimiz yaklaşım kendi kendine çok belirgin değildir. Sistemi, biz tasarlarız ve böylece aktörlerin içinde bulunduğu davranış kalıplarını genelleştirmeye çalışırız. Bu durum, sistem düzeyinde yapılan analizlerin çoğu defa olgusal ve somut olmaktan çok, soyut ve teorik olmasından ileri gelmektedir.

Sonuç olarak, uluslar arası krizleri, bir sistem olarak algıladığımız işleyen etkileşimler seti içinde, süreci ve yapıyı etkileyecek veya değiştirecek boyutta dengesizlik ve istikrarsızlığa neden olan, iki veya daha fazla devlet arasındaki askeri aktivitenin ve ilişkilerdeki yoğunluğun arttığı ve etkilerinin tasarlanan sistemi değiştirecek boyutta olduğu bir zaman dilimi olarak tanımlamak mümkündür. Örneğin, Körfez Krizi böyle bir krizdir. Gevşek iki kutuplu sistemde yaşanmış ve sürece ve yapıya olan etkileriyle dengeyi bozmuş, sonucunda da istikrarsızlık yaratmıştır. Bu süreç, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte çok daha farklı ve bugün ismini koymakta güçlük çektiğimiz bir dünya düzeni yaratılmıştır.

Tablo 1: Krizlerin Safhaları ve Periyotları

	SAFHALAR			
	BAŞLANGIÇ	TIRMANMA	YATIŞMA	ETKİLERİ
Etkileşimler	İlişkilerin bozulması	İlişkilerin sertleşmesi	İlişkilerin yumuşaması	Kriz olmayan durum içinde etkileşim
PERİYOTLAR	KRİZ ÖNCESİ	KRİZ	KRİZ SONU	KRİZ SONRASI
Algılamalar	Değerlere yönelik normalden daha yüksek tehdit	Tehdit yüksek, sınırlı zaman ve yüksek savaş olasılığı	Savaş olasılığı ve zaman baskısı mevcut tehdit	Kriz durumundan aşağı düzeyde tehdit, zaman baskısı ve savaş olasılığı
Stres		Stres maksimum	Azalmakta olan stres	Kriz olmayan durum düzeyinde stres

Kaynak: KALIN, Yasin. 'Ani Gelişen Dış Ülkelerle İlişkileri Gerginleştiren Olaylarda Kriz Yönetimi', (Yayınlanmamış HAK Bitirme Tezi), HAK, İstanbul, 2003

1.2.2. Kriz Yönetimi

1.2.2.1. Genel

Krizi, kriz yöneticilerinin kontrolü altına alması ve,

Kriz yöneticilerinin, krizin çözümü ve krizin gelecekteki yapısını şekillendirmesi için, yapacakları faaliyetlere müsaade etmeyi amaçlayan teşkilat, düzenlemeler ve tedbirler olarak anlaşılabılır.

Bu işlem ve faaliyetler; bilgi aktarımı ve değerlendirmesi, durumun analizi, ulaşılabacak amaçların belirtilmesi, faaliyetler için hal tarzlarının geliştirilmesi, kararlaştırılan hal tarzlarının yerine getirilmesi; toplumun reaksiyonunun analizini kapsamaktadır.

Bir toplum için ciddi görülen bir krizde, öncelikli değerlere veya amaçlara karşı tehdit, kabul edilmeyecek şekilde büyük olmalıdır. Tehdit büyük ancak uzun vadede ise, kriz meydana gelebilir. Ancak, ne yapılacağına karar vermek için zaman bulunduğunda, bu kriz düşük seviyeli kriz olacaktır. Aynı şekilde, tehdit küçükse, ne kadar kısa süreli olursa olsun, kriz düşük seviyeli olacaktır. Bu kabullenmelerde, bazı toplumların sürpriz faaliyetleri veya devrimsel gelişmeler nedeniyle zamanla değişebileceği de unutulmamalıdır.

Bir krize müdahale, krizin yapısına, ölçeğine ve durumun ciddiyetine bağlıdır. Bazı durumlarda krizler diplomatik yöntemlerle veya diğer tedbirlerle aşılabılırken, askeri hareket gibi çok daha sert tedbirler alınmasını gerektiren krizlerle de karşılaşılabilir.³⁹

Özelikle Soğuk Savaş sonrasında çatışmaların biçim ve içerik olarak değişmesi ve çeşitlenmesi, askeri ağırlıklı geleneksel kriz yönetim harekâtlarının da evrim geçirerek kapsam ve amaçlarının genişlemesine yol açmıştır.

Bu çerçevede kriz yönetimi; olası buhran dönemlerinden önce ve buhran dönemlerinde çatışmaların önlenmesi, istikrar ve güvenliğin tesisi, tarafların silahsızlandırılması, silahlı güçlerin tasfiyesi ve topluma yeniden kazandırma, barışın tesisi ve korunması ile çatışma sonrası ekonomik ve siyasi bütünleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokrasi ile bağlantılı ve geniş bir yelpazeye yayılan askeri ve sivil nitelikli çeşitli unsurları içeren bir görünüm kazanmıştır.⁴⁰

Günümüzde kriz yönetimi harekâtları, hem kalıcı barışın sağlanmasına, hem de izleyen dönemde ortaya çıkabilecek siyasi oluşumların şekillenmesine etkin katkıda bulunmaktadır. Bu harekâtlara katılım, artık sınırlı bir askeri operasyona katkı değil, geniş çaplı siyasi/askeri sonuç ve yansımaları olan stratejik bir dış ve güvenlik politikası aracı olarak kabul edilmekte ve uygulanmaktadır.

³⁹ NATO Topics: Crisis Management, A Fundamental Security Task, Haziran 2005, Erişim : 05.09.2006, http://www.nato.int/issues/crisis_management/index.html

⁴⁰ Ruşen Bozkurt, Avrupa Birliği'nin Sivil Kriz Müdahale Konsepti Ve Uygulamaları, Silahlı Kuvvetler Akademisi Aylık Yayını (Müşterek Bakış) Yıl :2 Sayı :14 Temmuz 2005 a, s. 14.

Uluslar arası aktörler, devlet kurumları ya da sivil toplum örgütleri, kalıcı barışın sağlanması maksadıyla devletin yeniden yapılanmasına ve reforma ihtiyaç duyulduğunu artık bilmektedirler.

Bu maksatla şu noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır: Katılım ve demokratikleşme, federalleşme ve ademi merkeziyetçilik, anayasa ve adalet reformu, güvenlik alanında reformlar⁴¹ ve diyaloga yönelik ya da aracı kuruluşlar. Bu etkinlikleri üç dalda toplayarak devlet reformu için gerekli en önemli adımları özetleyebiliriz:

- Sosyal ve siyasi istikrarı güçlendirmek için katılımı ve demokratikleşmeyi sağlama gereksinimi
- Daha kalıcı bir toplumsal dokuyu yaratmak ve korumak için kurumsal reform gereksinimi ve
- Güvenlik alanında kapsamlı bir reformdur.⁴²

⁴¹ Güvenlik Alanı Reformu

Güvenlik alanı savaş sonrası toplumların gelecekteki gelişmeleri açısından kilit rol oynamaktadır. Özellikle polis ve ordunun etkin desteği ateşkesin ve barış düzenlemelerinin benimsenmesi ve böylece barışın istikrar kazanması için çok önemlidir. Etkin bir güvenlik alanının olmadığı durumda, toplulukların ve bireylerin güvenliği bundan sorumlu olanlar tarafından garanti edilemiyorsa, bireyler ve gruplar giderek artan sayıda kendilerini koruma görevini kendileri ele almaya başlarlar. Bunun sonuçları, suç işleme oranının artması, küçük silahların yaygınlaşması ve özel orduların oluşmasıdır.

Güvenlik alanında reformun ekonomik seviyesi silahsızlanma, eski askerlerin sivil dönüşü ve topluma kazandırılması gibi önlemleri içermektedir. Reform girişiminin toplumsal seviyesi, kamu güvenliğini küçük boy silahların kullanımını denetleyerek ve yasadışı silah ticaretine karşı mücadele vererek yükseltmeyi amaçlamaktadır. Son olarak da kurumsal seviyede, güvenlik alanı reformunda, güvenlik kuvvetlerinin 'profesyonelleşmesi' için, doktrin ve misyonların yeniden tanımlanması ve güvenlik alanı teşkilatlarının hukuk devleti ilkesine ve insan haklarına olan saygılarının yükseltilmesi için çalışılması gerekmektedir.

Silahsızlanmayı, seferberliğin kaldırılmasını ve eski çatışmacıların topluma kazanılmasını desteklemenin yanı sıra güvenlik alanında reform çalışmalarının aynı zamanda sivil güvenlik uzmanlarının eğitimini de kapsamı gerekmektedir. Bu reformun bir başka gerekli ögesi merkezinde asker ve polis eğitim sistemleri bulunmaktadır. Bu arada özel olarak demokratik eğitim ve toplumsal örgütlenme hedeflerine önem verilmektedir. Uluslararası güvenlik standartlarıyla uyum güvenlik personelinin uluslararası çerçevede mübadelesi ile desteklenmelidir. Dördüncü bir öge, güvenlik kuvvetlerine herhangi bir şekilde yasadışı ya da suç teşkil eden yollardan personel alımını durdurma zorunluluğudur.

⁴² Bachler, a.g.e. s. 5.

Diğer yandan söz konusu harekâtlar, katılımcı ülkelerin veya uluslar arası oluşumların kendi siyasi, güvenlik ve ekonomik çıkarlarının geliştirilmesinin yanı sıra, uluslar arası alandaki konum ve etkinliklerinin güçlendirilmesi açısından da hayati rol oynamaktadır. Çeşitli ülkeler bu amaçlarla da askeri/sivil kriz müdahale harekâtlarına katılım için personel ve mali kaynak tahsis etmektedir.⁴³

1.2.2.2. Üçüncü Taraf Özellikleri

Kriz yönetiminde üçüncü taraf müdahalesi, diğer bir deyişle aracılık, genelde uzman ve tarafsız bir aracının kriz taraflarınca tartışılan ana noktalarda, görüşme sonucunda varılan ve ortak onay alacak bir uzlaşmayı sağlama amacıyla müdahalesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda aracılık temelde barışçıl, zorlayıcı ve bağlayıcı olmayan, söz konusu tarafların tamamen gönüllü olarak kabul ettikleri ve aynı zamanda anlaşmanın özü üzerine denetim sahibi oldukları bir kriz yönetim yaklaşımıdır.

Uluslararası ilişkilerde aracılık, yine uzunca bir geçmişe sahip ve ulus-devlet modeline koşut olarak giderek artan şekilde kullanılmıştır. Diplomatlar aracılığı artık günlük işlerinin bir parçası olarak görmektedirler. Bu alanda uluslararası aracılık çoğu zaman bir devletin, yerel bir teşkilatın ya da Birleşmiş Milletlerin, ki bu son iki durum 20. yüzyılın ikinci yarısında giderek yaygınlaşmıştır, resmi bir temsilcisi tarafından gerçekleştirilir.⁴⁴

Krizin çözümlenmesinde arabuluculuk görevini üstlenen ‘üçüncü tarafın’ tarafsızlığı ve çekimserliği konusu ön plandadır.⁴⁵

⁴³ Bozkurt, 2005 a, s. 14.

⁴⁴ Ron Fisher, Üçüncü Taraf Müdahale Yöntemleri, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Temmuz 2001, Erişim: 07.09.2006., http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_fisher_handbook.pdf, s. 3.

⁴⁵ Cordula Reimann, Kriz dönüşümüne Doğru : Kriz Yönetiminde En Son Durum, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Temmuz 2000, Erişim: 18.08.2006. www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf, s. 2.

Bununla birlikte, üçüncü taraflar kim oldukları ve üçlü pazarlık durumuna hangi sıfatlar ve çıkarlarla katıldıklarını dikkatlice düşünmelidirler. Aracıların özelliği, diğer iki tarafla aynı kimliğe sahip olmamaları ve tartışmada hiçbir dolaysız çıkarlarının bulunmamasıdır. Aksi takdirde aracı da anlaşmazlığa taraf olurdu. Bu, aracıların ilgisiz olduklarını, ya da kriz sahasına girerken kendilerinin hiçbir çıkarına hizmet vermedikleri anlamına gelmez. Örneğin devletler, üçüncü taraf krizlerine çoğu kez, kendi güvenlik ya da ekonomik çıkarlarını garantilemek, etki alanlarını sürdürmek ya da artırmak için ya da bir ittifakın birarada kalabilmesine yardımcı olmak için aracı olarak girerler. Aracının, rolü üstlenmesiyle birlikte ya süreç (statü yükselişi) ya da sonuçlar itibarıyla (güvenlik çıkarlarının giderilmesi) belli bir avantajı olur.⁴⁶

Üçüncü tarafların, anlaşmazlığın başarılı sonuca ulaşması için yeterli ağırlığa sahip olmadıkları zaman tarafsız olmaları daha da büyük önem kazanmaktadır. Diğer yandan üçüncü tarafın tarafsızlığı, tarafların kendi ağırlıklarının olması durumunda anahtar rol oynayabilir. Çoğu Orta Doğu barış görüşmesinin üçüncü tarafı olan ABD bu konum için uygun bir örnektir. Bu bağlamda, kriz yönetimi süreçleri geliştirilirken değişmez ya da kesin değil, değişen koşullara kolayca uyabilecek dinamik süreçler olarak ele alınmalıdır. Bir yandan 'ortam sağlama'/'barışma', diğer yandan 'iktidar aracılığı' gibi değişik kriz müdahale biçimlerini etkin bir şekilde konu bütününde ele alınması gerekmektedir. Bu özellikle, Track I, II ve III aktörlerinin son derece karmaşık ve derin köklü krizlerde oynadıkları çok yönlü ve çeşitli rolleri göz önünde bulundurulduğunda, daha da önemli ve zorlayıcı bir görev olmaktadır.⁴⁷

1.2.2.3. Üçüncü Taraf Stratejileri

Aracılık, üçüncü taraf müdahalesinin en yaygın şekli olabilir, ama kuramda ve uygulamada genelde birçok başka yöntem daha yaygındır. Üçüncü taraf literatüründe bir çok konsept kullanılır:

⁴⁶ Fisher, a.g.e., s. 4.

⁴⁷ Reimann, a.g.e., s. 3.

Barışma, bulgu tespiti, iyi ofisler, yaşlılar arası aracılık, tahkim, kararlaştırma, ortam sağlama, tavır diyalogu ve fikir birliği sağlama. Üçüncü tarafların birçok düzlemde ve toplum içi ve toplumlararası olmak üzere bir çok farklı alanda hareket etmeleri ayrıca karmaşıklığa ve karışıklığa neden olmaktadır. Bu rollerden bazıları resmi kimlikleriyle müdahalede bulunanları kapsarken, diğerleri daha farklı, resmi olmayan tarzda gerçekleşir. Bazı müdahaleler karar vermenin en üst düzeylerinde (makro) gelişirken, diğerleri toplumun orta düzeyinden (meso) gelen etkiye bağımlı olur ve yine diğerleri yerel ya da taban düzeyinde (mikro) çalışırlar. Küresel bağlamda üçüncü taraf etkinlikleri çok yönlü diplomasi tasarımının daha geniş tutulan çerçevesinde ele alınabilir.

1.2.2.4. Track I, Track II ve Track III Konseptleri

Track I, diplomatik ve hükümet aktörlerinin resmi ve biçimsel etkinliklerini belirtirken, Track II, genelde resmi olmayan, hükümet dışı tarafların çabalarını kapsamaktadır.⁴⁸

Resmi yaklaşımlar tipik olarak siyasi, askeri ve dini alanların en üst yönetim düzleminde ve yüksek derecede kamuoyuna mal olarak gerçekleşir. Bu etkinlikler genelde yüksek derecede kamuya mal olmuş, arkasında bir hükümetin ya da uluslararası bir örgütün bulunduğu bir şahsiyetin yönetiminde yapılan görüşmeleri kapsar.⁴⁹

Track I etkinlikleri, iyi ofisler, bulgu tespit misyonları, ortam sağlama, görüşme/aracılık ve barış sağlamak⁵⁰ gibi resmi ve zorlayıcı olmayan önlemlerden iktidar-aracılığı⁵¹, yaptırımlar, barışın tesisi ve tahkim⁵² gibi daha zorlayıcı önlemlere kadar uzanır.

⁴⁸ Reimann, a.g.e., s. 4.

⁴⁹ Fisher, a.g.e., s. 4.

⁵⁰ Barış sağlamak. Üçüncü Taraf, bir ateşkesi ya da karşıtlar arası bir anlaşmayı denetleme amacıyla askeri personel sağlar ve seçimler gibi siyasi karar verme süreçlerini yönetmeye yardımcı olabilecek sivil personelin de desteğiyle normale dönüşü sağlayacak insani önlemler de alabilir.

⁵¹ İktidar Aracılığı. Öz aracılık yöntemleri kullanılır ama, onun ötesinde aracının ödüllendirme sözü ya da cezalandırma tehdidi şeklinde ağırlığını koyması ya da zorlayıcı davranmasıdır. Üçüncü tarafın anlaşma denetlemecisi ve garantörü olarak görev yapmasını da içerebilir.

Track I aktörlerinin hepsi (politikacılar, diplomatlar, bölgesel ve küresel örgütlerin temsilcileri ve çok taraflı para kurumları) kaynaklarını, olduğu gibi yönlendirebilecekleri şiddet unsurlu krizleri önleme doğrultusunda kullanmak istemektedirler. Bunlar, kriz patlak verdikten sonra onu durdurmaya çalışmayı yeğlemektedirler. Politikaları belirleyenler, şiddet unsurlu krizlere yapılan farklı kalkınma müdahalelerinin olumlu ve olumsuz etkilerini giderek daha yakından incelemektedirler. Bu, daha bağlantılı kriz önleme ve barış sağlama stratejileriyle ve krize duyarlı kalkınma süreçlerini mümkün kılacak yönetsel araçlar için duyulan taleple el ele yürümektedir. Krizlerin önlenmesi, siyasi ve kalkınma gündemlerinin kesinlikle ve gerçekten can damarını oluşturmaktadır.⁵³

Track II ise, Track I'in tersine tüm resmi ve zorlayıcı olmayan 'ortam sağlama' ya da 'danışma'⁵⁴ etkinliklerini kapsamaktadır. Bunlar genelde 'problem çözücü çalışma grupları' ya da 'yuvarlak masa tartışmaları' şeklinde düzenlenir. Track I ve II arasındaki bu ayrım, kullanılan stratejilerde çarpıcı farkların da olduğunu göstermektedir. Üçüncü taraf müdahalelerinin çoğunda Track I ve Track II stratejilerinin birlikte yürütüldüğü ve çoğu kez bilinçli olarak bağlantılı olarak kullanıldıkları ortadadır. Uygulamada, Track I aktörlerince uygulanan aracılık gibi kriz yatıştırma önlemleri, gerçekten de Track II aktörlerince ortam sağlama/danışma gibi kriz çözümleme stratejilerine yansıtılabilir.

Kriz yatıştırma, krizin çözülmesi için gerekli bir önkoşul olarak görülmemelidir. Örneğin, Track I'de görüşmelerde tıkanıklık yaşanması durumunda resmi olmayan, 'ortam sağlama' ve 'problem çözücü' platformların (Track II)

⁵² Tahkim. Üçüncü taraf, karşıt görüşlerin bakış açısını dikkate alarak bağlayıcı bir karar verir ve adil ve haklı görülen bir düzenleme getirir.

⁵³ Kevin Clements, Kriz Dönüşümüne ve Adil bir Barışa Doğru, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Kasım 2001, s. 7, Erişim: 07.09.2006, http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_clements_handbook.pdf

⁵⁴ Danışma. Üçüncü taraf, yaratıcı problem çözümü için iletişim ve analiz yoluyla ortam sağlamaya çalışır. Bunu yaparken, insani ilişkiler yetisinden ve kriz nedenleri ve dinamizmi üzerine olan sosyal ve bilimsel bilgisinden faydalanır.

başlatılmasının ve sürdürülmesinin tıkanıklığın aşılmasında yardımcı olabileceğini göstermektedir.⁵⁵

Kriz yönetimi etkinliklerini yürüten ve yöneten farklı aktörlerin daha bilinçli bir şekilde birbirleriyle bağlantılı hareket etmeleri çok önemlidir. Bu etkinliklerin, krizin ve yatışma sürecinin farklı aşamalarında gelişecek siyasi ve sosyal önceliklerle doğru orantılı olmaları gerekmektedir.⁵⁶

Track I ve Track II aktörleri kriz yatıştırma ve kriz çözümleme yaklaşımlarında sivil halkı ve taban hareketlerini edilgen olarak görmeye yatkınlarken, Track III stratejileri bunları ve barışçıl mücadele potansiyellerini merkezi konuma alırlar. Dolayısıyla kriz dönüşümü, kriz çözümleme ya da kriz yatıştırmada olduğu gibi birinci derecede üçüncü taraf müdahalesinin sonucu olmayacaktır.

Açıkça görülmektedir ki, ne Track I ne Track II yaklaşımları, günümüzde şiddet içeren krizler bağlamında gerekli olan barış sağlayıcı süreçlerin karmaşık doğası ve dinamizmini anlamak için eksiksiz ve tatmin edici bir açıklama getirememektedir. Bu sadece Track III stratejilerinin de barış sağlama sürecine katılmasının gerektiğine işaret etmez, aynı zamanda, eğer Track I, Track II ve Track III stratejileriyle yurtiçinde barış ortaklıkları ya da değişik yerel, ulusal ve uluslararası aktörler arasında 'stratejik ittifaklar' kurmak istiyorlarsa uygulamacıların, üç metodun hepsinin etkinliklerini birbirleriyle bağlantılı hale getirmesi gerektiğini de içermektedir.

Bu da, track stratejilerinin üçünün de *bütünleştirici* ve *tamamlayıcı* olarak kavranılması gerektiğini vurgulamaktadır. Track II ve III etkinlikleri Track I etkinliklerini tamamlayıcı olabilirler. Yalnız, başarısız olan Track I stratejilerinin yerini tutabilecek ya da yedek gibi görülmeleri kesinlikle doğru değildir.

⁵⁵ Bunun en iyi örneği Norveç'teki arka kapıdan kriz çözümleme sürecidir. Kriz yatıştırma sürecinde, İsrail hükümeti ve FKÖ arasında yürütülen görüşmeler 1993 yılında anlaşmayla sonuçlanmıştır. 1992'de İsrail ve Filistin resmi temsilcileri arasında yürütülen bu gizli görüşmelerin ev sahipliğini Norveçli bir bilim adamı ve eşi yaparak, gerekli ortamı sağlamışlardır. Böylece taraflar üst düzey temsilci olmalarına rağmen bu konumlarından bağımsız kalabilmişlerdir.

⁵⁶ Reimann, a.g.e., s. 4.

Track I etkinlikleri ve stratejileri aynı şekilde, uzun erekli barışma ve sosyal adalet emelleri için uygun olmayabilirler.

Track III etkinlikleri bu geniş çerçeveli hedefleri içerirlerken, Track I seviyesinde, örneğin azınlık hakları ile iktidar paylaşımının yasal çerçevesi ya da düzen biçimleri ve etnik sınırlar ötesi özerklik modelleri geliştirilmezse, yetersiz hatta başarısız bile olabilirler.⁵⁷

Bunun ardında yatan fikir, kriz yönetiminde yalnızca tek bir yaklaşıma bağlı kalınırsa uzatmalı krizlerin çoğunda var olan nedenler ve sonuçların karmaşıklığı ve çelişkileri karşısında başarısız kalınacağıdır.

Henüz geliştirilmek üzere geri kalan noktalar, siyasi ilginin artması ve krize duyarlı kalkınma stratejilerinin geniş kitlelere nasıl yayılabileceği ve en önemlisi mikro politik ve mikro program ve proje süreçleri için yapılan çerçeve çalışmalarına nasıl uygulanacağının ele alınmasıdır. Şiddet unsurlu krizlerin her aşamasında doğru programlama gereksinimlerini ve yanıtları neyin oluşturduğuna dair Track I / II / III tartışmaları sürmektedir ve kalkınmayla ilgili dairelerin özel rolleri, sorumlulukları, yük paylaşımı ve temel etkinliklerin eşgüdümlü hareketi kesinlikle tartışılıyordur. Bu tartışmaların yürütülmesi bile başlı başına olumlu bir göstergedir. Günümüzde varılan ortak görüş, şiddet unsurlu kriz bölgelerinde ikili, bölgesel ve çok taraflı kalkınma planlaması, maddi kaynak sağlama ve uygulama çalışmalarının merkezinde barış, istikrar ve insan güvenliğinin olması gerektiğidir.⁵⁸

⁵⁷ Reimann, a.g.e., s. 5.

⁵⁸ Clements, a.g.e., s. 9.

Tablo 2: Track-I,II,III Aktörler ve Stratejileri

	Track I	Track II	Track III
aktörler	Aracılık yapan siyasi ve askeri liderler ve/veya kriz taraflarının temsilcileri	Özel şahıslar, akademisyenler/ profesyoneller, 'sivil aracılık' / vatandaş diplomasisi', sorun çözümlemesine katılan uluslararası ve yerel sivil toplum örgütleri	Yerel taban örgütleri, yerel ve uluslararası kalkınma örgütleri, insan hakları örgütleri ve yardım kurumları gibi
seçilen stratejiler	Sonuca yönelik: Yaptırım, tahkim ve 'iktidar aracılığı' gibi resmi ve zorlayıcı önlemlerin yanısıra, ortam sağlama, görüşme/aracılık, bulgu tesbitine yönelik misyonlar ve iyi ofisler gibi zorlayıcı olmayan önlemler	Sürece yönelik: Resmi ve zorla olmayan önlemler. Genelde problem çözümü için yapılan çalışma grupları ve yuvarlak masa görüşmeleri şeklindeki ortam sağlama/ danışma hizmeti	Süreç ve/veya yapıya yönelik: Kapasite sağlanması, travma çalışması, taban eğitimi, kalkınma ve insan hakları çalışmaları

Kaynak : Reimann, C. (2000), Kriz Dönüşümüne Doğru, Kriz Yönetiminde En Son Durum
Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf

1.2.2.5. Kriz Yönetim Metodlarının Tanımlanması ve Karşılaştırılması

'Kriz'in algılanma biçimindeki üç farklı yorumunu şunlar olarak değerlendirebiliriz:

- Siyasi düzen / statüko sorunu
- Sosyal değişimin bir katalizörü
- Şiddete başvurmadan yürütülen sosyal adalet mücadelesi

Krizleri öncelikle siyasi düzen sorunu olarak kavramak, oldukça muhafazakar bir kriz yönetim yaklaşımıdır. Buna karşılık krizi, sosyal değişimin bir katalizörü ya da şiddete başvurmadan yürütülen bir sosyal adalet mücadelesi olarak görmek, daha radikal ve dönüşüme yönelik bir yaklaşımdır. Bu, bir yaklaşımın diğerinden daha iyi olacağı anlamına gelmemelidir. Kriz anlayışlarının üçü de kendi kalıplarına göre birbirine eşdeğer kriz yönetimi hedefleri koymaktadırlar. Hatta dönüşümcü, sürdürülebilir bir barış sağlama sürecine ulaşmak isteniyorsa, üç yaklaşımın her birinin de eşit derecede kullanılması gerekir. Örneğin işlemeyen ilişkilerin temelde nasıl değiştirilebileceğini göz önüne almayan ve statükoya yönelik bir kriz yaklaşımı dolaylı olarak, baskıcı ve eşit olmayan sosyal şartları içinde barındırma riskine girer.

Diğer yandan, söz konusu toplumun sosyal düzen ve sürekliliğin bir şekilde nasıl ayakta tutulabileceğini düşünmeden radikal dönüşümü amaçlayan bir yaklaşım da büyük olasılıkla anarşiye yol açacaktır.

1.2.2.5.1. Kriz Yatıştırma

Kriz yatıştırma dediğimizde, sürdürülebilir “kazan-kazan”⁵⁹ çözümleri ya da “şiddet olaylarına” son vermek gibi, altta yatan kriz nedenlerini irdelemeyen, sonuca yönelik stratejiler kastedilmektedir. Kriz yatıştırmayla ilgili araştırmaların çoğu ‘yönetim ideolojisi’nden hareket ederek krizleri siyasi düzen ve statüko sorunu olarak görmektedir. Şiddete dönüşen uzatmalı krizler, dolayısıyla, örtüşmeyen çıkarlar ve/veya ender iktidar kaynakları için rekabet (özellikle toprak sahası) olarak değerlendirilir.⁶⁰

Birincil aktörler⁶¹ Track I’ in karar belirleyicileridir. Kullanılan stratejilerin çoğu iyi ofisler, bulgu tespit misyonları, ortam sağlama, görüşme/danışma gibi zorlayıcı olmayan ve resmi önlemlerden, iktidar aracılığı, yaptırımlar ve tahkim gibi daha zorlayıcı önlemlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Daha zorlayıcı olan kriz yatıştırıcı stratejilerde üçüncü tarafların sürece katılımı daha kısa erekli olurken, ortam sağlama, bulgu tespit misyonları ve iyi ofisler gibi zorlayıcı olmayan önlemler daha uzun erekli görüş açısından ele alınmaktadır. Şiddet göstergeli krizlere ateşkes ya da düşmanca eylemlerin durdurulmasıyla son vermek isteyen tüm stratejilerin daha kalıcı siyasi anlaşmaya götüreceği umulur.

⁵⁹ ‘Win-Win’ olarak bilinen, sorunun her iki taraf açısından da olumlu şekilde çözülmesi durumu.

⁶⁰ Reimann, a.g.e., s. 5.

⁶¹ Çoğu durumda askeri, siyasi ve dini liderlerdir.

Tablo 3 : Kriz Yatıştırma Yönetim Mantığı

	Kriz Yönetimi Yaklaşımları	Dayandığı Ana Kuram	Uzatmalı Kriz Kökeni ve Ana Tasarımları	Dayandığı Kriz Anlayışı	Aktörler	Kullanılan Stratejiler	Dayandığı Başarı ve Barış Anlayışı
Yöne-tim mantığı ↓	Kriz Yatıştırma	Oyun Kuramı/Akılci Karar Verme	Örtüşmeyen Çıkarlar ve/veya ender güç kaynakları için rekabet sonucunda uzatmalı kriz --->iktidar paylaşımı ve Çıkarlar (görüşmeye açık)	Statüko ve sosyal düzen sonucu kriz durumu	Ulusal ve Uluslararası siyasi ve askeri liderler (track I)	Track I: Resmi ve Zorlayıcı önlemler; örneğin: . yaptırımlar . "iktidar aracılığı" . barışa zorlamak zorlayıcı olmayan önlemler; örneğin . ortam sağlama . görüşme/aracılık . bulgu tespit . misyonları . barış sağlama	--->Sonuca yönelik : Ateşkes ya da düşmanca eylemlere son verme; bir çeşit siyasi anlaşmayla sonuçlanabilir Olumsuz barış: win-win çözümlerinin sürdürülebilirliği ve /veya dolaysız şiddet üzerine yoğunlaşma

Kaynak : Reimann, C. (2000), Kriz Dönüşümüne Doğru, Kriz Yönetiminde En Son Durum
Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf

1.2.2.5.2. Kriz Çözümlemesi

Kriz çözümlemesi, dolaysız, kültürel ve yapısal şiddetin altında yatan nedenleri hedef alan bütün sürece yönelik etkinlikleri içerir. 'Yapısal şiddet' krizin, adaletsiz güç dağılımı, hakimiyet ve bağımlılık durumundaki sosyal, siyasi ve ekonomik yapısını tanımlar. 'Kültürel şiddet' ise dolaysız ve yapısal şiddetin sosyal ve kültürel meşruiyetini irdeler. Kriz çözümlemesi, krizi karşılıklı kabul edilebilecek çözümleri olan ortak bir sorun olarak inceler. Kriz yatıştırma yaklaşımının tersine kriz çözümlemesi uzatmalı krizleri, karşılanmayan insani gereksinimlerin doğal sonucu olarak tanımlar. Böylece uzatmalı krizlerin kökeni, sürece dahil olanların gereksinimleri (kimlik, güvenlik ve adaletin eşit dağılımı gibi) araştırılınca tespit edilebilir.

Kriz çözümleme alanı bir anlamda siyasi gerçekçiliğe ve gerçekçi politikaya karşı bir eleştiri ve bunun bir alternatifi olarak gelişmiştir. Kriz analizcileri, iktidarın, harekete geçiren ana etkenlerden biri olmasına rağmen insanların çoğu için öncelik taşımadığını kabul etmektedirler. Tam tersine işbirliğine yönelik ilişkiler ve kimlik, güvenlik, ait olma ve gönenç gereksinimlerinin giderilmesi insan motivasyonu için eşit önem taşımaktadır.

Bu nedenden ötürü kriz çözümleyicileri devlet ve siyasi sistemlere karşı her zaman bir şekilde çelişkide kalmışlardır. Bir taraftan devletin önemini kabul etme doğrultusunda bir istek bulunmaktadır. Diğer taraftan ise, devletin güç tekeli eleştirilir ve düzen ve istikrar oluşturma'nın öncelikli araçları tehdit ve zorunluluk reddedilir. Bundan ötürü birçok kriz çözümleyicinin siyasi tutumları değişirme ya da etkilemek için sivil toplum örgütleriyle ve onlar üzerinden çalışmaya büyük yatkınlıkları bulunmaktadır.⁶²

Kriz çözümlemesi, krizi olduğu gibi ortadan kaldırmaya değil, şiddete başvurulmadan meydana gelen krizin sosyal değişimin önemli bir katalizörü olduğunu savunmaktadır. O zaman hedef, nedenleri tarafların karşılanmayan gereksinimlerinde ve korkularında bulunabilecek krizin şiddet ve yıkıcı unsurlarını ortadan kaldırmak olacaktır. Tarafların, krizin ardında yatan bu kimlik, güvence ve katılım gereksinimlerinin bilincine varmalarını sağlamak ve bunları daha sonra çıkar ve pozisyonları yeniden tanımlamak için kullanmak, işin kilit noktasıdır.

Tablo 4 : Kriz Çözümlemesi Yönetim Mantığı

Kriz Çözümleme	İnsani gereksinimler Kuramı	Karşılanmayan insani gereksinimler sonucu uzatmalı kriz durumu >Gereksinimler (Görüşmeye açık değil)	Sosyal değişim katalizatörü olarak kriz	Sivil toplum gruplarından „yurttaş diplomasisine“/ „yurttaş aracılığı“, Yurttaşlık Hakları (I) NGO'ları, Yurttaşlık Hakları alanında etkin akademisyenler, profesyoneller (trackII)	Track II: Resmi olmayan ve zorlayıcı olmayan stratejiler, örneğin -ortam sağlama/danışma (sorun çözme konulu atölye çalışmaları/yuvarlak masa görüşmeleri)	--->Sürece yönelik: Giderek artan ve daha iyi iletişime dayalı ortak çıkarlar Olumlu barış şekillerine doğru: Yapısal ve kültürel şiddeti hedef almaya başlamak

Kaynak : Reimann, C. (2000), *Kriz Dönüşümüne Doğru, Kriz Yönetiminde En Son Durum*
Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf

1.2.2.5.3. Kriz Dönüşümü

Kriz dönüşümü, dolaysız, kültürel ve yapısal şiddet içeren davranışları gerçek anlamda yenmeyi amaçlayan sonuç, süreç ve yapı yönelik uzun erekli barış sağlama çabalarını kapsar.

⁶² Clements, a.g.e., s.12.

Kriz dönüşümü önceki iki yaklaşımın amaçlarından öteye giderken, aynı zamanda kriz çözümlemenin birçok fikrini, özellikle de John Burton'un 'kriz önleme' görüşünü benimser. "Kriz önleme, kriz olgusunun uygun bir açıklamasından insani boyutlarını da göz önünde bulundurarak sadece kriz ortamını yaratan koşulları ve bunların ortadan kaldırılması için gerekli yapısal değişiklikleri değil, işbirliğine dayalı ilişkiler yaratan koşulların sunulması doğrultusunda sonuç çıkarma anlamına gelmektedir."⁶³

Kriz kuramı, insani gereksinimler ve barışçıl eylem'in farklı yorumlarından bir sentez oluştururken, kriz dönüşüm stratejisi krizi üç yanlı bir yaklaşımla ele almalıdır.

Bu ekol, krizi öncelikle siyasi kontrol ögesi ve sosyal değişim katalizörü olarak değerlendirirken, aynı zamanda sosyal adalet için verilen barışçıl bir mücadele olarak ele alır. Kriz dönüşümü böylece krize, sosyal kontrol ve sosyal değişim göstergesi olarak ikili bir yorum getirir. Kriz dönüşüm yaklaşımı sosyal adalet sorusuna öncüllük tanıyarak kriz yönetiminin geleneksel *status quo ante*⁶⁴ durumunu yerine getirme görevini reddeder ve bunun yerine, krizin sosyal değişim için iyi bir gösterge olması düşüncesini geliştirir.

Kriz dönüştürücüleri ve kalkınma uzmanları bir taraftan şiddet unsurlu ilişkilerin dönüşümü için çalışırken diğer taraftan yapısal şiddeti ve adaletsizliği değiştirmeyi amaçlayan süreçleri katalize etme şeklinde olağanüstü bir görevin üstesinden gelmek istemektedirler. Şiddet unsurlu ilişkileri dönüştürebilmeleri için yurttaşlara ve toplumlara bunun yollarını ve yöntemlerini gösterirken, ekonomik, siyasi ve sosyal kurumların gelişmelerini ve/veya (amaçlarını yerine getiremedikleri açıkça ortadaysa) değişmelerini sağlamak zorundadırlar. Böylece şiddetin gelecekteki olasılığını en aza indirerek bu süreçlerin zamanla gerçekleşmesini güvenceye almak zorundadırlar. Bu da, işin zorluğunu göstermektedir.⁶⁵

⁶³ Reimann, a.g.e., s. 6.

⁶⁴ Kriz öncesi durum

⁶⁵ Clements, a.g.e., s.13.

Bunu etkin bir şekilde yapabilmeleri için kalkınma ve kriz dönüşüm uzmanları arasında ilk önce, bazı olumsuz ekonomik süreçler ya da müşteri anlayışına göre çalışan siyasi ağların (ki bunların çalışmaları belli grupların yararına, diğerlerinin zararına olmaktadır) nasıl değiştirilebileceğine ve bunlara nasıl meydan okunabileceğine dair daha çok ve sıkı tartışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bu çarpık ekonomik süreçler sosyal ve siyasi açıdan kötü sonuçlar doğurmaktadırlar. Sonuç itibarıyla hayal kırıklıkları giderek artmakta ve dolayısıyla iktidarda olanları giderek sallanmakta olan güçlerini şiddet yoluyla sağlamlaştırmaya ya da marjinal grupları, şiddet opsiyonunu düşünmeye zorlamaktadır. Kriz dönüşümü etkinliklerinin çoğunda bu konulara yeterince dikkat edilmemektedir.

Bu şekilde tartışma ortamlarını sağlanması için kalkınma uzmanları ve kriz dönüşümcüleri arasında şu anda olduğundan daha yoğun işbirliğine gidilmesi gerekmektedir. Bu noktaları Dünya Bankasına ya da ikili kaynak sağlayıcılara bırakmaktansa, sivil toplumun ileri gelenlerini de muhatap almak çok önemlidir. Çünkü bu, az bulunan ulusal kaynaklar üzerinde kimin söz sahibi olduğuna dikkati çekmek için faydalı olacaktır.⁶⁶

Kriz dönüşümü, müdahil aktörlerin görüş açısını önemli derecede genişleten, sonu açık, uzun erekli, çok yönlü ve dinamik bir süreçtir. Track I, II ve III etkinliklerini kısa, orta ve uzun vadede birbirine bağlayarak etkin bir sentez oluşturur. Bu nedenden ötürü büyük olasılıkla geniş bir aktör katılımı sağlayacaktır: Resmi, askeri ve siyasi liderler (Track I); formalite dışı kriz çözümleme uzmanları ve kriz çözümlemesinde çalışan sivil toplum örgütleri (Track II); kalkınma konularında işbirliği sunan ve insani yardımda bulunan taban hareketleri ve yerli sivil toplum örgütleri (Track III). Bu derecede geniş çaplı uygulaması olan bir yaklaşımı “aşağıdan yukarıya doğru barış sağlama” şeklinde adlandırmak onu basite indirgemek olacağı için doğru değildir. Krizin bu şekilde üç yanlı yorumlanması bununla ilintili olarak başarının da üçlü yorumunu getirir: Sonuç, süreç, ve/veya değişime yönelik...⁶⁷

⁶⁶ Clements, a.g.e., s.14.

⁶⁷ Reimann, a.g.e., s. 6.

Korkuyu azaltmak, güven sağlamak ve güvenilirliği yeniden oluşturmak; bunların hepsi şiddetin kesilmesi için önemli öğeler olmalarına rağmen, yeterli değildirler. Bunun için Track II kriz çözümleme sürecinin çok daha etkin bir şekilde politize olması, ama aynı zamanda farklı politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Politik sorun çözme yaklaşımının daha uzlaşmacı olmasını gerektirmektedir. Kriz çözümleme çevrelerinin yolsuzluğun baş gösterdiği, yetersiz devlet düzenlerinin dönüşümü için sağlayabileceği belki en büyük katkı bu olabilir. Rekabetçi değil, işbirliğine yönelik, zıtlılaştırıcı değil, şartlara bağlı olmayan yapıcılıkta olan siyasi süreçlere şekil vererek ve bütün herkesin çıkarlarını siyasi sürecin merkezine alarak işe başlanabilir. Bu oldukça ütöpik bir düşünce gibi görülebilir ama, kalkınmaya ana kaynak sağlayanların çoğunun hareket ettiği alanların da çok önemli olduğu değerlendirilmektedir.⁶⁸

Tablo 5 : Kriz Dönüşümü Yönetim Mantığı

Kriz Dönüşümü	Oyun Kuramı	Uzatmalı Kriz Nedenleri: -örtüşmeyen çıkarlar ve/veya güç kaynakları için rekabet ---->Çıkarlar / İktidar paylaşımı (görüşmeye açık) ve -karşılanmayan insani gereksinimler -->Gereksinimler / Kimlik (görüşmeye açık değil) -adil olmayan ve baskıcı sosyal ve siyasi yapılar ---->Güçlendirme/ Benimseme (görüşmeye açık değil)	Sosyal düzen sorunu olarak kriz ve Sosyal değişim katalizatörü olarak kriz ve sosyal adalet için barışçıl mücadele olarak kriz	Geniş yelpazede aktörler: Track I, örneğin resmi, askeri ve siyasi liderler ya da Track II, örneğin kriz çözümleme alanında profesyoneller /özel şahıslar Track III, örneğin Taban örgütleri, (I) NGO'larının geliştirilmesi, humaniter yardım	Geniş yelpazede etkinlikler: Track I, örneğin „iktidar aracılığı“ Track II, örneğin ortam sağlama/danışma Track III, örneğin psikolojik, travma çalışması, kapasite sağlama, kalkınma ve insani yardım	---> Sonuca, sürece ve yapıya yönelik: (Yerel ve ulusal) „barış bölgelerinin“ oluşturulmasıyla birlikte sosyal doku ve sosyal yapı dönüşümü Olumsuz barış: Dolaysız, yapısal ve kültürel şiddet üzerine yoğunlaşma

Kaynak : Reimann, C. (2000), Kriz Dönüşümüne Doğru, Kriz Yönetiminde En Son Durum
Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf

Kriz değişimi, *sonuç* açısından kriz taraflarının gereksinim ve korkularının doğurduğu önemli konularda bir paydada buluşulmasını amaçlamaktadır. Bunun iki anlamı bulunmaktadır:

⁶⁸ Clements, a.g.e., s.14.

Birincisi, tarafların ortak olumsuz kriz tutum ve değerlerini, aralarında işbirliği ve iletişimin artırılması için değiştirme gereksinimini vurgulayan, sürece yönelik yaklaşım,

İkincisi ise değişime yönelik yaklaşım olup; ihmal edilen grupların tanınması ve güçlendirilmesi için yeni bir alt yapı oluşturulmasının siyasi bir zorunluluk olduğunu vurgular. Böylece sosyal adaleti güder ve mümkün kılar. Kısacası, temel gereksinimlerin kişisel ve ilişki bazında karşılanması yeterli olmayacaktır. Bundan ziyade uygulamacıların, kaynaklara erişimin eşit olmasına çalışmaları ve yapısal eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlayan ve uzun vadede sosyal yeniden yapılanma ve barışma amacına hizmet edecek alt yapıyı sağlamaları gerekmektedir.

1.2.2.5.4. Barışı Koruma

Barışı koruma konsepti, Soğuk Savaşın bitiminden sonra tamamıyla değişmiş, bu süreç içerisinde daha karmaşık, çok yönlü ve tehlikeli bir faaliyet haline gelmiştir. Taraflar arasında Klasik ‘tarafsız’ tampon olma görevi, artık çok daha güç koşullar altında, uluslar arası anlaşmazlıklardan ziyade iç çatışmalara dönüşmüş olan kriz durumlarında politik, ekonomik ve sosyal boyutları olan hareketler icra etme şekline gelmiştir.⁶⁹

Barışı koruma hareketlerinin değişen dinamiklerini ve çok yönlülüğünü karşılayabilmek için, operasyonel planlama ve kriz yönetimi stratejilerinin belirlenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Çoğu durumda, çatışma öncesindeki duruma dönülmesi imkansızdır ve genelde de bu istenen bir durum değildir. Bunun yerine, tarafların, yeni bir topluluk oluşturulmasına katkıda bulunması uygundur. Çoğunlukla, açık, uyumlu, kendi kuvvetlerine kumanda edebilme kabiliyetine sahip ve güvenilir ortaklarla⁷⁰ çalışmak mümkün değildir. Sıklıkla, çatışmaların şiddetinin artmasını uman ve bu yönde çaba sarf eden silah satıcılarının varlığı durumu

⁶⁹ NATO Briefing – September 2005, Crisis Management, Erişim : 09 Mayıs 2006, <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-management2-e.pdf>

⁷⁰ ‘Ortak’ ifadesi kriz bölgesinin yerel otoritesini ifade eder.

güçleştirir. Bazen, politik ve mali menfaatler çakışır ve bu durumlarda siyaset ile organize suç arasındaki ayrım çizgisinin yok olduğu görülür. Güncel birçok kriz durumunda da ülkeler bu haldedir. Bunun bir sonucu olarak uluslar arası toplum kendisini, görevini yapamayan kurumlar, idari yönetim, yargı sistemi ve yerel medyanın bulunduğu bir ortamda reformlar yapmaya çalışırken bulur. Bu nedenledir ki, askeri tedbirlerin yanı sıra bir çok sivil faaliyet de barışı koruma/barışın tesisi operasyonlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Yalnızca dikkatli, iyi planlanmış ve koordine edilmiş sivil ve askeri tedbirlerin birlikte uygulandığı kriz yönetimi hareketleri uzun dönemli, sürdürülebilir istikrar ve barış sağlayabilir.⁷¹

1.3. AVRUPA'DA GÜVENLİĞE YÖNELİK SİYASAL ENTEGRASYON ÇABALARI

Avrupa'da entegrasyon çabaları sadece ekonomik entegrasyon ile sınırlı değildir. Siyasal entegrasyon, Batı Avrupa Birliği (BAB) ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nden bu yana Avrupalı liderlerin istedikleri bir hedeftir. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da ortaya çıkan entegrasyon çalışmalarının temelinde zaten güvenlik sorununa çözüm arayışları yatmaktadır. Özellikle Fransa ve Almanya arasındaki çatışmalara son verme amacı Avrupa Toplulukları'nın kuruluşundaki temel itici güç olmuştur.⁷²

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da Almanya'nın yeniden silahlanarak tehdit oluşturmaya karşı 17 Mart 1948'de imzalanan Brüksel Antlaşması ile İngiltere, Fransa, Belçika ve Lüksemburg arasında 'Ekonomik, Sosyal, Kültürel İşbirliği ve Ortak Savunma Amacı' ile kurulan ve başlangıçta Batı Birliği (WU), daha sonra Sovyet tehdidi ve yayılmacılığı karşısında 23 Ekim 1954'te imzalanan 'tadil edilmiş' Brüksel Antlaşması ve Paris Antlaşmaları ile Federal Almanya ve İtalya'nın da katılımı ile Batı Avrupa Birliği (BAB) adını alan siyasal ve askeri

⁷¹ NATO Briefing – September 2005, 'Crisis Management', Erişim : 09 Mayıs 2006, <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-management2-e.pdf>

⁷² Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2003, s. 374.

nitelikli örgüt, Avrupa’da güvenlik ve barışın tesisi maksadıyla ülkeler arasında yapılan ilk entegrasyon örneğidir.⁷³

Brüksel Antlaşması güçleri, birlikte çalışma kararlılığını göstererek, Amerika Birleşik Devletleri’nin, gelişmekte olan Avrupa güvenlik düzenlemelerine katılmadaki isteksizliğinin üstesinden gelmişlerdir. Bu güçlerle ABD ve Kanada arasında görüşmeler kısa bir süre sonra başlamış ve 4 Nisan 1949’da Washington’da Kuzey Atlantik Antlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz de Antlaşmaya katılmak üzere davet edilmiş, bu davet kabul edilmiş ve böylece ABD ve Kanada’nın Avrupa Savunmasına bağlılıkları resmîyet kazanmıştır.

Washington Antlaşmasının taahhütlerinin uygun siyasi ve askeri yapılarla desteklenmesi ihtiyacı Kuzey Atlantik Örgütü’nün (NATO) kurulmasına yol açmıştır. Aralık 1950’de General Eisenhower’ın ilk Avrupa Yüksek Müttefik Komutanı (SACEUR) olmasıyla Brüksel Antlaşması güçleri, askeri örgütlenmelerini NATO içinde geliştirmeye karar vermişlerdir. Bu ise daha sonra Batı Avrupa ve Kuzey Atlantik Güvenlik Sisteminde ana unsurlardan biri haline gelmiştir.

Bunun yanı sıra, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert SCHUMAN, 9 Mayıs 1950 tarihinde bir deklarasyon yayınlarak Ruhr bölgesindeki zengin kömür ve çelik madenlerini Almanya ile birlikte uluslar üstü bir örgüt aracılığıyla işleteceklerini, aynı ideali paylaşan diğer Avrupa Ülkelerinin de kurulacak bu örgüte girebileceklerini ilan etmiştir.⁷⁴ İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg da bu deklarasyona olumlu cevap vermiş ve 6 ülke, 18 Nisan 1951 tarihinde Paris’te imzalanan anlaşmayla AKÇT’nu kurmuştur.

⁷³ BAB ve Türkiye, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul, 1995, s. 11.

⁷⁴ Avrupa Topluluğu fikrinin babası Fransız iktisatçı Jean Monnet’dir. İki dünya savaşının acı deneyimlerinden yola çıkan Monnet’nin Alman Başbakanı Adenauer ile Fransa Dışişleri Bakanı Schuman’a iki ülkenin savaş sanayisi için stratejik maddeler olan kömür ve çelik pazarının ortaklaşa yönetilmesini sağlayacak uluslar üstü bağımsız bir kurum oluşturulmasını önermesi, AB serüveninin başlangıcı sayılır.

AKÇT'nun önsözünde, kalıcı barış ve güvenlik olgularına da atıfta bulunularak 'Dünya Barışı, ancak onu tehdit eden tehlikelere karşı harcanacak yaratıcı çabalar sayesinde sağlanabilecektir' ibaresinin yer alması, ekonomik olduğu kadar politik, kalıcı barışı hedefleyen bir maksatla harekete geçildiğinin açık bir ifadesidir.⁷⁵

1952'deki Kore Savaşı sırasında A.B.D tarafından Almanya'nın tekrar silahlandırılmasının gündeme getirilmesi, başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerini endişelendirmiş, bununla birlikte Sovyet ideolojik tehdidinin artan oranda hissedilmesi savunma alanında birlikte hareket etme ihtiyacını artırmıştır.⁷⁶ Fransa Başbakanı Rene PLEVEN tarafından Ekim 1950 tarihinde sunulan öneri, AKÇT üyesi ülkelerin milli ordularından farklı olarak Birleşik Avrupa Ordusu kurma fikrini içermekteydi. 1951 yılının sonlarına doğru AKÇT üyesi altı ülke⁷⁷ Avrupa Savunma Topluluğu kurma kararı konusunda prensip kararı almışlar, 1952 yılında Paris'te Avrupa Savunma Topluluğu kurulmasına yönelik anlaşma imzalanmıştır. Ancak, Avrupa Savunma Topluluğu yaşama geçirilmesi için yapılan çalışmalar Fransız Parlamentosu'nun 30 Ağustos 1954 tarihindeki vetosu nedeniyle⁷⁸ hayata geçirilememiştir.⁷⁹

Avrupa Savunma Topluluğu'nun boşluğunu doldurmak maksadıyla Federal Almanya ve İtalya Batı Birliği'ne katılmışlar ve birlik BAB halini almıştır. Ancak bu yeni örgütlenme, 'Silahlanmayı Kontrol Ofisi' aracılığıyla Almanya'nın yeniden silahlanmasını gözetim altında bulundurmıştır.⁸⁰

⁷⁵ Avrupa'nın Yeni Kimliği, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul, 1993, s. 23.

⁷⁶ Kar ve Arıkan, a.g.e. s. 374.

⁷⁷ Belçika, Batı Almanya, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg

⁷⁸ Bu anlaşma, dış politika, güvenlik, savunma ve insan hakları konularında Ortak Avrupa Politikası oluşturmayı içermekteydi. Fakat anlaşmanın içeriği ve amaçları bazı Avrupa ülkeleri tarafından (özellikle İtalya ve Fransa Parlamentoları) sert tepkiyle karşılanmıştır. Anlaşmanın ortak politika konuları, De Gaulle taraftarlarının başını çektiği Fransız Milliyetçi cephesi tarafından 'yüksek politika' alanı içerisinde değerlendirilmiş ve belirlenen alanlarda entegrasyon sürecine girilmesinin ulus-devlet fikrini aşındıracağı fikri ileri sürülmüştür.

⁷⁹ Mehmet Özcan, 'AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası', Erişim: 09.05.2006, <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=48>

⁸⁰ BAB ve Türkiye, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul, 1995, s. 11.

Anlaşmanın 5. maddesine göre, anlaşmaya taraf devletlerden herhangi birine Avrupa içerisinden yapılacak saldırı durumunda, diğer devletler saldırıya uğrayan tarafa kapasiteleri dahilinde ve BM Anlaşması'nın 5. maddesi çerçevesinde tüm askeri ve diğer yardımı sağlamayı taahhüt ederler.⁸¹

1954'ten 1973 yılına kadar temel işlevi Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğini artırmak olan BAB, Federal Almanya'nın NATO İttifakına üyeliğini sağlamaya çalışmış, Almanya ile Fransa arasındaki çeşitli sorunların çözümünde arabulucu rolünü üstlenmiş ve BAB üyesi olup da Avrupa Topluluğu (AT)'na dahil olmayan İngiltere'nin AT ülkeleriyle ilişkilerinde köprü olma işlevini görmüştür. Ne var ki, 1973'te İngiltere'nin de AT'na tam üye oluşu, Birliğin hareket sahasını daraltmasına yol açacaktır. Güvenlik konularını yetkisi dahilinde tutan BAB ekonomik, sosyal ve kültürel konulardaki çalışmaları Avrupa Topluluğu'na ve Avrupa Konseyi'ne devretmiştir.

1984'e kadar NATO ile uyumlu şekilde çalıştığı gözlenen BAB'nin bu tarihten itibaren ayrı bir güvenlik kurumu olma amacıyla hareket ettiği dikkati çekmektedir. Özellikle 27 Ekim 1984 tarihli Roma Deklarasyonu'nda BAB' nin daha aktif bir misyon üstlenmesi ve Avrupa dışındaki kriz bölgeleriyle de ilgilenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Daha sonra 27 Ekim 1987'de Lahey Platformu'nda Kuzey Atlantik İttifakının "Avrupa Kanadı" olarak BAB'nin daha da güçlendirilmesi şartının ileri sürülmesi Avrupalı devletlerinin ayrı bir güvenlik kimliği oluşumuna gitme kararlılığını ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda ikinci deneme sayılabilecek olan Fouchet Planı da (1961-1962) başarısız olmuştur. Ancak 1950'li yılların ortaya çıkardığı şartlarda yola ekonomik entegrasyon ile başlanması daha rasyonel bir adım olmuştur. Çünkü o günün şartlarında savaşın karşıt taraflarının güvenlik ve dış politika alanlarında bir araya getirmek hiç de kolay olmayacaktır.⁸²

⁸¹ Kar ve Arıkan, a.g.e. s. 375.

⁸² Özcan, a.g.e.

Askeri çabaları politik kararlarla destekleyerek dış politika konularında işbirliğinin nasıl sağlanacağını belirlemek için 1970 yılında Lüksemburg Zirvesinde Davignon Raporu yayınlanmış ve bu rapordan sonra Avrupa Politik İşbirliği (API) oluşturulmuştur. Oybirliği ile karar alan üye ülke dışişleri bakanlarının bir araya gelmesi ile oluşan API sayesinde üye devletlerin dış politikasında eşgüdümün sağlanması hedeflenmiştir. API'nin AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) çekirdeğini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çünkü API sayesinde üye ülkeler arasında hükümetler arası düzeyde bile olsa (askeri boyutu yoktur) dışişleri alanında bilgi alışverişi, danışma ve politik eşgüdüm için gerekli yaşamsal altyapı ve iletişim kanalları kurulmuştur.

Avrupa bütünleşmesi hareketi bu dönemden sonra daha çok ekonomik entegrasyon üzerinde yoğunlaşmıştır. Dış politika konusunda ilişkiler yalnızca hükümetler arası danışma şeklinde sürmüştür. Hukuki metinlerde ise bu konu yer bulamamıştır. Bütünleşme hareketinin başlangıcından yaklaşık 40 yıl sonra, ortak dış politika konusunda ilişkiler ilk kez resmileştirilerek 1987 tarihinde yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi ile hukuki bir çerçeve altına alınan Avrupa Siyasi İşbirliği mekanizması doğmuştur. Bu mekanizma ile Topluluk üyelerinin, Avrupa'nın dış politikasının formüle edilmesi ve uygulanmasında ortaklaşa hareket etmesi teşvik edilecektir.⁸³

1.3.1. Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Avrupa-Atlantik bölgesinde Güvenlik Algılamalarındaki Değişimler

1.3.1.1. Genel

1945'te İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması arasında kalan yaklaşık 45 yıllık Soğuk Savaş süreci boyunca Avrupa Güvenlik ve Savunma mimarisi ağırlıklı olarak Doğu-Batı kutuplaşması ve ideolojik tehditlere göre şekillenmiştir.

⁸³ Halil Bilecen, 'Maastricht Antlaşması'ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası', Erişim: 17.05.2006, <http://www.stratejigundem.com/makale.php?id=144>

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla 'şeklen' ve iki yıl sonra Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 'resmen' sona eren Soğuk Savaş dönemi, uluslararası arenada güvenlik algılamalarında köklü birtakım değişikliklere neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde artık düşman tek bir devlet (SSCB) ya da tek bir ideoloji (komünizm) değil, birçok ideoloji ya da birçok devletin tehdit olabileceği bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır.⁸⁴

Bu bağlamda, belirsizliklere dayalı potansiyel tehdit ve riskler, Avrupa Güvenliğinin temel sorununu oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrasında yeni içerikler kazanan güvenlik konsepti, askeri boyutunun yanı sıra, toplumsal, çevresel ve ekonomik boyutlarını da içeren bir değişime uğramıştır. Nitekim, BM teşkilatının 31 Ocak 1992 tarihli bildirisinde 'uluslararası sisteme yönelen tehditlerin ekonomik, sosyal, çevresel ve insan hakları gibi askeri olmayan boyutları değerlendirilmiş ve uluslar arası güvenliğin etkin biçimde sağlanması için, savaşların önlenmesinden çok daha fazla çaba harcanması ve söz konusu konularla ilgili işbirliğine gidilmesi' gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁵

Mevcut güvenlik algılamaları çerçevesinde, yeni tehdit tanımlamaları yapılmaya başlanmıştır. Örneğin Batı Avrupa Birliği'nin 1995 yılında yayınladığı raporda Avrupa Güvenliğine yönelen tehditler şu şekilde sıralanmıştır :

- Sınır Anlaşmazlıklarından kaynaklanan silahlı çatışmalar,
- Etnik Mücadele,
- Özellikle Orta Doğu ve Güney Asya'nın Kitle İmha Silahlarıyla donanması,
- Uluslar arası Terörizm,
- Organize Suç ve Uyuşturucu Kaçakçılığı,
- Kontrolsüz Yasadışı Göç,
- Çevre Kirliliği ve

⁸⁴ Bilecen, a.g.e.

⁸⁵ Kar ve Arıkan, a.g.e. s. 378.

- Tehlikeli maddelerin taşınmasının askeri kaynaklı çevre tahribatıdır.⁸⁶

Meydana gelen yeni Avrupa güvenlik yapılanmasında, NATO'nun konsept değişimi ve genişleme süreci, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği ve 'Avrupa Ordusu' denen yapıların oluşturulması ön plana çıkmıştır. Ordular ise sayıca fazla olmalarından ziyade; daha etkin, krizlere anında müdahale edebilecek şekilde geliştirilmeye ve bu yeni tehdit unsurlarıyla mücadele edebilecek şekilde modernize edilmeye çalışılmıştır.

1.3.1.2. Avrupa Birliği

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaşın sona ermesi ile Avrupa'da güvenlik algılamalarında önemli değişiklikler olmuştur. Değişen dış dengeler, Avrupa Siyasi İşbirliği çerçevesinde var olan kurumsal düzenlemelerin yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Avrupa, yanı başındaki komünizm tehlikesinin ortadan kalkmasıyla, bölgesinde kendi güvenliğini kendi sağlayan, dış dünya ile ilişkilerinde yeknesak bir tavır sergileyen bir güç olduğunu göstermek için önemli adımlar atmıştır. Bu kapsamda tezde, Avrupa güvenliğine yönelik önemli kararların alındığı toplantı, zirve ve antlaşmaların kronolojik olarak belirtilmesinde tarihsel akışın anlaşılabilmesi bakımından fayda mütalaa edilmiştir.

1.3.1.2.1. Maastricht Antlaşması (9-10 Aralık 1991)

Avrupa'da ortak bir güvenlik yapılanması bağlamında atılan ilk önemli adım, Aralık 1991'de Maastricht'de onaylanan ve 1 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht) Antlaşması' dır. Avrupa Birliği (AB) adı ilk kez burada kullanılmış ve ODGP kavramı da, ilk kez bu antlaşma ile ortaya atılmıştır.⁸⁷

⁸⁶ Bilecen, a.g.e.

⁸⁷ Bilecen, a.g.e.

AB'nin ODGP konusundaki hedefleri, Avrupa Birliği Antlaşması'nın J.1(2) sayılı maddesinde şöyle belirtilmiştir:

- Birliğin ortak değerleri, temel çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak,
- Birliğin ve üye devletlerin güvenliğini her bakımdan güçlendirmek,
- Barışı korumak ve uluslararası işbirliğini güçlendirmek,
- Uluslararası işbirliğini geliştirmek,
- Demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü ve insan haklarına temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek ve pekiştirmek.⁸⁸

Bu hedeflerin uygulanabilmesi için, 'üye ülkeler arasında sistematik bir işbirliğinin kurulması ve üye ülkelerin ortak çıkarlarının korunabilmesi için ortak eylemde bulunulması' kararlaştırılmıştır.⁸⁹

AB Antlaşması'nın ODGP konusunda, üyelerin dayanışması şeklinde ortaya çıkan bir hareket tarzı görülmektedir. Antlaşmaya göre AB'nin üye devletleri, sadakat ve karşılıklı dayanışma ruhu içinde, aktif bir biçimde ve samimiyetle, Birliğin dış ve güvenlik politikalarını desteklemeyi ve AB'nin çıkarlarına aykırı olan veya uluslararası ilişkilerde kaynaştırıcı bir güç olarak onun etkinliğine zarar vermesi muhtemel olan herhangi bir hareketten sakınmayı taahhüt ederler.⁹⁰

AB Antlaşması, ODGP'nin karakterini ve amaçlarını ortaya koyan bir antlaşmadır. Bunun için 'ortak tavır' ve 'ortak eylem' adlı iki yeni dış politika aracı tesis edilmiştir. Ancak uygulamada 'oybirliği' ilkesi, bu konulardaki ortaklığı tartışılır kılmaktadır. Sadece ortak eylem konusunda, uygulamada 'nitelikli çoğunluk' prensibi benimsenmiştir. Bu bağlamda ODGP'ye yüklenen yeni bir işlevle, AB'nin güvenliğini ilgilendiren tüm konuları kapsayan ve uzun vadede nihai olarak ortak bir savunma sistemine yol açacak olan ortak bir savunma politikasının tesis edilmesi benimsenmiştir.⁹¹

⁸⁸ Özcan, a.g.e.

⁸⁹ Madde J.1(3)

⁹⁰ Madde J.1(4)

⁹¹ Madde J.4(1)

Bu konuda temkinli davranılmış ve bunun bağımsız bir savunma kimliği olmadığı vurgulanmıştır. Ancak AB'nin savunmasıyla ilgili karar ve eylemleri uygulama işlevi Batı Avrupa Birliği'ne verilmiştir. Böylece BAB'nin, AB'nin savunma ayağı ve NATO'nun Avrupa Kanadı olarak geliştirilmesi öngörülmüştür.⁹² 1992'de BAB, NATO'nun sorumluluğunu teyit etmiş ve kendi operasyonlarını Petersberg görevleri⁹³ ile sınırlamıştır.⁹⁴

Maastricht Antlaşması ile ilk olarak ortaya çıkan ODGP, özellikle Avrupa'da meydana gelen uluslararası çatışmalarda gösterdiği performans nedeniyle ciddi eleştirilere maruz kalmış ve çok geçmeden etkinliği sorgulanmaya başlanmıştır. Gerçekten de AB, eski Yugoslavya topraklarında ortaya çıkan çatışmalarda (Hırvatistan'ın Almanya tarafından tanınması, Yunanistan'ın Makedonya'yı isminden dolayı tanımaması, Bosna'da meydana gelen soykırıma göz yumması, Kosova'daki tutumu) ortak bir politika belirleyememiş, üye ülkeler geleneksel dış politikalarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu krizlerde AB hem dış politika hem de savunma politikalarında paramparça bir görüntü çizmiştir. Aynı durum Körfez Savaşı sırasında da ortaya çıkmıştır. Daha da artırılabilir olan bu örnekler ODGP'de önemli değişiklikleri kaçınılmaz kılmıştır.⁹⁵

Maastricht Antlaşması'yla Atlantik İttifakında Avrupa kanadının güçlendirilmesi savı yinelenirken, sonrasında bir araya gelen AB ülkelerinin liderleri, BAB'a Avrupa savunmasının güçlendirilmesi açısından daha fazla önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

⁹² Madde J.4(4)

⁹³ Soğuk Savaş'ın Sona ermesinden sonra üstleneceği asıl görevler günün şartlarına uygun olarak kolektif savunma dışı görevler olarak belirlenmiştir. "Petersberg Görevleri" olarak adlandırılan bu görevler, İnsani Yardım, Kurtarma Ve Tahliye Operasyonları, Barışı Koruma, Muharip Kuvvetlerin de kullanılabileceği Kriz görevleridir. Bu adlandırma, Batı Avrupa Birliği (BAB) Bakanlar Konseyi toplantısının Haziran 1992'de yapıldığı yerin adından gelmektedir.

⁹⁴ Bilecen, a.g.e.

⁹⁵ Özcan, a.g.e.

1.3.1.2.2. Amsterdam Antlaşması (02 Ekim 1997)

90'lı yıllarda Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde yaşanan krizde Bosna-Hersek ve Kosova'da meydana gelen olaylar esnasında Avrupa'nın ortak bir görüş belirleyerek ortak bir eylem gerçekleştirememiş olması, Yugoslavya Krizi'nin NATO'nun müdahalesi ile çözülebilmesi ve Avrupa'nın güvenliğinin, halen varlığının gerekliliği bile tartışılan NATO'nun elinde olması görünümü, AB için dış politika konusunda nerede olduğunu gözden geçirmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu çerçevede, Maastricht Antlaşması'nın ilgili maddelerinin tadil edilmesi ve AB'nin uluslararası olaylara daha etkin müdahale etmesini sağlayacak hukuki düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir.

2 Ekim 1997 tarihinde AB üye devletleri Dışişleri Bakanları, Amsterdam Antlaşması'nı imzalamışlardır. Antlaşma, 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe girmiştir. AB Antlaşması'nın 11'den 28'e kadar olan maddeleri, ODGP konusuna ayrılmıştır.⁹⁶ Getirilen yeniliklerle, ODGP karar alma yapısında iyileştirmelere gidilmiştir. Bununla birlikte, Amsterdam Antlaşması'nın ODGP'ye getirdiği en önemli yenilik, Yüksek Temsilcilik makamının kurulmasıdır. Ekim 1999'da eski İspanyol Dışişleri Bakanı ve NATO Genel Sekreteri Javier Solana Madariaga, bu makama beş yıl için getirilmiştir⁹⁷. Bunun Birliğin dış politikasının etkinliğini arttırması açısından önemli bir gelişme olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Amsterdam Antlaşması, AB ve BAB arasında yakın kurumsal ilişkiler geliştirilmesini öngörmüştür. Yine aynı Antlaşma ile BAB'ın, AB'nin ayrılmaz bir parçası olduğu hükme bağlanmıştır.⁹⁸ Böylece savunma konusunda da önemli adımların atılacağına işaret verilmiştir. Ancak BAB, kurulduğu tarihten itibaren etkin bir savunma örgütü kimliğini kazanamamıştır. Çünkü BAB'ne, AB üyelerinin tamamı dahil değildir, bu da AB'nin güvenlik politikasında aktif bir tavır ortaya koyamamasına neden olmaktadır. Bu çerçevede AB'nin, etkin bir savunma politikası oluşturmaya önemli bir konu haline gelmiştir.

⁹⁶ Bilecen, a.g.e.

⁹⁷ Javier Solana halihazırda aynı göreve devam etmektedir.

⁹⁸ 17. Madde

1.3.1.2.3. St. Malo Zirvesi (03-04 Aralık 1998)

İngiltere ve Fransa, 4 Aralık 1998 tarihinde Saint-Malo Zirvesi'nde bir araya gelerek, 1997 yılında imzalanan ve henüz yürürlüğe girmeyen Amsterdam Antlaşması'nın Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası konusundaki prensiplerinin hayata geçirilmesi için ortak bir deklarasyon yayınladılar. Bu bağlamda İngiltere, uzun yıllar ABD paralelinde icra ettiği, AB'nin savunma kimliği kazanmasına muhalefet şeklindeki politikasını değiştirmiştir. Fransa ile İngiltere'nin gayri resmi statüdeki toplantısında alınan kararlar, AB ve BAB içinde büyük yankılara sebep olmuştur.⁹⁹

Avrupa Birliği ülkeleri BAB'ı, AB içine alarak AB'ye savunma kimliği kazandırma yolunda ilerlemektedirler. Bu oluşuma uzun yıllar karşı çıkan İngiltere de politikasını değiştirmiş ve Ek-B' de maddeleri belirtilen St. Malo Bildirgesi ile bu politikasını teyit etmiştir. AB'nin BAB'ı içine alarak, Avrupa'nın savunma yönüyle de bütünleşmesi kapsamında, NATO içinde yeni bir karar verme mekanizmasının oluşturulması gerekliliği dikte edilmektedir.

1.3.1.2.4. Köln Zirvesi (3-4 Haziran 1999)

1999 yılının Haziran ayında gerçekleştirilen Köln Zirvesi'nde, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimine ilişkin bir mücadele gücünün oluşturulması yönünde karar alınmıştır. 2000 yılı sonuna kadar BAB'ın görevinin sonlandırılmasına karar verilen söz konusu zirvede, güvenlik ve savunma politikasına yönelik kararlarda Avrupa Askeri Gücü'nün oluşturulmasına ilişkin üye ülkeler arasında gerekli katılım ve işbirliği biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır.¹⁰⁰ Bu belirlemeye göre; AB hareketlerini, NATO'nun imkan ve kaynaklarına başvurulmadan icra edilecekler ve NATO'nun gerekli yeteneklerinden faydalanılarak icra edilecek hareketler şeklinde iki kategoride incelemek mümkündür.

⁹⁹ St. Malo Zirvesi Kararları Ek B' dedir.

¹⁰⁰ Serdar Kesgin, 'Avrupa Savunma ve Güvenlik Yapılanması ve Türkiye', Jeopolsar Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, Ocak 2006, Erişim: 17.05.2006, <http://www.jeopolsar.com/05/23.htm>

Salt AB Askeri Gücü'ne dayanılarak yapılacak müdahalelerin sınırı ise Avrupa'da cereyan edecek olan kriz bölgeleridir. NATO ile ortak yapılacak operasyonlara ilişkin düzenlemeler de NATO'nun 1999 Washington Zirvesi'nde aldığı kararlara¹⁰¹ dayandırılabilir.

3-4 Haziran 1999 tarihlerinde Köln'de icra edilen zirvede; AB, NATO'nun AGSK konusunda Washington'da yapmış olduğu açılıma gerekli cevabı verememiş ve yeni savunma boyutunu NATO-BAB arasındaki mevcut düzenlemelerin üzerine inşa etmek istemediğini ortaya koymuştur.

Nitekim Köln AB kararlarında NATO Zirvesinde AGSK konusunda belirtilen hususların genel anlamda tekrarlanmasıyla yetinilmiş, AB'nin savunma ve güvenlik boyutu da kazanarak Amsterdam Antlaşmasıyla öngörülen çok boyutlu yapıya fiilen geçme kararı teyit edilmiştir. AB hareketlerinde NATO imkan ve yeteneklerinin kullanılmasından ziyade, otonom AB mekanizmalarından yararlanılması eğilimi benimsenmiş, AB operasyonlarına katılım meselesinde ise AB üyesi olmayan müttefikler üçüncü ülkelerle aynı kategoride değerlendirilmiştir.

1.3.1.2.5. Helsinki Zirvesi (10-11 Aralık 1999)

Helsinki Zirvesi, AB'nin kriz yönetimi faaliyetlerinin çatısını teşkil ettiği ve önemli kararların alındığı bir zirve toplantısıdır.

10–11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen AB Helsinki Zirvesinde kabul edilen “Savunma ve Güvenlik Alanında Avrupa Ortak Politikasının Güçlendirilmesi” konulu raporda aşağıdaki kararlar alınmıştır :

¹⁰¹ 1999 Washington Zirvesi'nde Yeni Stratejik Konsept doğrultusunda alınan önemli kararlar EK-C' de sunulmuştur. NATO'nun 50. yıl toplantılarında NATO üyesi AB ülkelerinin güvenlik ve savunma konularında AB'nin bağımsız hareket etmek niyetinde olduklarını belirtmeleri ve ABD'nin olası bir Avrupa Silahlı Gücü'nü önlemede pasif kalacağı düşüncesi, NATO'nun 1999 Washington Zirvesinde her iki tarafın da kabulleneceği, kurumsal yanları ağır basan kararların alınmasına neden olmuştur.

- AB'nin, Mart 2000'den itibaren geçici düzenlemeyi oluşturmaya başlayacağı,
- AB'nin uluslararası krizlere müdahale etmek için kendi karar verme ve uygulama imkanlarına sahip olacağı,
- AB önderliğinde icra edilecek hareketlar için aynı zamanda NATO'ya da tahsisli olan milli kuvvetlerin kullanılacağı,
- Kurulacak gücün, sınırların 4 bin kilometre uzağındaki bir krize 60 gün içinde müdahale edip, en az bir yıl orada kalabilecek şekilde komuta-kontrol ve lojistik imkanları ile desteklenmek suretiyle hazırlanması ve 50-60 bin kişiden oluşması¹⁰²,
- AB'nin kriz yönetimi konularında ikili görüşme ve bilgi alışverişi için, AB üyesi olmayan Avrupalı Müttefikler ile AB adayı diğer ülkelerden oluşacak uygun bir yapının oluşturulacağı,
- NATO destekli AB harekatında, AB'nin harekata karar vermesini müteakip, AB üyesi olmayan Avrupalı Müttefiklerin, arzu ettikleri takdirde harekata katılacakları,
- Müstakil AB Harekatında, AB üyesi olmayan Avrupalı Müttefiklerin AB Konseyi kararına göre davet edileceği,
- AB önderliğindeki bir harekatta ise, harekata önemli çapta kuvvetle katılmayı teyit eden tüm ülkelerin, harekatın günlük icrası için kurulacak katılımcılar komitesinde eşit haklarla yer alacakları,

¹⁰² Kurulacak bu güç 2003 Temel Hedefi olarak tespit edilmiş olup, Amsterdam Antlaşması ile tespit edilen Petersberg Görevlerini icra etmek üzere teşkil edilecektir. Temel Hedef, 2000 yılı Kasım ayı içerisinde 400 uçak ve 100 savaş gemisinin desteği de dahil olmak üzere kağıt üzerinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye, Helsinki Zirvesinde belirlenen Temel Hedefe tugay seviyesinde bir birlikle katkıda bulunma önerisinde bulunmuş ancak bu öneri kabul görmemiştir.

- Kararların 15 AB tam üyesi tarafından verileceği,
- AB'nin; NATO, NATO'nun AB üyesi olmayan Avrupalı üyeleri ve AB adayı diğer ülkeler ile AB önderliğindeki kriz yönetimi konusunda gerekli danışma, işbirliği ve diyalogu sağlayacağı, ancak, AB'nin aldığı kararlara diğer ülkelerin karşı çıkamayacağı,
- Harekatın bitirilmesine AB Konseyi'nin, katılımcılarla yapılan danışmalardan sonra karar vereceği belirtilmektedir.¹⁰³

Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde özellikle dikkat edilmesi gereken bir nokta, Petersberg Görevleri'ni yerine getirmek üzere oluşturulacak askeri birimin 'Avrupa Ordusu' şeklinde algılanmaması gerektiğine vurgu yapılması ve Kıta Avrupasındaki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilecek unsur olarak NATO'nun işaret edilmesidir. Öte yandan, yine Helsinki Zirvesi'nde AB ülkelerinin gelecekte AB askeri gücünün gerçekleştireceği operasyonları siyasal ve stratejik açıdan yönlendirecek olan kurumsal yapının inşa edilmesi konusu görüşülmüş ve bu suretle Avrupa güvenlik mimarisinin çekirdeğini oluşturan BAB'nin Petersberg Görevleri ile ilgili işlevlerinin AB çatısına entegre edilmesine karar verilmiştir.

Bununla birlikte aynı zirvede Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi'ne uygun bir şekilde uluslararası barış ve istikrara katkıda bulunulacağına gönderme yapılmıştır.

Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde yer alan hususlardan biri de, Savunma Bakanları'nın katılımıyla, temel hedef ile imkan ve kabiliyetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların Genel İşler Konseyi tarafından yapılacak olmasıdır. Bununla birlikte, üye ülkeler güncel savunma planlama prosedürlerini BİO kapsamında devam eden PARP (Planlama ve Gözden Geçirme Süreci) ve NATO'ya tahsisli kuvvetleri de kapsayacak şekilde kullanmaya devam edeceklerdir.

¹⁰³ Helsinki European Council, Annex IV of the Presidency Conclusions, Erişim: 18.11.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20European%20Council%20-%20Annex%20IV%20of%20the%20Presidency%20Conclusions.pdf>

Katılımcı ülkeler için, NATO'nun SYG (Savunma Yetenekleri Girişimi) ile birbirlerini destekleyici olacaktır.¹⁰⁴ Petersberg görevlerinin yerine getirilebilmesi ve kriz yönetiminin etkinlikle icra edilebilmesi maksadıyla Helsinki Temel Hedefi kapsamında oluşturulacak Ani Reaksiyon Gücünün süratle konuşlanabilirlik, idame edilebilirlik, birlikte çalışabilirlik, esneklik ve hareketlilik niteliklerine sahip olması gerektiği tespit edilmiştir.¹⁰⁵

Yukarıda alınan kararların yanısıra Konsey bünyesinde, sürekli olarak görev yapacak politik ve askeri komiteler oluşturulmasına karar verilmiş olup bunlar Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Kadrosu' dur.¹⁰⁶

28 Şubat 2000'de Sintra/Portekiz'de icra edilen savunma bakanları toplantısında, Helsinki Zirvesi'nde ana hatları ile görevleri belirlenen ve askeri anlamda kriz yönetimi faaliyetlerinden sorumlu bulunan Genel İşler Konseyi,¹⁰⁷ Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite ve Askeri Kadronun barış ve kriz durumları için ayrı ayrı olmak üzere görev tanımları yapılmış ve çok detaylı biçimde belirlenmiştir.

AB öncülüğünde icra edilecek, NATO imkanlarının kullanıldığı ya da kullanılmadığı kriz yönetimi operasyonlarının planlanması ve sevk-idaresine ilişkin temel esaslar da burada belirlenmiştir. Aynı toplantıda, Helsinki Zirvesi'nde belirlenen temel hedefin, ülkelerin politik katkılarının tanımlanmasından ibaret olduğu ve ayrıntılara yer verilmediğinden açık olmadığı belirtilmiştir. Askeri bağlamda ele alındığında, temel hedef doğrultusunda oluşturulacak askeri gücün sistematik bir biçimde yönlendirilmesi gerekliliğini belirten rapor ekinde, 'stratejik durum', 'temel planlama varsayımları', 'senaryoların planlanması' ve 'sonraki faaliyetler' ana başlıkları altında metodoloji tespit edilmiştir.

¹⁰⁴ Maartje Rutten, From St.Malo to Nice- European Defence: Core Documents, Paris, 2001, Erişim: 18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/chailot/cha47e.pdf> , s. 77.

¹⁰⁵ Jean-Yves Haine, 'ESDP:An Overview', Erişim:18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf>

¹⁰⁶ Helsinki Zirvesi'nde kurulmuş olan komiteler geçici olarak kurulmuştur. Ancak daimi olarak görev yapacak komitelerin kuruluşu Nice Zirvesi'nde gerçekleşmiştir.

¹⁰⁷ Savunma Bakanları düzeyinde toplanacaktır.

Sintra’da icra edilen toplantı, her ne kadar bir zirve toplantısı olmasa da, zirvelerde alınan kararların uygulanabilirliğinin incelendiği, metodolojinin tespit edildiği ve ‘askeri’ kriz yönetim konseptinin karar alma bakımından çatısının oluşturulduğu önemli bir toplantıdır.

1.3.1.2.6. Feira Zirvesi (19-20 Haziran 2000)

Avrupa Birliği Konseyi’nin Haziran 2000’de yapılan Feira Zirvesi bildirisinde AB üyesi olmayan NATO Müttefikleri ile AB üyeliğine aday ülkelerin AGSP sürecine katılabilmelerinin esasları kabul edilmiştir. Buna göre, söz konusu ülkelerin hepsinin birlikte yer alıp AB ile gerekli diyalogu ve işbirliğini sürdürecekleri kurumsal bir düzenleme yapılacaktır. Ayrıca kriz dönemlerinde AB’nin girişeceği askeri hareketler gündeme geldiğinde, eğer NATO’nun imkanları kullanılacaksa, AB üyesi olmayan NATO üyeleri, kendi isteklerine bağlı olarak bu operasyonlarda yer alabileceklerdir. AB’nin NATO imkanlarını kullanmadan, kendi askeri gücüyle başlatacağı hareketlere katılım ise, Konseyin davetine bağlı olacaktır. Konsey, NATO üyesi olmayan AB adaylarını da katılmaya davet edebilir. Bu tür girişimlerde yer alan AB üyesi olmayan devletler, operasyonun gidişatı üzerinde, üye devletlerle aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olacaklardır.¹⁰⁸

Bunun yanı sıra Avrupa Birliği, Feira zirvesinde tanımlanan dört öncelikli alanda kriz yönetiminin sivil taraflarını geliştirmeye de karar vermiştir¹⁰⁹. Bu dört öncelikli alan; polis, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, sivil yönetimin güçlendirilmesi ve sivil korumadır.¹¹⁰

Feira Zirvesi’nde sivil yeteneklere ilişkin karara bağlanan bir husus da, ihtiyaç duyulan sivil polis yeteneklerinin tespit edilmesidir. Bu kapsamda, üye ölkeler işbirliği içinde, 2003 yılı itibarıyla çatışmayı önleme ve kriz yönetimi maksatlarıyla kullanılmak üzere toplam 5000 polis memurunu sağlamak

¹⁰⁸ B. Esra Çayhan, ‘Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye’, Erişim: 17.05.2006, <http://www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi03/03Cayhan.pdf>

¹⁰⁹ Konu ile ilgili detaylı bilgi 2. bölümde AB Sivil Kriz Yönetimi Konsepti başlığı altında verilmiştir.

¹¹⁰ Kesgin, a.g.e.

durumundadır. 1000 adet polis memuru ise, 30 gün içerisinde kriz bölgesinde konuşlandırılabilir durumda olacaktır.¹¹¹

Feira Zirvesinde ele alınan diğer önemli bir husus, Helsinki Zirvesi'nde alınan kararların tekrar edilerek NATO-AB ilişkilerinin düzenlenmesi için 4 geçici¹¹² çalışma grubunun kurularak çalışmasının teklif edilmesidir.¹¹³ NATO, AB'nin yaptığı bu teklife olumlu cevap vermiş ve 17 Temmuz 2000 NATO Konseyi kararı ile çalışmalar başlamıştır. Geçici çalışma grupları karar verme yetkisine sahip olmadıklarından çalışmaları etkisiz ve sonuçsuz kalmıştır.

Sintra'da icra edilen Savunma bakanları toplantısında öngörüldüğü üzere, Helsinki'de tespit edilen temel hedefe ulaşmak amacıyla AB üyesi ülkelerin bu maksatla tahsis edebilecekleri kuvvetlerin ve imkan-kabiliyetlerinin tespitini yapmak üzere yetenek taahhüt toplantıları düzenlenmektedir. Bu konu ile ilgili hazırlık çalışmalarını Feira'da teşkil edilen Temel Hedef Görev Gücü (HTF) yapmıştır. AB-NATO ilişkilerinin ve işbirliği esaslarının tespiti amacıyla NATO uzmanları ile de desteklenmiş olan şekline ise HTF+ adı verilmiştir. Temmuz 2000'de tahsis edilebilecek kuvvetlerin miktarına yönelik ilk çalışmaların yer aldığı Helsinki Temel Hedef Kataloğu hazırlanmış, Eylül 2000'de ise güncellenmiştir. Son şekline ise 20-21 Kasım 2000 tarihlerinde Brüksel'de icra edilen Yetenekler Taahhüt Konferansı'nda ulaşılmıştır.

Yetenekler Taahhüt Konferansı'nda AB üyesi tüm ülkeler, Helsinki ve Feira zirveleri doğrultusunda alınan kararları da göz önünde bulundurarak, gönüllü olarak temel hedefe katkı sağlayabilecek askeri imkan-kabiliyetlerini belirtmişler, bu değerler de 'Kuvvet Kataloğu' olarak adlandırılan bir dokümanda toplanmıştır.

¹¹¹ Halihazırda üye ülkeler tarafından kriz yönetimi maksatlarıyla yaklaşık 3300 polis memuru görevlendirilmiş durumdadır.

¹¹² Ad-Hoc Groups

¹¹³ Rutten, a.g.e., s. 79.

Katalog incelendiğinde, 2003 yılı itibarıyla elde edilen kuvvetin, Petersberg görevlerini tüm gerekleriyle icra edebilecek nitelikte olduğu ve Helsinki Zirvesi'nde tespit edilen rakamlara ulaştığı, ancak yine de nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmek suretiyle azami etkinlik düzeyine çıkılmasının hedeflendiği görülmektedir. NATO'ya da gönderme yapılarak, NATO'nun Savunma Yetenekleri Girişimi kapsamında sorumlulukları olan ülkelerin de bu sorumluluklarını aksatmadan, hatta karşılıklı etkileşim ve gelişim içerisinde kuvvetlerini tertiplemeleri belirtilmiştir. Bununla birlikte, NATO kaynaklarına erişim durumu söz konusu olduğunda, özellikle de BİÖ ülkelerini ilgilendiren Planlama ve Gözden Geçirme Süreci (PARP)¹¹⁴ ve NATO Savunma Planlama Süreci gibi yürürlükte olan mekanizmalarla uyumun sağlanması, kaynak israfına yol açacak ikilemelerin önlenmesi amacıyla EUMS bünyesinde HTF+ benzeri, NATO ilgili konuların müzakere edileceği çalışma grupları oluşturulmuştur.¹¹⁵

1.3.1.2.7. Nice Zirvesi (7-9 Aralık 2000)

Nice Zirvesi'nde alınan kararlar incelendiğinde, ağırlıklı olarak Köln, Feira ve Helsinki' de alınmış olan kararların doğrulandığı ve AB'nin kriz yönetimi, çatışmayı önleme, güvenlik ve savunma alanlarındaki genel eğiliminin ortaya konduğu görülür.

Bunun yanı sıra daha önce Helsinki' de geçici olarak kurulan Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Kadrosu resmi olarak kurulmuş, görev tanımları detaylı olarak yapılmıştır.

¹¹⁴ BİÖ Çerçeve Dokümanı NATO'yu, İttifak kuvvetleri ile bağlantılı olarak, çokuluslu eğitim, tatbikat ve operasyonlarda kullanılabilecek kuvvetler ve yeteneklerin tanımlanması ve değerlendirilmesine bir temel oluşturmak amacıyla Ortak ülkelerle birlikte düzenleyecekleri bir planlama ve gözden geçirme süreci geliştirmekle görevlendirir. Planlama ve Gözden Geçirme Süreci'ne katılım Ortakların isteğine bağlıdır. Bu süreçte yer almak isteyen her Ortak, her iki yıllık planlama dönemi için savunma politikaları, silahlı kuvvetlerinin demokratik yollarla kontrolü konusundaki gelişmeler, BİÖ işbirliğine ilişkin ulusal politikaları ve bu konuyla ilgili mali ve ekonomik planları gibi konular üzerinde bilgi vermeyi kabul eder.

¹¹⁵ Rutten, a.g.e., s. 176.

Sivil Kriz Yönetimi faaliyetleri kapsamında Feira’da tespit edilmiş olan dört öncelikli alan olan polis, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, sivil yönetimin güçlendirilmesi ve sivil korumaya ilişkin tanımlamalar, görev ihtiyaçları ve idari yapının çatısı da yine bu zirvede tespit edilmiştir.

Nice Zirvesi’nde BAB’nin Kriz Yönetimi faaliyetlerinin AB çatısı altında icra edileceği kararı gerçekleşmiş, bu kapsamda Uydu Merkezi’nin ve Güvenlik Bilimleri Enstitüsü’nün kurulmasına ve konu ile ilgili BAB bünyesinde bulunan kurumların bu iki merkez bünyesinde toplanmasına karar verilmiştir.¹¹⁶

Nice Zirvesi’nde gündeme getirilen hususlardan biri de Rusya, Ukrayna, AB’nin siyasi diyalogunu sürdürdüğü diğer Avrupa ülkeleri ve Kanada’nın, AB’nin öncülük ettiği kriz yönetimi operasyonlarına katılmak üzere davet edilebileceklerdir. Kanada’nın konuya gösterdiği ilgi ise AB makamları tarafından olumlu karşılanmış, özellikle NATO kuvvetlerinin de kullanılabileceği kriz yönetimi hareketlerinin icrasında Kanada ile yüksek yoğunluklu danışma içine girileceği belirtilmiştir.

NATO ile ilişkilerin, üçüncü ülkeler ile kriz yönetimine yönelik hususların koordinasyonunun da yer aldığı Nice Zirvesi başkanlık raporunda, karşılıklı danışma, şeffaflık ve güvene dayalı biçimde sürdürülmesi vurgulanmıştır.

Nice Zirvesi’nin, AB’nin Kriz Yönetimi ve üçüncü ülkelerle ilişkilerini ortaya koyması açısından özel bir önemi bulunmaktadır. Nice Zirvesi sonuçlarına göre Türkiye’nin de içinde bulunduğu AB üyesi olmayan altı müttefik ülke için geçerli olmak üzere Barış Zamanı, Harekat Öncesi ve Harekat Süresince yürürlükte olacak katılım ve danışmaya ilişkin haklar tespit edilmiştir. Bu kapsamda;

(I) Barış Zamanı;

¹¹⁶ Rutten, a.g.e., s. 235.

A. AB Siyasi Askeri Komitesi (PSC), AB Askeri Kadrosu (EUMS) ve Askeri Komite ile ülkeler arasında irtibatı sağlayacak birer irtibat subayı atanabilecek,

B. 15+6 ve 15+15 toplantıları (Her Dönem Başkanlığında asgari 2 kez olmak üzere) icra edilecektir.

(II) Harekat Öncesinde;

A. Özellikle güvenlik çıkarlarını tehlikede gören ülkelerle yoğun danışmalar yapılacak,

B. AB tarafından onaylanan harekata yönelik askeri seçenekler konusunda bilgi verilecektir.

(III) Harekat süresince;

Harekata yeterli kuvvet veren ülkeler AB Konsey Kararını müteakip harekatın başlamasından sonra kurulacak Katılımcılar Komitesi harekatın günlük icrasını takip edebilecektir.

Nice Zirvesi'nde ayrıca, altıların NATO kaynak ve yeteneklerinin kullanılacağı bir AB harekatına AB Konseyi kararına bağlı kalmadan katılabilecekleri ifade edilmiş, ancak bu katılım yine Katılımcılar Komitesi ile kısıtlanmıştır.

AB-NATO ilişkileri açısından incelendiğinde, 14-15 Aralık 2000 tarihinde Brüksel'de icra edilen KAK Konseyi Toplantısı'nın sonuç bildirisinde yer alan husus, AB'nin NATO'nun Avrupa ayağını da güçlendirecek şekilde, NATO ile kriz yönetimi konularında stratejik ortaklığı dikte eden, dinamik ve dengeli bir transatlantik ortaklığın tesisi yönünde her iki tarafın da kararlılığıdır.

Bununla birlikte ittifakın, kolektif savunma görevlerini uhdesinde bulundurduğu ve kriz yönetimi konularında Stratejik Konsept'te tespit edilen esaslar çerçevesinde etkin rol oynayacağı belirtilmektedir.

ODGP'nin güçlendirilmesi ifadesinin geçtiği her ifadenin hemen akabinde 'Washington Zirvesi ve müteakiben icra edilen bakanlar düzeyindeki toplantılar kapsamında' ifadesi yer almakta, bu da ODGP'nin bağımsız gelişimini geciktirmenin diplomatik ifadesi olarak değerlendirilmektedir.

Kurulmuş olan çalışma gruplarının gerek güvenlik, gerekse AB'nin NATO imkanlarına erişimi konularında karşılıklı danışmaları, KAK ile 'Geçici' Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin Eylül ve Kasım'da icra ettiği toplantıların ilerleyen dönemlerde çok daha kapsamlı olabilecek işbirliğinin çatısını oluşturduğu ifade edilirken, NATO'nun, iki taraf arasında imzalanacak 'geçici' bir güvenlik anlaşmasına da sıcak baktığı belirtilmektedir.¹¹⁷

Yine sıklıkla hemen bütün raporlarda geçen bir husus, 2000 yılının bu son raporunda da yerini almıştır. Askeri yeteneklerini (Helsinki temel hedefi doğrultusunda) geliştirmekteki kararlılığı açık olan AB'nin bu girişiminin, İttifakın Avrupa ayağını güçlendireceği, ancak bunun bir 'Avrupa Ordusu' olmadığı vurgulanmıştır. Oluşturulan kuvvet kataloguna NATO uzmanlarının teknik ve tecrübe anlamında sağladıkları katkıların yer verildiği raporda, AB'den gelebilecek bir talep doğrultusunda bu desteğin süreceği ifade edilmektedir. Askeri yeteneklerin geliştirilmesinin gündemde olduğu her noktada, NATO'nun ifadesine göre, NATO'nun Savunma Yetenekleri Girişimi ile AB'nin temel hedefi gerçekleştirme çabalarının örtüştüğü, bunun da karşılıklı olarak her iki tarafa da katkı sağlayacağıdır.

Her iki tarafın da belirttiği karşılıklı danışma, işbirliği ve şeffaflık prensipleri kapsamında, gerek bakanlar düzeyinde, gerekse SGK/KAK seviyesinde, Askeri Komiteler ve daha düşük seviyelerde de sürekli ve rutin toplantılar yapılması öngörülmüştür.

¹¹⁷ Rutten, a.g.e., s. 235.

AB'nin NATO kaynaklarına güvenceli erişimi konusunda ise 'Her şeye karar verilmeden hiçbir şeye karar verilmeyecektir' prensibinin vurgulanmasının, NATO'nun bu konuda daha açık ve somut bilgiler ile karşılıklı danışmaya ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Kapanış safhasında ise BAB'ne Avrupa Güvenlik Mimarisine sağladığı katkıdan ötürü teşekkür edilmiş ve NATO ile BAB'ın uyumlu çalışmalarından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.¹¹⁸

2001 yılı, ODGP'nin şekillenmesi bakımından ilginç bir yıldır. Nice Zirvesi'nden sonra ağırlıklı olarak AB'nin NATO planlama imkanlarına erişimi ve askeri/sivil yeteneklerin geliştirilmesine odaklanmış olan AB, 11 Eylül 2001'de İkiz Kulelere yapılan terörist saldırı neticesinde ODGP'de yeni bir cephe açmak durumunda kalmıştır.

Sivil kriz yönetimi ve polis yetenekleri bağlamında, 10 Mayıs 2001'de Uluslar arası Kriz Yönetimi için düzenlenen AB Üyesi Ülkeler Ulusal Polis Yetenekleri Konferansı'nda SG/HR, Polis Gücünün varlığının kriz yönetimi operasyonları için vazgeçilmez bir unsur olduğunu belirtmiş, konsey bünyesinde daha yakın işbirliği ve karşılıklı danışma sağlayabilmek için, uluslar arası kriz yönetimi operasyonlarında görev yapmış kıdemli ve tecrübeli polis memurlarından oluşan bir Polis Birimi kurulmasına karar vermiştir.

12 Haziran 2001'de AB ve NATO Askeri Komiteleri ilk resmi toplantılarını gerçekleştirmişler, daha önce SGK-KAK tarafından alınan kararlar ışığında NATO tarafından mevcut imkan-kabiliyetlerinin, önümüzdeki dönem kuvvet yapısının, Savunma Yetenekleri Girişiminden, AB tarafından ise AGSP'den ve AB Operasyonlarının Komuta-Kontrol yapısından bahsedilmiştir. Askeri Komite toplantılarının iki komiteden birinin talebi halinde ve/veya her AB başkanlık döneminde en bir kez olmak üzere icra edilmesi kararı alınmıştır.

¹¹⁸ Rutten, a.g.e., s. 235.

1.3.1.2.8. Göteborg Zirvesi (15-16 Haziran 2001)

İsveç'in dönem başkanlığı'nda icra edilen Göteborg Zirvesi'nde, Şiddet içeren (silahlı)  atışmaların erken ihbarı, analizi ve harekete geçilmesini içeren AB Şiddetli çatışmaların  nlenmesi Programı Konsey tarafından onaylanmıştır. Bu program kapsamında AB Komisyonu  atışmaların Temel Nedenleri Kontrol Listesi¹¹⁹ oluşturulmuş olup AB'nin çatışmalara yönelik erken ihbar sağlama yöntemlerine dair ışık tutmaktadır.¹²⁰

Bunun yanı sıra, AB'nin BM ile birlikte çatışmayı  nleme ve kriz yönetimi faaliyetlerinde daha etkin olması gerektiği, AB'nin askeri ve sivil yeteneklerinin BM Kriz yönetimi faaliyetlerine katkı sağlayabileceği belirtilmiştir.

Bu zirvede, Sivil Yeteneklerin değerlendirilmesi kapsamında, uluslar arası operasyonlarda görevlendirilecek polis memurlarının seçim, eğitim ve donanım esaslarına yönelik AB kriterleri tespit edilmiştir. Zirve bildirisinin 1 No'lu ekinde gerek müteakip dönem başkanlıklarına çalışmalarında yol gösterici olması maksadıyla, gerekse Avrupa Polis Operasyonlarının planlanması ve icrasında referans sağlaması maksadıyla Polis Eylem Planı kabul edilmiş, 2 No'lu ekinde AB  yesi olmayan ülkelerin kriz durumlarında Polis Yeteneklerine sağlayabilecekleri katkılara ilişkin esaslara yer verilmiş ve böyle bir katkının olumlu karşılanacağı yinelenmiştir.

Bildirinin 3 No'lu ekinde ise, 'Sivil' Kriz Yönetimi için yeni somut hedefler tespit edilmiştir. Bu kapsamda hukukun üstünlüğü alanında kullanılmak üzere yetişmiş savcı, yargıç ve hukuk müşavirlerinden oluşan, Sivil idare alanında ise, Konsey Sekreteryası bünyesinde kurulan koordinasyon mekanizması tarafından kayıtları tutulacak, ihtiya a göre sayıları artırılıp azaltılabilecek dinamik sistemli bir

¹¹⁹ Ek-E'de sunulmuştur.

¹²⁰ Marie V. Gilbert, 'Monitoring a Region in Crisis: The European Union in West Africa', Erişim: 11.04.2007, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai96.pdf>

uzman havuzu tesis edilmesi, sivil koruma alanındaki uzman personel ihtiyaç ve kriterleri tespit edilmiştir.¹²¹

Bildirinin 4 No'lu Ekinde, AB'nin Kriz Yönetimine ilişkin 2001-2006 tatbikat planlaması taslak olarak genel esasları ile tespit edilmiş, 5'inci ve son ekinde ise, AB'nin Sivil Kriz Yönetimi faaliyetlerinde Uluslar arası Organizasyonlar ile işbirliği esasları belirtilmiş, NATO ile ilgili olarak da, Göteborg Zirvesinde AB'nin NATO Planlama Yeteneklerine güvenceli erişimi konusunda ivedi uzlaşma sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

19 Kasım 2001' de Brüksel'de Polis Yetenekleri Taahhüt Konferansı icra edilmiştir. Bu Konferans kapsamında, BM, AGİT ve AB'nin elde mevcut imkan-kabiliyetlerinin kaynak israfına yol açacak ikilemelere mahal vermeden karşılıklı danışmalarla geliştirilmesi vurgulanmıştır. Üye ülkelerin taahhütleri değerlendirildiğinde, 30 gün içerisinde konuşlanabilir nitelikte 1400 polis memurunun sağlanabildiği görülmüştür. AB üyesi olmayan ülkelerin yapacağı katkıların da olumlu karşılanacağı belirtilmiştir.

19 Kasım 2001'de Brüksel'de icra edilen Yetenek Geliştirme Konferansı'nda iki önemli husus kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi, Yetenek Geliştirme Mekanizması (CDM)'dır. Göteborg Zirvesi'nde belirtildiği şekilde AB'nin askeri yeteneklerinin geliştirilmesi faaliyetinin sürekliliğini sağlamak amacıyla, Nice Zirvesi kararları doğrultusunda üye ülkelerin gayretlerini gözlemleyecek ve değerlendirecek olan Yetenek Geliştirme Mekanizması, NATO'nun savunma planlama sürecini ve dahil olan ülkeler için NATO'nun Planlama ve Gözden Geçirme Sürecini dikkate alacak şekilde askeri yeteneklerin geliştirilmesini sağlayacak, böylece ikilemelere mahal verilmeden ilerlemeyi sağlayacak bir mekanizmadır. Bunun yanı sıra, askeri yeteneklerdeki eksikliklerin giderilmesi amacıyla oluşturulmuş olan bir girişim de ikinci bölümde detaylı olarak incelenmiş olan Avrupa Yetenekler Eylem Planı (ECAP)'dır.

¹²¹ Maartje Rutten, From Nice to Laeken - European Defence: Core Documents, Paris, 2002, Erişim: 18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chailot/chai51e.pdf>, s. 66.

1.3.1.2.9. Laeken Zirvesi (14-15 Aralık 2001)

Avrupa Birliği'nin Laeken Zirvesi'nde yayımlanan bildiri çerçevesinde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın “operasyonel” olduğu resmen açıklanmıştır.

Laeken Zirvesi'nin sonuç bildirisinde, AGSK kapsamında askeri ve sivil yeteneklerini geliştiren AB'nin, kriz yönetimi operasyonları düzenleme gücüne kavuştuğu belirtilerek, “Olanak ve yetenekler zamanla geliştikçe, giderek daha karmaşık operasyonlar gerçekleştirilebileceği” dile getirilmiştir. Bildiride, operasyon kararlarının, “her duruma ve yeteneklere göre” ayrı ayrı ele alınacağını, “NATO'nun müdahale etmediği durumlarda” AB'nin devreye girebileceği belirtilmiştir.

Bildiride askeri imkan ve yeteneklerin geliştirilmesinin Avrupa ordusunun oluşturulması anlamına gelmediği vurgulanmıştır. AB'ye üye olmayan NATO ülkelerinin ve AB'ye aday diğer ülkelerin askeri ve diğer güvenlik birimleri açısından Avrupa imkan ve yeteneklerinin artırılması niyetiyle önemli katkıda bulundukları üzerinde durulmuştur.¹²²

Kabul edilmiş olan uygulama programı ve politikası temelinde, AB'nin sivil ve askeri kriz yönetimleri operasyonlarıyla ilgili olarak yapılarını ve usullerini sınamaya başladığı belirtilmiştir. AB'nin oluşturduğu kriz yönetim yapı ve usullerinin, planlama, karar alma ve NATO'nun sorumluluk alanında bulunmayan noktalarda askeri kriz yönetim operasyonlarını yerine getirmeye imkan verecek bir kriz yönetim yapı ve usulleri oluşturduğu bildirilmiştir.

AB'nin kriz yönetim yeteneğinin her iki kurum arasında Batı Balkanlar'daki kriz yönetimine ilişkin olarak işbirliği ve şeffaflık mekanizmalarının geliştirilmesiyle daha da güçlendirildiği ifade edilmiştir.

¹²² AB Genel Sekreterliği, ‘AB'nin Geleceğine İlişkin Laeken Bildirisi’, Aylık Bülten, Ocak 2002, Erişim: 05.09.2006, http://www.abgs.gov.tr/dokuman/aylik_bulten_dosyalar/ocak_bulten_dosyalar/laeken_bildirisi.Htm

AB üyesi NATO ülkeleri ile AB üyesi olmayan NATO ülkeleri, AB'ye aday olan diğer ülkeler ve ayrıca Kanada, Rusya ve Ukrayna'ya yönelik düzenlemelerin uygulanmaya koyulmasına devam edildiği bildirilmiştir. Avrupa Yetenekler Eylem Planı'na uygun olarak askeri yeteneklerin güçlendirilmesinin, AB'nin daha zorlu görevleri yerine getirebilmesi için zorunlu hale geldiği belirtilmiştir.

AB'nin NATO ile yapmış olduğu güvenlik alanındaki düzenlemeleri sonuçlandırmayı amaçladığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, İttifakın operasyonel planlamasına katılım, önceden tanımlanmış imkan ve yeteneklerin uygunluğunun tayini ve AB'ne tanınmış olan komuta imkanlarının belirlenmesi konularında varılan anlaşmaların sonuçlandırılmasının arzu edildiği vurgulanmıştır.¹²³

2002 yılı, Terörizm için de ODGP'de bir başlık açılması gerekliliğinin ortaya çıkması, AB'nin ilk müstakil kriz yönetimi görevini (EUPM) planlaması ve ilk kriz yönetim tatbikatını icra etmesi nedenleriyle önem arz eder. Yeteneklerin geliştirilmesi faaliyetlerine ara verilmeden devam edilmektedir.

28 Ocak 2002'de AB Konseyi tarafından yapılan değerlendirmelere istinaden AB'nin 01 Ocak 2003'den itibaren Bosna-Hersek'te devam eden BM Uluslar arası Polis Misyonu'nu devralmaya hazır olduğunu bildirilmiştir, 11 Mart 2002'de de Bosna-Hersek'teki Polis Görevi'nin icrasına ilişkin AB Konsey Kararı onaylanmıştır. Bunun yanı sıra AB Konseyi, 15-16 Mart'ta Barselona'da düzenlediği zirve toplantısında, halihazırda NATO nezdinde Makedonya'da devam etmekte olan Amber Fox hareketinin da NATO'dan devralınabileceğini bildiren açıklamayı yapmıştır.¹²⁴

14-15 Mayıs 2002 tarihinde AB-NATO Bakanlar Toplantısı Reykjavik'te icra edilmiş, AB'nin NATO imkanlarına erişimi konusunda İngiltere'nin çabalarına rağmen Türkiye ile ilgili pürüzde ilerleme kaydedilemediği, Batı Balkanlar'da

¹²³ AB Genel Sekreterliği, 'AB'nin Geleceğine İlişkin Laeken Bildirisi', Aylık Bülten, Ocak 2002

¹²⁴ Amber Fox hareketine o esnada Avrupa ülkelerinden yaklaşık 700, A.B.D'den ise 10 personel iştirak etmekteydi. Ne var ki bazı ülkeler, artı Berlin şartları yürürlüğe girdiği takdirde bu hareketin NATO'dan devralınması taraftarı idi.

istikrarın sağlanması maksadıyla AB ve NATO'nun işbirliğinin devam ettiğini ve NATO'nun, AB'nin Makedonya Cumhuriyeti'nde icra etmeyi planladığı Polis Misyonu'nu olumlu karşıladığı belirtilmiştir.¹²⁵

AB, ilk kriz yönetimi tatbikatını 22-28 Mayıs 2002 tarihleri arasında tüm üye ülke başkentleri ve AB Uydu Merkezi'nin iştiraki, NATO, AGİT, BM, AB aday ülkeleri, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinden gelen gözlemcilerin de katılımıyla, kurgulanmış bir etnik çatışma senaryosu üzerinde Brüksel'de icra etmiştir. Bu tatbikat, AB'nin kriz yönetimi faaliyetleri süresince karar verme mekanizmaları arasındaki danışmanın ve askeri-sivil yeteneklerin koordineli biçimde kullanılabilmesi hususlarının denenmesi şeklinde geçmiştir. Tatbikat sonucunda alınan dersler kapsamında, Sivil-Asker işbirliğinin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1.3.1.2.10. Sevilla Zirvesi (21-22 Haziran 2002)

Sevilla Zirvesi'nde; AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinin AGSK'ya katılımıyla ilgili Nice Zirvesi'nde uzlaşma sağlanan hükümlerin uygulamasıyla ilgili olarak, Danimarka Dönem Başkanlığı ve SG/HR'ye bu konuda faaliyetleri sürdürme görevi verilmiş, bunun yanı sıra Rusya, Ukrayna, Kanada ve diğer üçüncü ülkelerle kriz yönetimi faaliyetlerinin kriz öncesi, kriz esnasında ve sonrasında olmak üzere karşılıklı danışma esasları belirtilmiştir.¹²⁶

Sevilla Zirvesi'nin Sonuç Raporunun Ekinde 'AB Şiddetli Çatışmaların Önlenmesi Programı'na ilişkin Başkanlık Raporu' yayınlanmıştır. Bu raporda, çatışmaların önlenmesi kısa ve uzun dönemli olarak ikiye ayrılmış, kısa dönemli tedbirler kapsamında elde mevcut yetenekler (gözlem görevleri, her tür temsilcilik, seçim süreci ve insan hakları gözetmenleri, Ani Müdahale Mekanizması vb.) değerlendirilmiş, uzun dönemli tedbirler kapsamında ise çatışmaların kaynaklarının tespit edilmesi konularında yoğunlaşmıştır.

¹²⁵ Jean-Yves Haine, 'From Laeken to Copenhagen – European Defence: Core Documents', Paris, 2003, Erişim: 18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai57e.pdf>, s. 46.

¹²⁶ Haine., a.g.e., s. 47.

21-22 Haziran 2002 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olan Sevilla Zirvesi'nde Yunan Hükümeti, Türkiye ile anlaşmaya varılabilmesi için, Ankara Mutabakatı'nda Türkiye'ye verilmiş olan güvencelerin aynısının kendisine de verilmesi talebinde bulunmuştur. Türkiye ise, Ankara Mutabakatı'nda varılmış olan noktadan geri adım atmaya yanaşmamıştır. Bu nedenle, Yunanistan'ın söz konusu mutabakatın değiştirilmesine yönelik girişimlerine karşı çıkmıştır.

Sevilla Zirvesi sonrasında, İspanya'nın Konsey Başkanlığı'nı AB'nin savunma politikası dışında kalmayı tercih eden Danimarka'ya devretmesi nedeniyle, AGSP konusundaki başkanlık 1992 yılında Edinburgh'da varılan anlaşma çerçevesinde Danimarka'dan sonra Dönem Başkanlığı yapacak olan Yunanistan'a geçmiştir. Savunma ve güvenlik alanında 2003 yılının Temmuz ayının başına kadar başkanlığı yönetecek olan Yunanistan'ın söz konusu alanda çözüm bulunması amacıyla Türkiye'yi ikna etmeye yönelik girişimlerini artırmıştır.¹²⁷

AB'nin NATO'dan devralmak istediği, bunu yaparken de artı Berlin¹²⁸ hükümlerini uygulamaya geçirmek istediği bir durumda, A.B.D ve İngiltere'nin yoğun çabalarına ve hayata geçirilemeyen Ankara Anlaşması'na rağmen Yunanistan ile Türkiye arasındaki sorun çözümlenememiştir.

24-25 Ekim 2002 tarihlerine Brüksel'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi toplantısında, AGSP konusunda AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin katılımı konusunda ilerleme sağlanmıştır. Söz konusu toplantıda üyeler arasında önemli konularda anlaşmaya varılmıştır.

Bunlar;

- AGSP'nin müttefiklerin aleyhine kullanılmaması,

¹²⁷ Kesgin, a.g.e.

¹²⁸ 'Artı Berlin' terimi, NATO dışişleri bakanlarının 1996'da bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği yaratılması ve İttifak varlıklarının bu amaçla kullanılması yönünde karar aldıkları Berlin toplantısına atfen kullanılmaktadır.

- Operasyonel planlamanın NATO’da yürütülmesi durumunda, AB üyesi olmayan müttefiklerin tamamen bu operasyonların içinde yer alması,
- Planlamanın AB içinde yapılması durumunda, Avrupalı müttefiklerin katılımcı olarak subay gönderebilmeleri,
- AB’nin planlayacağı otonom operasyonlarda, daha sıkı bir danışma mekanizması kurulmasıdır.¹²⁹

Bu kapsamda, Nice Zirvesi’nde de belirtildiği gibi, Konseyin krize müdahale kararının sonrasında kurulacak Katkıda Bulunanlar Komitesi, kriz yönetimi faaliyetlerine kuvvet tahsis eden tüm ülkelerin günlük danışmalarının sağlanacağı temel forum olarak tespit edilmiştir.

Bu toplantının gündem maddelerinden biri de AB kriz yönetimi tatbikatlarının icra esaslarıdır. NATO kaynaklarının kullanıldığı kriz yönetimi hareketlerine yönelik tatbikatlarda, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefiklerinin tatbikatlara katılım seviyesinin, AB Kriz yönetimine katkılarının bir ifadesi olacağı belirtilmiştir.¹³⁰

1.3.1.2.11. Kopenhag Zirvesi (12-13 Aralık 2002)

Zirvede, Türkiye’nin artı Berlin düzenlemelerine yönelik veto girişimine neden olan hususların¹³¹ giderilmesiyle, AB-NATO arasında, NATO’nun dahil

¹²⁹ Kesgin, a.g.e.

¹³⁰Haine, 2003, s. 51.

¹³¹ 1999 yılında gerçekleşen Köln Zirvesi’nden itibaren, AB’nin ortak güvenlik ve savunma politikası alanında atılmış olduğu somut adımlar çerçevesinde, NATO’nun askeri imkan ve yeteneklerinden yararlanma talebi, AB karar mekanizmasında yer almayan ve kendisine yönelik olası tehditlere karşı kaygıları bulunan Türkiye açısından olumsuz karşılanmıştır. Bu çerçevede, ABD ve İngiltere ile Türkiye’nin yürütmüş olduğu müzakereler sonrasında, 2001 yılının Aralık ayında Ankara Mutabakatı adı verilen uzlaşmaya varılmıştır. Bu bağlamda, Ege sorunu gibi NATO müttefikleri arasındaki sorunlara ve Kıbrıs sorunu gibi BM gözetimindeki konulara AB’nin taraf olmaması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Yunanistan’ın isteği üzerine Ankara Mutabakatı’na Laeken ve Sevilla Zirveleri’nde yer verilmemiş olmakla birlikte 24-25 Ekim 2002 tarihlerinde Brüksel’de yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin AGSP’ye katılımları

olmadığı kriz yönetimi hareketlerinde AB'nin NATO'nun planlama, lojistik ve istihbarat imkanlarına erişebilmesi mümkün olmuştur.

Zirvede alınan kararlarda¹³² AGSK kapsamında Türkiye'nin Ankara Mutabakatı sonrası beklediği isteklere cevap verilmiştir. Böylelikle AB, Bosna-Hersek'te BM'den devralacağı¹³³ Polis Misyonu için son hazırlıklarını tamamlamaya yönelmiş ve 01 Ocak 2003'te görevi devralacağını deklare etmiştir. Bunun yanı sıra, Makedonya'da devam etmekte olan NATO öncülüğünde icra edilen hareketin devralınabilmesi için de gerekli hazırlıklara başlamıştır.

Askeri yeteneklerin geliştirilmesi kapsamında, Helsinki Temel Hedef Kataloğu 2002'nin onaylandığı, ECAP kapsamında faaliyetlerine devam eden 19 Panelin çalışmalarına devam ettiği belirtilmiş ve ilk raporların 01 Mart 2003'e kadar hazırlanması istenmiştir. Bunlara ilaveten sivil-asker işbirliğinin geliştirilmesine yönelik oluşturulan Eylem Planı'nın olumlu karşılandığı ifade edilmiştir.¹³⁴

Yukarıda belirtilen gelişmeler neticesinde, 16 Aralık 2002 tarihinde AB ve NATO arasında son derece önemli bir anlaşmaya varılmıştır. Türkiye'nin de destek verdiği anlaşma çerçevesinde, AB'nin düzenleyeceği operasyonlarda NATO'nun planlama ve lojistik imkanlarına erişimine onay verildi. Böylece;

AGSP çerçevesinde AB, NATO'nun AB üyesi olmayan tüm üyelerine mümkün olan en geniş katılım imkanını tanımış,

NATO ise Washington Zirvesi'nde alınan kararlar çerçevesinde, AB'nin planlama imkanlarına erişimine onay vermiştir.¹³⁵

konusunda ilerleme sağlanmış olup, 12-13 Aralık 2003 tarihlerinde gerçekleşen Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'nin AGSP'nin gelişimi konusundaki kaygıları dikkate alınmıştır. Bunlar; AGSP'ye katılım konusunda Türkiye'ye güvence verilmesi ve NATO ile Barış için Ortaklık Anlaşması imzalamamış olan Kıbrıs'ın NATO imkanları kullanılarak yürütülecek operasyonlara katılmamasıdır.

¹³² Konsey Kararları Ek-D'dedir.

¹³³ Tüm AB üyesi ülkeler ve 18 üçüncü ülke katılmıştır.

¹³⁴ Haine, 2003, s. 53

¹³⁵ Kesgin, a.g.e.

Bu anlaşma AB-NATO ilişkilerinde tarihi bir dönüm noktasıdır. AB SG/HR Javier SOLANA anlaşma sonrasında yaptığı açıklamada, AB'nin tüm çabasını üç alanda yoğunlaştıracığını belirtmiştir. Bu alanlar şunlardır:

2003 yılı Şubat ayı itibarıyla, Üsküp makamları ile tam bir işbirliği halinde, Makedonya'da devam eden askeri harekatı devralmak,

SFOR görevi sonrasında, Bosna-Hersek'teki AB tarafından icra edilebilecek bir askeri harekatın icrası için imkanların değerlendirilmesi,

Bosna'da BM tarafından icra edilen Polis görevinin iki hafta içerisinde devralınmasıdır.¹³⁶

1.3.1.2.12. 2003-2006

Kuşkusuz 2003'ün ilk ve en önemli olaylarından biri AB'nin AGSP kapsamında icra ettiği ilk sivil kriz yönetimi harekatı olan EUPM (Bosna-Hersek)'nin başlamasıdır.¹³⁷

27 Ocak 2003'te, Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin yayınladığı sonuç bildirisinde ve AB Konseyi'nin aynı tarihli kararına istinaden, Başkan Trajkovski'nin talebi üzerine Makedonya'da halihazırda NATO tarafından icra edilmekte olan 'Müttefik Uyum' harekatının AB tarafından üstlenilmesi konusu gündeme taşınmıştır. Artı Berlin kararları kapsamında NATO yeteneklerinin tüm fonksiyonlarıyla kullanılacağı harekata ilişkin detaylı hususlar AB Konseyi kararında belirtilmiştir.

Nihai olarak 18 Mart'ta AB Konseyi'nin onayladığı kararla, KAK tarafından 31 Mart'ta sona erdirileceği belirtilen Makedonya'daki 'Müttefik Uyum' harekatının NATO imkanlarını kullanarak AB tarafından icra edilecek 'CONCORDIA' harekatı

¹³⁶ Haine, 2003, s. 182.

¹³⁷ Antonio Missiroli, 'From Copenhagen to Brussels – European Defence: Core Documents' Paris, 2004, Erişim:18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chail67e.pdf>, s. 17.

olarak devralınması kabul edilmiştir. Bu hareket aynı zamanda AB'nin AGSP kapsamında icra ettiği ilk askeri kriz yönetimi hareketidir.

Kriz Yönetimi faaliyetlerinin yanı sıra 2003 yılı yeteneklerin geliştirilmesi bakımından da verimli bir yıl olmuştur. Şubat ayında icra edilen İngiltere-Fransa Savunma Zirvesi'nde dile getirilen, Avrupa Birliği'nde savunma teknolojilerinin araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin eşgüdüm ve koordinasyonunu sağlayacak bir Savunma Ajansı kurulması gerekliliği, AB Konseyi'nin Mart ayındaki sonuç bildirisinde de benzer şekilde kabul edilmiş, bu yöndeki çalışmalar başlamıştır.

2003 yılının ABD-AB ilişkileri açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bunun nedeni, ABD'nin Irak'a askeri müdahale yapmaya kararlı tutumuna karşı, AB içinde bu tutumu destekleyen ve karşı çıkan ülkelerin bulunmasıdır. 29 Nisan 2003'te Tervuren'de icra edilen Avrupa Savunma Toplantısı, ABD'nin kararına karşı çıkan dört ülke¹³⁸ tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantıda, NATO ve mevcudiyeti ile AGSP hakkında görüşler belirtilmiş, bunun yanı sıra savunma yeteneklerinin daha hızlı geliştirilebilmesi maksadıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği (ESDU) kurulması teklif edilmiş ve AB Anayasası içerisinde yer verilmesi talep edilmiştir.¹³⁹

AB'nin 2003 yılında icra ettiği kriz yönetimi faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmamıştır. Mayıs ayının sonlarına doğru BM Genel Sekreteri Kofi ANNAN'ın AB makamlarıyla yaptığı temaslara neticesinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda yer alan Bunia ve çevresinde barışın tesis ve idamesi maksadıyla Fransa liderliğinde bir kriz yönetimi hareketi (ARTEMİS) icra edilmesine karar verilmiştir. Bu hareket, AB'nin ilk askeri-otonom kriz yönetimi hareketidir. 2002 yılından beri Afrika'da büyük göller bölgesi'ndeki çatışmalarla ilgilenen AB, bu hareket sayesinde bölgeye müdahale edebilir hale gelmiştir.

¹³⁸ Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg

¹³⁹ Missiroli, a.g.e., s. 19.

Bunun yanı sıra Konsey tarafından, AB'nin küresel tehdit ve güvenlik anlayışının bir ifadesi olacak olan Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin hazırlanarak Aralık 2003'teki zirveye yetiştirilmesi SG/HR'den istenmiştir.

2003 yılının sonlarına doğru, AB tarafından Makedonya hükümetinin talebine istinaden CONCORDIA hareketinin tamamlanmasını müteakip bir Polis Misyonu olan 'EUPOL PROXIMA'nın icra edilmesine karar verilmiştir. EUPOL PROXIMA, 2003 yılında icra edilmiş son kriz yönetimi hareketidir. 2003 yılının kriz yönetimi bakımından en önemli özelliklerinden biri de, AB'nin Eylül ayında BM ile, Kasım ayında ise benzer şekilde AGİT ile kriz yönetimi ve silahlı çatışmaların önlenmesi konularında koordinasyon ve işbirliği esaslarını belirleyen taslakları oluşturmasıdır.¹⁴⁰

Kasım ayında ilk NATO-AB kriz yönetim tatbikatı icra edilmiş ve politik-askeri seviyede ihtiyaçlar tespit edilmiştir. AB'nin ileride SFOR görevini de farklı bir isimle devralabileceği hususu gündemi işgal etmeye başlamış, Helsinki'de kabul edilmiş olan 2003 temel hedefine nicelik olarak ulaşılsa bile nitelik olarak erişilemeyeceği görüşünde fikir birliğine varılmıştır. Bu bağlamda, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde belirtilen ihtiyaçları da karşılayacak şekilde yeni bir planlama ile 2010'a yönelik bir hedefin ortaya konması sağlanmıştır.

SG/HR'nin hazırladığı Avrupa Savunma Stratejisi Aralık ayında Brüksel'de icra edilen zirve toplantısında kabul edilmiştir. AB-NATO işbirliği kapsamında sivil-askeri faaliyetlerin planlanmasında kullanılacak bir AB hücresinin NATO'nun SHAPE karargahında oluşturulması, buna mukabil EUMS kadrosu içinde NATO irtibat birimi bulundurulması talebi ve bu yönde çalışmalara başlanması 2003'ün AGSP ve kriz yönetimi bağlamında diğer önemli başlıklardır.

Kriz Yönetimi hareketlerinde ihtiyaç duyulan ani müdahale ihtiyacını gidermek amacıyla, 2004 yılının Şubat ayında İngiltere, Fransa ve Almanya tarafından, Muharebe Gruplarının oluşturulmasına yönelik ilk adım atılmıştır.

¹⁴⁰ Missiroli, a.g.e., s. 20.

Başta bu üç ülke tarafından kurulmak istense de, kısa sürede bütün AB üye ülkeleri arasında katılımlar ve taahhütler gecikmemiştir. 06 Nisan 2004'te AB üye ülke savunma bakanları tarafından gayriresmi olarak icra edilen toplantıda, muharebe gruplarının 2007 itibarıyla operasyonel olması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Aynı toplantıda, SG/HR, 2004'ün ikinci yarısında EUMS dahilinde sivil-askeri operasyonların planlama hücresinin kurulmasını, EUMS'de NATO irtibat noktasının tesisi ile SHAPE karargahında bir AB hücresi kurulmasını ve Bosna-Hersek'teki SFOR görevinin devralınacağını umduğunu belirtmiştir.¹⁴¹

Yine 2004'te Birliğin icra ettiği askeri operasyonların birlik bütçesinden değil de üye ülkeler tarafından karşılanıyor olmasının yarattığı zorluklar nedeniyle bir finansman mekanizması (ATHENA) kurulmasına ilişkin Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi kararı yayınlanmıştır.

Avrupa Savunma Ajansı'nın yanı sıra, Avrupa Savunma Teknolojisinin geliştirilmesi maksadıyla, 2007'den itibaren 1 milyon Euro bütçe ile Avrupa Güvenliği Araştırma Programı'nın başlatılması öngörülmüştür.

Avrupa'da savunma yeteneklerinin geliştirilmesine, araştırma ve silahlanma konularında görev yapacak bir ajansın kurulabilmesi maksadıyla SG/HR başkanlığında Ajans Yapılandırma Timleri (AET) oluşturulmuştur. Timin görevi, savunma yeteneklerini geliştirme çabalarında üye ülkeleri desteklemek, ODGP kapsamında ve kriz yönetimi faaliyetlerinde kullanılmak üzere savunma teknolojilerinin geliştirilmesini sağlamaktır.¹⁴²

17-18 Haziran 2004'te icra edilen Zirve Toplantısında kabul edilen 2010 Temel Hedefi, birlikte çalışabilirlik, süratle konuşlanabilirlik ve idame edilebilirlik temeli üzerine oturtulmuştur. Bunun da daha önce çalışmalarına başlanan 'Muharebe Grupları' konsepti ile sağlanabileceği belirtilmiştir. 2010 temel hedefi, süratli reaksiyonu hedefleyen, sadece kuvvetlerin süratle konuşlanmasını değil, Konsey, Komisyon, Siyasi ve Güvenlik Komitesi ve diğer AB kurumları tarafından süratli

¹⁴¹ Chaillot Paper No. 75, 'European Defence: Core Documents' Paris, 2005, s. 120.

Erişim: 18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai75e.pdf>

¹⁴² Chaillot Paper No. 75, s. 121.

karar alınmasını da ifade etmektedir. Buna göre AB kurumları tarafından 5 gün içerisinde alınacak karara istinaden 10 gün içerisinde birliklerin sevkiyat ve konuşlanmasına başlanması öngörülmüştür.

17-18 Haziran 2004'te Brüksel'de icra edilen Avrupa Birliği Zirvesi'nde bugüne kadar değerlendirilen hususlar dışında Darfur/Sudan'daki insanlık dışı olaylar, Temmuz 2004 itibarıyla Gürcistan'da icra edilebilecek bir hukukun üstünlüğü hareketi, 2010 temel hedefi kapsamında 2005 yılına kadar başlangıç seviyesinde, 2007 yılında ise operasyonel seviyede muharebe gruplarının oluşturulması, sivil kriz yönetimi bağlamında ise bir eylem planının¹⁴³ Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmesi, kriz yönetimi faaliyetlerinde görev alan personele eğitim vermek üzere Avrupa Savunma ve Güvenlik Koleji'nin kurulmasına yönelik çalışmalar dikkati çeken yeniliklerdir.¹⁴⁴

Bunun yanı sıra zirve bildirisinin Ek-B'sinde AB-BM koordineli icra edilecek kriz yönetimi hareketlerinin modellemeleri ve komuta usülleri tespit edilmiştir. Bunlar Köprü Modeli, Hazırlık Modeli gibi taslak modeller olup komuta ve danışma usüllerinde farklılıklar yaratılarak daha da çeşitlendirilebilecektir.

2004 yılının Haziran ayında yapılan NATO Zirvesi'nde SFOR görevinin sonlandırılacağı belirtilirken, Aralık 2004 ayı itibarıyla misyonun 'ALTHEA' hareketi adı altında AB tarafından yürütüleceği SG/HR tarafından ifade edilmiştir.

2004 yılının önemli bir diğer gelişmesi de Gürcistan hükümetinin talebi üzerine, geçiş sürecindeki ülkede hukukun üstünlüğü alanında bir sivil kriz yönetimi hareketi olan 'EUJUST THEMIS'in icra edilmesidir.

¹⁴³ Action Plan For Civilian Aspects of ESDP, Erişim:09.05.2006
[http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Action%20Plan%20for%20Civilian%20Aspects%20of%20ESDP.p](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Action%20Plan%20for%20Civilian%20Aspects%20of%20ESDP.pdf)
[df](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Action%20Plan%20for%20Civilian%20Aspects%20of%20ESDP.pdf)

¹⁴⁴ Chaillot Paper No. 75, s. 122

2004 Eylül ayında icra edilen gayri resmi savunma bakanları toplantısında, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda'nın katılımıyla Avrupa Jandarma Kuvveti kurulmuştur. Bu kuvvet temel olarak 800 kişiden oluşan, 30 gün içinde konuşlandırılabilir ve kriz sonrası asayiş görevlerinde kullanılacaktır.

2004 yılının diğer gelişmeleri ise Aralık'ta icra edilen AB Konseyi Zirvesi'nde ilk olarak gündeme getirilen hususlardan olan Kongo'da bir Güvenlik Alanı Reformu hareketi ile Irak'ta bir entegre polis, hukukun üstünlüğü ve sivil idare hareketinin icra edilmesinin incelenmesi ile Başkanlık Raporunun ekinde yer alan sivil kriz yönetimi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla 2008 Sivil Temel Hedefinin kabul edilmesidir.¹⁴⁵

Şubat ayında Irak'ta icra edilecek EUJUST LEX hareketinin icrasına karar verilmesi ve temmuzda hareketin operasyonel olarak başlaması, Nisan ayında Afrika'daki ilk sivil kriz yönetimi hareketi olan EUPOL KINSHASA'nın başlaması, Filistin Polis Kuvvetlerine destek sağlamak amacıyla icra edilen EU COPPS hareketi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bir güvenlik alanı reformu oluşturulmasına yönelik icra edilen EUSEC DR Congo hareketi ile Sudan'da Afrika Birliği tarafından yönetilmekte olan AMIS-II hareketine destek sağlama faaliyetleri, Endonezya'da icra edilen barışa yönelik gözlem hareketi (AMM), Moldova-Ukrayna sınırında ve Mısır-Filistin sınırında EUBAM-RAFAH sınır gözlem hareketleri, Bosna-Hersek'te icra edilen EUPOL PROXIMA'nın sona ermesi nedeniyle bu hareketin devamı niteliğindeki EUPAT hareketinin icra edilmesi AB'nin küresel çapta gerek sivil ve gerek askeri alanda birçok kriz yönetim hareketini tüm çeşitliliğiyle aynı anda icra edebildiğini göstermektedir. Yukarıda bahse konu kriz yönetim hareketlerinin tümü 2005 yılı içerisinde karara bağlanmış ve operasyonel hale gelmiştir. Devam eden diğer kriz yönetimi hareketlerinde de olumlu neticeler alınmıştır.

2005 yılında Avrupa Birliği kriz yönetimi alanında uluslararası kuruluşlar ve üçüncü ülkelerle işbirliğini önemli ölçüde artırmıştır. Bosna-Hersek'te icra edilen

¹⁴⁵ Chaillot Paper No. 75, s. 122

ALTHEA hareketına Şili ve Fas'ın da katılması, Nisan ayında BM-AB ortak kriz yönetimi tatbikatının icra edilmesi, Mayıs ayındaki AB-Rusya Zirvesinde kriz yönetiminde işbirliği kararı alınması, Haziran ayında Ukrayna ile kriz yönetimi ortaklık çerçeve belgesinin imzalanması bu hususa ilişkin 2005 yılındaki çarpıcı gelişmelerdir.¹⁴⁶

Kriz yönetim konseptine ilişkin üçüncü ve AB için belki de en zor konu olan yeteneklerin geliştirilmesi bağlamında ise yine önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu kapsamda icra edilen Muharebe Grupları Koordinasyon Toplantısında Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Güney Kıbrıs'ın muharebe gruplarına yönelik eksiklikleri giderme taahhütleri, WEAG/WEAO bünyesinde bulunan araştırma/geliştirme ve teknolojiye yönelik faaliyetlere ASA çatısı altında devam edilmesi kararı, Sivil Yeteneklerin geliştirilmesi bağlamında Kasım 2005'te icra edilen Sivil Yetenekler Geliştirme Konferansı'nda kabul edilen Eylem Planı ve güncellenen Yetenek Geliştirme Tabloları ile eğitim alanında Avrupa Savunma ve Güvenlik Koleji'nin kurulması önem arz eden diğer hususlardır.¹⁴⁷

2005 yılında çözüme kavuşturulan bir konu da 2003'ten beri SHAPE Karargahında bir AB Hücresinin kurulması ile EUMS dahilinde sürekli bir NATO irtibat birimi bulundurulmasıdır. SG/HR'nin NATO SG ile yaptığı görüşmeler neticesinde sorun çözülmüştür. Bunun yanı sıra, EUMS dahilinde kurulması planlanan ve Haziran 2006 dan itibaren hareket merkezi görevlerini de yerine getirmesi beklenen sivil-askeri hücrenin çekirdek personeli tespit edilmiştir.

1.3.1.3. NATO

1990 yılından itibaren Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın dağılması ve iki Almanya'nın birleşmesi ile şekillenen Soğuk Savaş döneminin sona ermesi olarak tanımlanabilen dünyadaki siyasi, ekonomik ve askeri gelişmeler, uluslararası yapıda ve ilişkilerde bir belirsizlik ortamı yaratmış, ülkeleri ve çokuluslu yeni arayış ve

¹⁴⁶ Chaillot Paper No. 87, 'European Defence: Core Documents' Paris, 2006, s. 105.

Erişim: 18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai87e.pdf>

¹⁴⁷ Chaillot Paper No. 87, s. 106

düzenlemelere sevk etmiştir. Bu kapsamda NATO'nun izleyeceği yeni stratejinin esasları ilk olarak Londra Bildirisi ile açıklanmıştır. Bu bildiri ile, Soğuk Savaş döneminin çatışmalarından çıkılarak işbirliği ve ortaklık dönemine geçişi kolaylaştıracak temel konular belirlenmiştir. İttifakın daha sonra Roma, Brüksel, Paris ve Madrid'de birbiri ardına yapılmış olan zirve toplantılarında ise Londra Bildirisi ile tesis edilen çerçeve geliştirilmiştir.

S.S.C.B.'nin dağılması ve Varşova Paktı'nın lağvedilmesinden sonra eski Doğu Bloku ülkelerinden NATO'ya karşı oluşabilecek güvensizliği ortadan kaldırmak ve gerginliği azaltmak maksadıyla Londra Bildirisi yayımlanmıştır. Bildiride NATO üyelerinin, Avrupa ve Balkan ülkeleri ile ilişkileri geliştirmeye hazır oldukları görüşüne yer verilmiştir.

Güvenlik kavramı içerisinde, askeri boyutun yanı sıra siyasi, ekonomik ve sosyal boyutların da eklenmesi ile NATO'nun da stratejisinin değiştirilmesi ihtiyacı ve bölge dışı kullanımlar, barışı koruma, insani yardım gibi görevlerle uğraşması gereği ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmelere paralel olarak, NATO'nun 1967'den beri yürürlükte olan stratejisinin¹⁴⁸ oluşmakta olan yeni güvenlik ortamı ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemelere gidilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu kapsamda hazırlanan Yeni Stratejik Konsept, 7-8 Kasım 1991 tarihlerinde Roma Zirvesi'nde Devlet ve Hükümet Başkanlarınca onaylanmıştır. NATO bugünkü şeklini, 1991 Roma Zirvesi ile almaya başlamıştır.

1.3.1.3.1. Roma Zirvesi – Kasım 1991

1991'de Roma'da kabul edilen Stratejik Konsept, Orta ve Doğu Avrupa'daki yeni ortaklar ile işbirliğini artırmayı öngörmekte, NATO'nun entegre askeri kuvvetlerinde nükleer silahlara bağımlılığı azaltan ve kuvvetlerin çapı ve hazırlık durumunda büyük ölçüde indirimler, hareket kabiliyeti, esneklik ve değişik olası durumlara adaptasyonda iyileştirmeler ve çokuluslu formasyonların daha fazla

¹⁴⁸ Esnek mukabele Stratejisi

kullanımı dahil, büyük değişiklikler yapmakta, ayrıca NATO'nun askeri komuta yapısını değiştirecek ve İttifakın savunma planlama düzenlemeleri ve prosedürlerini özellikle gelecekteki kriz yönetim ve barışı koruma operasyonlarının gereklerine uygun şekilde uyarlayacak önlemler de getirmektedir.¹⁴⁹

Bunların yanı sıra Roma Zirvesi nde, Avrupa'nın gelecekteki güvenliği ile ilgili genel bir kurumsal çerçeve ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yürütülen işbirliği ve ortaklık bağlamında NATO'nun gelecekteki politikaları ve görevlerini belirleyen bir Barış ve İşbirliği Bildirisi yayınlanmıştır. Bildiri, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan reform çalışmalarına İttifakın verdiği desteğini belirtmekte, bu zor geçiş döneminde söz konusu ülkelere yardım sunmakta, bu ülkeleri İttifakın uygun olan forumlarına katılmaya davet etmekte ve İttifakın politik, askeri, ekonomik ve bilimsel alanlardaki deneyim ve uzmanlığını bu ülkelerin kullanımına sunmaktadır. Bu bağlamda, zirvede, bu ortaklığın gelecekteki gelişmelerine nezaret edecek bir Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK)¹⁵⁰ kurulmuştur.¹⁵¹

1.3.1.3.2. Oslo Bildirisi - Haziran 1992

Oslo Bildirisi ile Avrupa'da güvenliğin tesis edilebilmesi için bölgenin bütün olarak ele alınması gerektiği ve bunun için Doğu Avrupa ülkeleriyle kapsamlı bir diyalog, ortaklık ve işbirliğine dayanan yeni ve uzun vadeli bir barışın tesisinin şart olduğu belirtilmiştir.

1.3.1.3.3. Brüksel Zirvesi - Ocak 1994

¹⁴⁹ NATO El Kitabı, Brüksel, 2001, s. 27. Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/index.htm>, s. 29.

¹⁵⁰ 1997'de AAOK (Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi) halini almıştır.

¹⁵¹ NATO El Kitabı, 2001, s. 30.

Kuzey Atlantik Konseyi¹⁵², nin Ocak 1994'te Brüksel'de yapılan Zirve toplantısında, NATO Avrupa çapında güvenlik ve istikrarı güçlendirecek yeni bir girişim başlatmıştır. KAİK ve diğer devletler Barış İçin Ortaklık Programı (PfP/BİO)¹⁵³ olarak bilinen bu yeni ve geniş kapsamlı işbirliği programına katılmaya davet edilmişlerdir. Barış İçin Ortaklık Davetiyesi, KAİK ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na (AGİK)¹⁵⁴ katılan ve bu programa katkıda bulunabilecek istek ve yeteneğe sahip tüm ülkelere açıktır.¹⁵⁵

1.3.1.3.4. Madrid Zirvesi – Temmuz 1997

Brüksel Antlaşması'ndan üç yıl sonra NATO ülkeleri liderleri 8-9 Temmuz 1997'de Madrid Zirvesi'nde bir araya gelerek NATO İttifakının genişlemesi kararını aldılar. İlk etapta Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın adaylıkları kabul edilmiş, İttifakın üyelik koşullarına sahip ülkelere de kapıların açık olduğu belirtilmiştir. Bunun üzerine, başta Azerbaycan olmak üzere yeni Türk Cumhuriyetleri NATO üyeliği için müracaat etmiş, fakat bu ülkelere şartların

¹⁵² Üye ülkelerin Daimi Temsilcilerinden oluşan ve haftada en az bir kez toplanan Kuzey Atlantik Konseyi (KAK), siyasi yetkiye ve karar alma gücüne sahiptir. Konsey ayrıca Dışişleri Bakanları, Savunma Bakanları veya Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde de toplanır; ancak hangi düzeyde toplanırsa toplansın, aynı yetki ve karar alma gücünü ve kararlarının statü ve geçerliliğini muhafaza eder. Konseyin önemli bir kamu profili vardır ve genel kamuoyuna ve NATO üyesi olmayan ülkelerin hükümetlerine İttifakın politikası ve kararlarını açıklayan bildiriler yayınlar.

Konsey, İttifak içinde yetkisini doğrudan Kuzey Atlantik Antlaşması'ndan alan tek organdır. Antlaşma, Konseye yardımcı birimler kurma sorumluluğunu verir. Konsey, üye ülkelerin güvenliğini etkileyen her konuda üye hükümetler arasındaki geniş çaplı danışmalar için bir forum oluşturur ve NATO'nun en önemli karar organıdır.

¹⁵³ Ortaklığın amacı Avrupa'nın tümünde güvenlik ve istikrarı güçlendirmektir. Her bir ortağın katıldığı faaliyetler ortaklaşa geliştirilen Bireysel Ortaklık Programları'na dayanır. BİO programı savunmada işbirliği üzerinde yoğunlaşır ama NATO ile her bir ortak ülke arasında gerçek bir ortaklık geliştirmek için diyalog ve işbirliğini sağlar. Ortaklardan biri toprak bütünlüğüne, politik özgürlüğüne veya güvenliğine yöneltilmiş bir tehdit algıladığı takdirde NATO, Devlet ve Hükümet Başkanlarınca BİO Davet Dokümanı ile aynı zamanda yayınlanan BİO Çerçeve Dokümanı'na uygun olarak bu ortakla danışmalar yapar.

¹⁵⁴ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, önceleri Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika' dan çeşitli ülkelerin katıldığı bir politik danışmanlık süreci idi. 1972'de başlatılan AGİK süreci, 1975'te Helsinki Nihai Senedi'nin kabul edilmesine yol açtı. Bu belge, katılımcı devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen prensip ve taahhütleri, özellikle politik-askeri alanda bu devletler arasında güvenin oluşturulmasına yönelik önlemleri, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı, ekonomik, kültürel, teknik ve bilimsel alanlarda işbirliği gibi geniş bir çerçeveye yayılmış taahhütleri kapsamaktadır. Ocak 1995'te Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı halini almıştır.

¹⁵⁵ NATO El Kitabı, 2001, s. 33.

oluşmasına kadar beklmeleri tavsiye edilmiştir. Barış İçin Ortaklık'ın güçlendirilmesi ve işbirliğini daha ileriye taşıyacak AAOK¹⁵⁶ şeklinde yeni bir forumun oluşturulmasına karar verilmiş; "NATO ve Ukrayna Arasında Özel Ortaklık Şartı" antlaşması imzalanmıştır.

Avrupa'nın güvenliği için önemli olan Akdeniz ülkelerinin güvenlik ve istikrarını sağlamak maksadıyla NATO içinde "Akdeniz İşbirliği Grubu" adlı ayrı bir komite oluşturulmuş, bu kararlara ilaveten daha önce 1991'de kararlaştırılan NATO içinde "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği" ve "Birleşik Müşterek Görev Kuvvetleri Konsepti"nin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.

1.3.2.3.5. Washington Zirvesi – Nisan 1999

Bu gelişim içerisinde 23-25 Nisan 1999 tarihlerinde yapılan ve İttifakı 21 inci yüzyıla taşıyacak kararların alındığı bir toplantı olan Washington Zirvesi'nde birbirini tamamlayan üç belge imzalanmıştır. Bunlar; Washington Deklarasyonu (Vizyon Belgesi), Zirve Bildirisi ve NATO'nun Yeni (Güncelleştirilmiş) Stratejik Konsepti'dir.¹⁵⁷

Yeni Stratejik Konsept, NATO'nun bu günkü son şeklini belirlemiş bulunmaktadır. Burada alınan kararlara göre;

- NATO Avrupa'da güvenlik ve istikrarın temel unsuru olan "kolektif savunma " örgütü olarak kalacak,

¹⁵⁶ Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK), 1997 yılında Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin yerini almak üzere kurulmuştur. 20 Müttefik ve 26 Ortak ülkeyi düzenli danışmalar ve işbirliği yapacakları bir forum altında bir araya getiren Konsey, düzenli aralıklarla Büyükelçiler, Savunma ve Dışişleri Bakanları düzeyinde toplanır.

AAOK faaliyetleri Barış İçin Ortaklık (BİO) Programlarını tamamlayıcı niteliktedir. Bu faaliyetler politik ve güvenliğe ilişkin konularda yoğunlaşan iki yıllık bir eylem planını esas alırlar. Bu konular arasında bölgesel sorunlar, silahların kontrolü, uluslararası terörizm, barışı koruma, savunma ile ilgili ekonomik konular, sivil olağanüstü hal planlaması, ile bilimsel ve çevresel konular da bulunmaktadır.

NATO üyesi olamayan AAOK üyelerinin hemen hemen tümü NATO nezdinde diplomatik misyonlar kurarak NATO ve Ortaklar arasında temaslar ve işbirliğinin etkinlik derecesini arttırmışlardır. AAOK, eylem planı çerçevesinde, belirli konularda seminerler düzenleyerek bölgesel güvenlik konusunda pratik işbirliğinin geliştirilmesine de yardımcı olur.

¹⁵⁷ Hasret Çomak, 'Güvenliğin Yeni Boyutları, NATO ve Türkiye', konulu konferansı, İstanbul, 2006, Erişim: 09.06.2006, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>

- Transatlantik bağ muhafaza edilecek,
- 5 inci madde görevleri önem ve önceliğini koruyacak, ancak 5inci madde dışı görevler de ittifakın görev ve sorumluluklarına dahil edilecek,
- Faaliyet alanı daha geniş, komuta ve kuvvet yapısı daha esnek ve reaksiyon süresi daha kısa olacak,
- Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve terörizme karşı mücadelede daha aktif rol alacak,
- NATO diğer uluslar arası örgütlerle koordineli olarak çalışacak ve üye olmayan ülkelerle de güvenlik alanında işbirliğini amaçlayan BİO gibi uluslar arası mekanizmaları destekleyip geliştirecektir.

Bu geniş kapsamlı yaklaşım Yeni Stratejik Konseptin başlıca özelliklerini oluşturmakta ve aşağıdaki temel unsurları içermektedir:

Atlantik ötesi bağın korunması: Stratejik Konsept, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın güvenliğinin bölünmezliğinin ve dolayısıyla Avrupa ve Kuzey Amerika arasında dinamik ve güçlü bir ortaklığın altını çizmektedir.

Etkili askeri yeteneklerin devamlılığı: Strateji, caydırıcılık ve toplu savunmadan kriz mukabele operasyonlarına kadar tüm öngörülebilir durumlarda etkili olabilecek askeri yeteneklerin gerekli olduğunu belirtir. Stratejik Konsept gerekli yetenekler için de özel öneriler getirir.

İttifak içerisinde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin oluşturulması: Stratejik Konsept, 1996' da Berlin'de yapılan İttifak Dışışleri Bakanları toplantısı ve bunu takip eden toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda İttifak içerisinde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği geliştirme çabalarının süreceğini teyit etmekte, ve bu sürecin NATO ve Batı Avrupa Birliği ile, ve gerekirse ve uygun olduğu takdirde, Avrupa Birliği ile yakın işbirliği gerektireceğini belirtmektedir. Stratejik Konsept bu sürecin Avrupalı Müttefiklerin İttifak faaliyetlerine daha tutarlı ve etkili katkıda bulunabilmelerine olanak sağlayacağını, Atlantik ötesi ortaklığı güçlendireceğini ve Avrupalı Müttefiklerin gerektiğinde her bir durumu ayrı ayrı ele

olarak ve fikir birliği içinde kendi başlarına hareket etmelerine ve NATO'nun bizzat dahil olmadığı Avrupa başkanlığındaki operasyonlarda İttifak imkan ve kabiliyetlerinden yararlanmalarına yardımcı olacaktır.¹⁵⁸

Çatışma önleme ve kriz yönetimi: Bosna ve Kosova'daki gibi kriz mukabele hareketleri NATO'nun Avrupa-Atlantik barışı ve güvenliğine yaptığı katkının temel unsurlarından biri olduğundan, Konsept, çatışma önleme ve kriz yönetimi konusunda İttifakın rolünün önemli olduğunu belirtmektedir.

Ortaklık, işbirliği ve diyalog: Konseptte, İttifakın barışı korumak, demokrasiyi geliştirmek, ilerleme ve refaha katkıda bulunmak amacıyla Avrupa-Atlantik sahasındaki bütün demokratik ülkelerle işbirliği ve diyalogu sürdürmek konusundaki kararlılığı vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımın kimseyi dışlamaksızın, herkesin güvenliğini güçlendirmeyi amaçladığı ve çatışmaya yol açabilecek bölünmelerin aşılmasına yardımcı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, bu politikanın temel araçları olan Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi, Barış İçin Ortaklık, Rusya, Ukrayna ve Akdeniz ülkeleriyle olan özel ilişkiler de anlatılmaktadır.

Genişleme: Konsept, Washington Antlaşması'nın 10. Maddesi gereğince, İttifakın yeni üyelere açık olduğunu teyit etmekte ve NATO'nun önümüzdeki yıllarda yeni üyelik davetiyeleri çıkarmayı umduğunu yinelemektedir.¹⁵⁹

Silahların Kontrolü, Silahsızlanma ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme: Konsept son olarak, İttifakın Silahların Kontrolü, Silahsızlanma, ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme konusundaki destek politikasını belirtmektedir. İttifakın, güvenliğe olan bu yaklaşımı ile savunma yaklaşımını uyumlu bir çizgide tutma niyetinin altını çizmekte, güvenlik ve istikrarı geniş bir yelpaze oluşturan misyonlarını yerine getirebilecek yetenekte ve mümkün olan en düşük kuvvet düzeyinde yeteneklerle güçlendirme amacında olduğunu teyit etmektedir.

¹⁵⁸ NATO El Kitabı, 2001, s. 44.

¹⁵⁹ NATO El Kitabı, 2001, s. 45.

Stratejik Konsept, İttifakın toplu savunmadan barışa destek ve diğer kriz mukabele operasyonlarına kadar tüm misyonları için gereken askeri yeteneklerin geliştirilmesine devam edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Özellikle önemli olduğu vurgulanan yetenekler arasında şunlar vardır: kuvvetlerin düşman kuvvetleri ile etkili biçimde savaşılabilmeleri; kuvvetlerin konuşlandırılabilme ve hareket kabiliyetleri; kuvvetlerin ve altyapının dayanma gücü; kuvvetlerin idame edilebilirliği ve birlikte çalışabilme yetenekleri (Ortak ülkelerin kuvvetleri ile birlikte çalışabilme dahil). Konsept, İttifak kuvvetlerinin nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar ve bunları atma vasıtalarının yayılması ile ilgili riskleri ele almakta oynadığı önemli rolün de altını çizmektedir.

Stratejik Konsept İttifakın öngörülebilir gelecek için Avrupa’da üslenmiş, uygun oranlarda nükleer ve konvansiyonel kuvvet düzeyini koruması şartını getirmektedir. Bu kuvvetler gerekli olduğunda en düşük ama yeterli düzeyde tutularak güncelleştirilecektir.¹⁶⁰

1999 Stratejik Konsepti’nde, yukarıda belirtilen amaçlara ulaşılması maksadıyla NATO’nun temel güvenlik görevleri şunlar olarak tespit edilmiştir :

“Güvenlik: Demokratik kurumların geliştirilmesi ve sorunlara barışçıl çözümler bulunması ilkesine dayandırılmış ve hiçbir ülkenin bir diğerini kuvvet tehdidi veya kullanımı ile zorlayamayacağı veya gözdağı veremeyeceği istikrarlı bir Avrupa-Atlantik güvenlik ortamı için şart olan temeli yaratmak.

Danışma: Kuzey Atlantik Antlaşması’nın 4. Maddesi gereğince, güvenlikleri konusunda tehlike oluşturabilecek gelişmeler dahil, üyelerinin yaşamsal çıkarlarını ilgilendiren konularda Müttefiklerin danışmalarda bulunabileceği Atlantik ötesi bir forum olarak görev yapmak ve endişe konusu alanlarda yürütülecek çabaların eşgüdümünü sağlamak.

¹⁶⁰ NATO El Kitabı, 2001, s. 45.

Caydırıcılık ve Savunma: Washington Antlaşması'nın 5 ve 6. Maddeleri gereğince, herhangi bir NATO üyesi devlete yöneltilen saldırı tehdidine karşı caydırıcılık veya savunma sağlamak.

Ve Avrupa-Atlantik sahasında güvenlik ve istikrarı arttırmak amacıyla:

Kriz Yönetimi: Washington Antlaşması'nın 7. Maddesi gereğince, her bir Durumu ayrı ayrı değerlendirerek ve fikir birliği içerisinde hazır durumda olmak, kriz mukabele operasyonları dahil, etkili bir kriz önlemeye katkıda bulunmak, ve kriz yönetiminde faal olarak görev almak.

Ortaklık: Şeffaflık, karşılıklı güven ve İttifak ile birlikte çalışabilme yeteneğini arttırmak için Avrupa-Atlantik sahasındaki diğer ülkelerle geniş tabanlı bir ortaklık, işbirliği ve diyalog geliştirmektir.”

23-25 Nisan 1999 tarihlerinde icra edilen Washington Zirvesi'nde, Savunma Yetenekleri Girişimi¹⁶¹, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Önlenmesi Girişimi, NATO'nun genişlemesi, BİO ve Geliştirilmiş Akdeniz Diyalogu gibi konularda İttifakın geleceğini şekillendirecek dokümanlar onaylanmıştır.¹⁶²

1.3.2.3.6. Prag Zirvesi - 21-22 Kasım 2002

Prag Zirvesi, NATO için üç önemli değişikliğin temellerinin atıldığı zirve olmuştur. Bunlardan ilki, daha önce komünist rejimle yönetilen yedi ülkenin¹⁶³ NATO'ya üyeliği için müzakerelere başlanması ve üye sayısının 26'ya çıkmasıdır.

¹⁶¹ Nisan 1999'da yapılan Washington Zirvesi'nde başlatılan NATO Savunma Yetenekleri Girişimi (SYG), İttifak'ın 21. yüzyılın güvenlik tehditlerini karşılayabilecek durumda olduğunu, Kosova krizi gibi krizlerle başa çıkmaya hazırlıklı olduğunu ve aynı zamanda üyelerinin savunmasına yönelik temel yükümlülüklerini yerine getirecek yeteneği devam ettirdiğini garanti etmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu girişim hemen her askeri yeteneği kapsamına alır. Bu yetenekler arasında kuvvetlerin hareket kabiliyeti, lojistik desteği, kendilerini koruma ve düşmanla çatışabilme yeteneği ile gerekli olduğu zaman, hızla ve etkili şekilde kriz yönetimi için uygun noktalarda uzun süreli konuşlanabilmelerini garanti edecek komuta, kontrol ve enformasyon sistemleri bulunmaktadır.

¹⁶² Çomak, a.g.e.

¹⁶³ Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Estonya, Romanya, Slovakya, Slovenya

Bunun bir etkisi olarak, ısrarla üzerinde durulan Savunma Yetenekleri Girişimi'nden ziyade operasyonel yetenekler üzerinde daha spesifik taahhütlerin ortaya çıkmasıdır. Bu da Prag Yetenek Taahhütleri (PCC) olarak adlandırılan, NATO'nun askeri yeteneklerinin ECAP ile karşılıklı gelişim sağlayacak şekilde geliştirilmesini öngörmektedir. Üçüncü etkisi ise, 21000 kişiden oluşacak ve kısa süre içerisinde kriz bölgesinde konuşlandırılacak, 2004 yılı itibarıyla operasyonel hale gelmesi öngörülen NRF (NATO Mukabele Gücü)'nün oluşturulması kararıdır.

Bunların yanı sıra, kimyasal, biyolojik ve nükleer taarruzlara karşı sivil halkın hazırlık derecesini yükseltmek amacıyla CEP (Sivil Acil Planlama) Eylem Planı kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

AB VE NATO KRİZ MÜDAHALE KONSEPTİ, KURUM VE YAPILAR, KRİZ YÖNETİMİ HAREKATLARI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KRİZ YÖNETİMİ

2.1.1. Genel

Avrupa entegrasyonu temelde, Avrupa Devletlerinin sürekli bir barış içinde yaşamasına olanak sağlamak ve birbirleri ile çatışmalarını önlemek üzere başarılı bir girişimdir. Avrupa'da istikrarın sağlanması, sürdürülebilir gelişmenin idame edilmesi, halkların hayat standardının yükseltilmesi ve ülkelerin birbirleri ile yakın ilişkiler içinde bulunması hedeflenmiştir.

Ancak Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile yeniden şekillenen coğrafyada ve konjonktürel şartlarda, Avrupa Birliği kendi sınırları içerisinde güvenliğini sağlamış olmasının yeni tehdit ve risklerden korunması için yeterli olmayacağını anlamış, sınırlarının ötesinde de istikrarın sağlanması ihtiyacını duymuş ve bu istikrarın da yalnızca askeri tedbirlerle sağlanmasının mümkün olmadığını görmüştür. AB, bunu Balkanlar'da yaşanan çatışmalar ve kriz durumları ile tecrübe etmiştir.

Avrupa'daki şiddetin baş gösterdiği yeni kriz bölgeleri (Rusya, Türkiye ve Kafkaslar da dahil olmak üzere), 1990'lı yılların başlarında yıllık savaş sayısının artışının üçte ikisini oluşturmaktadırlar. Soğuk savaş sonrasında Avrupa hızla, dünyanın en çok çatışmasının olduğu bölgeler arasına girmektedir. Silahlı çatışmaların yıllık sayısı, çoğunlukla Avrupa'daki değişikliklere bağlı olarak, 1992 yılı itibarıyla 1997 ve 1998 yılları arasındaki çarpıcı inişle sonuçlanan sürekli bir azalma göstermektedir.

Avrupa’da giderek artan ve şiddetin baş gösterdiği kriz bölgeleri özellikle Balkanlar ve Kafkasya’da yoğunlaşırken, parçalanma süreçleri bağlamında Yugoslavya ve Sovyetler Birliği’nde odaklaşmıştır.¹⁶⁴

Tablo 6 : 1990-1999 Arası Silahlı Çatışmaların Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Asya&Pasifik	21	21	25	24	23	21	22	24	19	20
Orta&Güney Amerika	7	6	5	3	4	5	4	3	3	2
Kuzey Afrika & Orta Doğu	7	8	8	9	9	9	8	8	6	4
Güney Sahra Afrikası	17	22	18	18	23	21	18	19	18	16
Avrupa	4	10	12	8	6	4	2	3	3	5
Toplam	58	67	68	62	65	60	54	57	49	47

Kaynak : Smith, D. (2003), *Kriz Bölgelerinde Savaş Çıkma Eğilimleri ve Nedenleri*
Erişim :07 Eylül 2006,
http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_smith_handbook.pdf

Bu artışın günümüzde durmuş olması, 1990’lı yılların başında Avrupa’da yaygınlaşan savaş bölgeleri olgusunun, Avrupa kıtasında yerleşecek yeni bir savaş çıkma ihtimali yakın olan krizler çığını açmadığına işaret etmektedir. Söz konusu krizler daha çok, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği’ndeki iktidar sisteminin çöküşü sonrası yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi yeniden yapılanmanın şiddete dayalı ve trajik semptomları olarak meydana gelmişlerdir.

Veriler incelendiğinde, 1990’dan beridir dünyada yaşanan savaşlarda (2003 yılı sonuna kadar) %90’ı siviller olmak üzere yaklaşık 4 milyon insan hayatını kaybetmiş, 181 milyonun üzerinde insan ise muhtelif çatışma ve krizler neticesinde yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır.¹⁶⁵

Şu andan itibaren AB üyesi ülkelerin toprak bütünlüğüne yönelik bir saldırının gerçekleştirilmesi olanaksız görünmektedir.

¹⁶⁴ Smith, a.g.e., s. 9.

¹⁶⁵ Javier Solana, A Secure Europe in a Better World; European Security Strategy, Brüksel, 2003, s. 4. Erişim: 09.05.2006, <http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>

Ancak Avrupa, yeni, daha az öngörülebilir, daha az tahmin edilebilen ve daha çok çeşitli tehditlerle karşı karşıyadır. Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde Bunlar terörizm, Kitle İmha Silahlarının Yayılması, etnik çatışmalar, Kötü Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar ve Organize Suçlar olarak tanımlanmıştır.

Bu bağlamda, artık uzak tehdit kavramı ortadan kalkmış ve tehditlerin dinamik olduğu günümüzde uzakta karşılanması gerektiği¹⁶⁶ anlaşılmıştır. Bu kapsamda AB ve üye ülkeler, bölgesel ve etnik çatışmaların sürdüğü ve kötü yönetim altında bulunan bölgelerde (Balkanlar, Afganistan, Kongo Cumhuriyeti) destek sağlayarak olumsuz koşulların ortadan kalkması için gayret sarf etmektedir.¹⁶⁷

Günümüzde BM, AGİT, NATO, AB, AfB ve diğer uluslar arası organizasyonlar tarafından askeri ve sivil boyutta icra edilen kriz yönetimi faaliyetlerini incelediğimizde, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde yeniden tanımlanan tehditlerin neredeyse tamamının kapsandığını görmek mümkündür.

Her ne kadar dünyanın küreselleştiğinden bahsedilse de, güvenliğin tesisi için coğrafya hala önemli bir unsurdur. Avrupa, kendisini çevreleyen ülkelerin iyi yönetildiğinden emin olmak durumundadır. Şiddetli çatışmaların yaşandığı, kötü yönetim neticesinde organize suçların arttığı, önlenemeyen nüfus patlamasının yaşandığı ülkeler de Avrupa güvenliği için tehdit teşkil etmektedir.

Avrupa'nın genişleme politikası ve yeni üyelerin kabulü ile değişen sınırlar, yeni tehditlerle karşılaşılmasına neden olmuştur. Bunun en açık örneği Balkanlar'da yaşanmıştır. Avrupa'nın komşusu haline gelen Güney Kafkasya'nın durumu Avrupa'yı artık daha yakından ilgilendirmektedir. Arap-İsrail çekişmesi -ki bu Ortadoğu'daki sorunun çözülmesini engelleyen başlıca etkidir- Avrupa için de stratejik önceliğe sahiptir.¹⁶⁸

¹⁶⁶ A.B.D. Ulusal Güvenlik Stratejisi -BUSH Doktrini- de aynı temel üzerine oturtulmuştur.

¹⁶⁷ Solana, a.g.e., s. 5.

¹⁶⁸ Solana, a.g.e., s. 6.

Kriz yönetimi, Avrupa Birliği'nin kimliği içerisinde yükselen bir değer ve uluslar arası arenada rol sahibi olabilmesini sağlayan bir etkidir. Kriz yönetimi, politik, diplomatik, askeri ve sivil yönleriyle çok boyutlu bir yapıdır. 25 üye ülke ile 160 milyar Euro'nun üzerinde savunma harcaması yapan AB üye ülkelerinin, aynı anda gerek askeri gerek sivil kapsamlı birçok kriz yönetimi faaliyetini eşzamanlı olarak icra edebilmesi gerekmektedir.

AB'nin kriz yönetimi faaliyetlerine yaklaşımı, diğer organizasyonlardan (AGİT, BM, NATO vb.) farklılık arz eder. Bir taraftan ODGP'nin hedeflerine yönelik faaliyetler icra etmek iken, diğer taraftan AB'nin küresel bir aktör olma yönündeki hedefini desteklemektedir.¹⁶⁹

Yeni dünya düzeni'nde, uluslar arası hukuk etkin biçimde yürütülmeli, uluslararası ilişkilerde anlaşmazlıkların çözümü BM Güvenlik Konseyi nezdinde yapılmalıdır. Bununla birlikte, AB, kriz yönetimi imkanlarıyla da uluslar arası barış ve güvenliğin tesisinde BM'i desteklemelidir.¹⁷⁰

Bununla birlikte; ileride daha ciddi sorunlarla karşılaşılması için Kriz yönetimi faaliyetleri, silahlı çatışmalar başlamadan, daha ilk tehlike sinyalleri alındığı andan itibaren başlatılmalı ve önleyici nitelikte olmalıdır.

Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için, daha fazla yeteneğe ihtiyaç duyulmaktadır. Askeri kuvvetlerin daha esnek, hareket kabiliyeti daha yüksek unsurlardan oluşması ve yeni tehditlerle baş edebilecek niteliklere haiz olması sağlanmalıdır. Bunu yaparken de, elde mevcut yeteneklerin gereksiz ikilemelerinden kaçınılmalı, gayret ve kuvvet israfına neden olunmamalıdır.

¹⁶⁹ Özcan, a.g.e., s. 7.

¹⁷⁰ Solana, a.g.e., s. 7.

Kriz Yönetimi icra edilen bölgede, geniş kapsamlı ve etkin askeri operasyondan sonra sivil karışıklığın ve düzensizliğin meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, kriz esnasında ve krizden sonra sivil otoritenin güçlendirilmesini sağlayacak sivil donanım ve yeteneklere ihtiyaç vardır.¹⁷¹

Yukarıda belirtilen ve Avrupa Güvenlik Stratejisinde de karşılığını bulan ifadeler ve ihtiyaçlar neticesinde üye devletler, bir kriz yönetim mekanizması oluşturulması ihtiyacını duymuşlar ve bu yönde çalışmaya başlamışlardır. Bu mekanizma AGSP içerisinde oluşturulmuş, kriz öncesi, kriz döneminde ve kriz sonrasında farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde hem askeri, hem de sivil boyutta çok çeşitli yeteneklerin kazanılmasını gerekli kılmıştır. Elbette ki bu yeteneklerin, kurumsal ve operasyonel boyutta AB içindeki ve AB dışındaki organizasyonlarla uyum ve koordinasyon içinde kullanılması gerekmektedir.¹⁷²

Bu maksatla Avrupa Birliği, Kriz Yönetimi faaliyetlerinin icra ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla çeşitli yapılar oluşturmuştur. Bu yapıların başlıcaları Aralık 2000'deki Nice Zirvesi'nde, ODGP içerisinde diplomatik/politik ve askeri yapıların tamamlanması amacıyla kurulması kararlaştırılan Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi ve AB Askeri kadrosudur.

SGK – Siyasi ve Güvenlik Komitesi

Ülkelerin Büyükelçi seviyesindeki temsilcilerinden oluşan ve Brüksel'de oluşturulan bir yapıdır. Siyasi ve Güvenlik Komitesi, 22 Ocak 2001 tarihinde faaliyete geçmiş olup, AGSP de dahil olmak üzere tüm ODGP hususlarından sorumludur.¹⁷³

¹⁷¹ Solana, a.g.e., s. 7.

¹⁷² Agnieszka Nowak, *Civilian Crisis Management: The EU Way*, Paris, 2006, Erişim: 18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai90.pdf>

¹⁷³ Belgium Federal Public Service, 'European Security and History', Erişim: 09.05.2006, <http://www.diplomatie.be/en/policy/policynotedetail.asp?TEXTID=16621>

Acil durumlarda süratle reaksiyon gösterilebilmesi ve karar alınabilmesi maksadıyla SGK için uygun prosedür oluşturulacaktır. SGK, Askeri Komite (MC)'nin görevlerinin ana hatlarını da tespit edecektir.¹⁷⁴

Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AGSP'nin kurumsal yapısının tam merkezinde bulunmaktadır. Normal zamanlarda uluslar arası durumu takip eder ve bu şekilde Askeri Komiteyi ve CIVCOM¹⁷⁵'a bilgi akışını idame eder, bu iki komitenin görüş ve önerilerini alır. Konseyin yetkisi altında, karar verilebilecek kriz yönetimi siyasi idaresini ve stratejik yönlendirmesini sağlar.¹⁷⁶

EUMC – AB Askeri Komitesi

Askeri Komite, Brüksel'de daimi olarak görev yapacak bir birim olup, ülkelerin savunma bakanlıklarının askeri temsilcilerinden oluşmaktadır. Askeri Komite, ihtiyaç duyulduğunda bakanlar düzeyinde toplanmaktadır. Komitenin temel olarak iki görevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne her türlü askeri hususta görüş ve önerilerde bulunmak, ikincisi ise AB çatısı altında icra edilecek her türlü askeri faaliyetin icrasında Askeri Kadro (MS)'e direktifleri vermektir.¹⁷⁷ Askeri Komite Başkanı, savunma ile ilgili kararların görüşüleceği durumlarda Konsey toplantılarına iştirak edecektir.¹⁷⁸

EUMS – AB Askeri Kadrosu

Askeri Kadro, pratikte Askeri Komite'nin karargahı olarak görev yapmaktadır.

¹⁷⁴ Helsinki European Council, Annex IV of the Presidency Conclusions

¹⁷⁵ Görevi, kriz yönetiminin sivil unsurları ile ilgili olarak SGK'ya bilgi sağlamak, değerlendirmeler yapmak ve görüşlerini sunmak olan Kriz Yönetimi Sivil Kanadı Komitesi (CIVCOM)'dir. Komitede, üye ülkelerin temsilcileri, Komisyon yetkilileri ve Konsey Sekreteryasından personel görev yapmaktadır. Komite aynı zamanda sütunlararası uyumun sağlanması ve sivil kriz yönetimi ihtiyaçlarının tespitine ve geliştirilmesine yönelik olarak çalışmalar da yapmaktadır

¹⁷⁶ Assembly of WEU, ESDP developments and the Headline Goal 2010 – 'Reply to the annual report of the Council', Brussels, 2005, Erişim: 18.08.2006, http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1898.html

¹⁷⁷ Assembly of WEU, ESDP developments and the Headline Goal 2010 – 'Reply to the annual report of the Council', Brussels, 2005

¹⁷⁸ Helsinki European Council, Annex IV of the Presidency Conclusions

Görevi; bir krizin meydana gelmesi durumunda erken ihbar sağlamak, durum değerlendirmesi yapmak ve AB ülkelerinin ulusal ve çokuluslu kuvvetlerinin tanımlanmasını da içerecek şekilde Petersberg görevlerinin icrasına yönelik stratejik planlamaları yapmaktır.¹⁷⁹ Bunun yanı sıra, 14-15 Ocak 2000 tarihlerinde Genel İşler Konseyi'nin Brüksel'de icra ettiği toplantıda, bu üç birimin detaylı görev tanımları tespit edilmiş, bu kapsamda Kriz Hareket Timi (CAT) olarak isimlendirilen ve daimi Askeri Kadro dahilinde bulunan subaylardan oluşacak bir birimin Kriz durumlarında askeri idare faaliyetlerini, stratejik planlama ve kriz yönetiminin gözlenmesinden sorumlu olacağı belirtilmiştir.¹⁸⁰

Bunların yanı sıra Konsey sekreteryası bünyesinde oluşturulmuş olan yapılar, Güvenlik Enstitüleri ve Eğitim Kurumları, finansman mekanizmaları ve üye ülkelerin ulusal katkıları göz ardı edilemez.

2003 yılında AB Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin de işaret ettiği gibi temel sorun, bu kadar çok çeşitli, farklı zamanlarda farklı maksatlar icra etmek için tasarlanmış askeri ve sivil kabiliyetlerin, AB kurumlarının ve faaliyetlere iştirak edecek diğer yapıların bir uyum içinde çalışabilmelerinin sağlanmasıdır.¹⁸¹

AB'nin üç sütunlu yapısının böyle bir uyumun ve koordinasyonun sağlanabilmesi için en elverişli yapı olmadığı söylenebilir. Bir kriz durumu meydana geldiğinde, politik, askeri, diplomatik, maddi yardım ve desteklerin sağlanması çoğunlukla farklı sütunlarda yer alan başlıkların konu kapsamında olabilmektedir. Bu yapısal uyumsuzluğun giderilmesi maksadıyla AB Anayasası içinde bir düzenleme yapılmış, bu çerçevede kriz yönetimi faaliyetlerinin 'Birliğin Dışışleri faaliyetleri' kapsamına alınması, kriz yönetimi ile ilgili tüm hususların 'Birliğin Dışışleri Bakanı'

¹⁷⁹ Helsinki European Council, Annex IV of the Presidency Conclusions

¹⁸⁰ Rutten, 2001, s. 111.

¹⁸¹ Nowak, a.g.e., s. 45.

tarafından koordine edilmesi belirtilmiştir.¹⁸² Halihazırda bu yöntem AB Anayasası'nın yürürlüğe girmemesinden ötürü kullanılamamaktadır.¹⁸³

2.1.2. AB Kriz Yönetim Konsepti ve Karar Alma Mekanizması :

1999 Köln Zirvesi'nin ODGP'nin geliştirilmesine yönelik Başkanlık Raporu'nda, 'Kriz Yönetimi Konsepti' oluşturulmuştur. Bu kapsamda kriz yönetimi operasyonlarının NATO imkanlarına erişim ile ya da NATO imkanları kullanılmadan iki şekilde yapılabileceği belirtilmektedir. Özellikle krizin başlangıç safhalarında, AB'nin mi yoksa NATO'nun mu askeri olarak müdahale edeceği henüz belirsizken, muhtemel bir stratejik planlamanın hem NATO hem de AB tarafından yapılması gerekebilecektir.

2.1.3. Stratejik Planlama

Bir krizin başlangıç safhasında AB'nin yaklaşımı diplomatik, insani ve ekonomik kriz önleme tedbirlerine yönelik faaliyetlerden oluşur. Kriz durumu ve gerginlik arttıkça, AB Askeri Kadrosu (EUMS), Askeri Komite (EUMC) Başkanı vasıtasıyla Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne NATO, uluslar arası ve ulusal kaynakları da kullanmak suretiyle tüm kaynaklardan elde edeceği bilgilerin değerlendirilmesinden oluşan 'Askeri Durum Değerlendirmesi'ni gönderir. Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Politik Planlama Birimi, Erken İhbar Birimi ve Konsey Sekreteryası'nda konu ile ilgili tüm birimlerle birlikte EUMS'nin değerlendirmesini de dikkate alarak krize ilişkin bir Pol/Mil¹⁸⁴ strateji geliştirir. Bu strateji ülkeler tarafından kabul gördüğü takdirde, SGK ve EUMC başkanı EUMS'i askeri stratejik planlama ile görevlendirir. Bu planlama NATO imkanlarına erişimle veya AB'nin müstakil müdahalesi şeklinde olabilir.¹⁸⁵

¹⁸² AB Anayasası'nın Hollanda ve Fransa tarafından reddedilmesiyle sorun çözülmemiş, ancak yine de dış ilişkilerle ilgili hususun halihazırda yürürlükte olan kurucu anlaşmalara uygun şekilde ilave edilebilmesi değerlendirilmiştir.

¹⁸³ Nowak, a.g.e., s. 46.

¹⁸⁴ Siyasi-Askeri

¹⁸⁵ Rutten, 2001, s. 111.

2.1.4. Operasyonel Planlama ve Komuta İhtiyaçları

EUMC ve EUMS her tür AB operasyonunda ODGP karar verme mekanizmasının daimi iki unsurudur. Diğer planlama imkanları, komuta yapıları veya askeri unsurlar ya NATO'dan ya da ulusal ya da uluslar arası kaynaklardan temin edilebilir. EUMS seviyesinin altında Komuta Zinciri üç ayrı karargah yapısına göre oluşmalıdır. Harekat Komutanı¹⁸⁶ Müşterek harekatın planlama ve icrası için bir 'Askeri Stratejik Harekat Karargahı'na ihtiyaç duyar. İkinci olarak, geniş kapsamlı bir harekat için, harekatı mahallinde sevk ve idare etmek maksadıyla, harekat alanında konuşlandırılacak şekilde bir karargah teşkil edilmesi gerekebilir. Buna ilaveten, destek birlikleri ve diğer yapılar için duruma bağlı olarak farklı karargahlar kurulması gerekebilir.

2.1.5. NATO imkanları kullanılarak icra edilen AB Liderliğindeki Harekatlar

AB liderliğinde bir askeri harekatın icrası kabul edildiği durumda, EUMC'den gerekli tavsiyeleri almış olan SGK, uygulanmak üzere bir askeri stratejik plan geliştirmek durumundadır. Bu aşamada SGK, bir Harekat Komutanı atanmasını ve Askeri Stratejik Harekat Karargahı tespit edilmesini gerçekleştirmeli, bunun yanı sıra bir Kuvvet Komutanı ve Harekat Alanı Karargahı görevlendirilmesini de değerlendirmelidir.¹⁸⁷

DSACEUR ve SHAPE her zaman Harekat Komutanlığı ve Karargahı görevlerini yerine getirebilecek öncelikli (tek aday olmamak kaydıyla) yapılardır. NATO zaten halihazırda kurumsallaşmış ve kadroları atandırılmış, harekat alanında konuşlandırılmış harekat alanı karargahı ile destek karargahlarına sahiptir.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Operation Commander

¹⁸⁷ Rutten, 2001, s. 111.

¹⁸⁸ BMGGK buna örnek olarak gösterilebilir.

2.1.6. NATO imkanlarının kullanılmadığı AB Liderliğindeki Harekatlar

Planlama ve komuta ihtiyaçları, halihazırda AB’de mevcut ulusal ve uluslar arası karargahlar vasıtasıyla karşılanır. Askeri Stratejik Harekat Karargahı, Harekata katılan ülkelerden birinin ulusal karargahının ‘çokuluslu’ hale getirilmesiyle oluşturulacaktır. Aynı şekilde Harekat Alanı Karargahı da katılımcı ülkelerin destekleriyle ulusal bazda teşkil edilecektir.¹⁸⁹

AB’nin otonom olarak icra ettiği harekatlarda esas seçenek her zaman ulusal bir karargahın teşkil edilmesidir. AB liderliğindeki bir harekatın icrasında çokuluslu bir karargahın kullanılması da gerekebilir. Bazı özel durumlarda ise; AB Konseyi, Askeri Komite’nin tavsiyesine istinaden; özellikle müşterek bir sivil-askeri harekatın icra edildiği ve ulusal bir karargahın tespit edilmediği durumlarda AB Askeri Kadrosu’nun kapasitesinden istifade etmek isteyebilir. Böyle bir karar alındığı takdirde, EUMS dahilindeki sivil-asker hücresi harekatın planlanması ve idaresi görevini üstlenmiş olur. Bu, daimi bir harekat karargahı değildir. Daha ziyade, özel bir harekat için süratle bir harekat merkezi kurulması gerektiğinde kullanılabilecek bir yetenektir. Bu bağlamda harekat merkezi, EUMS’nin stratejik görevlerinden tamamen bağımsız, başına bir harekat komutanı atanmış olarak görev icra edecektir. Elbette bu durumda görevlendirilmek üzere EUMS bünyesinden ve üye ülkelerden kısa sürede tecrübeli personel tedarik edilmesine ihtiyaç duyulacaktır. Bunun için de EUMS kadrosundan bir kısım personel ek görev olarak kurulacak harekat merkezi’nde görevlendirilebilecektir.¹⁹⁰

Her tür harekata yönelik olarak, atandırılan Harekat Komutanı, Harekat Konseptini ve Harekat Planını oluşturmak durumundadır.

¹⁸⁹ Rutten, 2001, s. 112.

¹⁹⁰ EUMS dahilinde bir sivil-askeri hücrenin kurulması ve kadrosunun tamamlanması 2005 yılında tamamlanabilmiştir. Bu hücrenin kurulmasına ilişkin teklif, 2003 yılında İtalya’nın dönem başkanlığı sırasında ‘AB Savunması: NATO/AB danışma, planlama ve harekatları’ başlıklı belgede yer almaktadır. Daha fazla bilgi için bkz. Italian Presidency Paper, European Defence: NATO-EU Consultation, Planning and Operations, Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78414%20-%20EU-NATO%20Consultation,%20Planning%20and%20Operations.pdf>

Bu sırada EUMS, EUMC Başkanı vasıtasıyla Harekat Komutanına Stratejik Planlama Desteği sağlamak ve SGK'ya askeri bakımdan tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu planlama safhasında, NATO ve AB'nin ilgili birimlerinin çok yakın işbirliği ve tam bir şeffaflık içerisinde çalışmaları hayati öneme haizdir. Ancak bu şekilde NATO'dan sağlanmasına ihtiyaç duyulabilecek imkan-kabiliyetlerin tam bir tarifi gerçekleştirilebilir.¹⁹¹

Harekat Komutanı tarafından Harekat Konsepti ve Harekat Planı ile ilgili diğer teknik dokümanlar (Komuta-Kontrol yapısı, Angajman Kuralları vb) EUMS ve EUMC'nin de görüşlerini içerecek şekilde onaylanmak üzere hazırlanır. Bu dokümanların onaylanmasını müteakip, ihtiyaç duyulduğu takdirde NATO imkanları, daha önceden BAB-NATO¹⁹² arasında tespit edilmiş düzenlemelere ilişkin olarak talep edilir.

2.1.7. Harekatın İcrası ve Komuta İlişkileri

Bir AB Kriz Yönetimi Harekatı icra safhasına başlandığı anda, EUMC Başkanı, Harekat Komutanı ile birlikte AB siyasi otoritelerine karşı rapor etme sorumluluğunu üstlenir. AB de özellikle NATO imkanları da kullanılmışsa, harekatın icra sürecine ilişkin olarak NATO'yu bilgilendirir. EUMS, harekat süresince gözlem görevine devam ederek gerek EUMC'yi ve gerekse siyasi otoriteyi tavsiyeleriyle yönlendirir.

AB Konseyi tarafından onaylanan harekata ilişkin kararlarda, harekat icra edilecek bölgeye ilişkin o güne kadar yapılan tüm faaliyet, yazışma, değerlendirme ve kararlar, görev tanımı, kurulacak yapılar¹⁹³, Misyon Şefi ve görevleri, planlama safhası faaliyetleri, kadro ve personelin statüsü, Komuta Zinciri¹⁹⁴, Siyasi Kontrol ve Stratejik Yönlendirme, Güvenlik Hususları, Gizlilik Dereceli bilgilerin dağıtımı,

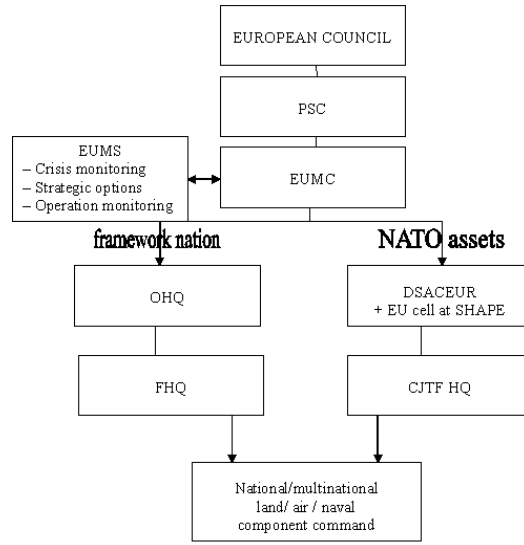
¹⁹¹ Rutten, 2001, s. 113.

¹⁹² 16 Aralık 2002' de imzalanan anlaşmadan sonra ve BAB'nin lağvedilmesi nedeniyle artık AB-NATO arasındaki yeni düzenlemeler geçerlidir.

¹⁹³ İrtibat ve koordinasyon ofisleri

¹⁹⁴ Siyasi Kontrol ve Stratejik yönlendirme her zaman SGK'nın yetkisi dahilindedir. Misyon Şefi bölgede faaliyetleri icra etmekle, tüm koordinasyonu sağlamakla ve SG/HR'ye rapor etmekle yükümlüdür. SG/HR ise raporlara istinaden Misyon Şefini yönlendirecektir.

Mali hususlar, faaliyetin icra tarihi ve kararın AB Resmi Gazetesinde yayınlanmasına ilişkin hususlar mutlak surette yer almalıdır.

Kaynak : BAB Asamblesi 15 Haziran 2006 gün, A/1898 sayılı raporu, Erişim : 18 Ağustos 2006, http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1898.html

Şekil 1 : AB Kriz Yönetimi Harekatlarının Komuta-Kontrol Algoritması

2.1.8. AB'nin Askeri Kriz Müdahale Konsepti ve Yetenekleri

AB'nin kriz müdahale araçları hem sivil ve hem de askeri anlamda, 1999'dan beridir AGSP çatısı altında geliştirilmektedir.

Amsterdam Anlaşması'nın 1999'da yürürlüğe girmesiyle AB, Anlaşmada (Md.17.2) kriz yönetimi ve çatışmayı önleme görevleri olarak tanımlanan ve Petersberg Görevleri olarak da bilinen faaliyetlere yönelik karar vermeye ve icrasına yönelik sürece başlamıştır. O dönemde Kosova'daki gelişmeler AB tarafından alınan kararları birinci derecede etkilemekteydi. Üye devletler, oradaki şiddeti durdurmaya yetecek askeri güçleri olmadığının bilincine varmışlardır ve bu durum askeri yeteneklerin artırılmasına yönelik girişimlerin başlamasına neden olmuştur.

Aralık 1999'da, Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi'nde askerî kabiliyetler bakımından temel hedef belirlenmiştir. Birlik için bunun anlamı, 2003 yılına kadar, bütün Petersberg görevlerini yerine getirebilecek 60.000 kişiyi altmış gün içinde yerleştirme ve en az bir yıl süreyle idame etme yeteneğine ulaşmaktır.

Bu hedefe ulaşılmasının bir Avrupa ordusu kurulmasını içermediği vurgulanmıştır. Ulusal birliklerin gönderilmesi ve yerleştirilmesi, üye devletlerce alınan bağımsız kararlara dayalı olacaktır.¹⁹⁵

Üye devletlerin¹⁹⁶ ve Norveç'in, 2000 ve 2001'de gerçekleştirilen askeri yetenekler taahhüt konferanslarında verdikleri taahhütlere istinaden, 4000 km mesafeye intikal ettirilebilecek yaklaşık 100.000 kişiden oluşan, 400 uçak ve 100 gemi ile desteklenecek bir temel hedef kuvveti oluşturulabileceği tespit edilmiş, böylelikle Helsinki Zirvesi'nde belirlenen temel hedefin (kağıt üzerinde) karşılanabildiği hatta aşıldığı görülmüştür.¹⁹⁷

2.1.8.1. Avrupa Yetenekler Eylem Planı (ECAP) Uygulaması

Avrupa Yetenekler Eylem Planı, 2001 yılı sonunda, Helsinki Temel Hedefi'nde (nitelik bakımından) karşılanamayacağı anlaşılan eksikliklerin giderilmesi maksadıyla kurulan 19 Panelin¹⁹⁸ tespit edilmiş olan eksiklikleri gidermek yönünde çalışmalarını ve raporların sunulmasını öngören birinci aşaması ile uygulamaya konur. ECAP şu prensipleri kapsar:¹⁹⁹

- Avrupa Askeri Yeteneklerini Geliştirme çabalarının veriminin artırılması
- Avrupa Savunma İşbirliği'nde –tabandan tavana²⁰⁰ - yaklaşım
- AB Üyesi ülkeler ve NATO ile işbirliği
- Şeffaflık ve halkın tam desteğini sağlama

¹⁹⁵ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği 'ODGP/AGSP' Erişim: 05.09.2006, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=10&prnId=13&hnd=1&ord=12&docId=323&fop=0>

¹⁹⁶ Danimarka hariçtir.

¹⁹⁷ Rutten, 2001, s. 176.

¹⁹⁸ ECAP Panelleri : 1. Hücum ve Destek Helikopterleri, 2. NBC, 3. UAV – izleme ve hedefleme sistemleri, 4. Tıbbi Destek, 5. Özel Harekat Timleri, 6. Gemide konuşlu hava kuvveti, 7. Düşman Hava Kuvvetleri Baskısı, 8. Havada Yakıt İkmalı, 9. Harpte arama-kurtarma, 10. Uzun menzilli-nokta hedeflemeli Gündümlü Mermiler, 11. Balistik Gündümlü Mermilere Karşı Savunma, 12. Taşınabilir Muhabere Terminalleri, 13. Karargahlar (Harekat, Kuvvet, Destek), 14. Harekat Sahası Hava Resminin Tesisi, 15. Stratejik İstihbarat, 16. Orta/Yüksek irtifalı uzun menzilli UAV' ler, 17. Stratejik Seviyede Erken Tespit ve İhbar, 18. Stratejik Hava Ulaşımı, 19. RO-RO Taşımacılığı

¹⁹⁹ Missiroli, a.g.e., s. 96.

²⁰⁰ Ülkelerden Birliğe doğru uygulanan bir yaklaşımdır. 'Bottom-up Approach' olarak ifade edilir.

2003 Mayıs ayında, öncelikli eksikliklerin giderilmesine yönelik 19 Panelin aktivasyonunun sağlandığı birinci aşama tamamlanmıştır. Bu panellerden elde edilen sonuçlara göre tedarike ihtiyaç gösteren ve tedarike ihtiyaç göstermeyen olmak üzere belirlenen iki yöntemle mevcut eksikliklerin giderilebileceği saptanmış, buna istinaden oluşturulan Proje Grupları çalışmalarına başlamıştır. Tedarike ihtiyaç gösteren hususlar kapsamında üye ülkelerin savunma alanında yeni yetenekler elde etmesini sağlamak amacıyla Proje Grupları tarafından yeni plan ve programlar oluşturulması öngörülmüştür. Tedarike ihtiyaç göstermeyen hususlar kapsamında ise mevcut sistemin ve yeteneklerin etkinliğinin artırılması yönünde doktrin ve prosedür değişikliklerini öngören çalışmalar esas alınmıştır.²⁰¹

2003 yılının Kasım ayında SGK, gönüllülük esasına dayalı olan Proje Gruplarının çalışmaları ile Temel Hedefin karşılanmasına çalışan Avrupa Birliği'nin ihtiyaçları arasında farklılık bulunduğunu tespit etmiş, ECAP sürecine ilişkin birtakım düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmiştir. Aynı yıl İtalya Dönem Başkanlığı'nın AGSP'ye ilişkin konseye sunduğu başkanlık raporunda, 'tabandan-tavana' yaklaşımın temelini oluşturduğu ECAP faaliyetinde hedeflerin tespit edilmesi, çalışmalara mîad konulması ve Konseye rapor verilmesi hususlarının gerekliliğini ifade etmiştir. Neticede, bir ECAP yol haritası çıkarılmış, gerekli görüldüğü takdirde üye ülkelerin Proje Gruplarını yönlendirebilme hakkı doğmuştur. Bununla birlikte düzenlenen Süreç Raporu²⁰² kapsamında 'Yetenek Geliştirme Tabloları'nın oluşturulması ve bu sayede kamuoyunun da bilgilendirilmesinin sağlanması hedeflenmiştir.

2010 Temel Hedefi'nin kabul edilmesi ve ASA'nın kurulması Avrupa Birliği'nin savunma yeteneklerini geliştirmesi bağlamında önemli ilerlemelerdir. ECAP'in de yapılacak düzenlemelerle bu sürece katkı sağlaması gerekmektedir. Bu safhadan sonra ECAP uygulamasının asıl maksadı, eksikliklerin giderilmesi ve giderilemeyenlerin ise net olarak tanımlanması, böylelikle yeni Temel Hedef süreci için bir 'altyapı' oluşturmasıdır.

²⁰¹ Missiroli, a.g.e, s. 97.

²⁰² Single Progress Report

Bir diğerk maksadı ise, daha önceki ECAP uygulamalarından elde edilen neticelerden de istifade edilmek suretiyle üye ülkelerin Avrupa Askeri Yeteneklerini geliştirmeye yönelik bir araç olmasıdır.²⁰³

ECAP Proje Grupları ve Konu Kapsamları :

- Havada Yakıt İkmali (AAR)
- Harpte Arama-Kurtarma (CSAR)
- Karargah (HQ)
- Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal Korunma (NBC)
- Özel Harekat Timleri (SOF)
- Balistik GÜdümlü Mermilere Karşı Savunma (TBMD)
- İnsansız Hava Araçları (UAV)
- Stratejik Hava Taşımacılığı²⁰⁴
- Uzay Faaliyetleri
- Tahliye ve İnsani Yardım Harekatlarına Yönelik Faaliyetler²⁰⁵

²⁰³ 2386 th Council Meeting- General Affairs Press Release, ‘Statement on Improving European Military Capabilities’, Brussels, 2001, Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/European%20Capability%20Action%20Plan%20-%20Excerpt%20Press%20Release%20November%202001.pdf>

²⁰⁴ Avrupa Birliğı Stratejik Hava, Deniz ve Kara ulaşımına yönelik Küresel Konuşlanma Yaklaşımı (GAD) adı altında bir konsept geliştirmiştir. ECAP kapsamında ifade edilen bu konseptte üye ülkeler büyük oranda destek sağlamışlar, öncelikle giderilmesi gereken eksikliklerden biri olduğunu belirtmişlerdir. Avrupa Hava Ulaştırma Merkezi (EAC) Eindhoven’de, Deniz Ulaştırma Koordinasyon Merkezi ise Atina’da oluşturulmuş, kriz yönetimi operasyonlarında ise kurulacak bir Avrupa Ulaşım Koordinasyon Biriminin (EUMCC) aktive edileceğı ifade edilmiştir.

²⁰⁵ Missiroli, a.g.e, s. 96.

Tablo 7 : AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (Kara)

Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
KARA				
Taarruz Helikopter Taburları	≈	S		EVET
Birleşik Kara-Havacılık Taburları	≈		R	EVET
Orta-Ağır Helikopter Ulaştırma Taburları	≈	S		EVET
Keşif ve İrtibat Helikopter Taburları	≈			EVET
Nükleer, Biyolojik, Kimyasal Taburları	Çözüldü	S		
NBC Bölüğü (dengelenmiş)	≈		R	
Lojistik Taburu	≈		R	
Gözetleme ve Hedef Tespiti – İnsansız Hava Aracı Taburları	≈	S		EVET
Gözetleme ve Hedef Tespiti Birlikleri	≈	S		
Tıbbi Ortak Koruma Birliği Rol-3	≈			EVET
Mobil laboratuvarlar	↑	S	Q	EVET

Kaynak : AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

Tablo 8 : AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (Deniz-Hava)

Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
DENİZ				
Denizde Konuşlu Hava Gücü	≈			EVET
Helikopter Gemisi	≈			
Öncelikli Hasar Alıcı Gemi	≈			
Liman ve Deniz Ticareti Yönlendirme Timi	≈			
Çıkarma Birliklerinin Limanı	↑			
Amfibi Tabur Karargahı	≈		R	
HAVA				
Müşterek Hava Harekat Merkezi	Çözüldü		R	
Düşman Hava Savunması Baskısı	≈	S		EVET
Havada Yakıt İkmali	≈	S		EVET
Harpte Arama – Kurtarma	≈	S		EVET
Taktik Hava Ulaşımı	≈			EVET
Güdümlü Mermiler ve Yüksek Hassasiyetli Mühimmatla donatılmış Hava Gücü	≈	S		EVET
Deniz Harekatının Taktik Hava Desteği	Çözüldü		R	

Kaynak : AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

Tablo 9 : AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (KKM, Bilgi, İstihbarat, Keşif)

Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
Dağıtılmış Harekat Üssü, Hava Trafik Kontrol, Yangın-Savunma Destek Elementi	≈			
Dağıtılmış Harekat Üssü Akaryakıt Destek Elementi	≈			
Dağıtılmış Harekat Üssü Personel Destek Elementi	≈			
KOMUTA-KONTROL-MUHABERE-BİLGİ				
Harekat Karargahı	↑	S	Q	EVET
Kuvvet Karargahı	≈	S	Q	EVET
Kara Unsur Komutanı Karargahı	≈	S	Q	EVET
Deniz Unsur Komutanı Karargahı	≈	S	Q	EVET
Hava Unsur Komutanı Karargahı	≈	S	Q	
İSTİHBARAT, GÖZETLEME, HEDEF TESPİTİ VE KEŞİF				
Görünür İstihbarat Toplama	≈	S		EVET
Radyo (Sinyali) İstihbarat Toplama	≈	S		EVET

Kaynak : AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

Tablo 10:AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (Str. Hareket Kabiliyeti,Diğer)

Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
Erken İhbar Ve Stratejik Seviyede Uzak Tespit	≈	S		EVET
Harekat Alanı Keşif ve Gözetleme Hava Resmi	≈	S		EVET
Harekat Alanı Keşif ve Gözetleme Yer Resmi	≈	S		EVET
STRATEJİK HAREKET KABİLİYETİ				
Stratejik Hava Taşımacılığı	↑	S	R (yolcu taşımacılığı)	EVET
Stratejik Deniz Taşımacılığı (Stratejik Tıbbi Tahliye Dahil)	≈	S		EVET
DİĞER YETENEKLER				
Taktik Balistik Mermi Savunması	≈	S	Q	EVET

Kaynak:AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

Tablo 11:AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (Katalog Açıkları)

KATALOG AÇIKLARI				
Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
Kuvvet Karargahı Gemisi	≈			EVET
Onarım Gemisi	≈			
Amfibi Gemisi	≈		R	EVET
Hücumbot / Korvet	Çözüldü			
Liman / Sığ Su Mayın Karşı Tedbiri Birliği	≈			
Uçak Gemisinde Konuşlu Keşif Uçakları	≈		R	EVET
Divizyon Karargahı	≈		R	
Hafif Piyade Taburu Karargahı	≈			EVET
Hafif / Orta Zırhlı Bölükler	≈			EVET
Mekanize Piyade Taburları	↑		R	EVET
Hafif Piyade Taburları	≈			EVET
Amfibi Piyade Taburu	≈		R	
Cephe Topçu Taburu (Amfibi)	≈		R	
Kısa Menzilli Hava Savunma (SHORAD) Taburu	≈		R	EVET
Yerde Konuşlu Hava Savunma (GBAD) Orta Seviye Taburu	≈		R	EVET
Yerde Konuşlu Hava Savunma (GBAD) Bataryası	Çözüldü		R	

Kaynak: AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim :18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

Tablo 12:AB Yetenek Geliştirme Tablosu-2006/1 (Katalog Açıkları-Devam)

Yeteneklerdeki Eksiklikler ve Katalog Açıkları	2002-2006 Süreci	Etki	Nitelik / Hazırlık Durumu	Proje ve Girişimler
GBAD Bataryası (Amfibi)	≈		R	
Harp Mühendisi Taburu (Amfibi)	≈		R	
Genel Destek Mühendis Taburları	≈			
Genel Onarım Mühendis Taburları	≈	S		
Keşif Bölüğü (Amfibi)	≈		R	
Tıbbi Destek Faaliyetleri (Rol 3)	Çözüldü		R	
Çokuluslu Destek Birimi Taburu	≈		R	
Taktik, Ambulans ve Tahliye Helikopteri	Çözüldü		R	

Kaynak:AB Konseyi Yetenek Geliştirme Tablosu-I/2006, Erişim:18 Ağustos 2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/89603.pdf

- ↑ : Durumda ilerleme kaydedilmiştir.
 ≈ : Durumda değişiklik olmamıştır.
 S : Öncelikli olarak değerlendirilmiştir. (Significant)
 Q : Nitelik bakımından (Qualitative)
 R : Hazırlık derecesi bakımından (Readiness)

2.1.8.2. 2010 Temel Hedefi

AB üye ülkeleri, 2003 yılında kabul edilen Avrupa Savunma Stratejisi'nde belirtilen hususları kapsayacak şekilde, konjonktürel ve teknolojik gelişmeleri de değerlendirerek yeni bir temel hedef belirlemeye karar vermişlerdir. Bunu yaparken, bugüne kadar icra edilen AB Kriz Yönetimi Harekatlarından elde edilen neticeler de dikkate alınarak hareket edilmiştir. Buna göre üye ülkeler 2010 yılı itibariyle AB Antlaşmasında yer alan, barışın tesisi²⁰⁶ de dahil olmak üzere tüm kriz yönetimi faaliyetlerini süratli ve kesin biçimde yerine getirebilmek, 2003 Temel Hedefinde yer almakla birlikte halihazırda karşılanamayan eksiklikleri gidermek üzere tutarlı bir anlayışı benimsemişlerdir.

2010 Temel Hedefinin esası, (sivil kriz yönetimi unsurları da dahil) birlikte çalışabilirlik, süratle konuşlanabilirlik ve idame edilebilirliktir²⁰⁷. Buna göre AB, daha esnek, birlikte hareket icra edebilme kabiliyetine sahip, hareketli birliklere ihtiyaç duymakta, mevcut kaynakların havuz sistemi ile en etkin kullanımı ve çokuluslu kuvvetlerin mukabele yeteneğinin artırılması hedeflenmektedir.

Yüksek hazırlık durumunda bulundurulacak birliklerin bir kriz durumunda süratle sevk ve idare edilmesi, bunun da 'Muharebe Grupları' konsepti üzerine inşa edilmesi esas alınmıştır. Süratle müdahale kapsamına AB kurumlarının karar verme sürecinin de dahil olduğu açıktır. Karar verme sürecinde, Konseyin 'Kriz Yönetim Konsepti'ni onaylamasını müteakip 5 gün içerisinde bir hareketin başlatılabilmesi kararının alınması öngörülmektedir. Bu kararın alınmasını takip eden 10 gün içerisinde ise kuvvetlerin hareket alanında konuşlanarak operasyonel faaliyetlerine başlamaları hedeflenmektedir. Operasyonel faaliyet kapsamına ilgili hava ve deniz birliklerinin katılımı da dahildir.

²⁰⁶ Peace making

²⁰⁷ Interoperability, deployability, sustainability

Bu bağlamda üye devletler, 2010 yılı itibariyle karşılanması gerektiği belirtilen ve kilometre taşları olarak nitelendirilebilecek şu hususları tespit etmişlerdir :²⁰⁸

- 2004 yılı içerisinde olabildiğince erken bir tarihte, EUMS dahilinde, olası bir hareket için hareket merkezi olarak da kullanılabilecek kapasitede bir sivil-asker birimi kurulması,
- Yine 2004 yılı içerisinde, Savunma Yeteneklerinin Geliştirilmesi, araştırma, ve silahlanma ile ilgili olarak bir ajansın (Avrupa Savunma Ajansı) kurulması,
- 2005 yılı itibariyle Stratejik Ulaştırma (Kara, Deniz, Hava) Müşterek Koordinasyonunun uygulamaya geçmesi,
- Muharebe Gruplarının 2007 yılı itibariyle tüm unsurlarıyla tam operasyonel hale gelmesi,
- 2008 yılı itibariyle refakat birlikleri ve helikopter/uçakları da dahil olmak üzere bir uçak gemisi edinilmesi,
- Her seviyedeki AB Harekatlarının etkinliğini artırmak maksadıyla iletişim cihazlarının gerek karasal ve gerek uzay/uydu vasıtasıyla ağ şebekesinin 2010' a kadar teşkil edilmesi,
- Üye ülkeler tarafından Temel Hedefi sağlayacak şekilde tahsis edildiği bildirilen birliklerin konuşlanabilme ve eğitim kriterlerini sağlayabilmesidir.

²⁰⁸ Headline Goal 2010, Brussels, 2004, Erişim: 18.08.2006, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>.

2010 Temel Hedefi'nde BM ve NATO ile birlikte çalışabilirliğin geliştirilmesi, AGİT ve Avrupa Konseyi'nin de AB için özellikle önemli kurumlar olduğunun vurgulanması sağlanmıştır. Muharebe Gruplarının aktive edilmesinin muhtemel BM ihtiyaçlarını karşılamak bakımından da gerekli olduğu belirtilmiş, NATO ile ilişkiler için ise SHAPE karargahında kurulacak bir AB birimi ile EUMS dahilinde bir NATO irtibat biriminin 2004 yılı içerisinde kurulmasının ortaklığı geliştirecek hususlar olduğu belirtilmiştir.²⁰⁹

2.1.9. Avrupa Birliği'nde Sivil Kriz Yönetimi Konsepti

1999 yılından beridir 'sivil kriz yönetimi' terimi birçok AB resmi yazışmasında kullanılmasına rağmen, hala AB seviyesinde tam olarak karşılığını bulamadığı söylenebilir. AB Sivil Kriz yönetiminin net bir tanımının olmaması, uluslar arası arenada sivil barışı koruma ve barışın tesisi faaliyetlerinin kapsamının belirsizliğinden kaynaklanmaktadır.

Sivil kriz yönetimi ilk olarak konu ile ilgili bir raporda, 'şiddet içeren ya da içermeyen bir krizde, krizin yeniden canlanmasını engellemek ve sönümlenmesini kolaylaştırmak maksadıyla askeri olmayan personelin icra ettiği faaliyetler' olarak ifadesini bulmuştur.²¹⁰

Aynı rapor, bu konudaki uzmanların 'çatışmayı önleme' ve 'kriz yönetimi' arasındaki farkı sürekli vurguladığını belirtir. Şöyle ki; bunlardan ilki, çatışmanın meydana gelmesinden önce icra edilen faaliyetler, ikincisi ise çatışma meydana geldikten sonra yapılacak olan faaliyetleri kapsar. Sivil Kriz Yönetiminin bir çok safhadan, bir çok aktörden, kurumlardan ve süreçlerden oluşan bir yapı olması nedeniyle, halihazırda AB nezdinde bu terimin açık tanımına yönelik bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bir kısım uzmanlar da, bu terimin belirsizliği sorununun dilden kaynaklandığını işaret etmektedir. Terim olarak sivil kriz yönetimi, çok geniş bir kapsamı ifade eder. Normalde, bir krizin yönetiminde kullanılmak üzere, askeri olmayan araçların yönlendirilmesi olarak tanımlanabilir.

²⁰⁹ Headline Goal 2010, Brussels, 2004

²¹⁰ Nowak, a.g.e., s. 55.

Özel olarak ise, sivil kriz yönetimi AB'ye özgüdür ve BM, AGİT ya da Avrupa-dışı bölgesel organizasyonların sözlüklerinde yer almaz.²¹¹

Geniş anlamda AB Sivil Kriz Yönetimi, AB'nin kriz yönetimi maksadıyla kullandığı ve askeri olmayan tüm politika ve araçları kapsar.

Sivil Kriz Yönetimi, 1999 yılında ODGP kapsamında tanımlanmadan önce, AB siyasetçileri, kriz yönetimi kapsamında kullanılan her türlü sivil oluşumu 'Askeri olmayan kriz yönetimi' olarak ifade etmişlerdir. 1999 Köln Zirvesi'nde Konsey tarafından 'askeri olmayan' kriz müdahale araçlarının bir listesini oluşturmak üzere bir 'Güvenlik Çalışma Grubu' kurulması öngörülmüş, bahse konu çalışmanın Konsey ve Komisyon ile koordineli olarak yapılması belirtilmiştir.

Güvenlik Çalışma Grubu, tamamladığı çalışmayı 3 bölüm halinde listelemiştir. Birinci bölüm, Birliğin üçüncü ülkelere kriz yönetimi/kriz önleme faaliyetleri bağlamında nüfuz edebileceği genel çerçeveyi ve süreçleri kapsamaktadır. İkinci bölüm, kriz önleme/kriz yönetimi bağlamında birliğin icra ettiği faaliyetleri ve tedbirleri belirtirken, üçüncü bölüm, Birliğin kriz yönetimi maksadıyla kullanabileceği Araçları ve yapıları içermektedir. Bu listede yer alan ve 'askeri olmayan' tüm yetenekler, geniş kapsamlı 'sivil kriz yönetimi' araçları olarak tespit edilmiştir. Bu liste tam olarak, AB'nin çatışma öncesinde, esnasında ve sonrasında kullanabileceği bütün araçları, politikaları ve programları kapsamaktadır.

ODGP içerisinde bir 'askeri olmayan kriz yönetimi'nin oluşturulmasının temel nedeni, olaylara daha süratli ve daha etkin biçimde müdahale edebilmek maksadıyla üye ülkelerin kaynaklarının koordinasyonun sağlanması gerekliliği olmuştur. Burada yeniden, hem birlik çapında hem de üye ülkeler tarafından elde mevcut kriz yönetimi kabiliyetlerinin ortaya konması durumu söz konusu olmuştur.

²¹¹ Nowak, a.g.e., s. 55.

Elde edilen bulgular AB ve üye ülkelerin bu bağlamda dikkate değer nispette tecrübeye ve birçok alanda, örneğin; sivil polis güçleri, insani yardım, arama-kurtarma, seçim ve insan haklarının takibi vb. kaynaklara sahip olduklarını göstermiştir.

Köln Zirvesi'nde tespit edilen ana hatlar ışığında, Helsinki'de 'askeri olmayan' kriz yönetimi eylem planı kabul edilmiş ve konsey sekreteryası bünyesinde, sivil kaynaklara ve yöntemlere ilişkin koordinasyonun sağlanması, veritabanının idamesi, zayıf ve kuvvetli yönlerin tespit edilmesi maksadıyla bir birim kurulmuştur²¹². Helsinki'de kabul edilen eylem planı sivil kriz yönetiminin 3 temel hedefini belirlemiştir:

- Her katılımcının özel bir kriz durumunda sağlayabileceği imkan kabiliyetlerin esnekliği idame edilirken, kaynak israfına yol açan gereksiz ikilemelerin engellenmesi, performansın artırılması maksadıyla ulusal olarak, kolektif ve sivil toplum kuruluşları ile sinerjinin artırılması,
- BM ya da AGİT vb. bir organizasyonun öncülüğünde icra edildiği takdirde dahi, katılım durumunda özerk bir AB faaliyetinde yapıldığı şekilde katkı sağlamak²¹³
- Sütunlararası uyumun sağlanmasıdır.

AB, kriz müdahale harekâtlarının yalnız askeri değil aynı zamanda sivil unsurları da içermesi ve bunların entegre bir şekilde birbirine bağlanmasını kabul eden "etki odaklı harekâtı" temel almaktadır.

²¹² Kriz Yönetimine yönelik gayretlerin tek elden sevk ve idaresi için, AB Konseyi Sekreteryası bünyesinde Sivil Kriz Yönetimi Eşgüdüm Mekanizması teşkil edilmiştir. Bu birim AB'nin sivil kriz müdahale harekâtları öncesinde ve sırasında üye devletler arasında koordinasyonun ve eşgüdümün sağlanması, operasyonun gerektirdiği imkân ve kabiliyetleri tespit ve temin etmekle yetkili ve sorumlu kılınmıştır. Söz konusu birim, AB'nin müdahale edebileceği sivil kriz harekâtlarına/durumlarına yönelik planlama faraziyeleri (çatışmaların önlenmesi, istikrar ve yeniden yapılanma, insani yardım operasyonları ve sivil-asker müdahalesi) üzerindeki çalışmalarını 4-5 senaryo üzerinde geliştirmektedir.

²¹³ Nowak, a.g.e., s. 58.

Bu bağlamda Aralık 1999 ve Haziran 2004'te yapılan AB Zirvelerinde "AGSP'nin Sivil Boyutu Eylem Planı"nı kabul etmiş ve 22 Kasım 2004'te Brüksel'de "AB Sivil Yetenekler Taahhüt Konferansı"nı gerçekleştirmiştir.²¹⁴

2.1.9.1. AB Sivil Temel Hedefi – 2008

2004 yılı Haziran ayındaki AB Konseyi toplantısında 2008 Sivil Temel Hedefi'nin oluşturulmasına karar verilmiştir. AB Sivil Yetenekler Taahhüt Konferansı'nda AB üye ülkeleri, AGSP'nin askeri yeteneklerini kapsayan Temel Hedef 2010 belgesine benzer şekilde sivil yetenekleri içerecek "Sivil Temel Hedef Belgesi 2008"i geliştirilmesini kabul etmişler ve AGSP'nin sivil boyutuna katkı yapacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Bu hedef kapsamında Konsey tarafından 'Kriz Yönetim Konsepti'nin onaylanmasından sonraki beş gün içerisinde Kriz Yönetimi Harekatının başlaması, otuz gün içerisinde de sivil kriz yönetimi unsurlarının ilgili bölgede konuşlandırılması öngörülmüştür.²¹⁵ Sivil Temel Hedefinin detaylandırılması, değerlendirilmesi ve güncelliğinin idame edilebilmesi maksadıyla AB Konseyi Sekreteryası bünyesinde Sivil Temel Hedef Proje Grubu oluşturulmuştur. AB Komisyonu ile tam bir işbirliği halinde yürütülecek olan süreci CIVCOM'un da desteğiyle SGK idare edecektir.

Bu süreç şu aşamalardan oluşmaktadır :

- Nisan 2005 itibarıyla planlamalara esas teşkil edecek kabullenmeler²¹⁶ ile taslak senaryoların oluşturulması,

²¹⁴ Bozkurt, 2005 a, s. 14.

²¹⁵ Chaillot Paper No.75, s. 362.

²¹⁶ Burada coğrafi faktörler, kuvvet ihtiyacı, süreklilik, birlikte çalışabilirlik ve idame edilebilirlik temelleri üzerine birtakım varsayımlar yapılması ve hedeflerin buna göre düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Temmuz 2005 itibarıyla ‘İhtiyaç Duyulan Yetenekler²¹⁷’ listesinin oluşturulması,
- 2005 yılı sonu itibarıyla üye ülkelerin İhtiyaç Duyulan Yetenekler listesine yönelik katkılarının tespit edilmesi ve mevcut kalan eksikliklerin tespiti,
- Sivil Temel Hedef ihtiyaçlarını karşılama safhası.²¹⁸

AB Sivil Temel Hedef 2008’de öncelikli alanlar; jandarma/polis, hukukun üstünlüğü, gözlem, sivil idare ve sivillerin korunmasıdır. Bu bağlamda; AB ülkelerinin yapmış oldukları personel katkısı hâlihazırda jandarma/polis alanında 5761, hukukun üstünlüğü alanında 631, sivil idare alanında 562 ve sivillerin korunması alanında 4989’a ulaşmıştır. Yine kriz yönetimi ve çatışma önleme mekanizmalarına 505 kişilik bir katkı oluşturmuştur.²¹⁹

Diğer yandan diğer destek faaliyetleri olarak da nitelendirilen ve kriz bölgelerinde hem AB Özel Temsilcilerinin desteklenmesi hem de AGSP misyonlarının sivil personel tarafından verilecek destek kapsamında üye ülkeler insan hakları, siyasi işler, cinsiyet ayrımı, güvenlik alanı reformu ve mayınların temizlenmesi alanlarında görevlendirilmek üzere toplam 391 uzman taahhüt etmiştir. Söz konusu uzmanlar, AB tarafından icra edilecek kriz yönetim harekâtlarında görevlendirilebilecektir. Bu katkılar, AB’nin sivil kriz yönetimi alanında tespit ettiği hedeflerin üzerinde gerçekleşmiştir.

Ancak Üye ülkelerin bu rakamsal katkılarını, AB Sivil Yetenek kapasitesinin beklenen hedeflere tam olarak ulaştığının bir göstergesi olarak algılamak doğru olmayacaktır.

²¹⁷ Bu yetenekler kapsamına personel, teçhizat, planlama imkanları, lojistik ve komuta-kontrol ihtiyaçları girmektedir.

²¹⁸ Chaillot Paper No.75, s. 362.

²¹⁹ EU Civilian Crisis Management: Preparing for Flexible and Rapid Response, European Security Review, Sayı 25, Mart 2005, Erişim: 09.06.2006, www.isis-europe.org/ftp/Download/ESR25-CCM%20final.pdf

AB Sivil Yeteneklerinin konuşlanma, hazırlık ve göreve uygunluk kriterleri içerisinde dikkate alındığında niteliksel eksikliklerinin olduğu kabul edilmektedir.

Bu bağlamda yaşanan bir diğer gelişme ise; Mart 2004'te Madrid'de meydana gelen terör saldırıları sonucunda “sivillerin korunmasının” terörle mücadele boyutunun AB'nin sivil kriz müdahale konseptine girmiş olmasıdır. Sivillerin korunmasının AB anlaşmasında tanımlanan ve Petersberg Görevleri olarak bilinen çatışma önleme ve kriz yönetimi harekâtları kapsamına dâhil olması, 1999 Helsinki Zirvesinde askeri kriz yönetimi mekanizmasına paralel olarak sivil kaynak ve araçların kullanılacağı bir kriz yönetim mekanizması kurulmasına karar verilmesi ve bu çerçevede bir eylem planı hazırlaması ile mümkün olmuştur.²²⁰

Bu konuda üçte biri sivil unsurlardan oluşacak 15 bin kişilik bir “İnsani Güvenlik Mukabele Gücü” tesis edilmesi yönünde gayret gösterilmektedir. Söz konusu AB sivil koruma mekanizmasına 30 ülke (AB ülkeleri yanında İzlanda, Liechtenstein ve Norveç) tarafından katkı yapılacaktır.

AB, entegre ve çok fonksiyonlu sivil kriz yönetimi kaynaklarının farklı kriz ortamlarında kullanılmasına yönelik yeni “modüler” kriz yönetim imkanları geliştirmek istemektedir. Bu modülleri farklı kombinasyonlarla bir araya getirmek suretiyle “sivil kriz müdahale yönetim paketleri” oluşturulması öngörülmektedir. Bu çerçevede yüksek hazırlık seviyesinde “Kriz Müdahale Timleri²²¹” oluşturulacaktır. Bu unsurların birlikte eğitim yapmış, müşterek çalışma kültürü içerisinde tam hareket yeteneğine sahip olması sağlanacaktır.

Türkiye, AB Sivil Temel Hedef 2008 paketine başlangıçta 70 jandarma, 50 polis ve 5 hâkim/savcı ile katkıda bulunmayı taahhüt etmiştir.

Ancak yapılacak katkının sivil kriz harekâtının bölgesel olarak kesinlik kazanmasına ve/veya herhangi bir AB misyonunun özel ihtiyaçlarına uygun olarak artırılabilceği ilgili makamlara resmi kanallardan bildirilmiştir.

²²⁰ Bozkurt, 2005 a, s.15.

²²¹ Kriz yönetimi maksadıyla Kullanılan Kuvvetler Bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır.

AB, 2008 yılına kadar sivil yetenekler alanında duyacağı ihtiyaçların karşılanmasına yönelik temel hedeflerini önemli ölçüde tamamlamıştır. Geline nokta;

- AB'nin eş zamanlı olarak birden fazla sivil kriz yönetimi harekâtı icra edebilme yeteneğine kavuşmasını sağlamak amacıyla AB Konseyi Sekreteryası bünyesinde gerekli operasyonel planlama ve destek yeteneklerinin tesis edilmesi ve işlerlik kazanması,
- AB'nin birden fazla işlevli sivil kriz yönetimi olanaklarının entegre şekilde konuşlandırma yeteneğinin geliştirilmesi,
- AGSP'nin sivil boyutuna ilişkin hedeflerle orantılı mali kaynakların tahsis edilmesi,
- AB'nin gelecekte daha zor koşullarda harekât icra edebileceği dikkate alınarak, operasyonel destek, lojistik, personel güvenliği ve misyon koruması alanlarındaki gerekli düzenleme ve mekanizmaların yapılması, AB ve üye devletlerin hızlı konuşlandırma yapabilme yeteneklerinin geliştirilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.²²²

Diğer yandan, AB'nin sivil ve askeri yeteneklerinin operasyonel, etkin ve uyumlu hale getirilmesi, bu maksatla; AB ile AGSP faaliyetleri arasında yakın işbirliği ve uyumun sağlanması, sivil ve sivil-askeri harekât tatbikatları icra edilmesi ve personele uygun eğitim programlarının sağlanması ve bu çerçevede bir operasyonun başlangıcında sivil yetenekleri askeri unsurlarla eşzamanlı olarak konuşlandırma yeteneklerinin geliştirilmesi konuları önem kazanmıştır.

²²² Bozkurt, 2005 a, s.15.

Bu durum askeri unsurlarla birlikte görev yapacak sivil unsurların da hareket kabiliyeti, konuşlanabilirlik, birlikte çalışabilirlik ve idame ettirebilirlik temelinde yapılandırılmasını ve sivil unsurların çoğunluğunun özünde seferi olmasını zorunlu kılmaktadır.

Diğer yandan AGSP kapsamında jandarma/polis yeteneklerine duyulan ihtiyacın her geçen gün arttığı ve AB'nin bu kapasitesinin gelişmesiyle paralel olarak BM ve AGİT'ten gelebilecek operasyon destek taleplerine karşı birlikte çalışma mekanizmalarının geliştirilmesi ve düzenlemelerle güçlendirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

2.1.9.2. Sivil Kriz Yönetiminde Öncelikli Dört Alan

Helsinki'de kabul edilen Eylem Planı'nda, Portekiz'in dönem Başkanlığı'nda yapılan ve daha önceki tecrübelerden edinilen bilgilere göre derlenen bir çalışma ortaya konmuştur. Bu çalışma ilk olarak (daha sonra Feira Zirvesi'nde kabul edilmiştir) polis, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, sivil idare ve sivil koruma alanları olmak üzere 4 öncelikli alanın tespitini sağlamıştır.²²³

AB'nin AGSP kapsamında sivil ve askeri yeteneklerini geliştirmesi, ani mukabele esasına dayanmakta ve benzer bir yöntem izlemektedir. Bu yetenek geliştirme süreci, rakamsal olarak hedeflerin tespit edilmesiyle başlamış ve üye ülkelerin tahsis edebilecekleri uzman sayılarını taahhüt edecekleri konferanslarla devam etmiştir. Kosova tecrübesi, böylesi 'reaktif' bir kuvvete sahip olunması gerekliliğini en net biçimde göstermiştir.

Özellikle BM nezdinde icra edilen faaliyetlerde üye ülkelerin sivil polis birimlerini süratle konuşlandırmakta yaşadıkları sıkıntılar, AB'nin sivil yeteneklerini geliştirmek konusunda daha duyarlı olmasını sağlamıştır.

²²³ Nowak, a.g.e., s. 123.

2.1.9.2.1. Sivil Polis

Sivil Polis güçleri, AB'nin kriz mukabele kabiliyetlerini geliştirmesi aşamasında öncü bir rol üstlenmiştir. Haziran 2000 ayında yapılan Feira Zirvesi'nde Polis görevlerine yönelik olarak yönlendirme, destek ve eğitimi de içerecek şekilde üye devletler tarafından, 2003 yılına kadar, uluslararası görevler için 5.000 memur temin edilebilmesi ve bunlar içinden 1.000 kişinin 30 günden daha kısa bir zamanda konuşlandırılabilmesi kararı alınmıştır.²²⁴

Bundan 1 yıl sonra, Göteborg Zirvesi'nde, öncelikle politik-stratejik seviyede polis operasyonlarının planlama, geliştirme ve icrasını öngören, aynı zamanda süratle bir hareket karargahının ve Birleşik Polis Gücü (IPU)'nun teşkilini kapsayan 'Polis Eylem Planı' kabul edilmiştir. Bu özel birliklerin, ilk olarak Feira Zirvesi'nde gündeme gelmiş ve güçlü, süratle konuşlandırılabilir, esnek, özel görevleri üstlenebilir nitelikte, belirsizliğin hakim olduğu durumlarda hukukun yeniden işlerliğini sağlamaya muktedir olması, kamusal güvenlik problemlerinin ya da kurumsal yapının zayıf olduğu bölgelerde, tamamen sivil personelden oluşan bir kadroyla müdahale edildiğinde risk taşıyan operasyonlarda görevlendirilmesi öngörülmüştür. İlk Polis Yetenekleri Konferansı bakanlar düzeyinde 19 Kasım 2001 tarihinde icra edilmiş ve üye ülkelerin polis kabiliyetleri hedefine yönelik taahhütleri değerlendirilmiştir.²²⁵

AB, 2000 yılından itibaren, birden fazla uluslar arası polis operasyonunu aynı anda icra edebilmek için yeteneklerini geliştirmeye odaklanmıştır.

Haziran 2001 ayında Göteborg'da kabul edilen Polis Eylem Planı, Polis Yeteneklerinin geliştirilmesine ve polis hareketlerinin operasyonel seviyede icra edilebilmesine olanak sağlayacak çerçeveyi çizmiştir.²²⁶

2.1.9.2.2. Hukukun Üstünlüğü

²²⁴ European Security and History, Belgium Federal Public Service, Erişim: 09.05.2006, <http://www.diplomatie.be/en/policy/policynotedetail.asp?TEXTID=16621>

²²⁵ Nowak, a.g.e., s. 125

²²⁶ EU Civilian Crisis Management: Preparing for Flexible and Rapid Response, European Security Review

İşlemeyen yargı sistemleri insanların hukuku kendi ellerine almalarına neden olmaktadır. Yargı tarafsız ve siyasi olarak bağımsız olmalıdır. Hükümetler maalesef birçok defa hukuk devleti ilkesinin değerinin bilincinde olmadıkları gibi, dış müdahalecilerle bu konuyu görüşmeye de açık değildirler. Yargı sistemi devletin temel sorumluluk alanıdır. Gerektiği gibi işlemesi, ülke egemenliğinin kilit noktasıdır. Hatta bunun da ötesinde, BM Anlaşmalar ve Raporlar birimi bu standartları daha da geliştirerek özellikle suç davaları, serbest seçimler, yargıçların ve avukatların bağımsızlığı ve suistimal mağdurlarına tazminat konularını ele almaktadır. Kalkınmada işbirliği, insan haklarını içeren, yasal ve adli hizmetlerde eşit muameleyi destekleyen ve sivil anlaşmazlık çözümlemesini teşvik eden yöntemleri geliştirme ve oluşturma konusunda yardımcı olabilir. Birçok Güney ülkesinde zayıf yasal sistemler, şehir mahkemeleri ve Akil Adamlar Kurulları'nın koruduğu ve halen güçlü olan geleneksel toplumsal ve ahlaki tutumu belirleyen yapılarla birlikte çalışmaktadır. OECD/DAC uygulamacıların, uluslararası yardımda bulunurken hukuk devleti ilkesinin dört ana noktasına yoğunlaşmasını önermektedir :²²⁷

- Resmi hukuk ve yargı kurumları (mahkemeler, ombudsman, hukuk reformları komisyonları, cezaevi hizmetleri);
- Yerel ve geleneksel hukuk uygulamaları ve anlaşmazlık çözümlemesi;
- Yerel anlaşmazlıklar alanlarında (özellikle özkaynak yönetiminde) çalışan diğer birimler;
- Bireyler ve grupların yasal sistemden faydalanma olanakları.

Bir ülkenin yasal sisteminde değişiklikler önerilecek ve gerçekleştirilecekse, yüksek oranda esnek ve duyarlı davranmak gerekmektedir. Proje tasarımı, denetleme yöntemlerinin ve profesyonel eğitimin hepsi konu bütününe uygun şekilde birbirleriyle bağlantılı olmalıdırlar.

Göteborg Zirvesi'nde Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, ikinci öncelikli alan olarak tespit edilmiş ve hedef olarak 200 uzmanın bulundurulması

²²⁷Bachler, a.g.e., s. 5.

tespit edilmiştir. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesine yönelik destekleyici görevler, uluslararası topluluğun krizin yönetimine sağladığı katkılara ilave bir değer oluşturmaktadır. Balkanlar ve Kosova’da görülmüştür ki, devlet yapılarının çökmüş olduğu ya da olmadığı durumlarda, öncelikle hukuki düzenin sağlanması ve cezai işlemlerin yürütülmesi hayati önemi haizdir. Bu tip görevlerden kasıt, avukatlardan, polislerden ve hapisane görevlilerinden oluşacak personelin kriz bölgesinde konuşlandırılması ve hukukun temel çatısının oluşturulmasını sağlamaktır. Bundan sonra, bir yargı sistemi mutlak surette oluşturulacaktır ki, eğitim ağırlıklı görevlere bu safhada ihtiyaç duyulacaktır.

Bu bağlamda, 2002 yılının Mayıs ayında Brüksel’de bir hukukun üstünlüğü Taahhüt Konferansı düzenlenmiş ve üye ülkelerin bu alanda yapacakları katkılara ilişkin taahhütler alınmıştır. Neticede, üye ülkelerin, 60 adedi 30 gün içerisinde konuşlanabilir şekilde, 282 yetkili tahsis edebildikleri görülmüştür.²²⁸

Ceza hukuku sisteminin güçlendirilmesine yönelik gayretler, ancak yargı ve ceza sisteminin polis kuvvetlerini desteklemesi ile mümkün olabilir. Bu bağlamda AB’nin amacı, hukuk ile ilgili kurumsal yapının güçlendirilmesi, olmadığı durumda geçici olarak oluşturulmasının sağlanmasıdır. Irak’ta icra edilen görev, bu anlamda takviyeye yönelik ilk görev ve bu alandaki nihai gelişmelerin uygulanmasını yansıtmaktadır.²²⁹

2.1.9.2.3. Sivil İdare

Kosova örneğinde olduğu gibi, sosyal, etnik, ekonomik ve politik boyutları olan bazı kriz durumları, yalnızca polis güçleri ve hukukun güçlendirilmesi ile çözümlenemez. Bunların yanı sıra yerel idarenin de oluşturulması gerekir. Göteborg AB Konseyi’nde sivil idare ile ilgili tespit edilen hedefler polis ve hukukun üstünlüğü konularında olduğu şekilde net ve belirgin değildir. AB üye devletleri, bir kriz durumunda süratli biçimde kriz bölgesine intikalleri sağlanacak şekilde,

²²⁸ Nowak, a.g.e., s. 133.

²²⁹ EU Civilian Crisis Management: Preparing for Flexible and Rapid Response, European Security Review

gayrimenkullerin tasnifini yapacak, seçim, vergilendirme, sosyal ve sağlık hizmetleri ile altyapının oluşturulmasını sağlayacak uzmanlardan oluşan bir personel havuzu oluşturulmasını öngörmüşlerdir. Sivil idare ana hatları itibarıyla, yerel idarenin mümkün olan en kısa zamanda ülke yönetimine geçiş sürecini desteklerken, işlevsel idari yapının oluşumunu tesis etmek olarak belirtilebilir. Bu tip bir görev, BM Güvenlik Konseyi kararlarına istinaden BM nezdinde ya da ülkenin yerel otoritelerinin resmi talebi doğrultusunda icra edilebilir.²³⁰

2.1.9.2.4. Sivil Koruma

Bazı üye ülkeler, sivil korumanın sivil kriz yönetimi kapsamında ayrı bir başlık mı yoksa sivil idare kapsamında değerlendirilmesi uygun olan bir husus mu olduğu konusunda görüş birliğine varamamışlardır.

Aynı şekilde Komisyon da, AGSP kapsamında sivil koruma başlığı altında bir mekanizma geliştirmenin yersiz olduğunu, bunun çoğu durumda insani yardım şeklinde gerçekleştiği, dolayısıyla siyasi kararlara bağlı kalınmadan ‘doğal olarak’ ve ‘ihtiyaçlar doğrultusunda’ zaten icra edileceğini belirtmiştir. Bu dirence rağmen, sivil koruma alanındaki hedefler 2001 yılında tespit edilmiş ve 2002 yılında karşılanmıştır.

Ocak 2002’de, Konseyin yukarıda belirtilen hedefleri tespit etmesinden birkaç ay sonra, Konsey kararına istinaden bir ‘Topluluk Sivil Koruma Mekanizması’ kurulmuştur. Bu mekanizma birlik tarafından bir sivil koruma aracı olarak, birlik dışındaki görevlerde Avrupa Topluluğu’nun yapacağı insani yardım hareketleri kapsamında, Avrupa Topluluğu Yardım Bütçesi’nden finanse edilerek kullanılabilir. Kriz Yönetimi bağlamında, Konseyin iki tür sivil koruma aracı bulunduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi, ikinci sütun kapsamında, Üye Ülkelerin Konsey bünyesinde kurulan Kriz Yönetimi Sivil Boyutu Eşgüdüm mekanizmasına tahsis edecekleri imkanları kullanarak bir faaliyet icra etmek,

²³⁰ Nowak, a.g.e, s. 134.

ikincisi ise Sivil Koruma destek faaliyetlerinde topluluk mekanizmasını kullanmak olacaktır.²³¹

Bu bağlamda; tamamı 10 uzmandan oluşan ve 3-7 saat arasında görev yerine intikal ettirilebilecek 2 veya 3 değerlendirme ve/veya eşgüdüm ekibi (Söz konusu uzmanlar 100 kişiden oluşan ve 24 saat göreve çağrılacak bir uzmanlar grubu içerisinde yer alacaktır), kısa sürede 2000 kişilik bir mevcuda erişebilecek sivil koruma müdahale ekipleri ile kriz içerisindeki belirli ihtiyaçları karşılamak üzere, iki gün ile bir hafta içerisinde görev bölgesine intikal edebilecek, üye devletlerin ilgili servislerinden veya hükümet dışı örgütler ile ihtisas kuruluşlarından temin edilebilecek ilave ve daha ileri uzmanlığa sahip personel istihdamı sağlanabilecektir.²³²

2.2.9.2.5. Gözlem ve Denetleme

Gözlem ve denetleme görevlerine yönelik AB Konsepti Siyasi ve Güvenlik Komitesi tarafından 27 Mayıs 2003 tarihinde onaylanmıştır. Bununla birlikte, onaylanan konsept çok geniş kapsamlıdır ve her görevin öncelikli amacı her kriz durumu için ciddi farklılıklar arz edebilir. Genel olarak gözlem/denetleme görevleri; yürürlükteki anlaşmalara bağlı olarak genel siyasi durumun izlenmesi ve rapor edilmesi, çatışan taraflar arasında güven artırıcı tedbirlerin alınmasına katkıda bulunmak, çatışmayı azaltma yönünde (düşük seviyede) destek sağlamak, sınır kontrolü, mültecilerin geri dönüşünün kontrolü, insan haklarına yönelik gözlem yapma ve silahsızlanma, silahlı kuvvetlerin lağvedilmesi ve yeniden entegrasyon çabalarının gözlenmesidir.²³³

2.1.9.2.6. Diğer Destek Görevleri

²³¹ Nowak, a.g.e., s.135.

²³² Bozkurt, 2005 a, s.15.

²³³ EU Civilian Crisis Management: Preparing for Flexible and Rapid Response, European Security Review

Haziran 2004'te kabul edilen Sivil Kriz Yönetimi Eylem Planı'nda, başta tespit edilen 4 öncelikli alan dışında kalan kriz yönetimi görevlerinde de AB'nin uzmanlık geliştirmesi gerekliliği vurgulanmıştır. AB, gelecekte AGSP kapsamında icra edilebilecek görevlerde fayda sağlayabilecek ya da AB özel temsilciliklerinin faaliyetlerinde yardımcı olabilmek maksadıyla yeni uzmanlık alanları tespit etmeye çalışmaktadır. Bu uzmanlık alanları; medya ile iletişim, askeri konular, cinsiyetle ilgili hususlar, entegrasyon, yasal konular, güvenlik alanı reformu, sınır kontrolü, mayından arındırma vb. konular olabilecektir.

2.1.10. Kriz Yönetimi Kapsamında Oluşturulan Yapılar ve Kullanılan Kuvvetler

2.1.10.1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji

2003 Selanik Zirvesi'nde AGSP alanında bir Avrupa Birliği Eğitim Politikası oluşturulmasını hedefleyen AB Konseyi, Temmuz 2005'te Avrupa çapında Savunma ve Güvenlik alanında faaliyet gösteren ulusal enstitüler, kolejler, akademi ve diğer eğitim kurumları ile EUISS arasında bir ağ vazifesi yapacak ve AGSP kapsamındaki eğitim faaliyetlerini icra edecek olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (ESDC)'nin kuruluş kararını onaylamıştır.

ESDC, öncelikle Avrupa'da savunma ve güvenlik alanında eğitim veren tüm kurumlar ile bağlantı halinde bulunacak olup, sivil ve askeri personele AGSP alanında ortak bir anlayış kazandırmak ve stratejik seviyede eğitim desteği sağlamak üzere kurulmuştur.

ESDC'nin temel görevlerinden biri de AGSP alanında eğitim faaliyetleri organize ve icra etmektir. Bu eğitim faaliyetleri seviyeleri üst seviye eğitimi ve Oryantasyon eğitimidir. Bunun yanı sıra, yönetim kurulu'nun uygun göreceği ve ihtiyaca bağlı olarak tespit edilecek farklı seviyelerde de eğitim verilebilecektir.

ESDC'nin faaliyetlerini yerine getirebilmesi maksadıyla aşağıda belirtilen yapılar teşkil edilmiştir :

- ESDC' nin tüm eğitim faaliyetlerinin koordinasyon ve idaresinden sorumlu olacak, her üye devletin bir temsilcisinden oluşan yönetim kurulu,
- Eğitim faaliyetlerinin icrasından, müfredat programlarından sorumlu olacak akademik kurul,
- Yönetim kurulu ve akademik kurulu destekleyecek şekilde bir sekreteryaya birimi.²³⁴

ESDC eğitim faaliyetleri her üye ülkeye verilecektir. İlaveten adaylık statüsünde bulunan ülkelere ve üçüncü ülkelere prensip olarak eğitim alabileceklerdir. Katılımcılar, AGSP'ye ilişkin görevlerde stratejik seviyede görevlendirilecek olan sivil ve askeri personelden oluşacaktır. STK'ları, akademik kuruluşlar, medya ve iş dünyasından katılımcılar da ihtiyaç duyulduğunda ESDC'de eğitim alabileceklerdir.

2.1.10.2. Avrupa Savunma Ajansı (ASA)

AB üyesi ülkeler tarafından 2003 Brüksel Zirvesi'nde üye ülkelerin kriz yönetimi alanında Avrupa savunma yeteneklerini geliştirmek için yürüttükleri çabaları desteklemek ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın bugünkü ve gelecekteki devamlılığını sağlamak maksadıyla bir Avrupa Savunma Ajansı (ASA) kurulmasına karar verilmiştir.²³⁵

2004 yılı içerisinde ASA kurulmuş, WEAG faaliyetlerinin 30 Haziran 2005 tarihi itibari ile sonlandırılmasına, WEAG PANEL II altında yürütülen faaliyetlerin Batı Avrupa Silahlanma Organizasyonu (WEAO) altında sürdürülmesine ve

²³⁴ AB Konseyi Genel Sekreterliği ESDC sekreteryası olarak görev yapacaktır.

²³⁵ 2010 Temel Hedefinde de yer almaktadır.

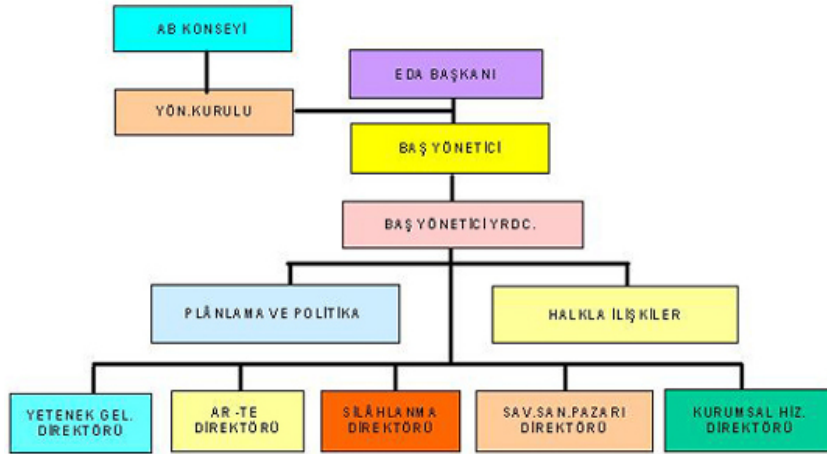
müteakiben de WEAO faaliyetlerinin 2006 sonrası ASA'na transfer edilmesine karar verilmiştir.²³⁶

ASA, Ortak Dış Güvenlik Politikası ve Avrupa Güvenlik ve Savunma politikasını desteklemek için savunma yeteneklerini geliştirme, araştırma ve silahlanma alanlarında Avrupa Konseyi'nin otoritesi ve AB'nin kurumsal çatısı altında çalışacak bir organdır.

ASA'nın görev ve sorumlulukları;

- Savunma yeteneklerini geliştirmek.
- Silâhlanma iş birliğini geliştirmek ve güçlendirmek.
- Savunma Sanayi ve Teknoloji Alt Yapısını güçlendirmek ve uluslar arası alanda rekabetçi olabilecek Avrupa Savunma Teçhizat Pazarını oluşturmak,
- Savunma AR-GE alanındaki faaliyetlerin etkinliğini artırmaktır.

ASA teşkilatı; bir başkan, yönlendirme kurulu, bir baş yönetici ve buna bağlı direktörlerden teşkil edilmiştir.

Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi, Uluslar arası Bilimsel İşbirliği Faaliyeti
Erişim : 09 Mayıs 2006 <http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/uluslarabilimselisbirlifa.htm>

Şekil 2 : ASA Teşkilat Şeması

²³⁶ Uluslar arası Bilimsel İşbirliği Faaliyeti, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi, Erişim: 09.05.2006, <http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/uluslarabilimselisbirlifa.htm>

Bütün AB üye ülkelerine açık olan ASA'nın merkezi Brüksel'dedir. Ajansa katılan ülkeler; AB üyesi ülkeler, belirli bir proje veya programa katılım sağlayan AB üyesi ülkeler, AB üyesi olmayan WEAG ve NATO üyesi ülkeler ise üçüncü ülkeler olarak tanımlanmıştır.

ASA'nın öncelikli çalışma alanları;

- Komuta, Kontrol, Muhabere (C3) Sistemleri ve Müşterek Çalışabilirlik,
- Sınır Güvenlik Kontrol Sistemleri,
- İnsansız Hava Araçları,
- Zırhlı Muharebe Araçları,
- Uzay Programları, Uzay Teknolojisinin Geliştirilmesi ve Savunma Amaçlı Kullanımı,
- Uçaklara ve Füzelere Karşı Lazer Sistemlerinin Geliştirilmesi,
- Uydu Radyo Muhabere Sistemleri ve Lazer Veri Toplama Teknolojileri olarak tespit edilmiştir.

Ajansın NATO ile koordinasyonunun sağlanması maksadıyla bazı mekanizmalar kurulmuştur. NATO-AB Yetenekler Grubu bunların başlıcasıdır. Ayrıca, zaman zaman NATO Genel Sekreteri ve konuyla ilgili Genel Sekreter Yardımcıları ASA toplantılarına davet edilmektedir.²³⁷

Ajansa katılmayan Avrupalı NATO üyeleri ile işbirliği açısından, Norveç ve Türkiye gibi ülkeler Ajansta devam eden faaliyetler hakkında fikir edinmek için Ajansla bağlantılarının yapısını belirleyen idari düzenlemelerden yararlanabileceklerdir. Bu şekilde, örneğin altı üye ülke belirli bir konu için bir araya gelmeyi düşünüyorsa, Norveç ve Türkiye de isterlerse onlara katılmak için talepte bulunabilirler. Danimarka ajansa katılmamayı seçen bir AB ülkesi olduğundan bu ülke ile bu tür idari bir düzenleme düşünülmemiştir.

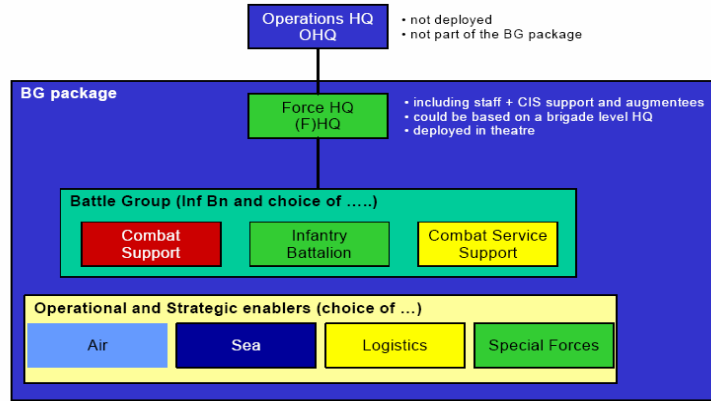
²³⁷ NATO'nun Dönüşümü inceleniyor, Söyleşi: Nick Witney, NATO Dergisi, İlkbahar 2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/contents.html>

2.2.10.3. Muharebe Grupları

Bu girişim 2003 yılında Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde yapılan ARTEMİS Harekatı'nda kazanılan deneyimlerin doğrudan bir sonucudur. 2003 yılında Kongo'da icra edilen ARTEMİS harekatı, BM-AB işbirliğinin ilk başarılı örneğini teşkil etmiş olup, BM Güvenlik Konseyi'nin talebine müteakip iki hafta içerisinde hareket alanına konuşlanma sağlanmıştır.

Bu harekattan elde edilen tecrübelerle istinaden oluşturulmasının uygun olarak değerlendirildiği Muharebe Grupları, etkinlik sağlayabilecek en küçük boyutta, süratle konuşlandırılabilir, müstakil olarak hareket icra edebilecek ya da daha geniş çaplı hareketlerin başlangıç safhasında görevlendirilebilecek birbiriyle uyumlu çeşitli silahlarla donatılmış, tabur seviyesinde bir kuvvet paketidir.

Generic composition and command & control:

AB Konseyi Sekreteryası Kasım-2005 Muharebe Grupları Tanıtıcı Broşürü Erişim : 18 Ağustos 2006
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BattlegroupsNov05factsheet.pdf>

Şekil 3 : Muharebe grupları genel tertip-komuta kontrol mekanizması

1500 askerden oluşacak Muharebe Grupları, destek ve hizmet desteği unsurları da dahil olmak üzere, daha yüksek yoğunluktaki operasyonları yürütebilecek daha esnek bir kuvvet paketini temsil etmektedir. Beş gün içinde konuşlandırılabilen bu kuvvetler tam kadrolu, gerekli teçhizata sahip ve eğitim görmüş olacaklar ve yeterli

stratejik hava ikmal varlığına sahip olacaklardır. Üye devletler 22 Kasım 2004'te icra edilen Askeri Yetenekler Taahhüt Konferansında 2007 yılına kadar bu tür 13 Muharebe Grubu tahsis etmeyi taahhüt etmişlerdir; bunlardan dokuzu (AB üyesi olmayan Norveç'ten gelecek bir birlik de dahil) çokuluslu olacaktır.²³⁸

Muharebe Gruplarının göreve hazır hale gelmesi süreci iki aşamadan oluşacaktır. Bunlardan ilki Başlangıç Operasyonel Yeteneği (IOC), ikincisi ise Tam Operasyonel Yetenek (FOC)'tir. Başlangıç Operasyonel Yetenek 2005-2006 yıllarını kapsamakta olup bu süre zarfında AB en az bir Muharebe Grubunu hazır bulundurmak suretiyle harekate katılmasını sağlayabilmelidir. İngiltere ve Fransa 2005'in ilk yarısında, İtalya ise ikinci yarısında birer Muharebe Grubunu hazır bulundurabileceklerini taahhüt etmişlerdir. 2006 süresince Almanya ve Fransa müşterek bir muharebe grubunu taahhüt ederken, İspanyol-İtalyan Amfibi ve Kara Kuvvetleri tabanlı, Portekiz ve Yunanistan destekli bir muharebe grubu da 2006'nın ilk yarısında göreve hazır olacaktır.

Tam Operasyonel Yeteneğe 2007 yılında ulaşılacaktır. Bu kapsamda AB aynı anda iki ayrı muharebe grubu ile birbirini takip eden ya da eş zamanlı hareketler icra edebilir seviyeye gelmiş olmalıdır. İrlanda ve Estonya da Muharebe Gruplarına katkıda bulunmayı taahhüt etmiş olup muhtemel ortakları ile görüşmeler devam etmektedir.²³⁹

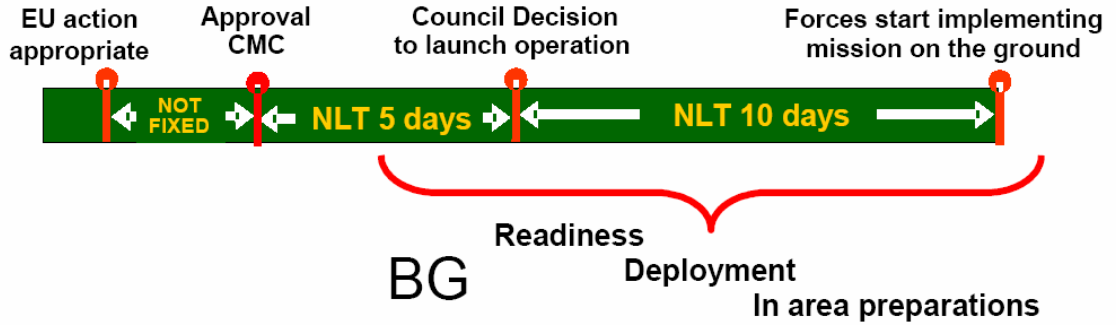
Muharebe Grupları, çokulusluluk esasına dayanan, tek bir üye ülke tarafından oluşturulabileceği gibi, birkaç üye ülkenin katılımıyla da oluşturulabilen bir yapı olacaktır. Bir karargah ile desteklenmeli ve stratejik lojistik ihtiyaçları karşılanmalıdır. Muharebe grupları, görev tanımında belirtildiği üzere, 30 gün süre ile kendini idame edebilir, lojistik bakımdan desteklendiği takdirde bu süre 120 güne kadar çıkabilir şekilde yapılacaktır. Asgari iki muharebe grubunun daima göreve hazır olarak bulundurulması öngörülmüştür.²⁴⁰

²³⁸ Jean Yves-Haine, NATO ve Barışın Tesisi, NATO Dergisi, Yaz 2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/turkish/main.htm>

²³⁹ Chaillot Paper No. 75, s. 303.

²⁴⁰ EU Council Secreteriat, Battlegroups Factsheet, November 2005, Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BattlegroupsNov05factsheet.pdf>

Timelines:

AB Konseyi Sekreteryası Kasım-2005 Muharebe Grupları Tanıtıcı Broşürü Erişim : 18 Ağustos 2006
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BattlegroupsNov05factsheet.pdf>

Şekil 4 : Muharebe gruplarının öngörülen sevk ve idare zaman çizelgesi

6 ayda bir Muharebe gruplarına ilişkin koordinasyon toplantılarının icra edilmesi kararlaştırılmış, üye ülkelerin taahhütlerini yerine getirme durumları ve yeni gelişmelerin ele alınması uygun görülmüştür.

AB üyesi olmayan NATO üyesi ülkeler (AB aday ülkesi olmak koşuluyla) Muharebe Gruplarına katılabilecektir. Türkiye de, İtalya ve Romanya ile birlikte ortak bir muharebe grubunda yer alma kararı almış bulunmaktadır.

Türkiye, operasyonlara ilişkin karar mekanizmasında yer almayacak ancak koordinasyon toplantılarına katılacaktır. İmzalanan niyet mektubu çerçevesinde Türkiye, 2006 yılından itibaren muharebe grubuna ilişkin hazırlıklara başlamıştır. Muharebe grubunun 2007’de ortak eğitim aşamasına gelmesi 2009’da operasyonel hale gelmesi planlanmaktadır. İtalya, Türkiye ve Romanya güçlerinden oluşacak grup, 2010’un ikinci yarısında düzenlenecek olası bir operasyon için de taahhüt altına girmiş bulunmaktadır.²⁴¹

AB, ihtiyaçların gerektirdiği noktada, NATO Mukabele Gücü’nde olduğu gibi NATO unsurlarıyla karşılıklı olarak takviye edici şekilde, askeri imkan ve kabiliyetlerini geliştirmektedir. Hem AB hem de NATO/PfP üyesi olan ülkelerde,

²⁴¹ Güven Özalp, Türkiye’den AB’ye Savunma Katkısı, Voice of America, Brüksel, 2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.voanews.com/turkish/archive/2005-05/2005-05-23-voa13.cfm>

AB üye ülkeleri ve NATO tarafından geliştirilen kuvvetlerin birlikte çalışabilirliğinin sağlanması bu ülkelerin asli sorumluluklarından biri olma özelliğini korumaktadır.

Ülkelerin Muharebe Gruplarına İlişkin Taahhütleri aşağıda olduğu gibidir :

- Fransa
- İtalya
- İspanya
- İngiltere
- Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg ve İspanya
- Fransa ve Belçika
- Almanya, Hollanda ve Finlandiya
- Almanya, Avusturya ve Çek Cumhuriyeti
- İtalya, Macaristan ve Slovenya
- İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz
- Polonya, Almanya, Slovakya, Letonya, Litvanya
- İsveç, Finlandiya ve Norveç²⁴²
- İngiltere ve Hollanda

Destek Faaliyetleri Kapsamında Taahhütler :

- Güney Kıbrıs – Tıp Grubu
- Litvanya – Su Arıtma Grubu
- Yunanistan – Atina Deniz Ulaştırma Koordinasyon Merkezi
- Fransa – Çokuluslu ve Konuşlandırılabilir Kuvvet Karargahı Yapısı²⁴³

²⁴² 3 üncü ülke olarak katılmaktadır.

²⁴³ Chaillot Paper No. 75, s. 302.

2.1.10.4. Avrupa Jandarma Kuvveti

Fransa'nın öncülüğünde, beş Avrupa Birliği (AB) üyesi ülke²⁴⁴ bir araya gelerek 17 Eylül 2004'te Hollanda'da yapılan AB Gayri Resmi Savunma Bakanları Toplantısında "Avrupa Jandarma Kuvveti" ni oluşturmak maksadıyla "Niyet Beyanı" imzalamışlardır.²⁴⁵ İmzalanan "Niyet Beyanı" nda, başlangıçta AJK' nın bir Avrupa Kuvveti niteliğinde olmayacağı, gerektiği hallerde AB'nin kullanımına sunulacağı ilke olarak benimsenmiştir. AJK başka uluslararası kuruluşlarla da (BM, AGİT, NATO gibi uluslar arası organizasyonlar ile askeri unsurlar ve yerel polis) işbirliği halinde faaliyet gösterebilecektir. Fransa, oluşturulan bu kuvvete coğrafi alan kısıtlaması getirmemekte, İtalya ise kuvveti öncelikle Makedonya'da görevlendirmeyi arzu etmektedir.

Katılımcı ülkelerdeki görüş farklılıklarına rağmen, gücün öncelikle görevlendirileceği bölge Kosova, Bosna-Hersek, Makedonya gibi kriz bölgeleri olmak üzere, esas olarak "Balkanlar"dır.²⁴⁶

AJK emniyet ve asayiş görevlerini yerine getirecek, hareket kabiliyeti yüksek, önceden organize olmuş, sağlam ve hızla konuşlanabilecek güçlü bir organizasyondur. AGSP'nin gelişimi ile özgürlük, güvenlik ve adalet alanının yaratılmasına katkıda bulunmak için, Avrupa Konseyi Nice Zirve Kararlarına²⁴⁷ uygunluk göstererek bölgede asayiş ve düzeni temin etmek, organize suçlarla mücadele ve sivil unsurları korumak amacıyla kolluk görevlerini yürütme kapasitesine sahip askeri kolluk kuvveti olan ülkelerden teşkili ilke kararı olarak belirlemiştir.

²⁴⁴ Fransa, İspanya, İtalya, Hollanda ve Portekiz

²⁴⁵ Chaillot Paper No. 75, s. 238.

²⁴⁶ Ruşen Bozkurt, 'Avrupa Jandarma Kuvveti', Müşterek Bakış Dergisi, Yıl 1, Sayı 12, Mayıs 2005 b, s. 12.

²⁴⁷ 01 Şubat 2003'te AB üyesi ülkeler Ortak Dışişleri ve Savunma Politikası alanındaki işbirliğini daha da geliştirerek AB'nin Kurucu Anlaşmalarında değişikliğe gitmişler, nitelikli oy çoğunluğu ile karar alınan alanları artırarak, kriz yönetiminde Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ni yetkilendirmiştir.

AJK'nın belirlenen başlıca görevleri:

- Petersberg Görevleri'ni yerine getirmek maksadıyla, kriz yönetimi operasyonlarında tüm emniyet ve asayiş görevlerini yürütmek amacıyla Avrupa'ya tam bir kapasite sağlamak,
- AB operasyonlarına katılmak isteyen söz konusu ülkelerle çok uluslu operasyonel bir yapı önermek,
- Kriz yönetimi alanında uluslar arası organizasyonların girişimlerine katılımda bulunmaktır.²⁴⁸

AJK'ne verilen rol ana hatları ile kriz bölgelerinde askeri kuvvetlerin çekilmesi ve sivil (polis) kuvvetlerin yerleşmesi aşamasında ortaya çıkabilecek boşluğu doldurmak ve yeniden imar çalışmaları sırasında asayiş sağlamaktır.

AJK birliklerinin, operasyonların aşamalarına göre görev esnasında değiştirilebilen tanımlı bir komuta zincirine göre konuşlandırılması, yine bu birliklerin asayiş ve kamu düzenini temin etmek ve adli kolluk görevlerini yerine getirmek için askeri komuta ya da sivil otoritenin emrine verilmesi ve yapacağı operasyonların krize tepki harekâtının her yönünü kapsayabilmesi temel prensiptir.

Bu bağlamda, harekâtın başlangıç safhasında AJK'nin savaş alanına emniyet ve asayiş görevini yerine getirmek için askeri güçle birlikte girebilmesi, geçiş safhasında görevine yalnız başına veya askeri güçle, yerel ve uluslar arası kolluk birimleri ile birlikte işbirliği ve koordinasyonu kolaylaştıracak şekilde devam etmesi, askerî olarak çatışmaların sona erdirilmesi safhasında gerektiğinde, sivil makamlara ve işbirliği çabalarında yer alan teşkilatlara sorumluluklarını devredebilmesi kararlaştırılmıştır.

²⁴⁸ Bozkurt, 2005 b, s. 13

Krizi önleme sırasında, AJK'nin kendi kendine konuşlanabilmesi veya askeri bir kuvvetle birleşebilmesi ilke olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda, her bir harekâtın görev alanı uyarınca, AJK'nin kolluk kabiliyeti ile ilgili olarak faaliyetlerini geniş bir yelpazede yerine getirme imkân ve kabiliyetinde olacaktır.

Bu görevlerin başlıcaları;

- Emniyet ve asayiş görevlerini yerine getirmek,
- Suç soruşturmaları dahil, yerel kolluk güçlerini günlük işlerinde denetlemek ve onlara tavsiyede bulunmak,
- Kamu gözetiminin idaresi, trafik düzenlemesi, sınır polisi ve genel istihbarat faaliyetlerini icra etmek,
- Suç soruşturmalarını yürütmek, suçluların tespitini sağlamak, suçluların kovuşturulmasını yapmak ve yetkili adli makamlara teslim etmek,
- İnsanları,mülkü ve toplumsal huzursuzluklar karşısında asayişi korumak,
- Kolluk görevlilerini uluslar arası standartlara uygun olarak eğitmek,
- Özellikle işbirliği programları çerçevesinde eğitimcilerin eğitimini temin etmektir.

AJK'ne üye olacak ülkelerin; AB üyesi olması, askerî statüde bir kolluk gücüne sahip ve söz konusu ülkenin kuvvetinin Niyet Beyanında belirlenen bir dizi görevin tamamını yerine getirebilme imkân ve kabiliyetinde olması gerekmektedir. Bu bağlamda, yeni üyeler oy birliğiyle kabul edilebilecektir. Gelecekte AJK'ne katılım için iki türlü yaklaşım öngörülmektedir.²⁴⁹

Bunlardan birincisi; jandarma kuvveti bulunmayan AB üyeleri de (Almanya, İngiltere ve Polonya gibi) talep ettikleri taktirde, AJK operasyonlarına başka tür kuvvetlerle (polis ve diğer kuvvetler) katılabilme imkânına sahip olacaklardır. Bu ülkeler AJK Karargâhında sürekli irtibat subayı görevlendiremeyecek ve AJK ile ilişkileri operasyon devam ettiği süre içerisinde sınırlı düzeyde kalacaktır. İkincisi ise; AB'ne aday ülkelere sağlanacak katılma hakkıdır.

²⁴⁹ Bozkurt, 2005 a, s. 14

Aday ülkelerin başlangıçta gözlemci statüsü ile karargâhta irtibat subayı bulundurmaları, taraf ülkelerce kabul edildiği taktirde aslî üye olarak katılma hakkına sahip olmaları sağlanabilecektir.

Bu düzenleme jandarma kuvveti bulunan Türkiye'yi kapsamaktadır. Ancak gözlemci statüsünün verilmesi için üyelik müzakerelerine başlanmış olması koşulu aranmaktadır. Teşkilatın kurucu üyeler dışındakilere açık olma arzusu, daha ziyade siyasî kanattan gelmektedir. Askeri kanat, konuya daha temkinli yaklaşmakta, kuruluş aşamasında sınırlı katılımlarla faaliyete başlanmasının tercih nedeni olduğunu ima etmektedir.

Halihazırda geline nokta; AJK Çok Uluslu Karargâhı Eylül 2005'ten itibaren 50 kişilik mevcudu ile İtalya'nın Vincenza şehrinde konuşlandırılmıştır. Kuvvet başlangıçta 800 kişilik personel ile, operasyonel, suçla mücadele ve lojistik destek ünitelerinden teşkil edilecektir. AJK katılımcı ülkeler tarafından finanse edilmekle birlikte, görev alacağı kriz bölgelerindeki faaliyetlerinin mali bedelinin, bünyesinde görev alacağı AB' nin yanısıra AGİT, BM gibi uluslar arası kuruluşlarca karşılanması esas alınmıştır.

Gelecekte AJK'nın NATO kuvvetlerine alternatif olabileceği öngörüsüyle Genelkurmay Başkanlığı'nca verilen direktif doğrultusunda Jandarma Genel Komutanlığı tarafından, AB adayı bir ülke sıfatıyla Türkiye'nin AJK'ya tam üye hakları ile katılımı için çalışmalar sürdürülmektedir. AJK 2005 yılından beridir operasyonel olarak kullanıma hazır olmakla birlikte bugüne kadar AB bayrağı altında görev yapmamıştır.²⁵⁰

2.1.10.5. Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği

29 Nisan 2003'te Tervuren'de icra edilen Avrupa Savunma Toplantısı'nda savunma yeteneklerinin daha hızlı geliştirilebilmesi amacıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği (ESDU) kurulması teklif edilmiş ve AB Anayasası içerisinde yer

²⁵⁰ Nowak, a.g.e., s.145

verilmesi talep edilmiştir. Bundan gaye, savunma yeteneklerinin geliştirilmesinde uyum ve koordinasyonu en üst seviyeye çıkarmak ve harcamalar da dahil olmak üzere bu yöndeki gayretlerin artırılmasıdır. Dört ülke lideri tarafından yayınlanan deklarasyonda nihai yedi hususun da geliştirilmesi/oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir.

Bunlar;

- Avrupa Stratejik Hava Komutanlığı'nın kurulması,
- Avrupa NBC (Nükleer, Biyolojik, Kimyasal) Savunma teşkilatının kurulması,
- Avrupa Acil İnsani yardım sisteminin (EU-FAST) oluşturulması,
- Eğitim merkezlerinin teşkil edilmesi,
- Operasyonel planlama ve icrasına yönelik Avrupa Yeteneklerinin desteklenmesi,
- Müşterek harekatlarda konuşlandırılmak üzere çok uluslu bir karargahın teşkil edilmesi ve
- Avrupa Ani müdahale kabiliyetlerinin geliştirilmesidir.

AB'nin ani müdahale gücüne çekirdek bir kadroyla katkıda bulunacak şekilde Fransa ve Almanya'nın tabur seviyesinde kuvvetleri, Belçika'dan komando birliği ve Lüksemburg'dan keşif birliğinden oluşan bir birlik oluşturulmuştur. Bu birliğin de, gerek AB, gerekse BM'i desteklemek maksadıyla NATO imkanlarının kullanıldığı harekatlarda da kullanılabilecek, istekli ülkeler kuvvet katkısında bulunabileceklerdir.²⁵¹

2.1.10.6. Sivil Mukabele Timleri (CRT)

Sivil Mukabele Timleri, AB Sivil Temel Hedefi 2008'de oluşturulması öngörülen, üye ülke uzmanlarından oluşan, nitelik ve nicelik bakımından esnek bir ani mukabele gücüdür. Bir CRT, önceden belirlenmiş kriterleri sağlamış uzmanların üye ülkelerce seçilmesiyle meydana gelir.

²⁵¹ Rutten, 2001, s. 80.

Göreve yönelik ilk konuşlanmadan önce, uzmanlar özel bir CRT eğitimine tabi tutulurlar. CRT'ler, görevlerini icra ederken metodolojisi ve uygulama esaslarının yer aldığı CRT El Kitabını mehzaz alırlar.²⁵²

CRT'lerin temel görevleri şu şekilde sıralanabilir :

- Konsey tarafından kriz yönetim hareketının icrasına karar verilmesinden önce ilgili bölgede çalışmalar yaparak görüş oluşturmak ve kriz yönetimi konseptinin belirlenmesine katkı sağlamak,
- Konsey kararının onaylanmasıyla birlikte kriz bölgesinde varlık göstermek, başlayacak harekate destek sağlamak
- Kriz durumun vuku bulduğu ülkede veya bölgede acil ve çeşitli ihtiyaçların karşılanabilmesi maksadıyla AB Özel Temsilcisi nezdinde mevcut AB mekanizmalarının takviyesini sağlamaktır.

CRT'ler, 2006 yılı sonuna kadar, üye ülkeler tarafından isimleriyle aday gösterilen 100 uzmandan oluşan bir uzmanlar havuzundan oluşturulacaktır. CRT personelinin aşağıda belirtilen alanlardan birinde uzmanlaşmış kişilerden seçilecektir:

- CRT amaç ve görev kapsamını çok iyi bilen, sivil kriz yönetimi yeteneklerinin geliştirilmesi safhasında çalışmış, AB'nin kriz yönetimi bağlamında harici rolünü ve konseptini idrak etmiş olmak,
- Avrupa Birliği'nin idari yapısında finansman, insan kaynakları ve tedarik konularında bilgi sahibi olmak,
- Harekat planlama, lojistik, komuta, güvenlik ve tıbbi destek konularında bilgi sahibi ve tecrübeli olmaktır.

²⁵² Chaillot Paper No. 87, s. 185.

CRT'ler kriz bölgesinde bir hareketin icra edilmesine karar verilmesinden önce ya da sonra teşkil edilerek bölgede konuşlanabilir. Bir Konsey kararı çıkmasından önce bölgede CRT konuşlandırılması ve olası bir hareketin fizibilitesini yapması, Konsey ve diğer kurumların bir kriz yönetimi hareketi icra etmeye karar verileceği anlamına gelmez. Aynı şekilde bir kriz yönetimi hareketi icra edilmesine karar verildikten sonra da, bölgede mevcut AB yapı ve mekanizmalarının takviye edilmesi, AGSP kapsamında icra edilecek hareketin desteklenmesi ve başlangıç aşamasında varlık gösterilmesi gibi gereklerle henüz esas hareket operasyonel seviyede başlamadan önce CRT'ler bölgeye sevk edilebilir.

CRT'ler SGK, Konsey veya SG/HR'nin talebi üzerine beş gün içerisinde konuşlanmaya hazır hale getirilir. Normal şartlarda bir CRT'nin görev süresi üç ayı geçmez. Bununla birlikte, ihtiyaç halinde rotasyon şeklinde ya da görev süresinin uzatılmasıyla bu süre aşılabılır. Görev Liderinin talebi üzerine, CRT uzmanları gönüllülük esasına göre, ilgili üye ülkeler tarafından da uygun görüldüğü takdirde Kriz Yönetimi Harekatına da iştirak edebilirler.²⁵³

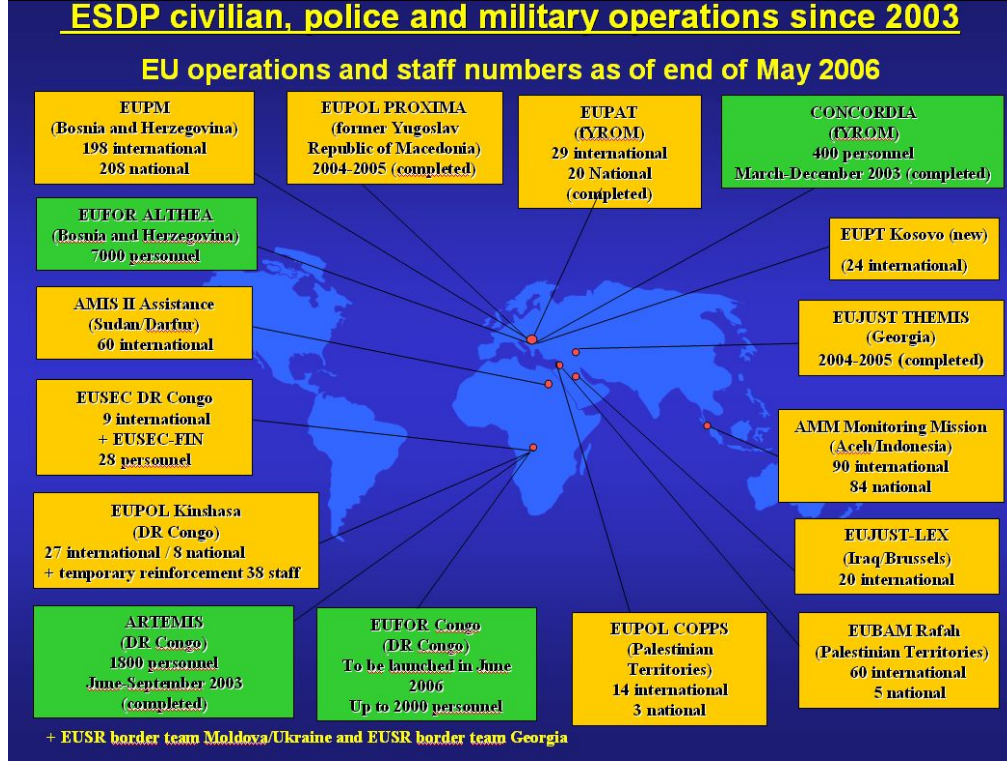
Kriz Mukabele Timleri ile ilgili olarak gerek üye ülkelerin, gerekse Konsey Sekreterya'sının ve komisyonun sorumlulukları vardır. Örneğin üye ülkeler uzmanlarını başlangıç eğitimi, periyodik eğitim ve CRT görevleri süresince hazır bulundurmakla, konsey Kararı onaylanmadan önce icra edilen görevlerde uzmanlarının masraflarını karşılamakla yükümlüdür. CRT el kitabının elde edilecek tecrübeler ışığında güncellenmesi, metodolojinin tespiti Konsey Sekreterya'sının görevidir.

Sivil Mukabele Timlerinin AB Kriz Yönetimi Harekatlarında bir öncü kuvvet olarak hem süratli reaksiyon gösterilmesini sağlayacağı, hem de bir kriz yönetimi hareketinin icra edilip edilmemesine yönelik mahallinde icra edeceği gözlem göreviyle en doğru kararın verilmesine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

²⁵³ Chaillot Paper No. 87, s. 185.

2.1.11. AB Kriz Yönetimi Harekatları

Harita.1: AB Kriz Yönetimi Harekatlarının Mayıs 2006 ayı itibarıyla durumları

2.1.11.1. Tamamlanan AB Kriz Yönetimi Operasyonları

2.1.11.1.1. Eupol Proxima / Makedonya

Eupol PROXIMA harekatı, AB Konseyinin 29 Eylül 2003 tarihinde onayladığı karara²⁵⁴ istinaden 15 Aralık 2003'te başlamıştır. Avrupa Birliği tarafından Makedonya'da icra edilen bir AB Polis Harekatı olup, 2001 Ohrid Çerçeve Anlaşmasında belirtilen hususları da kapsayacak şekilde ve idari/yerel yöneticilerle yakın işbirliği halinde icra edilmiştir.²⁵⁵

²⁵⁴ AB Konseyi'nin 29 Eylül 2003 gün, 2003/681/CFSP sayılı kararı.

²⁵⁵ The Council of The European Union, European Union Police Mission in the former Yugoslav Republic of Macedonia (EUPOL PROXIMA), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=584&lang=EN&mode=g

AB Polis uzmanları, ülkenin polis teşkilatının gözlemlenmesi ve denetlenmesi, tavsiyelerde bulunulması, organize suçlarla mücadelede Makedon Polis Teşkilatının AB polislik standartlarına yaklaştırılmasına çalışmışlardır. Harekatın ilk 12 ayında, faaliyetler öncelikli 3 program üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Bunlar, asayişin sağlanması, organize suçlar ve sınır polisliğidir. Bunların yanı sıra Üsküp'teki AB Özel Temsilciliği nezdinde ve hükümet yetkililerinin de ortak katılımıyla PROXİMA polis uzmanları ülkenin, ağırlıklı olarak üst ve orta rütbelerdeki polislerini denetlemiş, tavsiyelerde bulunmuş ve yönlendirmiştir.²⁵⁶

PROXİMA harekatı, Avrupa Birliği'nin Makedonya hükümetinin AB entegrasyonuna yönelik çabalarının desteklenmesi kapsamında verdiği taahhütün bir parçası olarak icra edilmiştir.

01 Ekim 2004'te Makedonya Başbakanı Hari KOSTOV, SG/HR'ye gönderdiği mektupta, planlı bitiş tarihi 14 Aralık 2004 olan harekatın bir yıl süre ile uzatılmasını talep etmiştir. Buna istinaden AB Konseyi, 11 Ekim 2004'te, 14 Aralık 2004'ten geçerli olmak üzere Eupol PROXİMA harekatının bir yıl süre ile uzatılmasına karar²⁵⁷ vermiştir. Görev süresinin uzatılmasıyla Eupol PROXİMA'ya AB bütçesinden 15 950 000 €' luk kaynak ayrılmıştır. Harekat, 14 Aralık 2005'te sona ermiştir.

Eupol PROXİMA'nın bitimi ile AB Komisyonu'nun bölgede gerçekleştireceği polis reformunun başlangıcı aşamasında yumuşak bir geçiş sağlanması amacıyla AB, 15 Aralık 2005'ten itibaren altı ay süre ile polis uzmanlarından oluşan bir ekibin bölgede görevlendirilmesine ve destek hizmeti sağlamasına karar vermiştir.²⁵⁸

²⁵⁶ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005, Erişim: 09.05. 2006, <http://www.eu-oplysningen.dk/upload/application/msword/dc7f9a09/1003205.doc>

²⁵⁷ AB Konseyi' nin 22 Ekim 2004 gün, 2004/789/CFSP sayılı kararı

²⁵⁸ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006, Erişim: 09.08. 2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/LoadDocument.asp?directory=en/esdp/&filename=90229.pdf

2.1.11.1.2. Eupat / Makedonya

EUPAT (AB Polis Yönlendirme Timi) Makedonya’da, öncelikle Sınır polisliği, asayiş, düzenin tesisi, rüşvetle ve organize suçlarla mücadele olmak üzere gözlem ve yönlendirme görevlerine devam etmiştir. Bunların yanı sıra Makedonya polislik faaliyetlerinin AB standartlarına yaklaştırılması, polis-adli koordinasyonun sağlanmasına ağırlık verilmiştir. 01 Haziran 2006’dan itibaren AB Komisyonu’nun polis reformu projesi başlamış olduğundan, EUPAT, daha önce planlandığı şekilde 14 Haziran 2006’da sona erdirilmiştir.

EUPAT harekatı için AB bütçesinden 1.5 milyon € kaynak tahsis edilmiştir.²⁵⁹

2.1.11.1.3. Concordia /Makedonya

Avrupa Birliği, Makedonya’da 31 Mart 2003’ten itibaren bir askeri hareket başlatmıştır.²⁶⁰

Bu hareket, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılmasıyla icra edilen ilk AB Kriz Yönetimi harekatıdır. CONCORDIA Harekatı’nın amacı Makedonya Hükümeti’nin de talebine istinaden, ortam güvenliğinin tesisi ve Ağustos 2001’de imzalanan Ohrid Çerçeve Anlaşması’nın şartlarının yerine getirilmesidir.²⁶¹ Ohrid Anlaşması’nın uygulanmasını takip etmek, barış sürecini gözlemlemek ve Avrupa Birliği’nin bölgedeki faaliyetlerini koordine etmek maksadıyla bir AB Özel Temsilcisi atandırılmıştır. Bu harekatı, D_SACEUR görevine bulunan Alman Amiral R.FEİST’in hareket komutanı olarak yönetmesi, karargahının da SHAPE’de oluşturulması öngörülmüştür.

²⁵⁹ Chaillot Paper No. 87, s. 371.

²⁶⁰ AB Konseyi’ nin 27 Ocak 2003 gün, 2003/92/CFSP sayılı kararı

²⁶¹ The Council of the European Union, EU Military Operation in Former Yugoslav Republic of Macedonia (fYROM/CONCORDIA), Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/cms3/fo/showPage.asp?id=594&lang=EN&mode=g>

Bu hareketin NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanıldığı ilk AB askeri kriz yönetimi hareketi olması nedeniyle NATO ile şeffaflık, karşılıklı danışma ve işbirliği esasları çerçevesinde gerek planlama ve gerekse icra safhasında artırılmış koordinasyon süreci idame edilmiştir. Bu koordinasyon KAK-SGK ve Askeri Komitelerin karşılıklı toplantıları şeklinde icra edilmiştir. Harekat süresince NATO, hareket maksatlarıyla kullanılan kaynakları bakımından bilgilendirilmiştir. SGK'nın hareketin sonlandırılmasından önce KAK ile koordine kurması öngörülmüştür.

Harekat 15 Aralık 2003'te tamamlanmış olup AB bütçesinden yaklaşık 4 700 000 €' luk kaynak ayrılmıştır.²⁶²

2.1.11.1.4. Eujust Themis / Gürcistan

Avrupa Birliği, Konseyin 16 Temmuz 2004'te aldığı karara istinaden Gürcistan'da bir Hukukun Üstünlüğü hareketi (Eujust THEMİS)'i başlatmıştır²⁶³. Bu hareket aynı zamanda, AB'nin ODGP kapsamında düzenlediği ilk hukukun üstünlüğü hareketidir.²⁶⁴

Eujust THEMİS hareketi, ceza hukuku sisteminde öncelikle ele alınması gereken hususların tespit edilmesi ve Gürcistan Hükümeti'ne reform süreci boyunca destek sağlanması maksatlarıyla oluşturulmuştur.

Eujust THEMİS kapsamında, son derece tecrübeli personel görev almış, merkezi hükümette görevli, bakanları da kapsayacak şekilde üst ve orta seviyeli memurlara destek ve yönlendirme hizmeti sağlanmıştır.

²⁶² Missiroli, s. 36.

²⁶³ AB Konseyi' nin 28 Haziran 2004 gün ve 2004/523/CFSP sayılı kararı

²⁶⁴ The Council of the European Union, EU Rule of Law Mission to Georgia (EUJUST THEMIS), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=701&lang=EN&mode=g

Mayıs 2005'te, Gürcistan Hükümeti, reform stratejisini onaylamış ve hareketin üçüncü ve son safhasına girmesine olanak sağlamıştır. Bu safha, reform stratejisinin uygulanmasının kontrolü safhasıdır. Önceki iki safha, ceza hukuku sistemi ile ilgili olan ve reform stratejisi için yönlendirme safhalarıdır.²⁶⁵

AB'nin Güney Kafkasya için bölgeye atandırılmış bir özel temsilcisi bulunmaktadır. Harekat amaçlarına ulaşmış ve 14 Temmuz 2005 itibarıyla sonlandırılmıştır. Harekatın AB bütçesine maliyeti yaklaşık 2 050 000 € olmuştur.²⁶⁶

Her ne kadar Eujust THEMİS hareketi tamamlanmış olsa da takviye edilmiş bir EUSR Destek Timi, Eujust THEMİS'in devamında hukukun üstünlüğü alanında ve Sınır Destek Operasyonu kapsamında faaliyetlerine devam etmiştir. 28 Şubat 2006'da bu faaliyetler sona ermiştir.

Hukukun üstünlüğü alanında Gürcistan'a AB desteği Avrupa Topluluğu programları çerçevesinde devam etmektedir. Sınır Destek Timi ise 2007 Şubat ayının sonuna kadar bölgede kalmış, Gürcistan Sınır Muhafızlarına ve Tiflis'te bulunan reform stratejisi hazırlıklarını sürdüren devlet kurumlarına stratejik ve operasyonel seviyede destek sağlamaya devam etmiştir.²⁶⁷

2.1.11.1.5. Artemis / Kongo Demokratik Cumhuriyeti

2003 yılının Mayıs ayında BM Genel Sekreteri Kofi ANNAN, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda yer alan Bunia bölgesinde, önceki BM misyonunun yeniden organize edilebilmesine olanak sağlamak maksadıyla AB'nin bir girişimde bulunması ve bölgedeki barışın tesisine katkı sağlamasını talep etmiştir.²⁶⁸

²⁶⁵ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005

²⁶⁶ Chaillot Paper No. 75, s. 171.

²⁶⁷ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

²⁶⁸ Missiroli, s. 101.

12 Haziran 2003 günü AB Konseyi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Bunia'daki güvenlik koşullarının istikrarlı biçimde sürdürülebilmesine katkıda bulunmak ve insani yaşam koşullarının gelişmesini sağlamak maksadıyla bir askeri hareket (ARTEMİS) yapılmasına yönelik kararı ve hareket planını onaylamıştır.

Harekat, Fransa'nın lider ülke konumunda icra edilmiş, Harekat Karargahı da Paris/Fransa'da teşkil edilmiştir. Faaliyetlerin koordinesi maksadıyla AB'nin Afrika Büyük Göller Bölgesi için de bir daimi özel temsilcisi atandırılmış durumdadır.²⁶⁹

ARTEMİS harekatı BMGK'nin 1484/2003 sayılı ve AB Konseyi'nin 05 Haziran 2003 günü kabul etmiş olduğu kararlara²⁷⁰ istinaden yönetilmiş, 01 Eylül 2003'te resmi olarak sona ermiştir. Harekatın AB bütçesine maliyetinin yaklaşık 7 000 000 € olduğu değerlendirilmektedir.

2.1.11.1.6. Aceh Gözlem Görevi – AMM/Endonezya

AB, 11 Ekim 2004'te, Aceh'te devam eden Serbest Aceh Hareketi (GAM) ile Hükümet güçleri arasındaki çatışmaların sonlandırılması, barışın tesisi ve istikrarın sağlanmasına yönelik görüşlerini içeren bir deklarasyon yayınlamıştır. Ocak 2005'ten itibaren Finlandiya eski Başbakanı ve 'Kriz Yönetimi İnisiyatifi' girişiminin lideri Martti AHTISAARI'nın çabalarıyla GAM ve Endonezya Hükümeti arasında 5 aşamadan oluşan barış süreci girişimleri başlamıştır. 12 Temmuz 2005'te Endonezya Dışişleri Bakanı nihai anlaşmanın imzalanması sürecinde gözlemci olarak görev yapmak üzere AB yetkililerini Aceh'e davet etmiş, GAM'da buna olumlu görüş bildirmiştir. Endonezya Hükümeti benzer bir daveti ASEAN ülkelerine²⁷¹ de yapmıştır.²⁷²

²⁶⁹ The Council of the European Union, EU Military Operation in Democratic Republic of Congo (DRC/ARTEMIS), Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=605&lang=EN&mode=g

²⁷⁰ AB Konseyi' nin 05 Haziran 2003 gün ve 2003/432/CFSP sayılı kararı

²⁷¹ Harekata destek vermeyi kabul eden 5 ülke Brunei, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland'dır.

²⁷² AB Konseyi' nin 09 Eylül 2005 gün ve 2005/643/CFSP sayılı kararı

15 Ağustos 2005'te GAM ve Endonezya Hükümeti arasında bir anlaşma zabtı (MoU) imzalanmıştır. AB Konseyi, 15 Eylül 2005'ten itibaren operasyonel olarak başlayacak şekilde ASEAN ülkeleri, Norveç ve İsviçre'nin de üçüncü ülke olarak katkı sağlayacakları, Endonezya'da bir gözlem hareketinin başlamasını öngören kararı onaylamıştır.²⁷³ AB'nin görevi, GAM ve Endonezya Hükümeti arasında imzalanan anlaşmada verilen taahhütlerin yerine getirildiğinin kontrolünü yapmaktır, bu kapsamda hareketin amaçları :

- GAM' ın demobilizasyonu²⁷⁴, mevcut cephe ve silahların imhası,
- Çetelerin ve milis güçlerinin dağıtılması ve uzaklaştırılması,
- Aktif GAM üyelerinin sisteme entegrasyonunun sağlanması,
- İnsan Hakları ihlallerinin tespiti ve bu alanda destek sağlanması,
- Yasama sürecinin takibi,
- Genel aflu ilgili uyuşmazlıklara müdahale etmek,
- Anlaşmanın uygulanma(ma)sından kaynaklanabilecek uyuşmazlıkları gidermek,
- Taraflar arasında iletişimi ve koordinasyonu sağlamaktır.

15 Ağustos 2005'ten itibaren ASEAN ülkelerinin de katkılarıyla toplam 80 gözlemciden oluşan 'Başlangıç Gözlem Safhası' başlamış, 15 Eylül'de AMM'nin tam konuşlanmasından itibaren hareket operasyonel olarak başlamıştır.²⁷⁵ Bu hareket AB'nin Uzakdoğu Asya' da icra ettiği ilk kriz yönetimi hareketi olup tamamen sivil içeriklidir. Toplam 220 gözlemcinin görev yaptığı hareketin 120 personelini AB tahsis etmiştir.²⁷⁶

²⁷³ The Council of the European Union, Aceh Monitoring Mission (AMM), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=961&lang=en&mode=g

²⁷⁴ Demobilizasyon : Birliklerin savaş durumundan barış durumuna geçmesi, orduların tasfiyesi ve mühimmatın imhasını kapsar. Bu işlem 05 Ocak 2006'da sona ermiştir.

²⁷⁵ EU Council Secreteriat, EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia) Factsheet, May 2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060522-Aceh_Council_Factsheet-REV5.pdf

²⁷⁶ Pierre-Antoine Braud ve Giovanni Grevi, 'The EU Mission in Aceh: Implementing Peace', December 2005, Erişim: 09.06.2006, www.iss-eu.org/occasion/occ61.pdf

Bu hareketin AB bütçesine maliyetinin 9.000.000 € olması öngörülmüştür²⁷⁷. 11 Mayıs 2006'da AB, Endonezya Hükümetinin talebi üzerine, hareketin süresini 15 Eylül 2006'yı geçmeyecek şekilde yerel seçimler yapılincaya kadar uzatmayı kabul etmiştir.²⁷⁸

2.1.11.2. Devam eden AB Kriz Yönetimi Harekatları

2.1.11.2.1 Eufor Althea / Bosna-Hersek

AB Konseyi, 12 Temmuz 2004'te aldığı karar²⁷⁹ ile AGSP kapsamında Bosna-Hersek'te icra edilecek askeri bir harekatı onaylamış ve EUFOR ALTHEA operasyonu 02 Aralık 2004'te başlamıştır.²⁸⁰ Harekat, 2004 yılı sonuna kadar NATO tarafından bölgede icra edilecek olan SFOR Harekatının devamı niteliğinde ve NATO imkan-kabiliyetlerinden istifade ile icra edilmektedir. Harekat Komutanı olarak D-SACEUR atandırılmış, Harekat Karargahı olarak da SHAPE tespit edilmiştir.

EUFOR görev yönergesini BM Güvenlik Konseyi kararından almıştır ve başlangıçta 7000 kişilik bir kuvvet (SFOR'un gücüne eşit) bulunduracaktır.²⁸¹ Bu Avrupa Birliği yönetimindeki operasyon, Bosna-Hersek'in istikrar ve ortaklık bağlamında Avrupa'ya entegrasyonunu desteklemek maksadıyla icra edilmekte, AB'nin polis, gözlem ve denetleme, destek programları, politik işbirliği alanlarında bir çok konuyu kapsamaktadır.

Bosna-Hersek'te icra edilen AB'nin askeri Althea harekatı, ülkede emniyetli ve güvenli bir çevre sağlamaya devam etmektedir. Son altı ayda, görevin önceliği, Bosna-Hersek Silahlı Kuvvetlerinde ve halkında bulunan silahların güvenli biçimde depolanması ve azaltılmasına yönelik olmuştur.

²⁷⁷ Üye ülkelerin ve ASEAN ülkelerinin ilave 6 000 000 €' luk katkısı bulunmaktadır.

²⁷⁸ EU Council Secreteriat, EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia) Factsheet, May 2006

²⁷⁹ AB Konseyi' nin 12 Temmuz 2004 gün ve 2004/570/CFSP sayılı kararı

²⁸⁰ The Council of the European Union, EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina (EUFOR - Althea), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=745&lang=en

²⁸¹ Robert Serry ve Cristopher Bennett, 'Doğru Rotada Kalmak', NATO Dergisi, Kış 2004, s. 13.

Bu hareket gerek Brüksel’de, gerekse Bosna-Hersek’te artı Berlin düzenlemeleri kapsamında yapılmakta olup NATO ile yakın işbirliği sorunsuz olarak sürmektedir. Makedonya da harekate dahil olmak üzere onikinci üçüncü ülke olarak davet edilmiştir.²⁸² AB’nin EUFOR ALTHEA kuvveti Sarajevo’da bulunan NATO karargahı ile de uyumlu şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir.²⁸³

AB, operasyon süresince Bosna-Hersek yetkilileri ile uyum içerisinde çalışmayı başarmıştır. ALTHEA operasyonu, AB’nin uzun vadede istikrarlı, varlığını sürdürebilir, barışçı ve birçok etnik yapıyı bünyesinde barındıran, komşularıyla iyi ve barışçı ilişkiler içerisinde bulunan, Avrupa’ya dönük bir Bosna-Hersek amacına da katkıda bulunmuştur.

ALTHEA Harekatı’na ilişkin ortak giderler Mart 2004 ayında kurulan ATHENA mekanizmasından²⁸⁴ karşılanmaktadır. Harekatın AB bütçesine maliyetinin yaklaşık 71.700.000 € olacağı değerlendirilmektedir.²⁸⁵

2.1.11.2.2. Eupm /Bosna-Hersek

Avrupa Birliği’nin Bosna-Hersek’teki Polis harekatı olan EUPM, 01 Ocak 2003 tarihinde BM Uluslar arası Polis Görev Gücü’nden devraldığı misyonu icra etmektedir. EUPM, Avrupa Birliği tarafından AGSP kapsamında icra edilen ilk kriz yönetimi harekatıdır.²⁸⁶

Paris ve Dayton Anlaşmaları’nda belirtilen hususlar çerçevesinde, EUPM, Bosna-Hersek makamlarının polislik görevlerini Avrupa ve Uluslar arası

²⁸² The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

²⁸³ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005

²⁸⁴ Birliğin icra ettiği askeri operasyonların birlik bütçesinden değil de üye ülkeler tarafından karşılanıyor olmasının yarattığı zorluklar nedeniyle AB Konseyi’nin 23 Şubat 2004 gün, 5770/04 sayılı kararıyla bir finansman mekanizması (ATHENA) kurulması onaylanmıştır. Bu mekanizma, kriz yönetimi harekatlarının finansmanı için sürekli bir sistem oluşturacak ve harekatın finansmanı için gerekli danışma süresini kısaltacaktır.

²⁸⁵ Chaillot Paper No. 75, s. 207.

²⁸⁶ The Council of the European Union, European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=585&lang=en

standartlarda icra edebilmeleri maksadıyla gözlem, denetleme ve yönlendirme faaliyetleri icra etmektedir. 30'dan fazla ülkeden 500'e yakın polis EUPM hareketına katılmaktadır.

01 Ocak 2006'dan itibaren EUPM görevi yeniden düzenlenmiş bir çerçevede icra edilmektedir²⁸⁷. Harekat, Misyon şefi tarafından, Avrupa Birliği ve Uluslar arası toplumun polis reformu hususunda ortak gayretlerini içermekte ve organize suçlarla mücadele konusunda önemli mesafe katetmektedir.²⁸⁸ Misyon, diğer hususlarda da destek sağlamakta, özellikle devlet kurumlarının tesisine önemli ölçüde yardımcı olmaktadır.

2.1.11.2.3. Eupol Kinshasa / Kongo Demokratik Cumhuriyeti

AB'nin Afrika'da icra ettiği ilk sivil kriz yönetimi olan EUPOL KINSHASA²⁸⁹, 12 Nisan 2005 tarihinde başlamıştır. 29 kişiden oluşan ekibin görevi, Kinshasa/KDC'de oluşturulan Entegre Polis Timinin (IPU) gözlenmesi, denetlenmesi ve yönlendirilmesini kapsar. IPU'nun görevi, devlet kurumlarının ve geçiş dönemi hükümet yetkililerinin bekasının sağlanması ve KDC'de icra edilecek genel seçimler süresince başkentte asayişin sağlanmasıdır.²⁹⁰

IPU'nun oluşturulması sürecinde EUPOL KINSHASA personeli BM MONUC misyonu ile tam bir işbirliği halinde çalışacak, harekat karargahı da IPU karargahı olacaktır. Harekatın AB'ye maliyetinin 4 370 000 € olması hedeflenmektedir.²⁹¹

²⁸⁷ AB Konseyi' nin 24 Kasım 2005 gün ve 2005/824/CFSP sayılı kararı

²⁸⁸ Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

²⁸⁹ AB Konseyi' nin 09 Aralık 2004 gün ve 2004/874/CFSP sayılı kararı

²⁹⁰ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005

²⁹¹ Council Joint Action, 2004/847/CFSP, 09.12.2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2004/l_367/l_36720041214en00300034.pdf

2.1.11.2.4. Eusec / Kongo Demokratik Cumhuriyeti

Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümetinin resmi talebi üzerine AB Kongo'daki güvenlik reformunun desteklenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla EUSEC DR Kongo harekatının icrasına karar vermiştir²⁹². Harekat 08 Haziran 2005 tarihinde 1 yıl süreyle icra edilmek üzere başlatılmıştır.²⁹³

Bu görev, Kongo yetkililerine güvenlik alanında insan hakları, uluslararası hukuk, demokratik yönetim, şeffaflık ve hukukun üstünlüğünün gözetimi alanlarında destek sağlamayı öngörmektedir.

EUSEC DR Kongo görevi kapsamında güvenlik alanı reformu kapsamında icra edilen faaliyetler 2005 yılının Mayıs ayından beri devam etmektedir. Kongo Ordusu'nun 12 yeni tugayının entegrasyonu bu faaliyetler kapsamında sağlanmıştır. EUSEC DR Kongo, seçimlerin sonucuna bağlı olarak kurulacak hükümetle de işbirliği halinde planlandığı şekilde görevini icra edecektir. 2006 yılının ilk yarısında, görev misyonu, Savunma Bakanlığı'nın giderleri kapsamında askeri personelin maaş ödemeleri vb. konularda ve Savunma Bakanlığı'nın idari yapısının modernizasyonu amacıyla bir projeye başlamıştır.²⁹⁴ AB Konseyi, 25 Nisan 2006'da EUSEC DR Kongo görevinin süresini 30 Haziran 2007'ye kadar uzatma kararı almıştır.

EUSEC DR Kongo Harekatının AB bütçesine maliyetinin 1.600.000 € olması öngörülmüştür.²⁹⁵

²⁹² AB Konseyi' nin 02 Mayıs 2005 gün ve 2005/355/CFSP sayılı kararı.

²⁹³ The Council of the European Union, EU Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo (EUSEC DR Congo), Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=909&lang=EN&mode=g

²⁹⁴ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

²⁹⁵ Bu değer AB Konseyi'nin 02 Mayıs 2005 tarihli kararında yer alan değerdir. Harekatın uzatılması nedeniyle güncel mali yük daha yüksek olacaktır.

2.1.11.2.5. Eufor DR / Kongo Demokratik Cumhuriyeti

BM'in Kongo'da devam edecek seçim süreci boyunca MONUC misyonuna destek sağlaması maksadıyla AB'ne yaptığı 27 Aralık 2005 tarihli talebine istinaden, 23 Mart 2005'te AB Konseyi olumlu cevap vermeyi uygun bulmuştur.

25 Nisan 2006'da, Kongo DC'deki seçimlerin sorunsuz biçimde icra ettirilmesi maksadıyla bölgede bulunan BM MONUC gücünün desteklenmesi maksadıyla AB'nin kuvvet konuşlandırması kararı²⁹⁶ kabul edilmiştir. Konsey, EUFOR DR Kongo hareketinin başlaması için gerekli planlamaları yapmış, 27 Nisan itibarıyla personel atamalarını gerçekleştirmiştir.²⁹⁷

Askeri hareket, Kongo DC yetkilileri ile tam bir mutabakat içerisinde ve MONUC ile yakın işbirliği içerisinde icra edilmiştir. Bu özerk AB operasyonu da AGSP kapsamında icra edilmektedir.²⁹⁸

Bu hareketi Almanya idare etmektedir ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 24 ülke katkı sağlamaktadır.²⁹⁹

AB ODGP Yüksek temsilcisi Javier SOLANA 12 Temmuz 2006'daki konuşmasında, amaçlarının Kongo DC' nin içişlerine müdahale etmek olmadığını, yalnızca güvenli bir seçim ortamı sağlamak olduğunu belirtmiştir. 2002 yılından beri Kongo'da barış sürecine yönelik üye ülkelerin katkılarıyla birlikte Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen projelerin değeri 250 000 000 € civarındadır. Eufor DR Kongo hareketi içinse 4 aylık dönem için ATHENA mekanizmasından 16.700.000 € kaynak ayrılmıştır.³⁰⁰

²⁹⁶ BMGK Kararı 1671/2006

²⁹⁷ AB Konseyi' nin 27 Nisan 2006 gün ve 2006/319/CFSP sayılı kararı.

²⁹⁸ The Council of the European Union, EUFOR RD Congo, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1091&lang=en&mode=g

²⁹⁹ Zaman Online, 'Kongo'ya yeni bir Avrupa Operasyonu ve Türkiye', 19.07.2006, Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/TR/articles/90599.pdf

³⁰⁰ The Council of The European Union-General Secretariat, Background-DRC Elections 2006, Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/90508.pdf

Konsey, seçimlerin ilk turu olan 30 Temmuz 2006'da tüm operasyonel yetenekleri ile harekate başlanabilmesi için gerekli hazırlıkları yapmıştır. Eufor RD Kongo, AB'nin BM ile koordineli olarak icra ettiği kriz yönetimi operasyonlarının daha da ileri götürüldüğünün bir işaretidir.³⁰¹

2.1.11.2.6. Eujust Lex / Irak

Irak geçici hükümetinin talebi üzerine bölgede icra edilebilecek bir hukukun üstünlüğü hareketinin ön çalışmasını yapan AB, 05 Kasım 2004'te çalışma grubunun raporuna istinaden aldığı kararla³⁰² 'EUJUST LEX' in, operasyonel safhası 1 Temmuz 2005'ten daha geç olmamak kaydıyla 12 ay süreyle icrasını onaylamıştır.³⁰³

Görev, suçluların yakalanmasına yönelik ve idari alanda, üst düzeyli memurlara, yargı alanında icracı personele, polis güçlerine ve hapisane yetkililerine eğitim verilmesini kapsamaktadır.

600'den fazla Iraklı üst düzeyli polis, yargı ve hapisane yetkilisi görev kapsamında eğitim almıştır. 12 Haziran 2006'da, AB Konseyi görevin başarıyla icra edildiğini değerlendirmiş, Irak'lı yetkililerin talep ve ihtiyaçları doğrultusunda görev süresini 18 aya uzatan 10383/06 sayılı kararı onaylamıştır.

Haziran 2006'da Irak'taki hukukun üstünlüğü görevine yönelik olarak yayınlanan dokümanda, görevin, beklenenin üzerinde bir sayıda³⁰⁴ yargıç, üst düzeyli polis memuru, cezaevi yetkilisi, savcı ve hukuk personeline eğitim sağladığı

³⁰¹ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

³⁰² AB Konseyi'nin 21 Şubat 2005 gün ve 2005/190/CFSP sayılı kararı

³⁰³ The Council of the European Union, EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=823&lang=en&mode=g

³⁰⁴ Yaklaşık 700 kişi

belirtilmiştir.³⁰⁵ Harekat 10 üye ülkenin katılımıyla gerçekleştirilmekte olup, eğitimler ortak bir müfredat programı çerçevesinde verilmektedir.

Eğitimler AB üyesi ülkelerde verilmekte, ancak görev için Bağdat'ta bir irtibat bürosu bulunmaktadır. Irak'taki güvenlik ortamı ve elverişli olmayan altyapı imkanları değiştiği ve geliştiği takdirde, eğitimlerin Irak'ta verilmesi AB Konseyi tarafından değerlendirilebilecektir. Bu harekatın icrası maksadıyla AB Bütçesinden 10.000.000 € kaynak tahsis edilmiş olup eğitimler ve eğiticilerle ilgili ihtiyaçlar üye ülkelerce karşılanmaktadır.

2.1.11.2.7. Amis II Desteği / Darfur/Sudan

Afrika Birliği'nin talebi üzerine AB, 18 Temmuz 2005'te AMIS-II kapsamında sivil-askeri müşterek bir harekat başlatmıştır³⁰⁶.

AB, bu harekatı Afrika Birliği nezdinde icra edecek ve harekat Afrika Birliği'nin Sudan'ın Darfur bölgesindeki krizi çözmeye yönelik politik, askeri ve kolluk kuvvetleriyle icra edilen faaliyetleri destekler nitelikte olacaktır. AB desteği hem askeri, hem de sivil unsurları kapsamaktadır.³⁰⁷

AB ve üye ülkeler, Afrika Birliği'nin Darfur'daki kriz önleme çabalarına Ocak 2004'ten beridir geniş kapsamlı destek sağlamaktadırlar. Bu destek, Abuja barış görüşmeleri ve Ateşkes komisyonuna yönelik olarak, mali, personel ve politik destek olarak sağlanmıştır.³⁰⁸ Bu destek aynı zamanda, Afrika askeri birliklerinin ve sivil polis güçlerinin eğitimi, teknik ve planlama desteği, stratejik ulaştırma ve ekipman sağlanmasını da içermektedir. Aynı dönemde AB, 2000'den fazla Afrika Birliği personeli için stratejik hava ulaşımı sağlamıştır. Temmuz 2005'ten itibaren

³⁰⁵ Council of the European Union - Press Release, EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq, Luxembourg, June 2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/LoadDocument.asp?directory=en/esdp/&filename=89994.pdf

³⁰⁶ AB Konseyi'nin 18 Temmuz 2005 gün ve 2005/557/CFSP sayılı kararı

³⁰⁷ The Council of the European Union, AMIS EU Supporting Action, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=956&lang=en&mode=g

³⁰⁸ AB ve üye ülkelerin Darfur Bölgesi'ne nakdi yardımı yaklaşık 1.000.000.000 €'dur. AB Komisyonu 282.000.000 € insani yardım maksatlı, üye ülkeler 12.000.000 € siyasi sürece destek, Ateşkes Komisyonu ve AMIS' 325.000.000 € destek sağlamıştır.

Sudan’da görevlendirilen AB özel temsilcisi, Addis-Ababa’da bulunan askeri ve polis teşkilatları tarafından desteklenmektedir.³⁰⁹ AMIS-II kapsamında bölgede askeri faaliyetleri icra etmek için yaklaşık 100 personel, sivil faaliyetleri icra etmek içinse 50 personel görevlendirilmiştir.

AB, kurumsal ve idari alanda BM ve askeri alanda NATO ile birlikte, Addis-Ababa’daki müşterek hava hücrecini de kapsayacak şekilde faaliyetlerini icra etmiştir.

Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Komitesi’nin 15 Mayıs 2006 tarihli kararıyla görevi BM’e devretmesi ve 05 Mayıs 2006’da imzalanan Darfur Barış Anlaşması’na istinaden AB, AMIS-II harekatını 30 Eylül 2006’ya kadar sivil ve askeri alanda destekleme kararı almıştır.³¹⁰

AMIS-II’ye destek harekatının (6 aylık periyot boyunca) sivil boyutuna 2.120.000 €, askeri boyutuna ise 1.970.000 € kaynak ayrılması planlanmış ve ATHENA mekanizmasından finanse edilmiştir.

2.1.11.2.8. Eubam Rafah /Filistin

Kasım 2005 ayında, İsrail ve Filistin yetkilileri Gazze’deki Rafah geçidi’ne yönelik esasları da kapsayacak şekilde bir anlaşmaya varmışlardır. 21 Kasım 2005’te, AB Konseyi anlaşmayı memnuniyetle karşıladığını ve AB’nin anlaşmada belirtilen üçüncü taraf rolünü üstlenebileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda, Rafah sınır noktasında bir sınır destek harekatının icra edilmesine karar verilmiş³¹¹ ve adı EUBAM RAFAH olarak tespit edilmiştir.³¹² Harekatın süresi 12 ay olarak belirlenmiş olup 30 Kasım 2005 tarihinde operasyonel safha başlamıştır.

³⁰⁹ European Union Factsheet, ‘European Union Response to Darfur Crisis’, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf

³¹⁰ Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

³¹¹ AB Konseyi’ nin 12 Aralık 2005 gün ve 2005/889/CFSP sayılı kararı

³¹² The Council of the European Union, EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point in the Palestinian Territories (EU BAM Rafah), Erişim: 18.08.2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=979&lang=en&mode=g

Bu kapsamda EUBAM Rafah;

Sınır idaresi konusunda Filistin'e yönelik imkan-kabiliyetlerin artırılması ve denetlenmesi ve Filistin, İsrail ve Mısır yetkilileri ile Rafah Sınır noktasına yönelik her türlü irtibat hizmetinin sağlanması faaliyetlerini icra edecektir.

AB, ancak İsrail ve Filistin yetkilileri tarafından imza edilen ilgili anlaşmada kendisine tevdi edilen Rafah Sınır Noktasına yönelik görevleri icra edecek, ilave faaliyetler icra etmeyecektir.

25 Kasım 2005'ten itibaren EUBAM RAFAH'ın teşkili ile birlikte 250.000'den fazla yolcunun sınırı kullandığı tespit edilmiş, kısmen de olsa Gazze Şeridi'nde yaşayan halkın yaşam seviyesinin artırılmasına katkıda bulunulmuştur.

EUBAM RAFAH Harekatına 2005 yılı için AB Bütçesi'nden 1.696.659 €, 2006 yılı içinse 5.903.341 € kaynak ayrılmıştır.

2.1.11.2.9. Eupol Copps / Filistin

AB Konseyi, 14 Kasım 2005 itibarıyla AGSP kapsamında Filistin topraklarında icra edilecek bir Polis harekatını tesis etmiştir³¹³.

Harekatın operasyonel safhası 01 Ocak 2006'da başlamış olup, 3 yıl süre ile icra edilecektir.³¹⁴ Filistin topraklarındaki AB Polis Misyonu, uzun dönemli bir reform süreci boyunca, Filistin yetkililerine polislik faaliyetlerinin sürdürülebilir ve etkin şekilde icra edilmesi için destek sağlamaktadır.

³¹³ AB Konseyi' nin 14 Kasım 2005 gün ve 2005/797/CFSP sayılı kararı

³¹⁴ The Council of the European Union, EU Police Mission in the Palestinian Territories (EUPOL COPPS), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=974&lang=en&mode=g

Bu kapsamda EUPOL COPPS:

- Filistin Sivil Polis Güçlerini Polis Geliştirme Programı kapsamında yakından denetleyecek, özellikle Sınır, Karargah ve Bakanlık seviyesindeki üst düzeyli memurları yönlendirecek,
- AB ve üye ülkeler ile koordinasyonun idame edilmesini, ihtiyaç duyulduğunda, Filistin Sivil Polis Güçlerine uluslararası destek sağlayacak,
- Polisle ilgili ceza hukuku hususlarında yönlendirme sağlayacaktır.

AB Polis Gücü Misyonu, Orta Doğu Barış Süreci kapsamında AB özel temsilcisi nezdinde teşkil edilmiştir.³¹⁵ Harekat için AB bütçesinden 2005 yılı için 2.500.000 €, 2006 yılı içinse 3.600.000 € kaynak tahsis edilmiştir.

2.1.11.2.10. Eubam / Moldova-Ukrayna

02 Haziran 2005'te her iki ülkenin de devlet başkanları tarafından müşterek olarak yazılan mektuba istinaden, tüm Ukrayna-Moldova sınırı boyunca, gümrükleri de kapsayacak şekilde sınır yönetimi faaliyetlerinin icrasını kapsayacak bir Sınır Destek Harekatı icra edilmesi öngörülmüştür.

07 Ekim 2005 itibarıyla Anlaşma Zabtının (Mou) imzalanmasını müteakip, Moldova-Ukrayna Sınırındaki Sınır Destek harekatı 01 Aralık 2005'te resmi olarak başlamıştır. Görev, sınır boyunca kaçakçılığın ve gümrük sahtekarlığının önlenmesi ile trafiğin yönlendirilmesi faaliyetlerini kapsamakta olup, Moldova ve Ukrayna gümrük görevlilerine eğitim ve yönlendirme desteği sağlanarak icra edilmektedir.

³¹⁵ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005

AB Sınır Destek Harekatı, 2 yıl süre ile icra edilecek olup, ihtiyaç halinde bu süre uzatılabilecektir.³¹⁶

EUBAM görevinin Misyon Şefi aynı zamanda Moldova’da bulunan AB özel Sekreteri’nin danışmanı olarak da görev yapmaktadır.³¹⁷

2.1.11.2.11. Eupt / Kosova

AB, Kosova’daki rolünü güçlendirmek istemektedir. SG/HR Solana ve Komisyoner Rehn ile 2005 Aralık ayında icra edilen Kosova’ya yönelik muhtemel bir faaliyetin değerlendirildiği Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısı neticesinde Konsey, Kosova’da icra edilecek bir harekata ilişkin çalışmalarını hızlandırmıştır. Başkanlık, Konsey Genel Sekreterliği ve Komisyon personelinden seçilen uzman kadrodan oluşan bir keşif ve gözlem ekibi³¹⁸ 19-27 Şubat 2006 tarihleri arasında Kosova’ya yönelik bir harekatın ön çalışmasını yapmışlardır. Keşif ve gözlem ekibi Kosova’da halihazırda devam eden ve ileride yapılması muhtemel bir hukukun üstünlüğü harekatına yönelik detaylı bir biçimde hazırladığı raporunda, icra edilebilecek bir harekatı her yönüyle icra edebilecek bir planlama komitesinin oluşturulmasını tavsiye etmiştir. Bu bağlamda AB Konseyi, hukukun üstünlüğü alanında ve ihtiyaç duyulduğu takdirde diğer alanlarda icra edilmek üzere muhtemel bir kriz yönetimi harekatının icrası için 10 Nisan 2006’da bir planlama komitesi oluşturulmasına karar³¹⁹ vermiştir.

EUPT Kosova olarak belirlenen Planlama Komitesi, Konsey tarafından kabul edildiği takdirde, Kosova’nın gelecekteki durumunun belirlenmesi bağlamında, hukukun üstünlüğü ve diğer alanlarda icra edilebilecek bir kriz yönetimi harekatının,

³¹⁶ The Council of the European Union, EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=986&lang=en&mode=g

³¹⁷ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

³¹⁸ Fact Finding Mission; muhtemel harekatlar öncesinde bölgede gözlem ve ön çalışma yaparak Konseye rapor sunan bir birimdir. CRT’ ler ile aynı görevleri icra etmez.

³¹⁹ AB Konseyi’ nin 10 Nisan 2006 gün ve 2006/304/CFSP sayılı kararı

tespit edilen hususlarda UNMIK³²⁰’le yumuşak bir geçiş süreci sağlanması maksadıyla planlama çalışmalarına başlamıştır.³²¹

02 Mayıs 2006’da, Siyasi ve Güvenlik komitesi, SG/HR, dönem başkanlığı ve gelecek dönem başkanlığı tarafından Misyon şefini atanmıştır.³²² Planlama Komitesi 01 Ekim 2006 itibarıyla tam olarak Kosova’da konuşlanmıştır. Planlama komitesinin görevi 2006 yılı sonunda sona erecektir.³²³

2.1.11.2.12. AB’nin Lübnan’daki faaliyetleri

Lübnan’da kriz durumunun patlak vermesinden bu yana, AB, Beyrut, Kıbrıs, ulusal başkentler ve Brüksel arasında bir mekik diplomasisi ve koordinasyonu devam ettirmektedir³²⁴. AB, topluluk Sivil Koruma Mekanizmasını işleterek, Kıbrıs’ın olası bir mülteci akışı durumunda lojistik bakımdan desteklenmesini sağlamıştır. 25 Ağustos 2006’da olağanüstü olarak dışişleri bakanları düzeyinde toplanan AB Konseyi, Stockholm’de icra edilen Lübnan Bağışçılar Konferansı³²⁵’ni memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. AB Konseyi, Lübnan’da ivedi olarak hava ve deniz ablukasının kaldırılmasının gerekli olduğunu ve BM Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda silahların, silah yapımında kullanılan malzemelerin, bu maksatlı eğitim ve destek faaliyetlerinin etkin biçimde kontrol altına alınması gerekliliğini vurgulamıştır.

³²⁰ BM Kosova Geçici Yönetimi Harekatı

³²¹ The Council of the European Union, Possible EU operation in Kosovo, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1100&lang=en&mode=g

³²² The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

³²³ The Council of the European Union, Possible EU operation in Kosovo

³²⁴ AB’ nin Lübnan ile ilgili tüm faaliyetleri BM Güvenlik Konsey Kararı_1701 (2006) kapsamında icra edilmektedir.

³²⁵ İsveç Hükümeti Başkanlığında icra edilen konferansta Lübnan’ da insani yardım maksatlarıyla kullanılmak üzere 107 mil. €’ su AB Komisyonu tarafından olmak üzere üye ülkeler ve diğer bağışçılardan 330 mil. €’ ya yakın bir gelir elde edilmiştir. Konferansta Lübnan’ da öncelikli olarak deniz ve hava ablukasının kaldırılması, BM ile koordineli olarak içme suyuna erişim ve tüm kara mayınlarının temizlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Lübnan’da ateşkesin ilan edilmesinden sonra yeniden yapılandırma faaliyeti süratle başlamış, bu bağlamda Lübnan Başbakanı Siniora’nın ofisinde yapılandırma ve kalkınma faaliyetlerini koordine etmek üzere bir birim kurulmuştur.³²⁶

AB’nin Lübnan konusundaki genel yaklaşımı; tamamıyla BMGK kararları çerçevesinde, Lübnan Hükümeti kontrolünde ve diğer uluslar arası kuruluşlarla koordineli olarak icra edilecek bir yeniden yapılanma faaliyetine ağırlıklı olarak mali ve teknik destek sağlamaktır.

³²⁶ European Union Joint Press Release, ‘Humanitarian aid and early recovery in Lebanon: the EU action’, Brussels, August 2006, Erişim: 07.09.2006, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/er/90891.doc>

Tablo 14 : AB Kriz Yönetimi Harekatları Tablosu - 1

Operasyon adı	Şekli	Konseyl Kararı	Başlangıç tarihi ve Süresi	Bütçesi	Katılan Personel	Temel Amacı
AB Polis Misyonu (Bosna-Hersek / EUPM)	Sivil	2002/2107/CFSP 11 Mart 2002	1 Ocak 2003 3 yıl	38 milyon € (yıllık)	440 polis memuru 60 sivil uzman	Bosna Makamları tarafından istikrarlı polis gücüne sahip olunabilmesi maksadıyla uluslar arası ve AB uygulamalarına istinaden Bosna Polisini gözlemek, yönlendirmek ve denetlemek,
AB Askeri Harekatı (FYROM / Concordia)	Askeri	2003/92/CFSP 27 Ocak 2003	31 Mart 2003 6 ay (+2.5 ay uzatılmıştır.)	4.7 milyon €	400 piyade	Ağustos 2001'de imzalana Ohrid Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasını sağlamak maksadıyla bölgede güvenlik tesisine katkıda bulunmak
EUPM (AB Polis Misyonu (FYROM / Eupol Proxima)	Sivil	2003/681/CFSP 29 Eylül 2003	15 Aralık 2003 1 yıl (+1 yıl uzatılmıştır)	15 milyon € (yıllık)	200 Polis Memuru	Hukuk ve asayişin sağlanması maksadıyla destek sağlamak, gözlem, denetim ve yönlendirmede bulunmak, Polis Kuvvetlerini de kapsayan İçişleri Bakanlığı Reformunun uygulanmasına katkıda bulunmak.
AB Askeri Harekatı (KDC-Kongo Demokratik Cumhuriyeti / Artemis)	Askeri	2003/423/CFSP 05 Haziran 2003	12 Haziran-01 Eylül 2003 tarihleri arasında	7 milyon €	1500 Piyade	Geçici Acil Durum Kuvveti, güvenlik koşullarının sağlanmasına ve Bunia'daki insani yaşam şartlarının geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.
AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Gürcistan / EUJUST Themis)	Sivil	2004/253/CFSP 28 Haziran 2004	16 Temmuz 2004 1 yıl	2.1 milyon €	9 Hukuk Uzmanı	Ceza hukuku sisteminde öncelikle ele alınması gereken hususların tespit edilmesi ve Gürcistan Hükümetine reform süreci boyunca destek sağlamak
AB Askeri Harekatı (Bosna-Hersek/ EUPOL Althea)	Askeri	2004/570/CFSP 12 Temmuz 2004	02 Aralık 2004 1 Yıl	71.1 milyon €	7000 Piyade	Bosna-Hersek'te güvenliği sağlamak ve Dayton Barış Anlaşması'nın uygulandığını takip etmek
AB Polis Misyonu (KDC-Kongo Demokratik Cumhuriyeti / Eupol Kinshasa)	Sivil	2004/847/CFSP 09 Aralık 2004	30 Nisan 2005 (Planlama Safhası 2005 yılı sonuna kadar)	4.4 milyon € (Planlama Safhası)	Yaklaşık 30 Polis Memuru	29 kişiden oluşan ekibin görevi, Kinshasa/KDC'de oluşturulan entegre polis timinin gözlenmesi, nezaret edilmesi ve yönlendirilmesi
AB Entegre Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Irak / Eujust Lex)	Sivil	2005/190/CFSP 07 Mart 2005	01 Temmuz 2005 1 Yıl	10 milyon €	Eğitim farklı AB üyesi ülkeler tarafından verilmektedir.	Suçluların yakalanmasına yönelik ve idari alanda, üst düzeyli memurlara, yargı alanında icracı personele, polis güçlerine ve hapishane yetkililerine eğitim verilmesi

Civilian Crisis Management : The EU Way, Agnieszka Nowak, Haziran 2006

Erişim : 18 Ağustos 2006, <http://www.iss-eu.org/chaillet/chai90.pdf>

Tablo 15 : AB Kriz Yönetimi Harekatları Tablosu - 2

Operasyon adı	Şekli	Konsey Kararı	Başlangıç tarihi ve Süresi	Bütçesi	Katılan Personel	Temel Amacı
AB Polis Misyonu (Bosna-Hersek / EUPM)	Sivil	2002/2107/CFSP 11 Mart 2002	1 Ocak 2003 3 yıl	38 milyon € (yıllık)	440 polis memuru 60 sivil uzman	Bosna Makamları tarafından istikrarlı polis gücüne sahip olunabilmesi amacıyla uluslar arası ve AB uygulamalarına istinaden Bosna Polisini gözlemek, yönlendirmek ve denetlemek,
AB Askeri Harekatı (FYROM / Concordia)	Askeri	2003/92/CFSP 27 Ocak 2003	31 Mart 2003 6 ay (+2,5 ay uzatılmıştır.)	4,7 milyon €	400 piyade	Ağustos 2001'de imzalana Ohrid Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasını sağlamak amacıyla bölgede güvenlik tesisine katkıda bulunmak
EUPM (AB Polis Misyonu (FYROM / Eupol Proxima)	Sivil	2003/681/CFSP 29 Eylül 2003	15 Aralık 2003 1 yıl (+1 yıl uzatılmıştır)	15 milyon € (yıllık)	200 Polis Memuru	Hukuk ve asayişin sağlanması amacıyla destek sağlamak, gözlem, denetim ve yönlendirmede bulunmak, Polis Kuvvetlerini de kapsayan İçişleri Bakanlığı Reformunun uygulanmasına katkıda bulunmak.
AB Askeri Harekatı (KDC-Kongo Demokratik Cumhuriyeti / Artemis)	Askeri	2003/423/CFSP 05 Haziran 2003	12 Haziran-01 Eylül 2003 tarihleri arasında	7 milyon €	1500 Piyade	Geçici Acil Durum Kuvveti, güvenlik koşullarının sağlanmasına ve Bunia'daki insani yaşam şartlarının geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.
AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Gürcistan / EUJUST Themis)	Sivil	2004/253/CFSP 28 Haziran 2004	16 Temmuz 2004 1 yıl	2,1 milyon €	9 Hukuk Uzmanı	Ceza hukuku sisteminde öncelikle ele alınması gereken hususların tespit edilmesi ve Gürcistan Hükümetine reform süreci boyunca destek sağlamak
AB Askeri Harekatı (Bosna-Hersek/ EUPOR Althea)	Askeri	2004/570/CFSP 12 Temmuz 2004	02 Aralık 2004 1 Yıl	71,1 milyon €	7000 Piyade	Bosna-Hersek'te güvenliği sağlamak ve Dayton Barış Anlaşması'nın uygulandığını takip etmek
AB Polis Misyonu (KDC-Kongo Demokratik Cumhuriyeti / Eupol Kinshasa)	Sivil	2004/847/CFSP 09 Aralık 2004	30 Nisan 2005 (Planlama Safhası 2005 yılı sonuna kadar)	4,4 milyon € (Planlama Safhası)	Yaklaşık 30 Polis Memuru	29 kişiden oluşan ekibin görevi, Kinshasa/KDC'de oluşturulan entegre polis timinin gözlenmesi, nezaret edilmesi ve yönlendirilmesi
AB Entegre Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Irak / Eupol Lex)	Sivil	2005/190/CFSP 07 Mart 2005	01 Temmuz 2005 1 Yıl	10 milyon €	Eğitim farklı AB üyesi ülkeler tarafından verilmektedir.	Suçluların yakalanmasına yönelik ve idari alanda, üst düzeyli memurlara, yargı alanında icracı personele, polis güçlerine ve hapisane yetkililerine eğitim verilmesi

Civilian Crisis Management : The EU Way, Agnieszka Nowak, Haziran 2006
Erişim : 18 Ağustos 2006, <http://www.iss-eu.org/chaillet/chai90.pdf>

2.2. NATO' DA KRİZ YÖNETİMİ

2.2.1. Genel

NATO İttifakının yasal ve akte bağlı dayanağı olan Kuzey Atlantik Antlaşması, Birleşmiş Milletler Yasası' nın bağımsız ülkelerin bireysel ve toplu savunma konusundaki doğal haklarını teyit eden 51. Maddesi³²⁷ çerçevesinde yaratılmıştır. Antlaşmanın önsözünde de belirtildiği gibi, İttifakın amacı “Kuzey Atlantik sahasında barışçıl ve dostane ilişkiler geliştirmektir”.³²⁸ Ancak, antlaşmanın imzalandığı tarihte NATO'nun öncelikli amacı, üyelerini eski Sovyetler Birliği'nin politikası ve giderek büyüyen askeri kapasitesinin oluşturduğu potansiyel tehdide karşı korumaktır.³²⁹

İttifakın güvenlik politikalarını yürütme yolları arasında savaşı önlemeye ve etkili bir savunmaya yetecek çapta bir askeri yetenek bulundurmak, üyelerinin güvenliğini etkileyen krizleri yönetebilecek genel bir yetenek geliştirmek ve diğer ülkelerle diyalogu faal şekilde geliştiren ve Avrupa güvenliği için silahların kontrolü ve silahsızlanma konuları dahil, işbirliğine dayandırılmış bir yaklaşım getirmek de bulunmaktadır.

1999'da yayınlanan ve kriz yönetimini İttifakın temel güvenlik görevi olarak belirleyen Stratejik Kavram, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenlik ve istikrarının artırılması için Washington Antlaşması'nın 7. Maddesi uyarınca NATO' nun her bir durumu ayrı ayrı değerlendirerek ve fikir birliğine dayanarak, çatışmaların önlenmesine katkıda bulunmaya ve kriz yönetiminde ve krizlere mukabele hareketlerinde faal olarak çalışmaya hazır olduğunu belirtir.

³²⁷ 51. Madde: Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.

³²⁸ Erişim: 03.09.2006, [Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Sozlesme/Bmsarti-07.Html](http://www.belgenet.com/Arsiv/Sozlesme/Bmsarti-07.html)

³²⁹ NATO El Kitabı, 2001, s. 44.

Bu bağlamda, Kriz yönetimi NATO'nun güvenliğe yönelik temel görevlerinden biridir. Kriz yönetimi, bir tehdide karşı koymak için alınabilecek askeri veya sivil tedbirleri kapsadığı gibi, ulusal veya uluslararası bir ortamda meydana gelebilir.³³⁰

İttifakın kriz yönetimi politikası Soğuk Savaş sona erdikten sonra bugünün tamamen değişik riskleri ile baş edebilecek şekilde uyarlanmıştır. Bu politika karşılıklı olarak birbirini pekiştiren üç unsur üzerine kurulmuştur: diyalog, diğer ülkelerle işbirliği ve NATO'nun toplu savunma yeteneğinin korunmasıdır.³³¹

1990'ların başından itibaren yaşanan gelişmeler

NATO, çok uzun süredir Kuzey Atlantik Anlaşması'nın 5. maddesine ve doğal afetlerde kurtarma faaliyetlerine yönelik imkan-kabiliyetlere sahip idi. 90' lı yıllarda, 5. madde harici operasyonların icrasını gerektirmiştir ki bunlar da ağırlıklı olarak NATO üyesi olmayan ülkelerdeki bölünme ve parçalanma gibi durumların önlenmesine yöneliktir.³³²

Bu bağlamda, soğuk savaşın sona ermesinden sonra İttifakın görevinin önemli bir kısmı, küresel düzlemde meydana gelebilecek çatışmaların önlenmesine yönelik gayret göstermek ve bu çatışmalar meydana geldiğinde ise bölgede barışın tesis ve idamesini sağlamak olmuştur. 1992 Haziran ayında Oslo' da icra edilen KAK toplantısında NATO, kendi yöntemlerini kullanacağı, her olay için ayrı olarak değerlendirilen³³³ barışı koruma ve benzeri operasyonlarını AGİK nezdinde icra edebilmesine yönelik bir teklif sunmuştur.³³⁴

³³⁰ NATO Topics: Crisis Management, A Fundamental Security Task, Haziran 2005

³³¹ NATO El Kitabı, 2001, s. 45.

³³² NATO Topics: Crisis Management, A Fundamental Security Task, Haziran 2005

³³³ case-by case basis

³³⁴ NATO Handbook, Brussels, 2006, s. 23., Erişim: 24.08.2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>

Aralık 1992’ de NATO Dışışleri Bakanları İttifakın uluslararası barış ve güvenlikten birinci derecede sorumlu olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin yetkisi altındaki barışı koruma operasyonlarını da desteklemeye hazır olduğunu beyan etmişlerdir. Bakanlar eski Yugoslavya’ daki çatışma ile ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasını desteklemek amacıyla NATO ülkeleri tarafından gerek ayrı ayrı, gerekse İttifak olarak yürütülmekte olan barışı koruma çalışmalarını ve yaptırımları veya ambargoyu uygulama önlemlerini gözden geçirmişler, ayrıca BM Genel Sekreteri’ nin bu alanda İttifaktan yardım talep ettiği diğer girişimlerine İttifakın olumlu yanıt vermeye hazır olduğunu belirtmişlerdir.³³⁵

Bu bağlamda NATO, 1992-1995 yılları arasında eski Yugoslavya’da süregelen kriz durumlarıyla ilgili olarak, BMGK kararlarına istinaden bazı gözlemler, denetleme ve yürütme operasyonları icra etmiştir. Ancak, 1995 yılında Bosna-Hersek’te teşkil edilen ve Bosna Krizini sona erdiren Dayton Barış anlaşmasının askeri gerekliliklerinin yerine getirilmesini sağlayan NATO önderliğindeki IFOR Kuvveti bu politikanın ilk ve en belirgin uygulamasıdır. Bu tarihten itibaren İttifak, Bosna-Hersek’te, Kosova’da, Makedonya’da, Afganistan’da Sudan’da ve Irak’ta BM, AGİT ve AB ile işbirliği içerisinde birçok barışı destekleme ve kriz yönetimi hareketine iştirak etmiştir. 2003 yılında Afganistan’daki ISAF’ın komutası NATO’ ya geçmiştir. 2004 yılının Ağustos ayında, Irak hükümetinin ulusal güvenlik güçlerini oluşturabilmesi ve eğitmesine destek sağlanması maksadıyla Irak’ ta bir eğitim görevi başlatılmıştır. Mayıs 2005’te NATO, Sudan’da Afrika Birliği’ne destek sağlama kararı almıştır.³³⁶ NATO, Haziran 2005’ten beri Avrupa Birliği ile birlikte Afrika Birliği’nin Darfur’daki barışa destek misyonunun icrasına yardımcı olmaktadır. İttifak, Afrika Birliği’ nin barışa destek görevlilerini bölgeye havadan ulaştırmakta ve birliğe çok uluslu bir askeri karargah ve istihbarat yönetimi konusunda eğitim vermektedir.³³⁷

³³⁵ NATO El Kitabı, 2001, s. 49.

³³⁶ NATO Handbook, 2006, s. 29.

³³⁷ James Pardew ve Christopher Bennett, ‘NATO’nun Gelişen Operasyonları’, NATO Dergisi, İlkbahar 2006, s. 7., Erişim: 24.08.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/art1.html>

NATO bünyesinde, halihazırda üye ülkeleri ilgilendiren iki tür kriz yönetimi hareketi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kolektif savunma olarak adlandırılmaktadır ve anlaşmanın 5. maddesine dayanmaktadır. İkincisi ise kolektif savunmayı içermeyen diğer kriz yönetimi faaliyetleridir.

NATO tarihi boyunca yalnızca bir kez, o da 11 Eylül’ de ABD’ ye yapılan terörist saldırılardan sonra olmak kaydıyla, 5. maddeyi uygulamaya koymuştur. Diğer kriz müdahale operasyonları, 5. Madde Kapsamı dışında kalan herhangi bir durumda NATO’nun icra edebileceği tüm askeri hareket faaliyetlerini kapsar.

Bunlar, bir çatışmanın devam ettiği bölgede barış sürecini desteklemek maksadı ile icra edilen ve barışı destekleme hareketleri olarak adlandırılan faaliyetlerdir. Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, bu faaliyetler çatışmayı önleme, barışı koruma, barışa zorlama tedbirleri, barışın tesisi, önleyici konuşlanma ve insani yardım hareketlerini de içerecek çok geniş bir kapsamda icra edilebilir. NATO’nun Balkanlar ve Afganistan’da icra ettiği kriz yönetimi faaliyetleri ile Irak’ ta Polonya birliklerinin de katılımıyla icra edilen Uluslar arası İstikrar Gücü ve hükümetin ordunun yapılanmasında destek sağlamaya yönelik NATO Eğitim Misyonu da bu kapsamda değerlendirilebilir.³³⁸

Doğal ya da teknolojik afetler de müdahaleye ihtiyaç gösteren bir kriz halini alabilir. Bu kapsamda, afetten dolayı mağdur olmuş üye veya ortak ülkelere yönelik destek sağlanması da kriz yönetimi operasyonları kapsamına dahildir. NATO, 2005 yılında Pakistan’da meydana gelen deprem ve Ukrayna’da meydana gelen sel felaketlerinde farklı görev alanlarında mağdur ülkelere destek sağlamıştır.

NATO kriz yönetiminin amacı;

Üye ülkelerin güvenliğini etkileyecek krizlerin önlenmesi için gerilimi düşürecek tedbirlerin alınması,

³³⁸ NATO Handbook, 2006, s. 30.

Çıkan krizlerin, silahlı çatışmaya dönüşmeden önlenmesi,

Herhangi bir üye ülkeyi tehdit eden çeşitli kademelerde oluşabilecek krizlere karşı sivil ve askeri hazırlığı güçlendirmek

Barış ortamı bozulduğunda, çatışma çıkaran tarafları kontrol etmek,

İleriki aşamada, düşmanlık durdurulduğunda veya kontrol altına alındığında, normal duruma geçmek için, krizin şiddetini azaltmak ve durdurmaktır.

NATO'da ana amaç, çatışmanın önlenmesi veya bir kriz durumunda, krizi çözecek hareketi de kapsayan etkili kriz yönetimi sağlanmasıdır. NATO'nun hazırlığı, üye ülkelerin katılımı ile istikrarı sağlayacak ve güçlendirecek bu tür operasyonlara yöneliktir.

NATO, krizlerin çıkmadan önlenmesi konusunda, beraberlik, işbirliği ve diyalogun diğer örgütlere de örnek olacak şekilde, faydalı olduğunu açıklamaktadır. Kuvvet kullanımında, kriz yönetimine tutarlı bir yaklaşım, müttefik ülkelerin politik yetkililerinin, sivil ve askeri tedbirlerde ve politik yaklaşımlarında koordinasyonu gerektirecektir.

2.2.2. NATO Kriz Yönetimi - Karar Alma Mekanizması

NATO üyesi ülkeler arasındaki danışmalar kriz yönetiminde temel bir rol oynar ve özellikle gerginlik ve kriz zamanlarında büyük önem kazanır. Bu durumlarda, politik, askeri ve sivil olağanüstü hal konularında acil olarak fikir birliğine dayanan kararlar alınabilmesi, üye ülkeler arasındaki danışmaların devamlılığına ve süratle gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda yapılacak yoğun danışmalar için gerekli olan temel forumlar Konsey ve Savunma Planlama Komitesi³³⁹dir ve bunlar Politika Eşgüdüm Grubu, Siyasi Komite, Askeri Komite

³³⁹ Savunma Planlama Komitesi (SPK) normalde Daimi Temsilciler'den kurulu olmakla birlikte, yılda en az iki kere Savunma Bakanları düzeyinde toplanır ve ortak savunma planlamasıyla ilgili önemli savunma konularını tartışır. Fransa dışında tüm üye ülkeler bu forumda temsil edilir. Savunma Planlama Komitesi, NATO içindeki askeri makamlara rehberlik eder ve kendi sorumluluk alanı ve yetenekleri dahilindeki konularda Konsey'le aynı işlev, sıfat, ve yetkilere sahiptir.

ve Sivil Olağanüstü Hal Planlama Komitesi tarafından desteklenir. Gerekliği takdirde diğer NATO komiteleri de dahil edilebilir.³⁴⁰

Kaynak : NATO El Kitabı

Erişim :09 Mayıs 2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/index.htm>

Şekil 5 : Temel NATO Komiteleri

Kriz Yönetimi tedbirlerinin alınmasına ihtiyaç duyulan bir durumda, NATO üye ülkelerin hükümetleri KAK çerçevesinde toplanır. Kriz durumunun yapısına bağlı olarak, politik ve askeri tedbirler alınabileceği gibi, sivil kurumlarla da diyalog kurulabilir. Planlama, konuşlanma ve askeri güçlerin kullanımına ilişkin tüm kararlar, yalnızca üye ülkelerin siyasi otoritelerinin verdiği yetkiye dayanarak alınır. Bu kararlar, krizle mücadele etmek için farklı mekanizmalar veya yöntemler kullanılması, istihbari bilgi değişimi, farklı yaklaşımların kıyaslanması, üye ülkelerin bakış açılarında uyumunun sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınmasını hedefler.³⁴¹

³⁴⁰ NATO El Kitabı, 2001, s. 55.

³⁴¹ NATO Handbook, 2006, s. 31.

Aynı zamanda bütün iletişim ve bilgi sistemleri, her gün politik, ekonomik ve askeri istihbarat ve bilgilerin toplanması ve yayılması suretiyle sürekli bilgi akışının devamlılığını sağlar.

Bir kriz durumunda, BM, AGİT, bir veya daha fazla NATO üyesi ülkenin sorumluluğunda icra edilecek bir kriz yönetimi faaliyeti bağlamında, NATO, öncü ya da destekleyici bir konumda yer alabilir. Her durumda, NATO'nun katılımının başarılı bir kriz yönetimi ve çözömlenmesine katkıda bulunması hedeflenmektedir.

5. madde kapsamı dışında kalan görevlere yönelik icra edilen uygulamalar ve prosedürler İttifak'ın kriz yönetimi düzenlemelerini oluşturur. Bu süreci destekleyecek iletişim dahil tüm imkanlar ve vasıtalar 24 saat görev yapan NATO Durum Merkezi³⁴² tarafından sağlanır. Kriz yönetimi prosedürlerini sınamak ve geliştirmek üzere düzenli aralıklarla yapılan tatbikatlar ulusal başkentler ve NATO Stratejik Komutanları ile müştereken yapılır. Kriz yönetimi düzenlemeleri, prosedürleri, tesisleri ve kriz yönetimi tatbikatlarının hazırlanması ve yürütölmesi Konsey Harekat ve Tatbikat Komitesi (COEC)³⁴³ tarafından koordine edilir. Bu Komite aynı zamanda Ortak ölkelerle kriz yönetimi faaliyetlerini de yürütür.

³⁴² Kuzey Atlantik Konseyi, Savunma Planlaması Komitesi ve Askeri Komite'ye danışma alanındaki görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olur. Politik, askeri, ve ekonomik enformasyonun toplanması, alış verışı ve dağıtımında İttifak içindeki odak noktasını oluşturur. NATO ve NATO üyesi ölkeleri ilgilendiren politik, askeri ve ekonomik konuları 24 saat boyunca takip eder. NATO Durum Merkezi ayrıca gerginlik ve kriz dönemlerinde danışmaların yapılabileceğı tesisleri sağlar ve bu gibi zamanlarda ilgili arka plan bilgilerini sağlar, ve bu bilgileri güncel tutar.

Durum Merkezi SITCEN adıyla anılır ve üç belirgin rolü vardır: Kuzey Atlantik Konseyi, Savunma Planlama Komitesi ve Askeri Komite'ye danışma alanındaki görevlerini yerine getirmelerinde yardımcı olmak; politik, askeri ve ekonomik istihbarat ve enformasyonun toplanması, alış verışı ve yayılmasında İttifak içindeki odak merkezini oluşturmak ve üye ölkelerin ve NATO Stratejik Komutanlıklarının benzer tesisleriyle bağ oluşturmak. Durum Merkezi bir İletişim Merkezi (COMCEN) tarafından desteklenir.

³⁴³ Tüm üye ölkeler komiteye üyedir. Savunma Planlama ve Operasyonlar Bölümü, Kriz Yönetimi ve Operasyonları Direktörü komitenin başkanıdır. Görevi, İletişim konuları, NATO Durum Merkezi'ne (SITCEN) ilişkin sorunlar, ve kriz yönetimi tatbikatlarının hazırlanması ve yürütölmesi de dahil olmak üzere kriz yönetimi düzenlemeleri, prosedürler ve tesisler konusunda temel danışma ve eşgüdüm forumu oluşturmaktır.

Ortak ülkelerin bu alanda yapabileceği önemli katkılar göz önüne alınarak kriz yönetimi BİO Çalışma Planı' daki faaliyet alanlarından biri olarak kabul edilmiştir ve Bireysel Ortaklık Programları kapsamına alınmıştır.

Brifingler ve danışmalar, uzmanların ziyaretleri, kriz yönetimi kursları, NATO çapındaki yıllık kriz yönetimi tatbikatına Ortakların katılımı ve kriz yönetimi konusunda Ortaklar için genel dokümanlar geliştirilmesi, bu faaliyetler arasındadır. Kriz yönetimi, NATO ile Rusya Federasyonu arasındaki Karşılıklı İlişkiler, İşbirliği ve Güvenliğe Dair Kurucu Senet ve NATO ile Ukrayna arasındaki Belirgin Ortaklık Şartı'nda da bir danışma ve işbirliği alanı olarak belirlenmiştir. Ayrıca Akdeniz Diyalogu kapsamındaki görüşme konularından biridir.³⁴⁴

İttifak, 5. Madde kapsamında ya da dışında kalan durumlara karşı her an hazırlıklı olmak durumundadır, çünkü her kriz durumu kendine özgüdür ve diğerlerine benzemez. Kriz yönetimi süreci, bir krizin sinyallerinin çok erken bir safhasında dikkate alınması, politik danışmaların yapılması, karar verilmesi, NATO komitelerine çalışmaları için zaman tanınması ve Konseye zamanında tavsiye verecek şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda, SACEUR'e, hazırlık planlamalarını yapabilmesi için de makul bir zaman dilimi bırakılmasını içerir.³⁴⁵

Başlama sinyalleri veren ve kriz yönetimi operasyonuna ihtiyaç göstereceği değerlendirilen durumlarda kriz yönetimi süreci birbirini izleyen 5 safhadan oluşur.

Bunlar :

- Başlangıç sinyalleri ve yaklaşan bir krize yönelik uyarılar,
- Durumun değerlendirilmesi ve ittifak güvenliği bağlamında ele alınması,
- Mukabele imkan/kabiliyetlerinin geliştirilmesi,
- Planlama ve
- Konsey kararının verilmesidir.

³⁴⁴ NATO El Kitabı, 2001, s. 121.

³⁴⁵ NATO Handbook, 2006, s. 31.

NATO'nun kriz mukabele sistemi ve NATO'nun tüm kriz yönetimi sürecinin etkinliği, son derece esnek ve uyumlu olması gereken NATO Karargahı Kriz Yönetimi Organizasyonu' nun yapısının ve prosedürlerinin etkinliğine bağlıdır. Aynı zamanda, Kriz yönetimi sürecinin diğer elemanları olan NATO Kriz mukabele Sistemi (NCRS), NATO istihbarat ve uyarı sistemi (NIWS), NATO operasyonel planlama sistemi ve NATO Sivil Acil Hal Planlama birimi ile çok uyumlu biçimde çalışmalıdırlar.

1999 Washington Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda, NATO yapıları ve yeteneklerinin dönüşümü kapsamında elde mevcut olan kriz yönetimi donanımının İttifakın karşılaşılabileceği tüm risk ve tehditlere karşı yeterli olmayabileceği değerlendirilmiştir. Buna istinaden KAK, müstakil, tam donanımlı bir NATO Kriz Mukabele Sistemi (NCRS) oluşturulmasına karar vermiştir.

Gelişme aşamasındaki NATO Kriz Mukabele Sistemi, tüm bu yeni kavramları, yetenekleri ve düzenlemeleri kapsar. NATO Kriz Mukabele sisteminin amacı, zirve toplantılarında alınan kararlar doğrultusunda İttifak' a kriz müdahalesinde kullanılabilecek uygun araçların bulundurulmasını ve oluşturulan ve geliştirilen yeteneklerin bir kriz durumunda tüm varlıklarıyla en etkin biçimde kullanılabilmesini sağlamaktır.

Bunların yanı sıra, Avrupa-Atlantik coğrafyasında Doğal Afetlere veya acil durumlara yönelik kriz mukabele tedbirlerinin koordinasyonu, Avrupa-Atlantik Doğal Afet Mukabele Koordinasyon Merkezi (EADRCC) tarafından icra edilir. Merkez, terörist saldırılardan dolayı meydana gelebilecek durumların koordinasyonu da dahil olmak üzere, ihtiyaç halinde 7/24 çalışabilecek donanıma sahiptir.³⁴⁶

³⁴⁶ NATO Handbook, 2006, s. 77.

2.2.3. AOK ve BÖ'nun Kriz Yönetimi Konusundaki Potansiyeli

Washington'da 1999 yılında alınan kararlar gerek Ortaklığın (BÖ) gerekse AOK'nin gelişiminde ve AOK'nin kriz yönetimindeki potansiyeli açısından yeni bir aşamanın başlangıcıdır.

Ortaklık daha ilk günden itibaren NATO' nun çatışma önleme ve kriz yönetimi konusundaki çalışmalarını desteklemekte önemli bir rol oynamıştır. BÖ işbirliği gerek NATO gerekse Ortak ülkelerin kuvvetlerinin müşterek operasyonlara hazırlanmalarında çok önemli olmuştur. BÖ vasıtasıyla elde edilen birlikte çalışabilme yeteneği Ortak ülkelerin kuvvetlerinin NATO'nun Balkanlar'da icra ettiği kriz yönetimi hareketleri kapsamında IFOR/SFOR'a, ve daha sonra da KFOR'a başarıyla entegre olmalarına yardımcı olmuştur.³⁴⁷

BÖ'nun çatışma önleme ve kriz yönetimi vasıtasıyla istikrarı geliştirme konusundaki deneyimleri NATO'nun Güneydoğu Avrupa Girişimi'nin (GAG)³⁴⁸ ne önemli bir katkı yapmaktadır. BÖ örneğine dayanan, fakat tek bir ülke yerine tüm bölge üzerinde yoğunlaştığı için daha etkili olan çeşitli faaliyetlerde bölgesel aktörler başrolde. NATO bu çalışmaları kendi yönettiği faaliyetlerle desteklemektedir. BÖ araçlarının güneydoğu Avrupa'ya uyarlanarak uygulanması, bu bölgede olduğu kadar bölge dışında da yararlanılabilecek bir bölgesel güvenlik işbirliği modeli oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

³⁴⁷ NATO El Kitabı, 2001, s. 125.

³⁴⁸ NATO'nun Güneydoğu Avrupa Girişimi (GAG) Washington Zirvesi'nde, bölgesel işbirliği ve bölgede uzun vadeli güvenlik ve istikrarı geliştirmek amacıyla başlatılmıştır. Girişim dört temel ayağa dayanmaktadır: Güneydoğu Avrupa'nın Güvenlik Konuları üzerine bir Danışma Forumu; AOK Politik Komite oturumu himayesinde Güneydoğu Avrupa'da Bölgesel İşbirliği üzerine açık formatta bir Özel Çalışma Grubu (AHWG); Barış İçin Ortaklık çalışma araçları; ve bölgedeki ülkeler için hedefleri belirlenmiş güvenlik işbirliği programları.

Ayrıca pratik işbirliğini kuvvetlendirmek için de bir Güneydoğu Avrupa Güvenlik İşbirliği Yönetim Grubu (SEEGROUP) oluşturulmuştur. Bu da Ortaklık'ın Avrupa-Atlantik bölgesinde çatışma önleme ve kriz yönetimi konularında giderek artan ve gelecekte daha da önemli olacak olan rolünün bir başka unsurudur.³⁴⁹

NATO, barış operasyonlarının yanı sıra, 1998' de Avrupa-Atlantik Afet Yardım Koordinasyon Merkezinin kurulmasından beri insani yardım alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu Merkez Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi sahasında meydana gelebilecek teknolojik veya doğal bir afet karşısında 26 NATO üyesi devletin ve Ortakların yapacakları afet yardım çalışmalarını koordine eder.³⁵⁰

2.2.4. NATO Kriz Yönetimi Harekatları

NATO'nun askeri kuvvetlerini kullandığı ilk önemli kriz yönetimi görevi 1995'te gerçekleşmiştir. NATO, Birleşmiş Milletler'in Yugoslavya'daki çatışmayı sona erdirmeye çabalarını desteklemek için yürütülen operasyonda askeri kuvvetlerini bir kriz yönetimi aracı olarak kullanmıştır 'Deliberate Force' adı verilen bu operasyon Bosna'da bir barış anlaşmasıyla sonuçlanan süreç içindeki önemli unsurlardan biriydi. Bunu takiben, 1995'in sonunda NATO önce çokuluslu bir Barış Uygulama Gücü'ne (IFOR), sonraki yıl da bir İstikrar Gücü'ne (SFOR) önderlik ederek anlaşmanın askeri boyutunun uygulanmasıyla görevlendirildi. Her iki kuvvet de Birleşmiş Milletler yönergeleriyle kurulmuşlardır. Böylece BM'in barışı koruma çalışmalarında nispeten kısıtlı bir rol oynamakta olan NATO, çok sayıda Ortak ülkenin ve NATO üyesi olmayan birçok ülkenin kuvvetlerinin de katıldığı karmaşık barışı destekleme operasyonlarının tam kontrolünü üstlenir hale gelmiştir.³⁵¹

³⁴⁹ NATO El Kitabı, 2001, s. 126.

³⁵⁰ Örneğin, 2004 yılının Ağustos ayında meydana gelen Katrina kasırgası sonrasında ABD' nin yardım çağırısı üzerine NATO müttefikleri ABD' ye yardım malzemesi yolladılar. Bu da NATO Mukabele Gücü' nün (NMG) ilk operasyonel çalışması olmuştur.

2005 yılında Pakistan'da meydana gelen ve 80,000 kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilen depremde İttifak üç aylık bir afet yardım operasyonu başlatmıştır. Operasyon 3500 ton yardım malzemesi, mühendisler, tıbbi üniteler ve özel teçhizatın havadan Pakistan'a ulaştırılmasını gerektiriyordu ki, burada da yine devreye NMG girmiştir. Bkz. Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 8

³⁵¹ NATO El Kitabı, 2001, s. 130.

2.2.4.1. IFOR/Bosna-Hersek

NATO'nun 1995 yazında Bosna ve Hersek'teki müdahalesi İttifak için bir dönüm noktası olmuştur. Başlangıçta NATO, Birleşmiş Milletlerin uyguladığı silah ambargosuna ve uçuşa kapalı hava sahası uygulamasına destek vermek ve askeri olası durum planlaması sağlamak üzere Bosna ve Hersek' te bulunuyordu. Alınan bu önlemler çatışmanın yumuşamasına ve hayatların kurtarılmasına yardımcı olmuş ancak savaşı sona erdirmeye yetmemiştir. Buna karşılık NATO'nun 12 günlük hava harekatı 20 Aralık 1995'te imzalanan ve Bosna Savaşına son veren Dayton Barış Anlaşması'na giden yolu açmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde NATO ilk kez kuvvet konuşlandırmış ve 60,000 kişilik Uygulama Gücü'nün (IFOR) liderliğini üstlenmiştir.³⁵²

Gerek NATO üyesi gerekse NATO üyesi olmayan ülkelerin oluşturduğu IFOR konuşlandırması, İttifak'ın karada yürütülen ilk askeri angajmanıdır, ve İttifak'ın Soğuk Savaş sonrası kimliğini şekillendirmesine büyük katkısı olmuştur.

Bosna ve Hersek'te kalıcı barışın sağlanabilmesi için Barış Anlaşması'nın sivil boyutlarının da uygulanması son derece önemlidir. IFOR Anlaşmanın askeri şartlarını uygulayarak sivil ve politik yeniden yapılanmaya uygun güvenli bir ortam yaratmayı başarmıştır. Ayrıca yönergesi dahilindeki sivil görevlere de kaynakları elverdiği ölçüde destek sağlamıştır. Uygulama Gücü (IFOR) çalışmalarını Yüksek Temsilci Bürosu (OHR), Uluslararası Polis Görev Gücü (IPTF), Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), BM Mülteciler Yüksek Komiseri (BMMYK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), eski Yugoslavya için Uluslar arası Savaş Suçları Mahkemesi (ICTY) ve bölgede çalışan 400 kadar sivil toplum örgütüyle yakın ilişkiler içinde icra etmiştir. Bu örgütlere acil durumlarda barınak, tıbbi tedavi ve tahliye, araçların tamiri ve kullanılır hale getirilmesi gibi çok çeşitli desteğin yanı sıra nakliye, güvenlik bilgileri ve önerileri, ve diğer lojistik konularda da yardım sağlamıştır.

³⁵² NATO Handbook, 2006, s. 83.

IFOR ayrıca AGİT'e de geniş destek sağlamış ve 14 Eylül 1996'da yapılan seçimlerin hazırlığı, yönetimi ve kontrolünde AGİT'e yardımcı olmuştur. Bu seçimlerden sonra IFOR tarafların yeni ortak kurumlar oluşturmalarına yardımcı olan Yüksek Temsilci Bürosuna da destek vermiştir.

IFOR'un istihkam subayları Bosna ve Hersek' teki yolların yüzde 50'sinden fazlasının onarımını tamamlamışlar, ülkeyi Hırvatistan'a bağlayanlar da dahil olmak üzere 60' ın üzerinde köprüyü onarmışlardır. Ayrıca demiryollarının mayından arındırılması ve onarımı ve hava limanlarının sivil trafiğe açılmasına, gaz, su ve elektrik teminine, okul ve hastanelerin onarımına ve temel telekomünikasyon unsurlarının yeniden oluşturulmasına da yardımcı olmuşlardır.³⁵³

2.2.4.2. SFOR/Bosna-Hersek

Eylül 1996'da Bosna'da seçimlerin yapılmasıyla IFOR görevini tamamlamıştır. Ancak sivil açıdan daha yapılacak çok iş olduğu ve ortamın istikrarsız ve güvensiz olmaya devam edeceği de açıktır. Seçimlerden bir hafta sonra Norveç'in Bergen kentinde yapılan gayri resmi bir toplantıda NATO Savunma Bakanları Aralık 1996'da IFOR' un yönergesi sona erdikten sonra İttifakın güvenli bir ortam oluşturulmasına nasıl katkıda bulunabileceğinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğine karar vermişlerdir.

Bir ay sonra, Kuzey Atlantik Konseyi NATO Askeri Makamları'nın IFOR'dan sonraki güvenlik seçenekleri konusunda yapacakları bir çalışma ile ilgili ayrıntılı bir politik rehberi onaylamıştır. Kasım ve Aralık 1996'da Barış Anlaşması uyarınca oluşturulan Barış Uygulama Konseyi'nin himayesinde Paris'te bir takviye planı yapılmış ve planın ayrıntıları Londra'da tamamlanmıştır. Bu plana ve İttifakın güvenlik seçenekleri konusunda yaptığı çalışmaya dayanarak, NATO Dışişleri ve Savunma Bakanları barışın devamı için gereken istikrarın sağlanabilmesi için askeri varlığın azaltılması gerektiğine karar vermişler, NATO'nun bir İstikrar Gücü

³⁵³ NATO El Kitabı, 2001, s. 130.

(SFOR) oluşturması konusunda anlaşmaya varmışlardır. SFOR 20 Aralık 1996'da, IFOR'un yönergesinin bittiği gün faaliyete geçmiştir.³⁵⁴

BMGK'nin 12 Aralık 1996 tarih ve 1088 sayılı kararı uyarınca İstikrar Gücü'ne (SFOR) IFOR'un resmi halefi olarak ve BM Yasası Bölüm VII uyarınca Barış Anlaşması'nın askeri boyutlarını uygulama yetkisi verilmiştir. SFOR için benimsenen çalışma kuralları IFOR'unkilerle aynıydı, ve SFOR'a görevini yerine getirmesi ve kendini koruması için gerekirse kuvvet kullanma yetkisi veriyordu.

SFOR'a verilen ilk görev barışın güçlendirilmesi için gerekli olan güvenli ortamın sağlanması katkıda bulunmaktı. Görevleri şunları kapsıyordu:

- Eski düşmanlıkların veya barışa karşı tehditlerin yeniden ortaya çıkmasını önlemek veya caydırmak;
- IFOR'un başarılarını sürdürerek barış sürecinin ilerlemesine uygun ortamı sağlamak;
- Yetenekleri dahilinde, sivil örgütlere tespit edilen konularda destek sağlamak.

SFOR ayrıca Doğu Slovenya'daki BM kuvvetlerine acil destek sağlamaya da hazır bulunuyordu.

Bosna'daki 31.000 askerle SFOR'un apı IFOR'unünün yarısı kadardır.

NATO, SFOR için 18 aylık bir görev süresi öngörmüştür; altıncı ve on ikinci ayın sonunda kuvvet düzeyleri gözden geçirilerek odak noktasının istikrardan caydırıcılığa kaydırılması ve Haziran 1998'de görevinin sona ermesi amaçlanıyordu. Haziran 1997'de yapılan altı aylık gözden geçirme sonucunda Eylül ayındaki seçimler sırasında yapılacak bir kuvvet düzenlemesinin dışında, Kuzey Atlantik Konseyi SFOR'a katkıda bulunan NATO üyesi olmayan ölkelerle³⁵⁵ görüşerek

³⁵⁴ NATO El Kitabı, 2001, s. 132.

³⁵⁵ Silahlı kuvvetleri olan her NATO üyesi aynen IFOR'da olduğu gibi SFOR'a da katılmıştır. Silahlı kuvvetlere sahip olmayan tek Avrupa ölkesi olan İzlanda tıbbi yardım sağlamıştır. IFOR'a katılan ve NATO üyesi olmayan 18 ölkenin hepsi SFOR'a da katılmıştır: Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, ek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, İsveç, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya,

Bosna ve Hersek'te seçimlerden sonraki güvenlik durumu hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapana kadar, SFOR'un çap ve yeteneklerinde önemli bir değişiklik yapılmamasına karar verildi.

NATO üyesi olmayan ülkeler NATO üyesi olanlarla aynı şartlarla operasyona dahil edildiler. SFOR'a katılan Rus kuvvetleri ile ilgili özel düzenlemelerin dışında genelde tüm kuvvetler çokuluslu bölük karargahları vasıtasıyla SFOR Komutanı'ndan emir alırlar. Saraybosna'daki SFOR karargahında NATO üyesi olan ve olmayan 25 ülkeden personel bulunmaktadır.

NATO üyesi olmayan katılımcıların SHAPE'de irtibat görevlileri bulunmaktadır ve bu ülkeler planlama operasyonlarına ve Uluslararası Eşgüdüm Merkezi vasıtasıyla gerekli kuvvetleri oluşturma faaliyetlerine katılmaktadırlar.

Kuzey Atlantik Konseyi talimatları uyarınca SFOR Eylül 1997'de yapılan yerel seçimler için gereken güven ortamını sağlamıştır. Güven ve güvenlik Arttırıcı Önlemler ve Alt Bölgelerde Silahların Kontrolü konularında yapılmış olan anlaşmaların uygulanmasında da SFOR taraflara yardımcı olan AGİT'i desteklemiştir. Alt Bölgelerde Silahların Kontrolü konusundaki anlaşma alt bölgelerde silahlanma yarışı tehlikesini ortadan kaldırmak ve bölgedeki ağır silahları azaltmak amacıyla tarafların ağır silah mevcutlarını kısıtlamıştır.³⁵⁶

IFOR gibi SFOR da gözetleme, iletişim ve nakliye çalışmalarıyla ve faaliyetleri için gereken güvenliği sağlayarak IPTF ile yakın ilişkiler içinde çalışmıştır. SFOR'un polis destek ekibi Uluslararası Polis Görev Gücüne teknik yardım sağlamaya devam etmiş ve kontrol noktası politikasının uygulanmasını desteklemiştir. SFOR ayrıca Brcko ve civarında güvenli bir ortam sağlayarak ve Brcko Gözetmeni, IPTF, BMMYK ve uygulama ile ilgili diğer ajansları

Rusya, ve Ukrayna (hepsi Barış İçin Ortaklık ülkeleridir) ve bunlara ilave olarak Fas, Malezya, Mısır, ve Ürdün ile Arjantin, İrlanda, Slovakya, ve Slovenya SFOR'a katılarak NATO üyesi olmayan katılımcı sayısını 22'ye çıkarmışlardır.

³⁵⁶ NATO El Kitabı, 2001, s. 132.

destekleyerek 15 Şubat 1997 tarihli Brcko Arabuluculuk Anlaşması'nın uygulanmasına da yardımcı olmuştur.

IFOR'un eski Yugoslavya için Savaş Suçları Mahkemesi (ICTY)'ne sağlamakta olduğu desteği SFOR devam ettirmiştir. ICTY araştırma ekiplerinin güvenliğinin sağlanması, bu ekiplere verilen lojistik destek ve toplu mezar alanlarının teftişi ve devriyesi verilen destek kapsamındadır. Kuzey Atlantik Konseyi SFOR personeline görevleri sırasında savaş suçlarından aranan kişilere rastladıkları takdirde bunları tutuklama ve ICTY'ne sevk etme yetkisini vermiştir. Bunlardan birçoğu tutuklanarak derhal Lahey'deki eski Yugoslavya için Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'ne sevk edilmiştir. Aranmakta olan birçok kişi de kendiliklerinden teslim olmuşlardır.

Sivil uygulamalar için gereken destek yerel kuvvetler ve SFOR'un Sivil-Askeri Görev Gücü³⁵⁷ (CMTF) tarafından sağlanmıştır. Saraybosna'da bulunan Sivil-Askeri Görev Gücü'nün 350 askeri personeli mevcuttur. Önceleri ABD ordusu yedeklerinden oluşan Görev Gücü daha sonra çokuluslu olmuştur.

Bosna ve Hersek'te durumun genel olarak istikrar kazanmasından dolayı Kuzey Atlantik Konseyi 1999 sonbaharında NATO Askeri Makamları'nı İstikrar Gücü'nü yeniden yapılandırmak ve küçültmekle görevlendirmiştir. Bu nedenle o tarihten itibaren kuvvet düzeylerinde 23 000 askerlik indirim yapılmıştır. Bu kuvvetler 17 NATO üyesi ülke ve aralarında 12 Ortak ülke de bulunan 17 NATO üyesi olmayan ülke tarafından tahsis edilmiştir; aralarında 200 kişilik bir de Rus birliği vardır.

Bosna ve Hersek' te NATO başkanlığındaki İstikrar Gücü'nün (SFOR) görevinin sona ermesi ve Avrupa Birliği'nin burada güvenliği sağlama görevini devralmasından sonra İttifakın Balkanlar'daki çalışmalarının büyük bir bölümü sona ermiştir. Ancak SFOR'un görevinin sona ermesi, NATO'nun bölgeden çekilmesinin

³⁵⁷ CMTF personeli hukuk, ekonomi ve finans, tarım, endüstri, ticaret ve iş, yapı mühendisliği, taşımacılık, elektrik, gaz, su, mesken, sosyal hizmetler (eğitim, halk sağlığı vb.), kültürel işler, hükümet, yöneticilik ve siyaset bilimi gibi 20 işlevsel alanda orta veya üst düzeyde beceriye sahiptir.

bir başlangıcı olarak değil, tüm bu bölgenin Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonunu amaçlayan bir süreç olarak algılanmalıdır.³⁵⁸

NATO'nun Bosna ve Hersek' te kuvvet konuşlandırmasından dokuz yıl sonra, Bosna ve Hersek ve bölgenin geniş bir bölümünde güvenlik ortamının düzelmesini takiben bu misyonu başarıyla sona erdirmek mümkün olmuştur. Ancak hala güvenliği tehdit eden bazı unsurlar var olduğundan NATO, Bosna ve Hersek' teki varlığını sürdürmektedir.

Avrupa Birliği barış-istikrar ile ilgili temel rolünü üstlenirken NATO da savunma reformu, Bosna ve Hersek' in BİO üyeliğine ve daha sonra İttifak üyeliğine hazırlanması gibi konular üzerinde odaklanmıştır. Tek yıldızlı bir general komutanlığındaki 150 kişilik NATO karargahı aynı zamanda anti-terör, savaş suçuyla aranan kişilerin yakalanması ve istihbarat toplama çalışmalarını da yürütmektedir. Buna ilaveten Amerika Birleşik Devletleri de Tuzla' da bir ileri üs ve diğer operasyonlar için bir eğitim merkezi görevini görecek 200 kişilik bir varlık bulundurmaktadır.

Bosna ve Hersek' te NATO ile AB arasında sürdürülecek işbirliği “Artı Berlin” düzenlemelerine uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Pratikte bu düzenlemelerin amacı, iki örgüt arasındaki yeteneklerin gereksiz tekrarından kaçınılması ve bu örgütlerin yakın bir işbirliği içinde çalışmalarını sağlamaktır.

Avrupa Birliği'nin Bosna ve Hersek misyonunun stratejik komutanı görevini aynı zamanda en üst rütbeli AB subayı olan ve Mons/ Belçika'daki SHAPE karargahında üstlenen NATO' nun Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı Yardımcısı yürütmektedir. Komuta zinciri operasyonların pürüzsüz şekilde yürütülmesini sağlamak için komuta zinciri SHAPE'teki AB hücresi ve Napoli'deki Müttefik Kuvvetler Müşterek Komutanlığı'nda bulunan ve halen SFOR ve KFOR'dan

³⁵⁸ Serry ve Bennett, a.g.e., s. 13.

sorumlu olan bir diğer AB hücresi doğrultusunda yürütülecektir. NATO'nun gerektiğinde ufuk ötesi kuvvetler sağlayacak olası durum planları mevcuttur.³⁵⁹

2.2.4.3. KFOR/Kosova

1998'de Sırp askeri ve polis kuvvetleriyle Kosovalı Arnavut kuvvetleri arasındaki açık çatışma 1500'ün üstünde Kosovalı Arnavut'un ölümüne ve 400 000 kişinin evlerini terk etmek zorunda kalmasına yol açmıştır. Uluslar arası toplum giderek şiddetlenen çatışmalardan, bunların insani sonuçlarından ve diğer ülkelere yayılma riskinden dolayı endişe duymakta idi. Başkan Miloseviç'in krizi barışçıl yollarla çözmeyi amaçlayan diplomatik çabaları göz ardı etmesi, ve militan Kosovalı Arnavut kuvvetlerinin istikrarın yok edilmesinde oynadıkları rol de endişe vericiydi.

28 Mayıs 1998'de Kuzey Atlantik Konseyi Dışışleri Bakanları düzeyinde toplanarak NATO' nun Kosova krizi ile ilgili iki temel hedefini tanımlamıştır:

- Uluslararası toplumu destekleyerek krizin barışçı yollarla çözülmesini sağlamak ve
- Komşu ülkelerde, özellikle de Arnavutluk ve eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti' nde istikrar ve güvenliği sağlamak.

Sırp liderinin barış görüşmeleri neticesinde uzlaşmaya yanaşmaması neticesinde NATO 78 gün süren bir hava harekatı icra etmiştir. Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Kosova krizine politik bir çözüm getirilebilmesi için gereken ilkelerin yanı sıra şiddet eylemlerine hemen son verilmesini ve askeri, polis ve paramiliter kuvvetlerinin hızla geri çekilmesini kabul etmesi üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı yürürlüğe girdi. 14 kabul ve bir çekimser³⁶⁰ oy ile kabul edilen bu karar Güvenlik Konseyi'nin Kosova'da Birleşmiş Milletler'in himayesi altında bir uluslararası sivil varlık ve bir güvenlik varlığı oluşturma kararını belirtmekteydi.³⁶¹

³⁵⁹ Serry ve Bennett, a.g.e., s. 14.

³⁶⁰ Çekimser oyu Çin kullanmıştır.

³⁶¹ NATO El Kitabı, 2001, s. 144.

Bu kapsamda NATO, Kosova'daki BM idaresi için güvenli bir ortam yaratmak amacıyla burada 50,000 kişilik bir kuvvet konuşlandırmıştır.

Haziran 1999'da Kosova'da hiçbir sivil yapı veya idari hizmet yoktu. Bugün tüm yasama, yürütme ve yargı yapıları Müşterek Entegre İdari Yapılar (JIAS) içine entegre edilmiştir. JIAS dahilinde oluşturulacak 19 idari bölümden ilk dördü Şubat 2000'de kurulmuş, diğerleri de o tarihten sonra tamamlanmışlardır. Hukuk ve Asayişin sağlanması konularında ilerleme kaydedilmiştir.

Uluslararası yardım da yasama ve ceza sistemini yeniden oluşturmaya yardımcı olmakta, önemli sayıda uluslararası hakimin tayini yapılmaktadır.³⁶²

Kosova'daki şartlar son yıllarda iyileşmişse de ekonomi hala canlanamamıştır ve politik ortam hala gerginliğini korumaktadır. Tekrar şiddet olaylarının patlak vermesi olasılığı son derece gerçektir. Nitekim Mart 2004'te kuşatılan Sırp mahallelerini korumak ve düzeni sağlamak için NATO burada ilave kuvvet konuşlandırmış ve İttifak liderliğindeki barışı koruma görevlileri kuvvet kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle NATO KFOR'da 17,500 kişilik güçlü bir askeri varlık bulundurmaya devam etmektedir. Yine de bu sayı Haziran 1999'da KFOR bünyesinde konuşlandırılan 50,000 kişiye oranla çok düşük bir rakamdır.

NATO'nun 1999 hava saldırısından beri askıda bekleyen Kosova'nın nihai statüsü konusu hala belirsizliğini korumaktadır. Kosova'nın statüsü konusu çözümlenene kadar Kosova Gücü (KFOR) BMGK'nin 1244 sayılı kararı ve NATO ve Yugoslav ordusu arasındaki Askeri-Teknik Anlaşma çerçevesinde burada istikrarlı bir ortam sağlama sorumluluğunu yürütecektir. Statü ile görüşmelere uzanan süreçte ve görüşmelerin yapıldığı günlerde gerginliğin artması olasılığı mevcuttur.

³⁶² NATO El Kitabı, 2001, s. 144.

2004 yılı Mart ayındaki ayaklanmalardan beri KFOR ve UNMIK (BM Kosova Geçici İdari Misyonu) gelecekte olabilecek benzer olaylara karşı görev dağılımlarını net olarak belirleyen ayrıntılı planlar hazırlamışlardır. Ayrıca yerel toplumların güvenlik konularıyla daha fazla ilgilenmelerini sağlamak için KFOR, Kosova Polis Gücü, UNMIK polisi ve yeni gelişmekte olan Kosova kuruluşlarını “Kosova Güvenlik Yardım Grubu” adlı yeni bir grubun çatısı altında toplamışlardır. Ancak bugüne kadar bu gruba katılmaktan kaçınan Kosovalı Sırp'lar bu grubun potansiyelini zayıflatmaktadırlar.³⁶³

2.2.4.4. Essential Harvest / Makedonya

2001 yılında, NATO, Üsküp makamlarının Makedonya Cumhuriyeti'nde tırmanmakta olan çatışmaları yatıştırmak için ricası üzerine olaylara dahil olmuştur.

Böylece NATO ilk kez üst düzeyli bir diplomatı NATO Genel Sekreterini temsil etmek ve onun adına hareket etmek üzere bir çatışma alanına Özel Temsilci olarak atamıştır.³⁶⁴

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki üst düzeyli sivil temsilci, Ulusal Kurtuluş Ordusu (NLA-silahlı Arnavut isyancılar) ile ateşkes görüşmelerini yürütmek üzere yollanan kriz önleme timinin başkanlığını yapıyordu. Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Amerika Birleşik Devletleri ile yakın işbirliği içinde çalışan bu tim NLA'yı ateşkes ilan etmeye ve yürütülmekte olan politik görüşmeler sürecini desteklemeye ikna etmeyi başarmıştır.

13 Ağustos 2001'de Ohrid Çerçeve anlaşması'nın imzalanmasıyla NATO kuvvetlerinin ülkeye girebilmesi için gerekli ortam sağlanmış, 27 Ağustos 2001 itibarıyla NATO kuvvetleri Makedonya'ya ulaşmıştır.³⁶⁵

³⁶³ Serry ve Bennett, a.g.e., s. 13.

³⁶⁴ Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 8.

³⁶⁵ NATO Handbook, 2006, s. 145.

İcra edilen hareketin amacı kendilerine Ulusal Kurtuluş Ordusu adını vermiş olan ve ülkenin doğusundaki toprakların büyük bölümünü kontrolleri altında tutan Arnavut asilerin gönüllü olarak silahlarını teslim etmelerine nezaret etmektir.³⁶⁶

‘Essential Harvest’ hareketi 30 gün süre ile icra edilmiş ve NLA personelinin gönüllü olarak getirecekleri silahların toplanarak imha edilmesini sağlamıştır. Bu operasyon, 3500 NATO askerinin ve lojistik desteğin sağlanmasıyla icra edilmiştir. Harekat kapsamında, 3875 silah, yaklaşık 400 000 diğer tahrip edici madde toplanmıştır.

2.2.4.5. Amber Fox / Müttefik Uyum / Makedonya

2001 Eylül ayında, başkan Trajkovski, AB ve AGİT temsilcilerinden oluşan uluslar arası barış gözlemcilerinin korunması maksadıyla ilave bir destek talep etmiştir. Buna mukabil ‘Amber Fox’ olarak adlandırılan ve Almanya liderliğinde icra edilen harekatta, ülkede bulunan 300 NATO askerine takviye olacak şekilde 700 kişilik personelin de intikali sağlanmıştır. Bu operasyon 27 Ekim 2001’de 3 ay süre ile icra edilmek üzere başlamış, ancak daha sonra uzatılmıştır.

Devlet Başkanı Trajkovski’nin talebi üzerine, NATO, Makedonya’yı desteklemeye devam etme kararı almış ve 16 Aralık 2002’de yeni bir operasyon olan ‘Müttefik Uyum’ hareketini başlatmıştır.

KAK, ‘Amber Fox’ operasyonunun tamamlanabileceğini, ancak ülkede istikrarsızlığın yeniden oluşmaması için askeri kuvvet bulundurma ihtiyacı bulunduğunu değerlendirmiştir. Bu operasyon ise uluslararası gözlemcilere ve hükümetin ülke genelinde güvenliği sağlayabilmesine yönelik destek sağlamak maksadıyla icra edilmiştir.³⁶⁷

³⁶⁶ Serry ve Bennett, a.g.e., s. 13.

³⁶⁷ NATO Handbook, 2006, s. 148.

NATO önderliğindeki ‘Müttefik Uyum’ harfekatı 31 Mart 2003’te sorumluluğun AB’ne devredilmesine kadar devam etmiştir. NATO halihazırda ülkede bir kısım personelini bulundurmakta, bu personel de Güvenlik Alanı Reformunu geliştirmekte, ulusal yetkililere tavsiyeler vermekte ve ülkenin Üyelik Eylem Planı (MAP)’na yönelik hazırlıklarını desteklemektedir. Bu maksatla Üsküp’te konuşlu bulunan NATO Karargahı, 120 sivil ve askeri personelden meydana gelen bir ekipten oluşmaktadır.³⁶⁸

Avrupa Birliği’nin Concordia operasyonu 2003 yılında sona ermiş ve yerini halen sürmekte olan polis kontrol ve danışma misyonuna bırakmıştır. Ülkede artık bir uluslararası varlık bulunmamasına ve Devlet Başkanı Boris Trajkovski’nin bir uçak kazasında hayatını kaybetmiş olmasına rağmen Üsküp’teki ılımlı koalisyon hükümeti Ohrid Anlaşmasını sadakatle uygulamaya devam etmiştir. Güvenlik cephesinde ise silahlı kuvvetler içindeki etnik denge giderek iyileşmiş ve Stratejik Savunmayı Gözden Geçiren Çalışma’nın ilk aşaması (ülkenin savunma hedeflerini gerçekleştirmek için gereken kuvvetlerin çapı, yetenekleri, teçhizatı ve gerekli desteğin değerlendirilmesi) başarıyla tamamlanmıştır.³⁶⁹

2.2.4.6. ISAF/Afganistan

2001 yılı sonunda Taliban rejiminin devrilmesinden sonra Afganistan’da barış ve istikrarın yeniden kurulması adeta imkansız gibi gözüküyordu. Afganistan yirmi yıldan fazla bir süredir savaş içindeydi ve dünyanın en fazla mayın döşenmiş ülkesiydi. BM Kalkınma raporuna göre 22 milyon nüfusun % 70’i beslenme sınırının altında yaşıyordu ve ortalama yaşam süresi 40 yaş idi.

2001 yılında Taliban rejiminin devrilmesinden sonra 2003 Eylül ayında parlamento seçimleri yapılmıştır. Böylece politik çoğulculuk yavaş yavaş

³⁶⁸ NATO Handbook, 2006, s. 151.

³⁶⁹ Serry ve Bennett, a.g.e., s. 15.

Afganistan’da köklerini salmaya başlamış ve seçimle işbaşına gelmiş bir hükümet çalışmalarına başlamıştır.³⁷⁰

NATO, Ağustos 2003’ten beri Afganistan’daki Uluslararası Güvenlik Gücü’nün (ISAF) liderliğini yapmaktadır. BM görev yönergesiyle Kabil ve çevresinde güvenliği sağlayan ISAF, Geçici Afgan Yönetimi’ne ve Afganistan’daki Birleşmiş Milletler Misyonu’na destek vermektedir. ISAF ayrıca, güvenilir güvenlik yapılarının oluşturulmasına, yeniden inşa gerektiren yerlerin saptanmasına ve gelecekteki Afgan güvenlik güçlerinin oluşturulmasına ve eğitimine de yardımcı olmaktadır.³⁷¹

Ekim 2003’te yayınlanan BM Güvenlik Konseyi kararı ISAF’ın görevinin Kabil’in dışına taşınmasına ve Afgan hükümetinin otoritesini ülkenin diğer bölgelerine, yaymasına, adil ve özgür seçimlerin yapılabileceği güvenli bir ortamın yaratılmasına, hukukun üstünlüğü ilkesinin yerleşmesine ve ülkenin yeniden inşasına yardımcı olmasına olanak tanıdı. NATO o günden beri İl İmar Timleri (İİT) vasıtasıyla bölgedeki varlığını genişletmiştir.

Afgan kurumlarının yaratılması hala çok yavaş ilerliyorsa da, uluslararası toplum ve bazı devletlerin bireysel yardımları ile bu alanda da ilerleme kaydedilmektedir. Afganistan’daki varlığını ülkenin batısında doğru genişleten ISAF, on üç ilde ve dokuz İl İmar Tim’i (İİT) vasıtasıyla diğer noktalarda yürütülen güvenlik ve istikrar çalışmalarının vazgeçilemez bir ortağı olmuştur. ISAF birlikleri, bu temel görevlerinin yanı sıra, yeniden inşa, eski milis kuvvetlerini silahtan arındırma, ağır silahların barakalarda depolanması ve güven artırıcı önlemler gibi konularda da yardımcı olmaktadır.

³⁷⁰ Mihai Carp , ‘Afganistan’da İstikrarın Sağlanması’, NATO Dergisi, İlkbahar 2006, s. 24. Erişim: 24.08.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/art2.html>

³⁷¹ Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 8.

Afganistan’da dört yıldır süregelen bu hareket belirli bazı zorlukları açısından İttifakın diğer operasyonlarından farklıdır. ISAF vasıtasıyla NATO, hem Afganistan’da temel bir güvenlik yardımı icra etmekte, hem de Afgan makamlarına yardımcı olma görevini yürütürken bazı yeni ve karmaşık istikrar görevleri de üstlenmiştir.³⁷²

İleriye dönük olarak İttifak, üç öncelikli konu üzerinde odaklanmaktadır: Bunlar; ISAF’ın genişlemesi, güvenlik sektöründeki reformlara yapılan yardımın güçlendirilmesi (Afgan güvenlik güçlerinin eğitilmesi gibi); ve NATO-ISAF ve Afganistan’da çalışan diğer uluslararası örgütler ve misyonlar arasındaki işbirliği mekanizmalarının mükemmelleştirilmesidir

ISAF, İl İmar Timleri vasıtasıyla misyonunu ilk önce Kabil’den kuzeye, daha sonra batıya doğru genişletmiştir ve artık güneye ve nihayet Afganistan’ın doğusuna doğru yayılmaktadır. Diğer müttefikler ve Ortakların da katılımıyla³⁷³ ISAF başkanlığındaki İl İmar Timlerinin sayısının toplam on dört olması beklenmektedir. 36 NATO ülkesi ve Ortak ülkelerden gelen ISAF askerlerinin sayısının 15,000’i bulması beklenmektedir.

Bu nedenle, değişik büyüklükteki müşterek askeri-sivil timlerden oluşan ve değişik devletlerin³⁷⁴ başkanlığında çalışan İl İmar Timleri Afganistan’daki seçilmiş bölgelerin başkentlerinde konuşlandırılmakta ve burada yürütülmekte olan barışı koruma çalışmalarında önemli bir alternatif oluşturmaktadırlar. ISAF başkanlığındaki İl İmar Timleri sayısız yeniden inşa projesinde çalışmış; çatışan taraflar arasında arabuluculuk yapmış; Afgan milislerinin silahtan arındırılmasına katkıda bulunmuş; ulusal polis güçlerinin ve Afgan Ulusal Ordusu’nun (AUO) konuşlandırılmasında yardımcı olmuş; ve halk ve yerel makamlarla temaslarda bulunarak ülkedeki güvenlik ortamının iyileştirilmesine yardımcı olmuşlardır.

³⁷² Carp, a.g.e, s. 24.

³⁷³ Arnavutluk, Azerbaycan, Hırvatistan, Finlandiya, Gürcistan, İrlanda, Yeni Zelanda, İsveç, İsviçre ve Makedonya ISAF’ a destek sağlayan diğer ülkelerdir.

³⁷⁴ Halen ISAF’daki çeşitli İl İmar Timleri Almanya, İtalya, Litvanya, Hollanda, Norveç, İspanya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından yürütülmektedir.

İl İmar Timleri aynı zamanda dışarıdan verilen destekle ulus kurma gibi zor bir görevde askeri ve sivil aktörleri bir araya getirmektedir. İİT'lerin oluşturulmasındaki mantık, istikrar ve yeniden inşanın bir madalyonun iki yüzü olduğu düşüncesine dayanmaktadır.

ISAF ayrıca, Taliban, El Kaide ve diğer muhalif askeri güçlere karşı operasyon yürütmekte olan diğer uluslararası kuvvetler, ABD başkanlığındaki koalisyon ve Enduring Freedom Operasyonu'nun çalışma alanlarına da girecektir. ISAF kendi başına bir terörle mücadele operasyonuna girişmeyecektir. Ancak ISAF ve Enduring Freedom operasyonunun görevlerini yürütebilmeleri için mevcut güvenlik ortamında daha yoğun bir işbirliği yürütülmesi gerekecektir. Bu amaçla yeni komuta düzenlemeleri yapılacaktır. ISAF ve Enduring Freedom operasyonunun görevleri birbirinden ayrı ama aynı zamanda birbirini tamamlayıcı nitelikte olmaya devam edecektir. Bazı ISAF askerleri yeniden inşa görevlerinde veya eğitmen olarak çalışmaya devam ederken, bazıları da Taliban saldırılarına karşı koymak üzere görevlendirilebileceklerdir.³⁷⁵

ISAF'ın diğer bir temel askeri görevi de Afgan hükümetine ulusal güvenlik güçlerini daha da geliştirmesinde yardımcı olmaktır. Afgan Ulusal Ordusu'na danışmanlık yapmak ve destek olmak bu konuya iyi bir örnektir. Afgan hükümeti 2010 yılına kadar tam anlamıyla profesyonel, iyi eğitilmiş ve etnik açıdan dengeli 70,000 kişilik bir ordu kurmaya kararlıdır. Kabul edilmiş olan Harekat Planı'na göre ISAF, Afgan Ulusal Ordusu birimlerinin konuşlanmasına ve yurt çapında etkili biçimde görev yapmalarına yardımcı olacak ve böylece ileri gelen ülkelerin bireysel olarak verdikleri eğitimini de tamamlayacaktır. ISAF ileri gelen ülkelerle birlikte Afgan Ulusal Polis gücünün gelişmesini mevcut yetenekler ve yöntemler dahilinde destekleyecektir.³⁷⁶

³⁷⁵ Carp, a.g.e, s. 25.

³⁷⁶ 2006 yılı Ocak ayında Londra'da yapılan ve NATO dahil, 60'tan fazla delegasyonun katıldığı yüksek düzeyli uluslararası konferansta Afganistan ve uluslararası toplum arasında yürütülmekte olan işbirliği kapsamında Uluslararası toplumun Afganistan'a olan taahhüdünün bir göstergesi olarak Afganistan'a bir 10.5 milyar dolarlık yardım daha vaat edilmiştir. Londra Konferansı'nda

ISAF'ın Afgan hükümetine verdiği destek uyuşturucuyla mücadele çalışmalarını da kapsayacaktır. Afganistan'a büyük zararlar veren narkotik endüstrisinden kurtulması için destek verilmesi Afgan hükümeti, ülkenin komşuları ve uluslararası toplum için son derece önemli bir sorundur. Etkili bir narkotikle mücadele stratejisi, alternatif yaşam şekilleri yaratmak, Afganistan'daki polis gücünü ve yargı yeteneklerini güçlendirmek ve yolsuzlukla mücadele etmekle çok yakından bağlantılıdır. ISAF daha güçlü istihbarat paylaşımında bulunarak, Afgan narkotikle mücadele ekiplerine lojistik destek sağlayarak, ve narkotik karşıtı kampanyalar vasıtasıyla desteğini sürdürmektedir.

Afganistan Devlet Başkanı Karzai'nin ricası üzerine NATO ve Afganistan, Afganistan'ın merkezi savunma ve güvenlik kurumlarını güçlendirecek özel bir işbirliği programı geliştirmektedirler. Kısmen Barış İçin Ortaklık programı için geliştirilen araçlardan yararlanan bu program, ISAF'ın faaliyetlerini tamamlayacak ve Afganistan'ın ihtiyaçlarına göre düzenlenecektir.³⁷⁷

2.2.5.7. Irak

2003 yılının sonunda Irak'a karşı yürütülen harekat ve Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi neticesinde başlayan geçiş sürecinde, NATO çok çeşitli alanlarda Irak'ta faaliyet göstermiştir. NATO, ülkenin etkin bir silahlı kuvvetlere sahip olması ve kendi güvenliğini sağlayabilmesi amacıyla Iraklı personeli Irak içinde ve dışında eğitmekte, savunma kurumlarının gelişimini desteklemektedir. İttifakın Haziran 2004'te İstanbul'da yapılan zirvesinden beri NATO, Iraklı personeli eğitmekte ve ülkenin kendi güvenliğini sağlayacak etkili silahlı kuvvetlerin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. İttifak, Bağdat yakınlarında liderlik eğitimi üzerinde yoğunlaşan Silahlı Kuvvetler Akademisinin kurulmasına da yardımcı

"Afghanistan Compact" adlı iddialı bir plan sunulmuştur ve bu plan, ülkeye barış ve istikrarı getirmek için Afganistan ve uluslararası toplumun bugünkü olumlu gelişmelere dayanarak çalışmalarını sürdürmelerini öngörmektedir.

³⁷⁷ Carp, a.g.e. s. 25.

olmuştur.³⁷⁸ NATO aynı zamanda Irak’a teçhizat yardımlarını koordine etmekte, Polonya’nın Irak’ta kontrol altında tuttuğu bölgeye destek sağlamaktadır.

Mayıs 2003’te KAK, Polonya’nın istihbarat, lojistik ,emniyetli muhabere ve kuvvetlerin sevkiyatı ile ilgi hususlarda desteklenmesini kabul etmiştir. Bu karar, Almanya ve Hollanda’nın müştereken Afganistan’da ISAF liderliği yaptığı dönemde çeşitli şekillerde desteklenmesi ile benzer temelde alınan bir karardır.

2003 yılının Haziran ayında SHAPE’de Polonya ve diğer NATO üye ülkelerinin katılımıyla kuvvet ihtiyaçlarının belirlenmesi ve nihai düzenlemelerin yapılması maksadıyla bir konferans düzenlenmiştir. Konferans, kuvvet sevkiyatı ve ayrıntılar ile ilgili olarak katkı sağlayan tüm ülkelerin danışma forumu şeklinde icra edilmiş, NATO’nun normal askeri planlama süreci işletilmiştir. Eylül 2003’te, Polonya, Irak’ın orta-güney bölgelerinde istikrarın sağlanması maksadıyla teşkil edilen çokuluslu tümenin komutasını almıştır. Bu görev, NATO ve üye ülkeler tarafından kuvvet tahsisi ve diğer alanlarda desteklenmiştir.³⁷⁹

Kasım 2004’te, 19 Iraklı güvenlik görevlisi NATO’nun Stavanger, Norveç’te bulunan Müşterek Harekat Okulu’nda sekiz gün süre ile eğitime tabi tutulmuşlardır. Katılımcılar, Irak Savunma Bakanlığı’ndan gelen üst düzeyli askeri yetkililer ve sivil personelden oluşmaktadır. Bu kurs, operasyonel seviyede karargah görevlerinin icrasına yöneliktir ve sonraki dönemde Irak içinde ve dışında verilecek eğitimler için bir pilot proje olarak uygulanmıştır. Daha sonra Irak yönetimi tarafından NATO’dan ya da diğer organizasyonlardan talep edilen eğitim ihtiyaçları, Bağdat’ta bir benzeri bulunan NATO Eğitim ve Donanım Merkezi tarafından koordine edilmektedir.

Aralık 2004’te Brüksel’de icra edilen NATO Dışişleri bakanları toplantısında NATO’nun Irak’taki eğitim desteği operasyonunun genişlemesine resmi olarak karar verilmiştir.

³⁷⁸ Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 9.

³⁷⁹ NATO Handbook, 2006, s. 221.

2.2.4.8. Darfur/Sudan

NATO, AB ile birlikte, Darfur'da devam eden şiddet olaylarının durdurulması maksadıyla Temmuz 2005'ten beridir Afrika Birliği'ne destek sağlamaktadır. Bu kapsamda ittifak, Afrika Birliği barışı koruma görevlileri ile sivil polis güçlerini hava yolu ile savaşta tahrip olmuş bölgelere nakletmişler, ve çokuluslu bir askeri karargahta eğitim vermişlerdir.

Nisan 2005'te Afrika Birliği, Darfur/Sudan'da süregelen şiddet olaylarını durdurabilmek maksadıyla operasyonunu genişletme kararı aldığıında, NATO'dan lojistik destek sağlamasını talep etmiştir. Haziran 2005 ayında, Afrika Birliği, Avrupa Birliği ve BM ile yapılan karşılıklı danışmalar neticesinde NATO resmi olarak hava taşımacılığı ve eğitim alanlarında destek sağlama kararı almıştır.

NATO hava taşımacılığı 1 Temmuz 2005' de başlamış ve Avrupa'dan koordine edilmiştir. Addis-Ababa/Etiyopya'da bulunan Afrika Birliği Karargahı'nda Hava Harekatı Hücresi bölgeye gelen piyade güçlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır. Hem NATO hem de AB hücreyi desteklemektedir ancak asli sorumluluk Afrika Birliği'ne aittir.³⁸⁰

NATO bunun yanı sıra, Afrika Birliği subaylarına Etiyopya'da bulunan Birleşik Görev Kuvveti Komutanlığı Karargahı'nda eğitimler vermektedir. Eğitim temel olarak Darfur'da süren krizin analizinin yapılabilmesi ve Afrika Birliği Kuvvetlerinin krizi sonlandırmak maksadıyla ne şekilde kullanılması gerektiğini inceleyen, stratejik seviyede planlama ve teknolojik destek sağlayan bir kapsamı içermektedir.

³⁸⁰ NATO Handbook, 2006, s. 222.

2.2.5. NATO’nun Kriz Yönetimi Maksadıyla Kullandığı Kuvvetler

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte NATO’nun faaliyetlerinin ağırlıklı olarak BM bildirisinde de esas teşkil ettiği üzere uluslar arası işbirliğini artırmak yönünde olduğu açıktır. Bunun yanı sıra, değişen tehditlere karşı koyabilmek maksadıyla kuvvet yapısının da değişimine ihtiyaç duyulmuştur.

İttifak askeri kuvvetlerinin rolündeki değişim aynı zamanda İttifakın NATO içerisinde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği geliştirme taahhüdünü de yansıtmaktadır. Bu süreç halen Avrupa Birliği tarafından geliştirilmekte olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında yürütülmektedir.³⁸¹

İttifak askeri kuvvetlerinin yeni şartlara uyarlanmalarına yönelik ilk örnek “Birleşik Müşterek Görev Güçleri” (CJTFs/BMGG’ler)³⁸² olarak adlandırılan askeri konseptin uygulanmasıdır. Konsept, NATO’ya yeni güvenlik sorunlarıyla başa çıkmakta hatta İttifak dışından ülkelerin katılımını gerektirecek operasyonların yürütülmesinde esneklik sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. BMGG’leri NATO’nun belirli bir askeri operasyonun gereklerine uygun, çokuluslu ve çok hizmetli kuvvetleri çok kısa süre içinde konuşlandırabilme yeteneğini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu konsept ayrıca NATO üyesi olmayan ülkelerin NATO önderliğindeki barışı destekleme operasyonlarına entegrasyonlarını da kolaylaştıracaktır. BMGG konseptinin birçok unsuru NATO önderliğinde Balkanlar’da yürütülen barışı koruma operasyonlarında kullanılmıştır.

İttifak’ın konvansiyonel kuvvet konumundaki sürekli dönüşüm yukarıdaki tüm faktörleri göz önünde bulundurmak durumunda olan uzun vadeli bir süreçtir.

³⁸¹ NATO El Kitabı, 2001, s. 198.

³⁸² BMGG çokuluslu (birleşik) ve çok hizmetli (müşterek) bir görev gücüdür; İttifakın bir BMGG Karargahı’nın çokuluslu ve çok hizmetli komuta ve kontrol gerektiren tüm askeri misyonları için, göreve yönelik olarak geliştirilmiştir. NATO üyesi olmayan asker tahsis eden ülkelerin unsurlarını da içerebilir. BMGG kavramı 1993’te ortaya atılmış ve Ocak 1994’te Brüksel Zirvesi’nde onaylanmıştır. BMGG kavramı, Avrupa’daki değişen güvenlik ortamı ve barış ve istikrara yönelik daha küçük fakat öngörülmesi zor risklerin ortaya çıkmasının doğurduğu ihtiyaçlar nedeniyle ortaya çıkmıştır. Görevleri insani yardım, barışı koruma ve destekleme ve toplu savunma gibi görevlerdir. Bunun için gereken kuvvetler duruma göre değişecek ve hızla ve çok kısa zamanda önceden haber verilerek oluşturulabilecektir.

Sonuçta İttifak üyelerinin güvenliği açısından askeri bir tehdit oluşturabilecek krizler durumunda NATO kuvvetleri, politik faaliyetleri tamamlayabilmeli ve bu tür krizlerin yönetimine ve barışçıl yollarla çözümlenmelerine katkıda bulunabilmelidirler. Bu nedenle yeterli düzeyde bir askeri yeteneğin korunması ve topluca hareket edebilmeye hazır olunması önemini korumaktadır.³⁸³

NATO'nun askeri kuvvetlerini etkileyen değişikliklerin en belirgin özelliği kuvvetlerin çap ve hazırlık düzeylerinin azaltılması ve esneklik, hareketlilik ve çokulusluluk vasıflarının artmasıdır.

2.2.5.1. NATO Mukabele Gücü

ABD'ye 11 Eylül 2001'de yapılan terörist saldırılardan yalnızca 8 ay sonra Reykjavik'te yapılan dışişleri bakanları toplantısı NATO için yeni bir dönemin başladığına işaret ediyordu. Bu kapsamda NATO, Kuzey Atlantik Konseyi'nin kararına istinaden, gerekli gördüğü yer ve zamanda, terörizme karşı operasyonlar düzenleyebilecekti. Eylül 2002'de ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, bir ani müdahale gücü kurulmasını teklif etmiştir.

NATO Mukabele Gücü 2002 Kasım ayında Prag Zirvesi'nde diğer askeri dönüşüm hareketleriyle birlikte duyurulmuş ve 2003 Haziran ayında Brüksel'de icra edilen Savunma Bakanları toplantısında kabul edilmiştir. NATO Mukabele Gücü (NRF)'nün kuruluşu, NATO'nun kuvvet yapısındaki dönüşümün temel taşlarından biridir ve İttifak'ın 2002 Prag zirvesi'nde kabul edilen iki temel hedefin³⁸⁴ : tamamlayıcı unsurudur.

Bu kapsamda NATO, daimi, çok yüksek hazırlık derecesini idame eden, çok uluslu, kara, deniz ve hava unsurlarından oluşan ve bunun yanı sıra çeşitli uzmanlık alanları bulunan bir müşterek kuvvet yaratmıştır. Bu kuvvet; ilk ikazın ardından 5 günlük bir süre içerisinde sevk edilmeye ve konuşlanmaya hazır 20000 kişiden

³⁸³ NATO El Kitabı, 2001, s. 199.

³⁸⁴ Askeri komuta yapısının etkinliğinin artırılması ve üye ülkelerin askeri yeteneklerinin geliştirilmesi Prag 2002 NATO Zirvesi'nde kabul edilen iki temel hedeftir.

oluşan piyade taburu, 30 gün süre ile kendini idame edebilir ve lojistik destek sağlandığı takdirde bu süre uzatılabilir

Bu kuvvet sayesinde İttifak, Kuzey Atlantik Konseyi'nce karar verildiği takdirde dünyanın her bölgesindeki krizlere müdahale edebilme imkanına kavuşmaktadır.³⁸⁵

Kuruluş kararından 1 yıl sonra, bir araya getirilen 8500 piyadeden oluşan kuvvet, 15 Ekim 2003 tarihinde Hollanda/Brunssum'da bulunan Müsterek Kuvvet Komutanlığı Karargahı'nda törenle göreve başlamış, operasyonel yetenekler ise savunma bakanlarının Ekim 2004'te Romanya'da icra ettiği gayriresmi toplantıda belirtilmiştir.

NRF tarafından dört 'pilot' rotasyon görevi icra edilmiştir. Bu görevlerde, genel yapı test edilmiş ve kuvvetin eğitim bazındaki diğer eksikleri giderilmiştir. Her tür harekate katılabilecek derecede hazır olmamalarına rağmen, NRF3 ve NRF4 operasyonel imkan-kabiliyete haizdir ve NRF görev yönergesinde belirtilen hemen tüm görev tiplerini icra edebilecektir. Bu kuvvetler, 2003 yılında Türkiye'de, 2004'de İtalya'da ve 2005'de Norveç'te icra edilen tatbikatlar vasıtasıyla eğitim seviyelerini pekiştirmişlerdir.

Altı aylık bir eğitim süreci sonunda, bir NRF kuvveti gerek birlikte çalışabilirlik ve gerekse yetenekleri itibarıyla en yüksek standartlara ulaşmaktadır. Müteakip altı aylık süreç, NRF'un ihtiyaç halinde göreve çağırılabilceği 'vardiya' periyodudur. Bu kuvvet, kara, deniz ve hava unsurlarının yanı sıra Çokuluslu NBC Savunma taburu gibi özel ihtisaslı birlikleri de ihtiva eder. Altı ay sonra aynı eğitimi yeni eğitim görmüş birliklerden oluşan bir NRF kuvveti aynı süre için vardiya görevini devralır. Bütün NATO üye ülkeleri, en yüksek seviyede eğitim almış olma ve yüksek hazırlık durumunda bulunmak gibi, görevlendirdiği birliklerine avantaj sağlayan bu uygulamayı tamamıyla desteklemektedirler.

³⁸⁵ NATO Briefing – January 2005, NATO Response Force, Erişim : 09 Mayıs 2006, http://www.nato.int/docu/briefing/nrf2/html_en/nrf01.html

NRF' un en önemli özelliği esnekliğidir. Ona bu özgün karakteri veren, her tür özel hareket için ihtiyaca göre birliklerin kurulabilir olmasıdır. Gerek görüldüğünde altı aylık eğitim sonrasında NRF, öngörülenden daha küçük ya da daha büyük bir birlik olarak görevlendirilebilir ve NATO mukabele gücü, temel olarak ilk giren kuvvet ilk çıkar prensibiyle hareket eder.

NRF tarafından öncelikle icra edilecek görevler; 5. madde gereği (kolektif savunma) ayrı bir birim olarak görev yapmak, 5. madde dışında kalan görevler kapsamında krizlere müdahale operasyonları, (tahliye, doğal afetlerde yardım, kimyasal, biyolojik ve nükleer olaylar dahil,) anti-terör operasyonları ile sonradan gelecek ana kuvvetlerin sahaya intikalinden önce öncü kuvvet olarak görev icra etmek, NATO'nun kararlılık ve dayanışmasını gösterecek şekilde gösteri kuvveti görevleri (diplomasiyi destekleyici mahiyette ani müdahale operasyonları)'dir.³⁸⁶

³⁸⁶ NATO Briefing – January 2005, NATO Response Force, Erişim : 09 Mayıs 2006, http://www.nato.int/docu/briefing/nrf2/html_en/nrf01.html

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KRİZ YÖNETİMİ FAALİYETLERİNDE AB-NATO İLİŞKİSİ, TÜRKİYE VE AB AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, KRİZ YÖNETİMİNDE SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ

3.1. Kriz Yönetimi Faaliyetlerinde AB-NATO ilişkisi

3.1.1 Genel

Avrupa Birliği ve NATO arasındaki ilişkiler resmi olarak Ocak 2001’de başlamış, ancak ilişkilerin canlanması 16 Aralık 2002’de AB-NATO Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Bildirisi’nin yayınlanmasıyla sağlanmıştır. O günden beri bu iki örgüt kriz yönetiminde işbirliği ile ilgili bir dizi doküman üzerinde görüşmeler yapmış, ve böylece Avrupa Birliği’nin Makedonya Cumhuriyeti’ndeki barışı koruma görevini NATO’ dan devralması mümkün olmuştur.

17 Mart 2003’te NATO ve AB, ilgililerce “Artı Berlin” olarak tanımlanan işbirliği konusundaki bir dizi temel doküman üzerinde bir karara varmışlardır. Bundan çok kısa bir süre önce de Gizlilik Dereceli Bilgilerin Korunması konusunda AB-NATO Anlaşması imzalanmıştır.³⁸⁷ Bu anlaşma karşılıklı güvenlik koruma kuralları dahilinde gizli bilgi ve malzeme dolaşımına ve alışverişine olanak sağlamaktadır.

“Artı Berlin” düzenlemeleri kaynakların aynı işler için kullanılmasını önlemeyi amaçlar ve dört unsurdan oluşur:

- AB’nin NATO’nun operasyonel planlamasını kullanabilmesinin garanti edilmesi;
- AB’nin NATO yetenekleri ve ortak varlıklarını kullanabilmesi;

³⁸⁷ 12 Mart 2003’te imzalanmıştır.

- AB başkanlığındaki hareketler için NATO Avrupa Komutanlığı seçeneğinin bulunması;
- NATO savunma planlama sisteminin gerektiğinde AB hareketleri emrine kuvvet verilecek şekilde uyarlanmasıdır.

Ayrıca, NATO ve Avrupa Birliği 25 Temmuz 2003'te Batı Balkanları istikrara kavuşturacak müşterek bir yaklaşım üzerinde anlaşmışlardır. Bu iki örgüt arasındaki iş bölümü gayet açık ve birbirini tamamlar niteliktedir. AB Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın görevi Avrupa devletlerinin yavaş yavaş güvenliğin az-orta yoğunluk düzeyindeki sivil ve askeri boyutlarının sorumluluğunu üstlenebilmeleri ve NATO ve AB'nin ihtiyacı olan çok taraflı barışı tesis ve koruma doktrini geliştirebilmeleri için, bu ülkelerin güvenlik kavramları ve kültürleri arasında uyum sağlamak olmalıdır.

AGSP kapsamında icra edilen ilk kriz yönetimi hareketi 2003 yılında tamamlanmış olup, bu hareket AB'nin NATO ve benzeri, ittifak şeklinde oluşturulmuş ya da büyük oranda askeri güç sahibi olan ve uluslar arası güvenliğin sağlanmasında söz sahibi organizasyonlar arasına katmıştır.³⁸⁸

NATO'nun devam eden ve giderek önem kazanan rolü ise üç boyutludur: düşük ve yüksek yoğunluk düzeyindeki görevler arasında bir süreklilik sağlamak, yani tırmanışları kontrol altında tutmak; Amerikalı ve Avrupalıların dünya çapında güvenlik sağlanması yönünde bir arada çalışabilmelerini garanti etmek, Avrupa içinde güvenliğin yeniden ulusallaştırılmasının Avrupa'nın siyasi tabanında istikrarsızlığa yol açmaması ve Avrupa'nın ortaya çıkmakta olan kuvvet planlama yeteneğini engellememesi için temel savunma konusunda güvence vermektir.

AB'nin icra ettiği kriz yönetimi hareketlerinin türleri, NATO'nun hareket içerisindeki rolüne göre değişiklik göstermektedir. NATO'nun harekate desteği ne kadar belirgin olursa, hareketin askeri planlamasını yönetmesi de o kadar belirgin

³⁸⁸ Heinz Gartner ve Ian M. Cuthbertson, *European Security And Transatlantic Relations after 9/11 and the Iraq War*, Palgrave Macmillan, NY, 2005

olacaktır. Bu bağlamda, NATO imkanlarının kullanılmayacağı hareketlarda komuta yapısını belirlemek ve sorumluluğunu üstlenmek için öncü bir devlet belirlenebilir. 2003 yılının yaz aylarında Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen harekatta da bu yöntem kullanılmıştır.³⁸⁹ Ancak bu tip bir hareketin sınırları genişlerse, Avrupa Birliği'nin özerk yeteneklerine duyulan ihtiyaç da artacaktır. Uygulamada Avrupa Birliği, NATO'dan devam eden bir hareketi devralmakta, BM çatısı altında diğer organizasyonlar ile işbirliği içerisinde harekate destek sağlamakta ya da otonom hareketler düzenlemektedir.³⁹⁰

Avrupa Birliği'nin bir uluslararası güvenlik alanında küresel bir aktör olma yönündeki iddialarının gerçekleşebilmesi için daha uzun zaman gereklidir. Bununla birlikte, küresel güvenliğin hızla bozulmakta olması Avrupalıların Avrupa'nın dışında giderek daha fazla varlık göstermelerini gerektirecektir. Aynı zamanda yeni güvenlik ihtiyaçları kapsamında hareketlerin gerektirdiği planlama ve hareket yoğunluğunun sürdürülmesini önümüzdeki yıllarda sadece NATO'nun sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

A.B.D ve NATO'nun ulus kurmada ve sivil boyutta kendini geliştirmesi gerekirken, Avrupalıların da savaşabilecek şekilde teçhiz edilmelerini sağlayacak yeni bir transatlantik güvenlik anlaşmasının yapılması uygun olabilir.³⁹¹

Böyle bir anlaşma gelecekteki AB-NATO işbirliği kapsamında, kriz yönetiminde giderek yoğunlaşan etkili ve gerçek bir işbirliği için yararlı olabilecektir. Gerek Avrupa Birliği gerekse NATO bu tür bir kriz yönetimine belirgin ve birbirini tamamlayan katkılarda bulunurlar. AB ve NATO'nun karar verme mekanizmalarının siyasi özerkliğinden kaynaklanan meşruiyetleri de kriz yönetimini güçlendirir. Bu kadar karmaşık bir işi hiç bir devlet veya kuruluş tek başına götüremez. Avrupa Birliği güvenlik yönetimi döngüsünün çok taraflı, çok

³⁸⁹ Kongo'daki hareketi Fransa idare etmiştir.

³⁹⁰ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 280.

³⁹¹ Julian Lindley-French, Güçlü Bağlar', NATO Dergisi, Sonbahar 2003, s. 17. Erişim: 17.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/turkish/art2.html>

işlevli sivil boyutunun koordinasyonunda üstündür ve haklı olarak giderek çeşitli operasyon yoğunluğu düzeylerinde etkin biçimde askeri boyuta kaymaktadır.

Ancak, henüz 1999'da Helsinki'de tespit edilen Temel Hedef'e ulaşamayan Avrupa Birliği Avrupa dışında bu tür bir gücü konuşlandırabilme yeteneğine henüz sahip değildir.

Avrupa Birliği ve NATO'nun Avrupa Müttefik Kuvvetler Karargahı'nın (SHAPE) elindeki yeteneklerden yararlanarak birlikte bir kuvvet planlayıp oluşturmaları, bu kuvveti koruma ve/veya güçlendirme yeteneğini de büyük ölçüde artırmış olurdu.

Gelecekte Avrupa Ani Müdahale Gücü'nün (ERRF) NATO Mukabele Gücü (NMG) ile uyumlu olarak geliştirilmesi üzerinde özellikle durulmalıdır, çünkü Avrupa'nın yeteneklerini çok uzak ve tehlikeli yerlerde NATO varlıklarına veya desteğine başvurmadan kanıtlamakta acele etmesi olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Bu iki örgüt doğal olarak bir işbirliği geleneğini yerine getirmektedirler. Kuzey Atlantik Konseyi AB'nin Politik ve Güvenlik Komitesi ile, NATO Askeri Komitesi de AB Askeri Komitesi ile toplanmakta ve NATO Genel Sekreteri ile AB Yüksek Temsilcisi arasında çeşitli toplantılar yapılmaktadır. Ancak bu iki örgütün görevlileri arasında güvenlik yelpazesinin her konusunda çok daha yoğun, günlük etkileşim olmalıdır.³⁹²

Bu bağlamda, gelecekte AB ile NATO arasındaki işbirliğinin belkemiğini oluşturması gereken ve Aralık 2002 tarihli AB-NATO AGSP Bildirisi'ne dayanarak oluşturulacak ve bu bildiriye yeni bir enerji kazandıracak iki temel alan vardır: hareket planlama ve komuta ile savunma yatırımı.

³⁹² Lindley-French, a.g.e., s. 18.

En üst düzeyde siyasi kontrol Avrupa Birliği Konseyi tarafından, AB Siyasi ve Güvenlik Komitesi vasıtasıyla uygulanmaktadır; bu komite Kuzey Atlantik Konseyi ile yakın danışmalar içindedir. SACEUR Vekili NATO Askeri Komitesi ile yakın ilişkiler içinde çalışmakta olan AB Askeri Komitesi'ne Harekat Komutanı olarak atanmıştır ve AB Askeri Komitesi SHAPE'e yerleştirilmiş bir "AB Komuta Unsuru"nu da içeren Harekat Karargahı ile yakın irtibat sağlamaktadır. Bu da AB Harekat Komutanının Kuvvet Komutanına rehberlik etmesine olanak sağlar. Bu yapının içerdiği dinamizm çok önemlidir çünkü hem Avrupa Birliği'ne hem de NATO'ya siyasi egemenliği sarsmadan planlama ve komuta için bir odak noktası sağlar. Bu amaçla daha geniş kapsamlı AB operasyonlarının planlama ve operasyonel etkinliğini sağlamak için bölge kuvvet komutanlıkları planlanmıştır. Bunlara bir kara, bir hava ve bir deniz bölge kuvvet komutanlığı dahildir.

Avrupa'nın savunma ikileminin temelinde savunma yatırımı yatmaktadır. Amerikalılarla Avrupalıların hareket alanında birlikte çalışabilmelerini sağlamak için maliyet etkinliği olan ve kaynakları etkili biçimde kullanacak yollar üzerinde odaklanmak siyasi egemenliği etkilemeden işbirliğini kolaylaştıracaktır. Son birkaç yıl içindeki olaylar transatlantik güvenlik ilişkilerinin Soğuk Savaş sırasındaki kadar resmi olmayacağını göstermiştir. Bu nedenle birlikte çalışabilirlik ve işbirliğinin vurgulanması gerekecektir. Bu amaçla Avrupa Birliği'nin Avrupa Yetenekler Eylem Planı (ECAP) ile Prag Yetenek Taahhütleri (PCC) giderek birbirlerine uyumlu hale getirilmelidir. Avrupa Yetenekler Eylem Planı ve Prag Yetenek Taahhütleri'nin birbirlerine rakip olacak şekilde gelişmelerini önlemek için Avrupa Birliği ile NATO arasında daha fazla yakınlığa ihtiyaç vardır. Yetenekler konusu üzerinde çalışan AB ve NATO görevlilerinin AB ve NATO Ulusal Silahlanma Direktörlerinin de katılımıyla daha düzenli olarak bir araya gelmeleri önemli bir ilerleme olacaktır.³⁹³

³⁹³ Lindley-French, a.g.e., s. 19.

Yeteneklerin geliştirilmesi bağlamında, AB-NATO Yetenek Grubu, Yetenek Geliştirme Mekanizması kapsamında bilgi alışverişine devam etmekte, özellikle AB-muharebe grupları ile NATO Mukabele Gücü, Yazılım yüklemeli telsizler ve İnsansız Hava Araçlarının gelişimi konusunda faaliyetler halihazırda sürmektedir. Tüm AB üye ülkeleri bu hususlarla ilgili olarak bilgi sahibi kılınmaktadır.³⁹⁴

NATO uzmanları uzun bir süreden beri Temel Hedef Görev Gücü'nde yürütülen AB Temel Hedefleri konusunda çalışmaktadırlar. “Tutarlı ve karşılıklı olarak birbirini güçlendiren yetenek şartları” konusunda AB-NATO arasında varılan anlaşma çerçevesinde Mayıs 2003 ayında AB-NATO yetenekler grubu kurulmuştur ve amacı şudur: Her iki örgütün ihtiyacı olan tutarlılık, şeffaflık ve yeteneklerin karşılıklı olarak geliştirilmesini sağlamak (özellikle de AB temel yetenek hedefleri ve NATO'nun Prag Yetenek Taahhütleri ile ilgili olarak).

Böylesine geniş kapsamlı anlaşmaların bu kadar kısa bir süre içinde görüşülmüş olması AB ve NATO üyesi tüm ülkelerin Avrupa Birliği ve NATO arasında uzun vadeli bir stratejik ortaklık geliştirilmesi yönündeki taahhütlerinin bir kanıtıdır. 19 ülke her iki örgütün de üyesidir ki bu da çalışmaların gereksiz yere tekrarlanması ve iki örgüt arasında gereksiz bir rekabet yaratılmasını önlemek üzere yürütülen işbirliğini güçlendirecektir.³⁹⁵

Uygulamalara bakıldığında şunlar söylenebilir: AB ve NATO, stratejik ortaklıklarını kriz yönetimi alanında daha ileri götürerek geliştirmeye devam etmişlerdir. Artı Berlin düzenlemeleri kapsamında Bosna-Hersek'te icra edilen Althea harekatındaki ortak çalışma ve işbirliği, akıcı ve etkin biçimde sağlanmıştır. AB ve NATO, Addis-Ababa'da ve Darfur'da icra edilen AMIS misyonuna destek sağlamak amacıyla, müşterek görev hücrelerinde işbirliği halinde görev icra etmektedirler.

³⁹⁴ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

³⁹⁵ Lindley-French, a.g.e., s. 19.

AB ve NATO arasındaki işbirliği ve şeffaflık, SHAPE’de bir AB hücresinin kurulması ve AB Askeri Kadrosu (EUMS) içerisinde bir NATO irtibat timinin bulundurulmasıyla artırılmıştır.

Sonuç itibarıyla NATO, hem küresel güvenliğe ilişkin müzakereler için yeri doldurulamaz bir forum niteliğindedir hem de Avrupalı ve Amerikalı müttefikleri kapsayan bir hareket icrasında ilk tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. NATO ve AB arasında Nice’de varılan uzlaşma çerçevesinde, bir kriz durumu meydana geldiğinde, taraflar müdahaleye yönelik niyetlerini ve imkan-kabiliyetlerini yoğunlaştırılmış toplantı ve müzakerelerle değerlendireceklerdir. Bir taraftan karşılıklı danışmalar icra edilirken, diğer taraftan her iki organizasyonun da karar verme mekanizmalarının görevlerini yerine getirebildiği gözlenmektedir.

AB ile NATO arasında kriz yönetimi faaliyetlerinin icrasına ve koordinasyonuna yönelik düzenlemeler, özellikle Artı Berlin, NATO ve AB’nin stratejik ortaklıklarını kriz yönetimi alanına da taşıdıklarının ve dünyadaki yeni tehditleri aynı bakış açısıyla değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Kriz yönetiminde, uluslar arası destek ve birlikte çalışabilirlik hayati önemi haizdir. Transatlantik bağın yeri doldurulamaz ve AB ile A.B.D’nin bir arada çalışması dünya barışı için faydalı işler yapılmasını sağlayabilir.³⁹⁶

Avrupa Birliği, kriz yönetimi konusundaki deneyimlerini ve yeteneklerini artırmaya devam etmektedir. Bu noktada, üye devletlerin NATO’ya karşı sorumluluklarını eksiksiz olarak yerine getirmeleri, NATO Karargahı ’SHAPE’ de kurulan AB planlama hücresi vasıtasıyla şeffaflığın ve koordinasyonun devam etmesinin, transatlantik bağa zarar gelmesini önleyeceği değerlendirilmektedir.

³⁹⁶ Solana, a.g.e, s. 14.

3.1.2. NATO Mukabele Gücü ve AB Ani Müdahale Yeteneklerinin Karşılıklı Gelişimi

En önemli sorunlardan biri, NATO Mukabele Gücü ile AB Muharebe Gruplarının birbirlerini nasıl tamamlayacaklarıdır. Farklı görevleri bulunan farklı yapılar olsalar da, gelişimlerini birlikte devam ettirmeleri uygun olacaktır. NATO Mukabele Gücü ve AB Muharebe Grupları hem genel anlamda, hem de uygulama bakımından, her iki organizasyonun da özerk yapısına müdahale etmeden karşılıklı olarak gelişmelidir. Artı Berlin kararlarına uygun olarak NATO, NMG'nü ya da NMG'nün AB'ye tahsisli unsurlarını eğitimi ve birbiriyle uyumlu çalışabilir bir birliğe ihtiyaç duyulduğunda kullanabilmelidir.

Benzer standartların belirlenmesi ve prosedürlerin uygulanması da, kaynak israfına yol açan gereksiz ikilemelerin engellenmesi bakımından gereklidir. Bundan sonraki muhtemel bir işbirliği, NMG ile AB muharebe gruplarının koordineli tatbikatlar icra etmeleri bile olabilecektir.³⁹⁷

NATO Mukabele Gücünün siyasi olarak görevlendirilmesi, diğer tüm NATO hareketlerinde olduğu gibi her olay bazında fikir birliğinin sağlanmasıyla olacaktır. Bununla birlikte, kararın onaylanmasına müteakip her üye ülke birliklerini ivedilikle tahsis etmek durumundadır. Bazı ülkelerde ülkenin savaşta olmadığı ya da acil bir durum olmadığı hallerde birliklerin sevkıyatı parlamento yetkisindedir. Bu sebeptendir ki, müttefikler NATO'da karar alma mekanizmasının sürat ve etkinliğini artırıcı tedbirler almışlar ve ikazı müteakip çok kısa sürede hazır olunmasını gerektiren durumları özellikle vurgulamışlardır. Devamlı bir kuvvet olmayan, ancak çok yüksek hazırlık derecesinde bulunan NMG, politik kararın alınmasına müteakip SACEUR tarafından verilecek talimatla özel bir operasyon için konuşlanma hazırlıklarına başlayabilir.

³⁹⁷ NATO Briefing – January 2005, NATO Response Force

3.1.3. AB-NATO işbirliğinin Türkiye ve AB açısından değerlendirilmesi

AB ve NATO arasında etkin bir işbirliğinin Türkiye bakımından da önemli sonuçları olacağını söylemek yanlış olmaz. Öncelikle böyle bir işbirliği, soğuk savaş sonrası dönemde yeniden şekillenen Avrupa-Atlantik güvenlik mimarisinde, özellikle de 11 Eylül 2001'deki terörist saldırılar sonrasında başlayan gelişim ve değişimlere Türkiye'nin de uyum sağlamasını, kendi ulusal savunma ve güvenlik politikasını da bu temelde şekillendirebilmesine olanak sağlayacaktır. İkinci olarak, yeniden tanımlanan ve tezde muhtelif kısımlarda sözü edilen yeni tehdit ve riskleri karşılamak bakımından Türkiye'nin sadece AB ile ortaklık sağlamayan bir NATO'ya üye olmasının yeterli olmayabileceği değerlendirilebilir.

Üçüncü olarak; Türkiye'nin AB üye ülkeleri ile tam bir işbirliği sağlayarak elde edeceği kazanımlar ancak AB üyesi olmakla sağlanabilecektir. Bununla birlikte birliğe tam üye olmak için sağlanması gereken kriterler (Kopenhag Kriterleri) askeri içerikli kriterler değildir. Türkiye'nin (olduğu takdirde) AB tam üyeliğine kadar geçecek olan süre zarfında Avrupalıların Türkiye'nin özel rolü ve önemini kavramaları ile karşılıklı kazanımların sağlanması bakımından işler haldeki AB-NATO işbirliğine ihtiyaç vardır.

Diğer taraftan, Türkiye'nin NATO ile AB ya da ABD ile AB üye ülkeleri arasında bir seçim yapması anlamına gelmemektedir. ABD'nin her zaman için bölgenin güvenliği ve savunmasında etkin rol oynaması beklenmektedir. Güvenliğin yeni tanımı, krizlere mukabelede artan bir biçimde çok taraflı diyalogun gerekliliğini vurgulamakta, AB, üye ülkeler, ABD ve müttefikler vs. arasında bir seçim yapmayı imkansız kılmaktadır.³⁹⁸

Bütün bunların yanı sıra Türkiye'nin jeopolitik konumu Avrupa için hayati önem arz etmektedir. Konumu itibarıyla Türkiye, sivil ve askeri tüm etkili kuruluş ve organizasyonlarla işbirliğine dayalı iyi ilişkilerini sürdürmelidir.

³⁹⁸ Esra Doğan, 'Turkey in the new European Security and Defence Architecture', Erişim: 05.09.2006, <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume8/March-May2003/EsraDogan.pdf>

AB'nin halihazırda etkin bir savunma ve güvenlik politikası uygulayabilmesi için; özellikle askeri kriz yönetimi yeteneklerini geliştirme ve gerekli karar alma mekanizmalarının tesisi bakımından yolun başında olduğu söylenebilir. AB'nin operasyonel hazırlık derecesinin, Laeken'de ve nihai olarak 2003'de Brüksel'de belirtildiği şekliyle; icra edilen hareketlerle ve eylemlerle uyumlu olması gerekmektedir. Makedonya'da icra edilen Polis Misyonu ve hareketi, AB'nin bu yeni alanda güvenilirliğini ve operasyonel hazırlık derecesini dünya kamuoyuna gösterebilmesi bakımından ilk fırsatlar olmuştur. Bu zorlu sınavı başarıyla geçebilmek maksadıyla AB'den NATO ile etkin ve ortak bir çalışma ilişkisi kurması beklenmiştir. Her iki organizasyon tarafından imza edilen anlaşmalar, problemleri aşabilme ve hareket alanında birlikte çalışabilme imkanı sağlamıştır. Bu aynı zamanda, ABD'nin Avrupa güvenliğine katkıda bulunması anlamına da gelmektedir. Diğer bir deyişle, eğer Avrupa NATO'yu Avrupa savunmasının temel taşı olarak tutmak istemez ve gerçek ortaklığını Avrupalı müttefikleri ile devam ettirmek isterse, ABD'de Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında çok daha az rol alacak veya hiç almayacaktır.³⁹⁹

AB için kesinlikle sağlanması gereken ve alternatifi olmayan NATO-AB ortaklığının yanı sıra, AB için Türkiye ile de ilişkiler bu anlamda önemlidir. Son yıllarda sıklıkla dile getirilen 'Türkiye'nin jeopolitik konumu' ya da 'Bölgesel istikrarın sağlanmasında Türkiye'nin rolü' ifadeleri aşık bir durumu ifade etse de, bu AB'nin AGSP kapsamında bu durumu dikkate almak zorunda olduğu gerçeğini değiştirmez. Türkiye'nin 11 Eylül sonrasında terörizm ve KİS ile mücadeledeki muhtemel rolü Amerika ve Avrupa perspektifinden incelendiğinde oldukça önemlidir. Orta Doğu krizi sırasında, Irak'taki kriz/savaşa AGSP seviyesinde müdahalede AB-Türkiye işbirliği konu ile ilgili örnekler olarak verilebilir. Türkiye, çok faydalı, hevesli ve AGSP için AB ile birlikte çalışabilir potansiyel bir ortaktır. Türkiye'nin bu anlamdaki kapasitesi ve istekliliği Balkanlar'daki hareketlere katılım oranları ile de değerlendirilebilir. Türkiye KFOR'da 26317 askerin 752'sini, SFOR'da 12646 askerin 498'ini, Concordia hareketinde 375 askerin 8'ini, BM Polis

³⁹⁹ Doğan, a.g.e.

Gücü kapsamında 4481 görevlinin 165'ini ve son olarak Bosana-Hersek'teki AB Polis Misiyonu'nda 518 görevlinin 12'sini sağlamıştır. Bunun yanı sıra bir NATO yetkilisinin de ifade ettiği gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ölçeksel olarak büyüklüğü ve Türkiye'nin yüzdesel olarak savunma harcamalarının diğer tüm AB üyesi ülkelerden yüksek oluşu bu ülkenin Avrupa'nın Savunma ve Güvenlik Politikası'ndan dışlanamayacağı anlamına gelmektedir. İzin verildiği takdirde Türkiye ECAP'a katılabilmiş olsaydı, NATO'nun Prag Yetenek Taahhütleri ile uyumlu olması koşuluyla AB'nin yetenek geliştirme çalışmalarına çok büyük katkılarda bulunabilirdi. Türkiye ile savunma alanında kurulacak bir işbirliği, AB'ye sağlayacağı gözle görülür katkıların yanı sıra, AB'nin temel ve kutsal değerleri olan şeffaflık, çok-terafıllık, eşit yük paylaşımı gibi hususlarla da örtüşür. Burada öncelikle dikkate alınması gereken husus, her ne kadar zaman içerisinde siyasetçilerin ve askerlerin çabalarıyla iyi ilişkiler kurulmaya çalışılmış olsa da; halihazırda tarihsel sorunlardan kaynaklanan ve Türkiye ile Yunanistan arasında devam eden gerginliktir. Bu durumda AB'nin yapması gereken objektif bir tutum içerisinde bulunmak ve taraf olmadığını göstermektir. AGSP kapsamında kurulacak bir işbirliğinin; iyimser bir tahminle Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunları çözemese bile bir aşama kaydetmesine olanak sağlaması muhtemeldir.⁴⁰⁰

3.2. Avrupa Birliği'nin Kriz Yönetiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Avrupa Birliği, özellikle son 5 yılda kriz yönetimine ilişkin sivil ve askeri yeteneklerin artırılması, icra edilen hareketlerin sayı, kapsam ve elde edilen neticeler bakımından değerlendirilmesi, uluslar arası kurum ve kuruluşlarla çok terafıllı çalışma sisteminin uygulanması neticesinde AGSP alanında çok büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak kurumsal yapıdaki ilerlemelerle birlikte, çatışmaların ve güvenlik ihtiyaçlarının da artan bir profil çizmesi, AB'nin üç sütunlu yapısının stratejik bakımdan eksiklerini ortaya çıkarmaktadır.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Doğan, a.g.e.

⁴⁰¹ A European Peacebuilding Cell, Policy Paper, January 2006, Erişim: 09.05.2006, <http://www.conflictprevention.net/library/documents/europe/epccpolicypapercpp.pdf>

Kaynak : Topluluk Hukukunun ABC'si, <http://www.deltur.cec.eu.int/ABCCommunity.rtf>

Şekil 6 : AB'nin üç sütunlu yapısı

AGSP kapsamında icra edilen sivil ve askeri temelli kriz yönetimi hareketleri Konsey kontrolündeki 'İkinci Sütun' kapsamına girmektedir. Bu hareketler, kurumsal ve uygulama bazında; ağırlıklı olarak ticari politikaları ve yardım faaliyetlerini içeren 'Birinci sütun' ve AB Komisyonu faaliyetleri kapsamında da değerlendirilebilecek, çatışmayı önleme, barışın tesisi, çatışma-sonrası yeniden yapılanma faaliyetlerinden tamamen farklıdır. Konsey ve Komisyon arasındaki bu kurumsal bağlantı eksikliği, çatışmayı önleme ve gelişim programlarının; kriz yönetimi hareketlerinin stratejik ve operasyonel planlama safhalarında dikkate alınmamasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte AB; sivil unsurların çatışmayı önlemede oynadığı hayati rol apaçık ortada iken askeri yeteneklerin geliştirilmesine daha fazla kaynak ve emek sarfetmektedir.

Yukarıda belirtilen eksikliklerin giderilmesi, Konsey-Komisyon ve sütunlar arasında kalan faaliyetlerin olumsuz neticeler doğurmaması maksadıyla; bir AB Barışın Tesisi Koordinasyon Ofisi'nin kurulması uygun olabilir.⁴⁰²

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2001 yılı Nisan ayında Avrupa Birliği Konseyi'ne krizlerin önlenmesi ile ilgili sunduğu bir raporda da yukarıda belirtilen hususları destekleyecek şekilde dört amaç belirtilmektedir :

- Krizlerin temel nedenlerini bulmak için Avrupa Birliği vasıtalarının daha sistematik ve eş güdümlü şekilde kullanılması,
- Krizlerin özel nedenlerini (uyuşturucu ve/veya insan kaçakçılığı, yasa dışı elmas ve hafif silah ticareti, kıt su kaynakları ile ilgili rekabet vs.) bulmayı hedefleyen faaliyetlerin etkinliğinin artması
- Avrupa Birliği'nin ortaya çıkan krizlere müdahale edebilme kapasitesinin artırılması,
- Tüm Avrupa Birliği ortaklarıyla (ortak ülkeler, hükümet dışı organizasyonlar, Birleşmiş Milletler, G-8⁴⁰³, AGİT ve diğer bölgesel kuruluşlar) uluslararası iş birliğinin artırılması.⁴⁰⁴

İlk maddede belirtilen politikadaki daha fazla eşgüdüm ihtiyacı, kaynakların yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu kaynaklar olmadan küresel güvenliğe ilişkin faaliyetlerde Avrupa'nın daha etkin bir rol oynaması mümkün görülmemektedir.

⁴⁰² A European Peacebuilding Cell, Policy Paper, January 2006

⁴⁰³ Gelişmiş 8 ülkeler grubu (ABD, Kanada, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya Federasyonu)

⁴⁰⁴ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 197.

Avrupalı ortakların daha fazla eşgüdüm göstermelerini gerektiren bir başka neden Avrupa'daki ve yakın çevresindeki güvenlik politikasının şaşırtıcı başarısızlığıdır. Balkanlar'da etkin olunamaması, Orta Doğu ve Irak'taki son gelişmeler sadece Avrupa'daki güvenlik ve refahı tehdit etmekle kalmamış, aynı zamanda Avrupalı siyasetçiler için kamu desteğinin yok olması olasılığını da taşımaktadır.

Bugüne kadar elde edilen tecrübeler ve değerlendirmeler ışığında, Avrupa dışındaki krizlerin Avrupa'nın güvenliğine etkisinin süreceği değerlendirildiğinden Hem AB üye ülkelerinin hem de AB kurumlarının daha fazla eşgüdümlü politikayla müdahalede bulunmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, tehditlerin ve buna bağlı ihtiyaçların şu alanlarda yoğunlaşacağı değerlendirilmektedir :⁴⁰⁵

- Göçün ve mültecilerin durumlarının ulusal düzeyde ve Avrupa çapında düzenlenmesi,
- Sınır ötesi örgütlü suç şebekeleri, uyuşturucu kaçakçılığı, göçmenler, fuhuş yapanlar, kara para aklama ve kaçakçılık işlerini yapanlar, yasa dışı nükleer malzeme ve diğer kitle imha silahları ticareti,
- İç güvenlik- istihbarat, polis teşkilatı ve genel idarenin gözden geçirilmesi, terörle mücadelenin güçlendirilmesi,
- Dış güvenlik-Çatışma bölgelerinde askeri gücün hızlı konuşlandırılması için silahlı kuvvetlerin yeniden yapılandırılması
- Siyasi, kültürel ve iktisadi kaynakların, kalkınma ve krizlerin önlenmesi için uzmanlığın birleştirilmesini gerektiren sivil gelişme ve çatışma önleme programları.

⁴⁰⁵ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 199.

Bu baskılar, Avrupa'nın kalkınma ve kriz bölgeleriyle etkileşim modeli hakkındaki tartışmayı yeniden canlandırmıştır. Bu model temel olarak kontrol ve uygulamaya dayanmamakla birlikte, içsel bir kalkınma ve istikrarı hedeflemektedir. Bir Avrupa Anayasası gibi konulardaki tartışmalar vasıtasıyla bir Avrupa kimliğinin şekillenmesinin yanı sıra ayrı bir Avrupa Güvenlik felsefesi, iktisadi, toplumsal ve uluslar arası ilişkiler felsefesi için de tartışmalar yapılmaktadır. Askeri koalisyonların güvenlikle ilgili imkan ve kabiliyetlerine karşın Avrupa'nın sivil bir güç olarak görülmesi bu felsefenin temelini oluşturur.⁴⁰⁶

3.3. NATO'nun Kriz Yönetiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Öneriler

Kırk yıl boyunca Avrupa'yı etkisi altında tutan, ideolojik çatışma, politik düşmanlıklar ve askeri rekabetten doğabilecek bir savaş tehdidi artık yoktur. Bugün dikkatler Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. Maddesi uyarınca kuvvet kullanımına karşı caydırıcılıktan ziyade, NATO'nun karşılaşması çok daha olası olan barışı koruma, çatışmaları önleme ve kriz yönetimi görevleri üzerinde toplanmaktadır.⁴⁰⁷

Bununla birlikte, İttifak öncelikli olarak üyelerinin güvenlik ve bağımsızlıklarını garanti ederek onlara karşı olan temel ve kalıcı sorumluluğunu yerine getirmelidir. İkinci olarak, ikili ortaklıklar ve çok taraflı işbirliği vasıtasıyla güvenliği daha uzaklara, ortak ülkelere ve tüm Avrupa'ya yaymalıdır. Bunları yaparken, uluslararası topluma kriz ve çatışmaları önlemede veya bunlar gerçekleştiği takdirde olayların yayılmasını önlemede ve olaya karışanlara sorunu kuvvet kullanmaktan ziyade politik yollarla halletmelerinde yardımcı olmalı ve bu amaçları gerçekleştirmek için, kriz yönetimi ve barışı korumada Avrupa'nın rolünü güçlendirerek Kuzey Atlantik İttifakının temelinde yatan Atlantik ötesi ortaklıkta daha adil bir denge yaratmalıdır.

⁴⁰⁶ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 199.

⁴⁰⁷ NATO El Kitabı, 2001, s. 238.

Bu süreç İttifakın güçlendirilmesi ve Avrupa’da her kriz patlak verdiğinde NATO’nun lider rolü üstlenmeden de destek sağlayabileceği kriz yönetim yeteneklerinin geliştirilmesi ile ilgilidir.

Bu süreç, bir çatışmayı önlemek veya sona erdirmekte daha fazla seçenek ve daha fazla esneklik kazandırılması ile ilgilidir.

NATO, İttifak sahasının dışında, uzak mesafelerde konuşlandırma yapabilmek için İttifakın modern askeri hareketlerin gereklerine uygun olmasını sağlayacak bir dizi önlem almıştır. Bu önlemler arasında, Müttefiklerin stratejik hava ve deniz nakliyesi gibi kritik alanlarda iyileştirmeler yapma taahhüdünde bulundukları Prag Yetenekler Taahhüdü, İttifaka krizlere süratle mukabele etme yeteneğini kazandıracak olan NMG’nin geliştirilmesi; NATO kuvvetlerine esneklik kazandırılması ve 21. yüzyılın olası durumlarına uygun hale getirilmesi (Müttefik Operasyonlar Komutanlığı’nın kurulması dahil) için İttifak komuta yapısının uyarlanması ve NATO Karargahı’nda bir Operasyonlar Dairesi’nin kurulması da bulunmaktadır.⁴⁰⁸

NATO giderek daha operasyonel bir hale gelirken İttifakın gündeminde de yeni maddeler yer almaya başlamıştır. Böylece NATO daha siyasi bir örgüt haline gelmek ve aynı zihniyetteki Ortak ülkeler ve ilgili uluslararası örgütlerle daha etkili çalışma ilişkileri geliştirmek zorunda kalmıştır. Harekat alanında ise, bir yandan müttefiklerinin teçhizat ve kuvvetleri üzerindeki sınırlamalarını, diğer yandan ise kaliteli istihbarat sorununu ele almak durumundadır. Bunlara ilaveten, NATO’nun uzmanlık sahibi olduğu türdeki operasyonlara duyulan ihtiyaç giderek arttığından, İttifakın, bir operasyona girip girmeyeceğine, bunun nasıl ve ne zaman olacağına ve NMG’nü konuşlandırıp konuşlandırmayacağına karar vermesi gerekecektir.

NATO, Bosna ve Hersek’te ilk barışa destek operasyonunu başlattığından beri Müttefiklerin kuvvetleri harekate asker veren Ortak ülkelerin kuvvetleri ile birlikte çalışmıştır. Bu doğrultuda İttifak da Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerle yakın çalışma

⁴⁰⁸ Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 9.

ilişkileri yürütmüştür. Bugüne kadar Müttefiklerin operasyonlarına kuvvet göndererek en çok katkıyı sağlayan ülkelerin çoğu Avrupa'da yer alan ülkeler olmuştur. Ancak, NATO'nun operasyonları coğrafi açıdan genişledikçe Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda ve Güney Kore gibi aynı zihniyette olan ülkelerle de küresel ortaklıklar kurması gerekli olacaktır.

Harekatların başarısını garantileyecek kaynakları temin etmek için, savunma planlaması ve kuvvet oluşturmak son derece önemlidir. Bu amaçla, Müttefik dışişleri bakanları Aralık 2005'te yeteneklerin düzenlenmesi, geliştirilmesi ve cepheye gönderilmesi ile ilgili çeşitli "disiplinler"i bir araya getirmeyi amaçlayan Geniş Kapsamlı Politik Rehberi kabul etmişlerdir.⁴⁰⁹

İleriye baktığımızda, NATO'nun daha da fazla operasyonlar üstlenmesi için baskıların artması büyük olasılıktır. Ancak NATO ne bir küresel polis gücü, ne küresel bir insani yardım örgütü ve ne de Birleşmiş Milletlere alternatif oluşturacak bir örgüttür. Bununla birlikte, 26 üyenin müdahale gereği duyduğu durumlarda genelde sınırlı olan politik iradeyi ve her zaman az olan kaynakları etkili bir uluslararası eyleme dönüştürme yeteneğine sahiptir.

NATO'nun Afganistan bölgesinde bir görev üstlenmesi aynı zamanda İttifakın 21. yüzyılın güvenlik gereklerine uyarlandığını da göstermektedir: terörizme karşı mücadeleye ve Avrupa-Atlantik sahası dışındaki uluslararası çabalara katkıda bulunmaya hazır ve istekli bir İttifak...⁴¹⁰

Bununla birlikte, halihazırda Avrupa Birliği ve NATO'nun icra ettiği kriz yönetimi faaliyetleri incelendiğinde, krizin meydana geldiği ülkenin yapısına, niteliğine ve büyüklüğüne göre yukarıdaki hususların hemen hepsinin kapsandığını söylemek mümkündür.

⁴⁰⁹ Pardew ve Bennett, a.g.e., s. 9.

⁴¹⁰ Carp, a.g.e, s. 24.

3.4. Kriz yönetimi ‘Askeri mi Sivil mi’?

Soğuk Savaşın ve buna bağlı olarak tehdit algılamalarının da değişmesiyle 1990’ların sonlarında AB kriz yönetimi alanına girmiştir. O dönemde, kriz yönetimi birçok organizasyon için bazı nedenlerden dolayı tercih edilecek bir müdahale yöntemi idi. Komşu Balkanlar’da krizler meydana geldiğinde çok ciddi biçimde müdahale edilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Kriz yönetimi, savunmadan daha az karmaşıktır ve AB’nin yeni alanlara genişlerken yaşadığı iç dinamizmi için de faydalı olarak değerlendirilmiştir.⁴¹¹

Krizlere müdahale harekâtlarında askeri müdahaleden hemen sonra kamu güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması en öncelikli görev olarak algılanmakta, diğer işlerin başarıya ulaşmasının kamu güvenliği ve kamu düzeninin sağlanmasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, askeri birliklerin karışıklıkların bastırılması ve kanun uygulama konularında gerek eğitim gerekse donanım açısından yeterli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip olmadığı gerçeğinden hareketle, krizlere müdahale harekâtlarında istihbarattan kovuşturmaya kadar çeşitli alanlarda hukukun üstünlüğünü tesisi bakımından destekleyecek hızlı konuşlandırılabilir sivil yeteneğe ihtiyaç duyulmaktadır.⁴¹²

Bu eksikliğin giderilmesinin en etkin yolu “hukukun üstünlüğü ihtiyat güçleri” olarak adlandırılan jandarma/polis, siyasi işler ve idari personel, hâkim, savcı, mahkeme personelinin istihdamını esas alacak bir sivil yetenek yapılanmasına gidilmesi ve operasyon icra edilen bölgelere gönderilmesidir.

Diğer yandan, savaş suçlularının yargılanması, insani yardım, yönetim, basınla ilişkiler, yeniden yapılanma ve uzlaşma faaliyetleri gibi önemli sivil görevlerin de tek şemsiye altında toplanması büyük önem taşımaktadır.

⁴¹¹ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 275.

⁴¹² Bozkurt, 2005 a, s.16.

Krizlere müdahale yapılan ülkede kamu güvenliğinin gecikmeksizin tesis edilmesi ile yardım ve yeniden yapılanma faaliyetlerinin kolaylaşacağı ve istikrarlı bir yönetime geçiş sürecinin hızlanacağı AB ülkeleri arasında genel kabul gören bir yaklaşım ve anlayıştır.⁴¹³

Avrupa Birliği'nin bir 'askeri kanat' geliştirmesi konusundaki tartışmalar etkinlik etrafında yoğunlaşmaktadır. Komşu Balkanlar'da meydana gelen olaylar ve bu olaylara zamanında ve yeterince etkin biçimde müdahale edilememesi, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde belirtilen 'Yeni Tehditlerin' varlığı, askeri güce ihtiyacın sürekli olacağını dikte etmektedir. Aynı zamanda, sadece ekonomik güce sahip olunmakla dünya sahnesinde etkin aktör rolünün üstlenilmesinin imkansız olduğu görüşü de çok yaygındır.

Bununla birlikte, birliğin başarısının 'sivil' yapısına dayandığını, uluslar arası ilişkilerde istendiğinde kullanılabilecek başka yöntemler olduğunu, hatta birliğin bu yöntemleri kullanmak suretiyle şimdiden Avrupa'da 'güvenlik ve istikrarı' amaçlayan bir güvenlik aktörü olduğunu düşünenlerin sayısı hiç de az değildir.⁴¹⁴

Sivil yapının tercih edilir görünmesi için bir diğer neden 'güvenlik' kelimesinin geçmişte olduğundan çok daha geniş bir anlam ifade etmesidir. Güvenlik, geleneksel Askeri Güvenlikten çok daha fazlasını içermektedir. Ancak halihazırda dünya coğrafyasındaki krizler ne yalnızca sivil, ne de yalnızca askeri tedbirler ile çözülemeyecek niteliktedir. Kriz öncesi, kriz esnasında ve kriz sonrasında kullanılacak araçlar birbirinden çok farklı olabilecektir. Kriz Yönetimi faaliyetleri, diplomatik girişimlerle başlayan, askeri tedbirlerle devam eden ve yeniden yapılandırma, hatta ulus kurmaya kadar varan sivil tedbirlerin bir bileşiminden oluşmak durumundadır.

⁴¹³ Bozkurt, 2005 a, s.17.

⁴¹⁴ Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, 2004, s. 275.

3.5. Kriz Yönetiminde Sivil-Asker İşbirliği

Günümüzde güvenlik çerçevesinde askeri operasyonların, özellikle de çatışma sonrası barışı destekleme hareketleri kapsamında icra edildiğinde başarıya ulaşabilmesi için mutlak surette sivil ve askeri yapılar arasında yakın işbirliği sağlanmalıdır.

3.5.1. Avrupa Birliği

AB' nde kriz yönetiminde sivil-asker işbirliği iki ayrı bazda ele alınmıştır. Bunlardan ilki CIMIC (Sivil-asker işbirliği), diğeri ise CMCO (Sivil-asker koordinasyonudur.) Sivil-asker işbirliği operasyonel ve taktik sahada görevli bütün aktörlerin işbirliğini ifade ederken, CMCO daha ziyade politik-stratejik seviyede, sütunlar arasındaki uyumu sağlamaya yönelik koordinasyon hususlarını kapsar.

AB'nde kriz yönetimi faaliyetlerinde sivil-asker işbirliği kavramının yer alması 2001 yılında icra edilen Göteborg Zirvesi'yle başlar. 2002'de Danimarka'nın dönem başkanlığı sırasında konuya ilişkin eylem planı oluşturulur ve Kasım 2002'de kabul edilir. 2003 yılının Aralık ayında AB Konseyi'nin AB çapında sivil-asker biriminin kurulmasını onaylaması ile birlikte kurumsal hale gelir. 2005 yılında kurulumu tamamlanan Sivil-asker işbirliği birimi SG/HR'ye bağlı olarak EUMS çatısı altında görev yapan bir yapıdır.⁴¹⁵

Sivil-asker işbirliği biriminin 5 temel hedefi aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

- Çıkması öngörülen krizler öncesinde, AB üye ülkeleri arasında çatışmayı önleme ve çatışma sonrası faaliyetleri de içerecek şekilde işbirliği ve bağlantıyı sağlamak,
- Sivil hareketlerin planlanması ve icrasında destek sağlamak,
- Sivil-askeri işbirliği faaliyetlerinde uzmanlık hizmeti vermek,
- Müşterek sivil-askeri hareketlerinde stratejik planlamaları yapmak,

⁴¹⁵ Nowak, a.g.e., s. 142.

- Otonom bir AB hareketında hareket karargahı olarak tefrik edilen ulusal karargahı desteklemektir.

Sivil-Asker İşbirliği Birimi tüm fonksiyonlarıyla görevlerini icra edebilir duruma gelmiştir. Sivil-Askeri Hücresi, Aceh, Rafah ve Kongo DC’de icra edilen AB askeri ve sivil kriz yönetimi operasyonlarının organizasyonunda büyük katkı sağlamıştır. Buna ilaveten, doğal afetlerde askeri takviyenin sağlanması için de fayda sağlamaktadır. Önceki dönemlerde görev yapan başkanlıklar tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde, Avusturya’nın dönem başkanlığı sırasında oluşturulan çerçeve belgesi AB Kriz Yönetimi operasyonlarının idari yönetimi için çözüm önerileri getirmektedir. Bu belge, Siyasi ve Güvenlik Komitesi tarafından geçerli bir belge olarak değerlendirilmiştir. Bu belge aynı zamanda hareket alanında Sivil-Asker işbirliği hususlarının çözümlenmesine yönelik öneriler getirmektedir ve bundan sonraki çalışmalar için de bir rehber olarak kullanılacaktır.⁴¹⁶

Her ne kadar AB henüz tam olarak gerçek bir sivil-asker müşterek bir kriz yönetimi hareketi icra etmemiş olsa da, bu konudaki çalışmalar umut verici niteliktedir. Sivil Temel Hedef 2008 ile Temel Hedef 2010 arasındaki gayriresmi hedef ortaklığı bu çalışmaları desteklemektedir. 2002-2005 yılları arasında icra edilen toplam dört kriz yönetimi tatbikatı, özellikle de 2002 ve 2004 yılında icra edilen tatbikatlarda sivil-askeri kriz yönetimi faaliyetlerinin denenmesi ve geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.⁴¹⁷

3.5.2. NATO

Sivil-Asker işbirliği (CIMIC) tesisi, NATO’nun sivil–askeri örgüt ve yapıları ile diğer sivil organizasyonlar; yerel otoriteler, hareket alanında bulunan yerel sivil nüfus, uluslar arası, ulusal ve hükümet-dışı organizasyonlar ve temsilcilikler arasında olabilir.

⁴¹⁶ The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006

⁴¹⁷ Nowak, a.g.e., s. 143.

NATO’da CIMIC faaliyetlerinin yürütülmesi görevi, ilgili NATO Komutanı sorumluluğuna verilmiştir. CIMIC faaliyetlerini yürütmek üzere “Müttefik Müşterek Kuvvet Karargahlarına” bağlı olarak CIMIC personelinin de içinde yer aldığı birimler bulunmakta, bu birimlerin yapısı ve büyüklüğü kuvvet karargahlarına ve yapılacak görevlere göre değişmektedir. Söz konusu müşterek karargahlar; kara, deniz, hava ve lojistik unsurlardan oluşmakta olup, anılan CIMIC birimleri bu unsurlar içinde yer almaktadır. Bu birimler söz konusu unsurları desteklemekte, sivil-asker işbirliğine ilişkin planlama faaliyetleri yanında, ilave olarak istişare görevleri de yapmaktadırlar. Ayrıca sivil-asker işbirliği faaliyetlerini yürütecek “CIMIC Grupları” ile bunlara bağlı CIMIC Birlikleri de bulunmakta ve kara unsurlarını desteklemektedir.⁴¹⁸

İlk olarak, altı NATO üye ülkesinin⁴¹⁹ finansmanı ile bir çokuluslu proje, ‘Sivil-Asker Kuzey İşbirliği Grubu’ (CIMIC) teşkil edilmiştir. Bu grup, 15 Ocak 2003’te NATO Uluslar arası karargahı statüsünü kazanmıştır.

Temel görevi; özellikle çatışma sonrası barışı destekleme hareketlerinde yerel otoritelere destek sağlanması ve nüfusun normal yaşam koşullarına döndürülmesi çalışmaları kapsamında icra edilen askeri harekatlarda, gerek NATO komutanlarına, gerekse sivil kurumlara arada köprü oluşturulabilmesi için ihtiyaç duyulan ortam şartlarını hazırlamaktır. Sivil-Asker İşbirliği aynı zamanda, insani yardım, doğal afetlerde tahliye ve benzeri sivil acil hal operasyonlarında da ulusal ve uluslar arası kuvvetler için büyük önem arz eden bir husustur.

Budel/Hollanda’da konuşlu CIMIC Kuzey Grubu, Brunssum’da bulunan Kuzey Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanlığı’na bağlıdır ve çalışmalarını bu karargah emrinde icra etmektedir. Benzer bir yapı, İtalya, Macaristan ve Yunanistan’ın katılımıyla CIMIC Güney olarak oluşturulacak ve Napoli/İtalya’da bulunan Güney Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanlığı’na bağlanacaktır.⁴²⁰

⁴¹⁸ NATO’da Sivil-Asker İşbirliği, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi, Erişim: 05.09.2006, http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/natosivil.htm

⁴¹⁹ Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Almanya, Hollanda, Norveç ve Polonya

⁴²⁰ NATO Handbook, 2006, s. 343.

CIMIC'in uzun vadeli amacı; kriz hallerine kalıcı çözümler getirilmesi için gerekli koşulların hazırlanması ve bu koşulların idame ettirilmesi, kısa vadeli amacı ise; Müttefik Kuvvetlerin bulunduğu bölgedeki komutana optimum seviyede moral, maddi ve taktik avantajlar sağlamak için komutan ile sivil halk ve kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamaktır.

NATO belgelerinde CIMIC'in kapsamı, "Üye ülkelere gönderilen dış takviye kuvvetleri ile üye ülkelerin sivil ve askeri makamları arasındaki koordinasyon ve bu kuvvetlerin bulunduğu bölgelerdeki yönetsel makamlar ve sivil halk arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi" olarak nitelendirilmekte olup, NATO'nun kendi organları arasındaki işbirliği ve koordinasyon CIMIC olarak değerlendirilmemektedir. CIMIC kapsamına, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın hem 5 nci Maddesi hem de 5 nci Maddesi dışında yer alan operasyonlar girmektedir.⁴²¹

Halen NATO tarafından sürdürülen CIMIC hedefleri;

- NATO kriz önleme ve kriz yönetim düzenlemelerinin desteklenmesi,
- Kriz ve savaşta askeri kesimin desteklenmesi,
- Barış döneminde sivil kesimin desteklenmesi,
- Kriz ve savaşta hükümetin idamesinin sağlanması,
- Savaş ve afetlerden kaynaklanan tehdit ve risklere karşı halkın desteklenmesi ve korunması,
- Uluslar arası seviyede NATO ve Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi'nin çabalarının desteklenmesi,
- Krizde makul ölçülerde ekonomik ve sosyal hayat seviyesinin sağlanması,
- Savaş ve afet alanlarının rehabilitasyonu ile ilgili çabalara katkıda bulunulması olarak sıralanabilir.

Faaliyet Alanları :

⁴²¹ NATO'da Sivil-Asker İşbirliği, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi

Savunma planlama faaliyetleri içinde yer alan; NATO Komutanlıkları ile Milli Komutanlıklar arasında sorumlulukların paylaşımı, savaş halinde acil durumun kararlaştırılması ve bu konulara ilişkin yasal düzenlemelerin hazırlanması, ajanslıkların görev alanlarına giren konularda gerekli planlama faaliyetlerinin sürdürülmesi ve süratli takviye konularına ilişkin çalışmalar Sivil-Asker İşbirliği faaliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. NATO ile üye ülkeler arasındaki sivil ve askeri faaliyetlere ilişkin sorunlar, ülkelerin yasal düzenlemeleri ve idari yapıları göz önünde bulundurularak yapılan anlaşmalar vasıtası ile çözümlenmektedir. Bu kapsamda, söz konusu problemlerin çözümü için sürdürülen çalışmalar CIMIC faaliyet alanına girmektedir.

Gerginlik ve savaş dönemlerinde, savaşta meydana gelen acil bir durumda, NATO ve üye ülkeler arasında karşılıklı yardım ve destek sağlanması için yapılan planlama çalışmaları, dış takviye kuvvetlerinin kabul edilmesi ve konuşlandırılması için yapılan anlaşmalar, bu anlaşmalarla ilgili olarak yapılan müzakerelerin tümü de CIMIC faaliyetleridir.

Sivil-Asker İşbirliği sürecindeki gelişmeler NATO'yu da etkilemiş ve askeri planlama faaliyetleri içinde vazgeçilmez bir unsur olarak yer almaya başlamıştır. Bu nedenle, NATO tarafından iki önemli doküman hazırlanmıştır. Bunlardan birisi Sivil-Asker İşbirliğinin politikasını belirleyen “MC-411 NATO CIMIC Politikası” dokümanı, diğeri ise usul ve esasları ortaya koyan “AJP-09 NATO CIMIC Doktrini” dokümanıdır.

Her iki doküman da, İttifakın Stratejik Konsepti'nde meydana gelen gelişmeler ve NATO'nun müdahil olduğu çeşitli kriz ve çatışma bölgelerinden çıkarılan dersler ışığında, üye ülkelerin görüş ve önerilerinin karşılıklı müzakereleri ile geliştirilmektedir.⁴²²

⁴²² NATO'da Sivil-Asker İşbirliği, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi

3.6. Kriz Yönetimi alanında faaliyet gösteren Sivil Kurum ve Kuruluşlar

3.6.1. EUISS

AB Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Şubat 2002'den beridir Paris merkezli, özerk bir AB Ajansı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 20 Temmuz 2001'de AB Konseyi tarafından onaylanan karara istinaden, ODGP/AGSP'ye katkı sağlayacak yapıların ayrılmaz bir parçası halini almıştır. Enstitünün temel görevi, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının şekillendirilmesinde ihtiyaç duyulabilecek analizleri yapmak ve tavsiyeler sunmaktır. Bu görevini yaparken, her seviyedeki karar vericilerle AB uzmanları arasında bir arabirim olarak da koordinasyonu sağlamaktadır.⁴²³

3.6.2. Uluslar arası Kriz Grubu (ICG)

Uluslararası Kriz Grubu (International Crisis Group / ICG), 'insan eliyle insana verilen zararı, krizleri, önceden teşhis etmek, durdurmak, mümkün değilse zararlarını minimize etmek için çalışan' uluslararası bir sivil girişimdir.

Martti Ahtisaari (Finlandiya), Oscar Arias Sanchez (Kosta Rika) ve Fidel Ramos (Filipinler) gibi eski cumhurbaşkanı, başbakan ve devlet başkanları; Türkiye'de de tanınan ABD'nin Türkiye eski Büyükelçisi Morton Abramowitz, yine ABD Kongre üyesi Stephen Solarz, Ürdün Prensi Hassan bin Talal'ın yanı sıra George Soros gibi ünlü işadamlarının üye olduğu Uluslararası Kriz Grubu'nun üyelerinden tek Türk Yapı Merkezi Holding Başkanı Ersin Arıoğlu'dur.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla şekillenen yeni güvenlik ortamında oluşan gerilimin devam edeceğini gören gönüllüler, merkezi Brüksel'de olan ICG'yi oluşturmuşlardır. Amacı insan eliyle insana verilen zararı, krizleri, gerilimleri, önceden teşhis etmek, mümkünse durdurmak, değilse zararlarını minimize etmek

⁴²³ Chaillot Paper No. 75, s. 223

olan ICG, gerginlik bölgelerinde kalıcı demokrasilerin kurulmasını, ekonomik kalkınmayı sağlamak maksadıyla düşünce üretmen ve bunları raporlarla savunan bir kuruluştur.⁴²⁴

ICG 5 kıtada 19 kriz bölgesinde 110 üyesi ile faaliyet göstermektedir. ICG çalışma sistemi olarak krizlerin tarihsel ve sosyal kökenine inmeyi hedeflemektedir. Gerilim bölgelerinde ofis açarak, arazide, olayların içindekilerle görüşmek suretiyle raporlar yazmakta ve senteze gidilmektedir. İnternet sayfası genellikle ülkelerin dışişleri bakanlıkları tarafından takip edilen ICG ekonomik krizlerle ilgilenmemektedir. Ancak, her siyasal krizin ekonomik çöküntü getirdiğinden hareketle krizlerin ekonomik zararlarını düzeltme yönünde de çaba sarf edilmektedir.⁴²⁵

Uluslar arası kriz grubu, aylık olarak 'Crisis Watch' isimli bir bülten çıkarmakta, hazırladığı rapor ve brifingleri dışişleri bakanlıklarına göndermekte, kriz oluşumunun muhtemel olduğu bölgeleri işaret etmekte ve değerlendirmeler yapmaktadır. Uluslar arası kriz grubu ticari bir kuruluş olmadığından, hükümetlerin, yardım kuruluşlarının, şirketlerin ve bireysel bağışçıların destekleriyle faaliyetlerini sürdürmektedir.⁴²⁶

3.6.3. Avrupa Barışın Tesisi İrtibat Ofisi (EPLO)

EPLO, Avrupa Birliği karar verme mekanizmasında yer alan ve sürdürülebilir barışın tesisine gayret gösteren Avrupalı STK'lar, STK'ların bağlantıları ve Think Tank kuruluşlarının ortaklıklarından oluşan bir ittifaktır. Amacı, ülkelerin yaşadığı iç ve dış krizlerin ve çatışmaların şiddet içermeyen yöntemlerle çözülebilmesini sağlamak maksadıyla AB kurumlarının gerekli tedbirleri almasını teşvik etmek ve desteklemektir.

⁴²⁴ Daha fazla bilgi için bkz. www.crisisgroup.org.

⁴²⁵ Eylem Türk, 'Kriz Doktoru Türk', Milliyet Gazetesi, 04.11.2001, Erişim: 05.09.2006, <http://www.milliyet.com.tr/2001/11/04/ekonomi/eko01.html>

⁴²⁶ About Crisis Group, International Crisis Group Website, Erişim: 05.09.2006, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1086&l=1>

EPLO, AB'nin, barışın tesisi, fakirlik ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi daha net biçimde tespit etmesini, bununla birlikte STK'larının, AB'nin barışın tesisi, kriz yönetimi ve çatışmayı önleme konularındaki can alıcı rolünü daha iyi anlamasını sağlamaya çalışmaktadır.

EPLO çalışmalarını üç çalışma grubu halinde sürdürmektedir. Bunlar :

Sürdürülebilir Barış için Sivil Aracılık (CISP) : Bu çalışma grubunun amacı, kriz yönetimi, çatışmayı önleme ve barışın tesisi faaliyetlerinde (sivil personel tarafından daha iyi icra edilebileceği hallerde) daha az askeri güç kullanılmasını temin etmek, sivil katkıların etkinliğinin anlaşılmasını sağlamak, Konsey ve Komisyon arasında tam bir uyumun sağlanarak AB'nin bu anlamdaki kapasitesini artırmaktır.⁴²⁷

Barışın Tesisi ve Gelişme (PBD) : Bu çalışma grubu, AB'nin çatışmayı önleme ve barışın tesisi alanındaki yeteneklerinin artırılmasını hedeflemektedir. Çalışma grubu faaliyetlerinde, sürdürülebilir kalkınmanın; barışın tesisi, güvenlik, iyi yönetim, adalet ve uzlaşmanın en kritik unsuru olduğu düşüncesiyle hareket eder.

Barış İçin Finansal Kaynak (FfP) : Bu çalışma grubu ise, AB barışın tesisi hareketlerinin maddi boyutuyla ilgilenmektedir ve bütçe planlamalarına yönelik tartışmalarda söz sahibidir. AB bütçesinin barışın tesisine yönelik icra edilen hareketleri tam olarak karşılayabilmesini hedefler.

FfP, AB'ni sivil çatışmayı önleme faaliyetlerini fonlaması maksadıyla bir AB Barışın Tesisi Ajansı kurması yönünde etkilemeye gayret etmektedir.⁴²⁸

⁴²⁷ A European Peacebuilding Cell, Policy Paper, January 2006

⁴²⁸ Daha fazla bilgi için bkz. www.eplo.org, www.international-alert.com, www.theepc.be, www.berghof-center.com, www.cmi.fi, www.en-cps.org, www.conflict-prevention.net, www.fielddiplomacy.be, www.konfliktbearbeitung.de, www.grip.org, www.ictj.org, www.wveurope.org, www.swisspeace.org, www.sfcg.org, www.saferworld.org.uk, www.quaker.org/gcea, www.fredsforum.se, www.paxchristi.net, www.life-peace.org, www.oxfaminternational.org, www.npeurope.org, www.katunet.fi, www.isis-europe.org.

3.6.4. Çatışmayı Önleme Ortaklığı (The Conflict Prevention Partnership)

Çatışmayı önleme ortaklığı, yukarıda belirtilen ve bu alanda faaliyet gösteren daha birçok uluslar arası STK'nın⁴²⁹ işbirliğinden doğan bir girişimdir. Temel hedefi, kriz ve çatışmaları önlemek, yönetmek, çözümlmek ve krizden etkilenen bölgelerde barışın tesisine çalışmaktır.

Ortaklık, AB'nin ve üye ülkelerin çatışmayı önleme, kriz yönetimi ve barışın tesisi faaliyetlerine yönelik kapasitesini artırmaya yönelik gayretlerine devam etmektedir. İnsan hakları ve demokrasi temelinde, AB'nin, üye ülkelerinin ve sivil toplumun kriz bölgelerinde hayati bir rol oynaması gerektiğini kabul eden ortaklık, siyasi karar vericilerin stratejik planlama ve politika uygulamalarından ziyade bizzat kriz bölgelerinde yapılmış analizlere göre hareket etmesi gerekliliğini savunmaktadır.

⁴²⁹ International Alert, European Policy Centre ve konuyla ilgili diğer kuruluşlardır.

SONUÇ

Soğuk Savaşın sona ermesi ile yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkması, iki kutuplu dünya düzeninden tek kutuplu yapıya geçiş, Avrupa-Atlantik Güvenlik Mimarisinde değişiklik yapılması gereksinimi, Afrika ve Asya'da etnik nedenlerden kaynaklanan iç çatışmalar, Yugoslavya'nın dağılması sürecinde yaşanan savaşlar ve özellikle Bosna'da yaşanan olaylar uluslar arası toplumu hazırlıksız yakalamıştır. Bu krizlere müdahalede gösterilen ilk reaksiyonlar, Soğuk Savaş sonrasında oluşan uluslararası güvenlik mimarisindeki eksiklikleri ortaya çıkarmıştır.

Soğuk Savaş sonrası yeni güvenlik parametreleri olarak tanımlanan ve tezde açıklanan potansiyel tehlike ve riskler, güvenlik kavramının askeri boyutunun yanı sıra sivil boyutlarını öne çıkarmaktadır. Bu sorunlar, etkilerini kolaylıkla ulusal sınırlar ötesine taşıyarak, bölgesel ve küresel bir tehdit haline dönüşebilmektedirler. Bu tehditlere karşı mücadele etmenin en etkin yolunun da uluslar arası işbirliği oluşturularak çözüme dayalı çok taraflı politikalar üretilmesi olduğu görülmüştür.

Bu maksatla uluslar, uluslar arası organizasyonlar ve sivil toplum örgütleri, günümüz tehditlerinin başlıcalarından biri olan ve çoğunlukla ülke içinde patlak veren krizlerin çözülmesi faaliyetlerinin icrası için işbirliği sağlama gayreti içerisine girmişlerdir.

Halihazırda dünyada kriz yönetimi faaliyetlerini küresel çerçevede sürdüren organizasyonlara bakıldığında, (BM, AGİT, NATO, AB vb.) hem askeri hem de sivil yönleriyle bu faaliyetlere devam ettiklerini görmekteyiz. Her ne kadar bu organizasyonların üyeleri çoğunlukla bütün organizasyonlarda ortak olarak yer alıyormuş gibi görünse de, kuruluş gerekçeleri, karar alma mekanizmaları, üye devletlerin fark yaratabilecek ve veto yetkisini kullanmasına neden olabilecek görüşleri de dikkate alındığında, uluslar arası organizasyonlar arasında sivil–askeri şeklinde kesin bir işbölümüne gidilmesi, müdahale ihtiyacı gerektiren krizlere müdahale edilememesi ihtimalini de doğurabilecektir.

Örneğin, bir ülke için kriz niteliği taşıyan bir durum, diğer bir ülke açısından ‘kriz yaşanan ülkenin içişleri’ olarak değerlendirilebilmektedir.

Tezde ağırlıklı olarak Avrupa Birliği’nin krizlere müdahale şekil ve usülleri incelenmiştir. Yukarıda bahsedilen uluslar arası örgütler arasında krizlere müdahale bağlamında bir işbölümü tespit edilmiş olabilseydi ve AB askeri yöntemler dışındaki yöntemleri kullanmaya yönelik yaklaşımını ortaya koymuş olsaydı, bu durumun, diğer uluslar arası örgütler arasındaki işbirliği üzerinde belirleyici etkileri olacaktı. Uluslar arası krizlerde Avrupa Birliği, hem kriz önlemede hem de kriz sonrasında yeniden yapılandırma ve istikrar sağlamada rol alırken, örneğin NATO, kriz yönetiminde askeri yöntemlerle rol alabilirdi. Fakat Avrupa Güvenlik Stratejisi ve Anayasası’nın da belirttiği gibi, Avrupa Birliği askeri yöntemleri kullanabilen ve bu askeri yöntemleri ne zaman ve nasıl kullanacağı konusunda görüşleri olan bir aktöre dönüşme yolunda ilerlemektedir.

Bu çerçevede Avrupa Birliği, kriz yönetimi faaliyetlerinin icrası maksadıyla gerek sivil, gerek askeri yeteneklerini süratle geliştirmeye çalışmakta, kurumlar arasındaki uyumun ve karar alma mekanizmasının etkinliğinin artırılması yönünde çaba göstermektedir. Sivil ve Askeri güvenlik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için sürekli ‘Temel Hedefler’ tespit eden, bu hedeflerini değişen konjonktürel şartlara göre tadil eden Avrupa Birliği, AGSP kapsamında başarıyla icra edilecek kriz yönetimi faaliyetlerinin hem küresel bir güvenlik oyuncusu olma yönündeki hedefini destekleyeceğini, hem de bu sayede ihtiyaç duyduğu ve bugüne kadar oluşturamadığı ‘ortak’ askeri yeteneklerini geliştireceğini görebilmektedir.

Avrupa Birliği 1999’da Helsinki’de 2003 Temel Hedefi’ni tespit ettikten sonra çeşitli vasıtalarla ve yayımladığı deklarasyonlarla özellikle bunun bir Avrupa Ordusu kuruluşu olmadığından, kaynak israfına yol açacak gereksiz ikilemelerden kaçınılması gerekliliğinden, NATO’nun çözüm sürecine katılmadığı uluslar arası krizlere otonom müdahale edebilme isteğini artırması gerekliliğinden bahsetmektedir.

Ekonomik ve mali rekabet içerisinde olan her ülke (ya da ülkeler topluluğu), açılma düzeyine denk düşen siyasi ve askeri güce sahip olmalıdır. Silahlı mücadele ekonomik mücadelenin bir adım ötesidir ve bu mücadeleyi yürütecek araçlara yani kendi silahlı gücüne sahip olmayan ülke (ya da ülkeler topluluğu), yarışı baştan yitirmiş demektir. ABD, AB'nin neden ordu kurmak istediğini, AB'de ABD'nin neden buna karşı çıktığını bilmektedir. Bu iş, gücün belirleyici olduğu bir denge ya da çatışma sorunudur. Ekonomik mücadeleye giren, mücadeleye girdiği gücün askeri yeteneklerine bağlı kalmaz. Almanya'da yayımlanan Frankfurter Rundschau gazetesi bu gerçeği şöyle ortaya koymaktadır: Koşmak isteyen bacaklarını bağlamamalıdır. Büyük bir ekonomik güç olan AB, askeri konulara geldiği zaman maalesef bunu yapmaktadır. Bu alanda dikkatli davranmalı ve AB müdahale gücünün gelecekte nerelerde görev yapacağına AB karar vermelidir. ABD'nin açıklaması ise aynı gerçeği bir başka açıdan dile getirmektedir: 'NATO'nun hareket ve planlama sistemlerini AB'ne açmazsak onlar er veya geç kendi sistemlerini kuracaklardır; bu da gelecekte NATO'yu bitirebilecektir.'⁴³⁰

Bunu yaparken bugüne kadar Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında en etkin organizasyon olan NATO'nun marjinal durumda kalmaması için de hassasiyet gösterilmelidir. Halihazırda Avrupa Birliği'nin kıta içerisinde meydana gelecek geniş kapsamlı krizlere müdahalesinin yeterli etkinlikte olacağına dair endişeler bulunmaktadır.

Bu bağlamda, 1999'da görevi devralan NATO eski Genel Sekreteri Lord Robertson, 'Avrupa Birliği'nin NATO'daki rolünün güçlendirilmesi gerektiğini, bu alandaki rolünü geliştirirken İttifakın da Avrupa Birliği ile güçlü ve etkili bağlar oluşturması gerektiğini ve NATO'da daha fazla Avrupa varlığının daha az Kuzey Amerika varlığı anlamına gelmediğini' belirtmiştir. Atlantik ötesi bağın NATO'nun etkinliğinde temel bir rol oynamaya devam ettiğini ve böyle bir bağ olmaksızın Avrupa'da gerçek bir istikrar oluşturulamayacağını veya demokratik değerlerin korunamayacağını belirtmiştir ki, halihazırda her iki stratejik ortak birbirlerinin varlığına ihtiyaç duymaktadırlar.

⁴³⁰ Metin AYDOĞAN, Avrupa Birliğinin Neresindeyiz?, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002, s. 284.

NATO’da dünyada değişen tehdit ve güvenlik algılamaları neticesinde komuta yapısını ve askeri kabiliyetlerini geliştirme yolunu seçmiş, bu kapsamda kriz yönetimi görevleri öncelikli olmak üzere kendine yeni hedefler belirlemiş, İttifaka duyulan ihtiyacın sürekliliğini icra ettiği hareketlerle kanıtlamıştır.

Avrupa Birliği ve NATO’nun paralel doğrultuda ilerlemesi, ancak kesişim kümesinde 19 ülkenin bulunması, gayretlerde kaynak israfına ve ikileme oluşması riskini gündeme getirmiştir. NATO ve Avrupa Birliği karşılıklı danışmalarla ve çalışma gruplarının oluşturulmasıyla bu tehdidi sorun haline gelmeden çözmeye çalışmakta, askeri ve sivil kuvvetlerin birlikte çalışabilir nitelikte olmasını sağlamaktadır. Hatta sürekli işbirliğinden doğacak olan sinerji, barışın tesisinde çok daha sağlam ve hızlı adımlar atılmasını sağlayabilecektir.

Batı Avrupa ABD’ye çok önemli bir ekonomik ortak olmaya devam edecektir. Zayıflasa dahi, kültürel bağların tamamen kopması mümkün değildir. Amerika-Avrupa ortaklığının devamı demokrasinin yayılması için gereklidir. Brzezinski’nin deyişiyse, “Transatlantik İttifakı, Amerika’nın en önemli küresel ilişkisidir. ABD’nin Avrasya’da kesin bir hakem rolü oynayabilmesi ve küresel taahhütlerini yerine getirebilmesi için bir atlama tahtasıdır.”⁴³¹

Elbette barışın tesisi bağlamında burada önemli olan A.B.D’nin taahhütlerinin yerine getirilmesi ya da Avrasya’da hakem rolü oynaması değildir. Ancak her iki organizasyonun birbirlerine olan ihtiyaçlarını bütün açıklığıyla vurgulayan bir ifadedir.

Bu bakış açısına göre, Avrupa Batı’nın değerlerini ve gücünü Avrasya’ya yansıtmak için gerekli bir “atlama tahtası” olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle Avrupa, jeopolitik önemi Avrasya’ninkine bağımlı olan değerli bir stratejik vasıttan ibarettir. Soğuk Savaştan sonra, NATO’nun doğuya doğru genişlemesi, “açık kapı” politikası ve Barış için Ortaklık (BİO) programı aynı bakış açısının ürünüdür.

⁴³¹ Zbigniew Brzezinski, “Living with a New Europe”, The National Interest (Summer 2000), s. 17.

Ancak Batı'nın değerlerinin ve gücünün Avrasya'ya yansıtılması görevinin daha etkili bir şekilde yerine getirilmesi için, genişlemeye ilişkin Eylül 1995 tarihli NATO belgesinde de belirtildiği üzere, Avrupa Birliği'nin de NATO'nunkine paralel olarak genişlemesi gerekecektir. Bu süreçlerin işleyebilmesi için Avrupa'nın güvenlik ve istikrarı son derece önemlidir. Bu nedenlerle, Amerika'nın Avrupa'ya sırtını dönmesi uzak ihtimaldir. Bunu gerçekleştirmek için de AB'nin, Avrupa'nın güvenlik ve istikrarını kendi imkanlarıyla göğüsleyebilecek askeri güce erişmesi gerekmektedir. Fakat, Washington'a göre, AB bunu ABD ve NATO ile bağlarını koparmadan gerçekleştirmelidir.

Tüm bu ifadelerden anlaşılacağı gibi, ABD, Avrupa bütünleşmesini hem desteklemekte hem de kendi denetiminde tutmak ve yönlendirmek istemektedir.

Sonuç olarak, NATO kuruluş amacı gereği bir savunma organizasyonudur. AB ise, ekonomik anlamda birleşimini ve gelişimini çok büyük ölçüde tamamlamış bir siyasi entegrasyon haline gelmiştir. Bu bağlamda, hem askeri, hem de sivil boyutları olan kriz yönetimi faaliyetlerinde, kendisine Soğuk Savaş sonrası yeni bir kimlik belirlemeye çalışan NATO'nun kriz yönetimi faaliyetlerinin askeri gerekliliklerini ağırlıklı olarak, AB'nin ise insan hakları, refah, hukukun üstünlüğü ve diğer alanlardaki uzmanlıkları vasıtasıyla kriz yönetimi faaliyetlerini ağırlıklı olarak sivil gerekliliklerini karşılamasının,

- NATO'nun marjinal konuma düşmesini engelleyeceği,
- Hem NATO ve hem AB askeri unsurlarına kriz yönetimi maksatlarıyla kuvvet ve maddi destek sağlayan ülkeleri bu yükümlülükten kurtaracağı,
- Kriz yönetimi faaliyetlerinde aynı alanlarda koordineli olarak çalışma zorunluluğunun azalacağı ve
- Aynı amaca hizmet edecek ve çoğunlukla aynı ülkelere mensup askeri kuvvetlerin kaynak israfına neden olacak ikilemelerinin engellenebileceği değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda,

NATO'nun askeri kuvvete ihtiyaç gösteren kriz yönetimi faaliyetleri için sürekli karşılıklı danışma forumu görevini icra etmesinin,

Üçüncü ülkelerden gelen, kriz yönetimi hareketlarına katkı sağlamaya istekli ülkelerin katılımı konusunda daha esnek olan ve bu ülkelerle işbirliği ve koordinasyon ile ilgili tecrübesi bulunan NATO'nun bu fonksiyonunu idame etmesinin,

BM Barış gücü ve diğer uluslar arası organizasyonlar başkanlığında yürütülen kriz yönetimi hareketlarında sivil desteğin öncelikle AB, askeri desteğin öncelikle NATO tarafından sağlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

AB'nin otonom olarak düzenlemek istediği, ya da NATO'nun icra etmek/katılmak istemediği askeri kriz yönetimi operasyonlarının icra edilebilmesi maksadıyla NATO ile birlikte çalışabilir, kara, hava ve deniz unsurlarından oluşan muharebe grupları seviyesinde küçük çaplı askeri birliklerin AGSP kapsamında oluşturulmasına devam edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bir Avrupa Ordusu olarak adlandırılabilen 50-60 bin kişilik orduların, asli görevi Avrupa-Atlantik Sahası'nda güvenliği tesis etmek olan NATO'nun varlığında oluşturulmasının transatlantik ve stratejik ortaklığa zarar verebileceği, ikileme, gayret, para ve emek sarfı yaratabileceği değerlendirilmektedir.

Ortaya çıkan tehlikelerin büyüklükleri ve nitelikleri nedeniyle hem Avrupa Birliği'ne hem de NATO'ya yapacak çok iş düşmektedir; her ikisi de güvenliğin etkin biçimde sürdürülmesi açısından hayati önem taşımaktadırlar.

İçinde bulunduğumuz dönemde batılı toplumların tecrübelerinin dışında kalan ve kendi toplumsal-kültürel değerlerini toplumlara dayatmaya çalışan devlet dışı grupların yükselişi çatışma riski taşıyan bölgeleri daha duyarlı hale getirmiştir.

Doğuya doğru genişleme siyaseti uygulayan Avrupa Birliği ve NATO'nun yakın bir gelecekte Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde yer alan ve çatışma riski taşıyan devletlerle sınır komşusu olacağı açıktır. Bu nedenle hem Avrupa Birliği'nin hem de NATO üyesi ülkelerin belirtilen bölgelerde mevcut krizlerin çatışma ya da savaşa dönüşmelerini engelleme sorumluluklarını yerine getirmeleri kaçınılmazdır. Bu yöndeki girişimlerin, dünya üzerindeki istikrarın da gelişimine katkı sağlayacağı açıktır.

Kriz bölgelerinin Avrupa üzerindeki etkisi, batılı ve Avrupalı kurumların gelişimini açıkça ortaya koymaktadır. Avrupa ve A.B.D. uluslar arası ilişkilerdeki rollerini yeniden belirleme meselesiyle daha fazla ilgilenmektedir. Daha fazla işbirliğine yanaşmayan ülkeler, yeni krizlerin etkilerine karşı hazırlıksız kalacaklardır. Bu ülkeler, istedikleri değişimleri uygulamaya koymak yerine, değişimlere boyun eğmek zorunda kalacaklardır.

KAYNAKLAR

A European Peacebuilding Cell, Policy Paper, January 2006, Erişim: 09.05.2006, <http://www.conflictprevention.net/library/documents/europe/epccpolicypapercpp.pdf>

AB Genel Sekreterliği, ‘AB’nin Geleceğine İlişkin Laeken Bildirisi’, Aylık Bülten, Ocak 2002, Erişim: 05.09.2006, http://www.abgs.gov.tr/dokuman/aylik_bulten_dosyalar/ocak_bulten_dosyalar/laeken_bildirisi.Htm

AB Konseyi’nin 29 Eylül 2003 gün, 2003/681/CFSP sayılı kararı.

AB Konseyi’nin 22 Ekim 2004 gün, 2004/789/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 27 Ocak 2003 gün, 2003/92/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 28 Haziran 2004 gün ve 2004/523/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 09 Eylül 2005 gün ve 2005/643/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 12 Temmuz 2004 gün ve 2004/570/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 05 Haziran 2003 gün ve 2003/432/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 24 Kasım 2005 gün ve 2005/824/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 09 Aralık 2004 gün ve 2004/874/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi’nin 02 Mayıs 2005 gün ve 2005/355/CFSP sayılı kararı.

AB Konseyi’nin 27 Nisan 2006 gün ve 2006/319/CFSP sayılı kararı.

AB Konseyi’nin 21 Şubat 2005 gün ve 2005/190/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi' nin 18 Temmuz 2005 gün ve 2005/557/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi' nin 12 Aralık 2005 gün ve 2005/889/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi' nin 14 Kasım 2005 gün ve 2005/797/CFSP sayılı kararı

AB Konseyi' nin 10 Nisan 2006 gün ve 2006/304/CFSP sayılı kararı

Action Plan For Civilian Aspects of ESDP, Erişim: 09.05.2006

<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Action%20Plan%20for%20Civilian%20Aspects%20of%20ESDP.pdf>

Assembly of WEU, ESDP developments and the Headline Goal 2010 – ‘Reply to the annual report of the Council’, Brussels, 2005, Erişim: 18.08.2006,

http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1898.html

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği., ‘ODGP/AGSP’ Erişim: 05.09.2006,

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fld=10&prnId=13&hnd=1&ord=12&docId=323&fop=0>

Avrupa'nın Yeni Kimliği, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul,1993

Aydoğan, Metin., Avrupa Birliğinin Neresindeyiz?, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002

BAB ve Türkiye, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, İstanbul, 1995,

Bachler, Günther., Kriz Yönetimiyle Bağlantılı Devlet Reformu, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Ekim 2001

Battlegroups Factsheet, EU Council Secreteriat, November 2005, Erişim:18.08.2006,

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BattlegroupsNov05factsheet.pdf>

Bilecen, Halil ., ‘Maastricht Antlaşması’ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’, Erişim: 17.05.2006,
<http://www.stratejigundem.com/makale.php?id=144>

Bozkurt, Ruşen., ‘Avrupa Jandarma Kuvveti’, Müşterek Bakış Dergisi, Yıl 1, Sayı 12, Mayıs 2005

Bozkurt, Ruşen., Avrupa Birliği’nin Sivil Kriz Müdahale Konsepti Ve Uygulamaları, Müşterek Bakış Dergisi, Yıl :2 Sayı :14 Temmuz 2005

Brauch, Hans Günter., Liotta, P.H., Marquina, Antonio., Rogers, Paul F. ve Selim, Mohammed El-Sayed., Security and Environment in the Mediterranean, Springer, 2003

Braud, Pierre-Antoine. ve Grevi, Giovanni., ‘The EU Mission in Aceh: Implementing Peace’, December 2005, Erişim: 09.06.2006,
www.iss-eu.org/occasion/occ61.pdf

Brecher, Michael., Crises in World Politics, Oxford Pergamon Press, 1993

Brzezinski, Zbigniew., “Living with a New Europe”, The National Interest , 2000

Burton, John W., Conflict Resolution : Its Language and Process, The Scarectow Press, London, 1996

Carp, Mihai., ‘Afganistan’da İstikrarın Sağlanması’, NATO Dergisi, İlkbahar 2006, Erişim: 24.08.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/art2.html>

Chaillot Paper No. 75, ‘European Defence: Core Documents’ Paris, 2005, Erişim:18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai75e.pdf>

Chaillot Paper No. 87, 'European Defence: Core Documents' Paris, 2006, Erişim:18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai87e.pdf>

Clements, Kevin., 'Kriz Dönüşümüne ve Adil bir Barışa Doğru', The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Kasım 2001, Erişim: 07.09.2006, http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_clements_handbook.pdf

Council Joint Action, 2004/847/CFSP, 09.12.2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2004/l_367/l_36720041214en00300034.pdf

Çaycı, Sadi., Harekât ve Silahlı Çatışma Hukuku Açısından Kriz Yönetimi Konferans Notu, HAK, Ekim 2000

Çayhan, B. Esra ., 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye', Erişim: 17.05.2006, <http://www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi03/03Cayhan.pdf>

Çomak, Hasret., 'Güvenliğin Yeni Boyutları, NATO ve Türkiye', konulu konferansı, İstanbul, 2006, Erişim: 09.06.2006, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=article&sid=272>

Doğın, Esra., 'Turkey in the new European Security and Defence Architecture', Erişim: 05.09.2006, <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume8/March-May2003/EsraDogan.pdf>

EU Civilian Crisis Management: Preparing for Flexible and Rapid Response, European Security Review, Sayı 25, Mart 2005, Erişim: 09.06.2006, www.isis-europe.org/ftp/Download/ESR25-CCM%20final.pdf

EU Council Secreteriat, EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia) Factsheet, May 2006, Erişim: 18.08.2006,

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060522-Aceh_Council_Factsheet-REV5.pdf

European Security and History, Belgium Federal Public Service, Erişim: 09.05.2006, <http://www.diplomatie.be/en/policy/policynotedetail.asp?TEXTID=16621>

European Union Factsheet, ‘European Union Response to Darfur Crisis’, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf

European Union Joint Press Release, ‘Humanitarian aid and early recovery in Lebanon: the EU action’, Brussels, August 2006, Erişim: 07.09.2006, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/er/90891.doc>

Fisher, Ron., Üçüncü Taraf Müdahale Yöntemleri, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Temmuz 2001, Erişim: 07.09.2006., http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_fisher_handbook.pdf

Gartner, Heinz ve Cuthbertson, Ian M., European Security And Transatlantic Relations after 9/11 and the Iraq War, Palgrave Macmillan, NY, 2005

Gilbert, Marie V., ‘Monitoring a Region in Crisis: The European Union in West Africa’, Erişim: 11.04.2007, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai96.pdf>

Gochman, Charles S. ve Maoz, Zeev., “Militarized Interstate Disputes, 1816-1976 Procudures Patterns, Insight” Journal of Conflict Resolution, 1984

Gurr, Ted.R., Handbook of Political Conflict: Theory and Research, Free Press, NY, 1980

Haine, Jean Yves., 'From Laeken to Copenhagen – European Defence: Core Documents', Paris, 2003, Erişim: 18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai57e.pdf>

Haine, Jean Yves., NATO ve Barışın Tesisi, NATO Dergisi, Yaz 2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/turkish/main.htm>

Haine, Jean-Yves., 'ESDP:An Overview', Erişim:18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf>

Headline Goal 2010, Brussels, 2004, Erişim: 18.08.2006, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>.

Helsinki European Council, Annex IV of the Presidency Conclusions, Erişim: 18.11.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20European%20Council%20-%20Annex%20IV%20of%20the%20Presidency%20Conclusions.pdf>

Hermann, Charles F., “Threat Time and Surpice A Simulation of International Crisis”, Internaional Crisis: Insights from Behavioral Research, Free Press, NY, 1972

Hermann, Charles F., “International Politics and Foreign Policy, Free Press, NY, 1969

Holtzi, Ole R., “Historians Social Scientes and Crisis Management” Journal of Conflict Resolution Vol 42, No:4, Aralık 1980

Italian Presidency Paper, European Defence: NATO-EU Consultation, Planning and Operations, Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78414%20-%20EU-NATO%20Consultation,%20Planning%20and%20Operations.pdf>

Jervis, Robert., Perception and Misperception in International Politics. Princeton, NJ.: Princeton University Press, 1976, s. 165-167.

Kar, Muhsin. ve Arıkan, Harun., Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2003

Kesgin, Serdar., ‘Avrupa Savunma ve Güvenlik Yapılanması ve Türkiye’, Jeopolsar Dergisi, Cilt 2, Sayı 5 , Ocak 2006, Erişim: 17.05.2006, <http://www.jeopolsar.com/05/23.htm>

Lazarus, Richard ve Folkman, Susan., Stress Appraisal and Coping New York Springer Publishing Co, NY, 1984

Lebow, Ned R., Between Peace and War : The Nature of International Crisis, Johns Hopkins University Press, 1981

Leng, Russell J. ve Singer, J. David., “Militarized International Crises: The BCOM Typology and its Applications” International Studies Quarterly, 1998

Lindley-French, Julian., Güçlü Bağlar’, NATO Dergisi, Sonbahar 2003, s. 17. Erişim: 17.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/turkish/art2.html>

Maoz, Zeev., Paths to Conflict International Disputes İnitiation 1816-1976, Boulder CO. Westview Press, 1982

McClelland, Charles A., “Access to Berlin The Quantity and Variety of Events 1948-1963 Quantitative International Politics: Insights and Êvidence, New York Free Press, 1968

McCormick, James M., "International Crises A Note on Definiton", Western Political Quarterly, 1978

Mintz, Alex., Geva, Nehemia., Redd, Steven B. ve Carnes, Amy., “The Effect of Dynamic and Static Choice Stes on Political Decision Making An Analysis Using the Decision Board Platform” American Political Sciense Review, Vol 91, No 3, September 1997

Missiroli, Antonio., ‘From Copenhagen to Brussels – European Defence: Core Documents’ Paris, 2004, Erişim:18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chail67e.pdf>

Morse, Edward L., “Crisis Diplomacy, Interdependence and Politics of International Economic Relations” Theory and Policy in International Relations, Princeton University Press, NJ, 1972

NATO Briefing – January 2005, NATO Response Force, Erişim : 09 Mayıs 2006, http://www.nato.int/docu/briefing/nrf2/html_en/nrf01.html

NATO Briefing – September 2005, Crisis Management, Erişim : 09 Mayıs 2006, <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-management2-e.pdf>

NATO El Kitabı, Brüksel, 2001, s.27. Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/index.htm>

NATO Handbook, Brussels, 2006, s. 23., Erişim: 24.08.2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>

NATO’nun Dönüşümü inceleniyor, Söyleşi:Nick Witney, NATO Dergisi, İlkbahar 2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/contents.html>

NATO Topics: Crisis Management, A Fundamental Security Task, Haziran 2005, Erişim : 05.09.2006, http://www.nato.int/issues/crisis_management/index.html

NATO'da Sivil-Asker İşbirliği, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi,
Erişim: 05.09.2006, http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/natosivil.htm

Nowak, Agnieszka ., Civilian Crisis Management: The EU Way, Paris, 2006, Erişim:
18.08.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai90.pdf>

Özalp, Güven., Türkiye'den AB'ye Savunma Katkısı, Voice of America, Brüksel,
2005, Erişim: 09.05.2006, <http://www.voanews.com/turkish/archive/2005-05/2005-05-23-voa13.cfm>

Özcan, Mehmet., 'AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası', Erişim: 09.05.2006,
<http://www.usakgundem.com/makale.php?id=48>

Pardew, James., ve Bennett, Christopher., 'NATO'nun Gelişen Operasyonları',
NATO Dergisi, İlkbahar 2006, Erişim: 24.08.2006,
<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/art1.html>

Reimann, Cordula., Kriz dönüşümüne Doğru : Kriz Yönetiminde en Son Durum, The
Berghof Handbook for Conflict Transformation, Temmuz 2000, Erişim:
18.08.2006, www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_reimann_handbook.pdf

Rutten, Maartje., From St. Malo to Nice- European Defence: Core Documents, Paris,
2001, Erişim: 18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai47e.pdf>

Rutten, Maartje., From Nice to Laeken - European Defence: Core Documents, Paris,
2002, Erişim: 18.11.2006, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai51e.pdf>

Sandole, Dennis JD., "Paradigm, Theories and Metaphors in Conflict and Conflict
Resolution: Coherence or Confusion?", Conflict Resolution Theory and Practice,
Manchester University Press, 1993

Serry, Robert. ve Bennett, Cristopher., ‘Doğru Rotada Kalmak’, NATO Dergisi, Kış 2004

Smith, Dan., Kriz Bölgelerinde Savaş Çıkma Eğilimleri ve Nedenleri, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, Haziran 2000, Erişim: 07.09.2006, http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/turkish_smith_handbook.pdf

Solana, Javier., A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brüksel, 2003, Erişim: 09.05.2006, <http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>

Stein, Janice G., “New Issues in International Crisis Management “ The Managed and the Managers: Crisis Prevention in the Middle East, Boulder CO Westview Pres, 1998

The Concise Oxford Dictionary, New Edition for the 1990s,

The Council of the European Union, EU Military Operation in Democratic Republic of Congo (DRC/ARTEMIS), Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=605&lang=EN&mode=g

The Council of the European Union, EU Military Operation in Former Yugoslav Republic of Macedonia (fYROM/CONCORDIA), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=594&lang=EN&mode=g

The Council of the European Union, EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point in the Palestinian Territories (EU BAM Rafah), Erişim: 18.08.2006, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=979&lang=en&mode=g

The Council of the European Union, AMIS EU Supporting Action, Erişim: 18.08.2006,

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=956&lang=en&mode=g

The Council of the European Union, EUFOR RD Congo, Erişim: 18.08.2006,
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1091&lang=en&mode=g

The Council of the European Union General Secretariat, Background-DRC Elections 2006, Erişim:18.08.2006,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/90508.pdf

The Council of the European Union, EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina (EUFOR - Althea), Erişim: 18.08.2006,
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=745&lang=en

The Council of the European Union, EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX), Erişim: 18.08.2006,
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=823&lang=en&mode=g

The Council of the European Union, EU Rule of Law Mission to Georgia (EUJUST THEMIS), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=701&lang=EN&mode=g

The Council of the European Union, European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina, Erişim: 18.08.2006,
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=585&lang=en

The Council of the European Union, EU Police Mission in the Palestinian Territories (EUPOL COPPS), Erişim: 18.08.2006,

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=974&lang=en&mode=g

The Council of the European Union, EU Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo (EUSEC DR Congo), Erişim:18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=909&lang=EN&mode=g

The Council of the European Union, EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=986&lang=en&mode=g

The Council of the European Union, Possible EU operation in Kosovo, Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1100&lang=en&mode=g

The Council of The European Union, European Union Police Mission in the former Yugoslav Republic of Macedonia (EUPOL PROXIMA), Erişim: 18.08.2006, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=584&lang=EN&mode=g

The Council of the European Union, General Affairs Press Release, ‘Statement on Improving European Military Capabilities’, Brussels, 2001, Erişim: 18.08.2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/European%20Capability%20Action%20Plan%20-%20Excerpt%20Press%20Release%20November%202001.pdf>

The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2005, Erişim: 09.05. 2006, <http://www.eu-oplysningen.dk/upload/application/msword/dc7f9a09/1003205.doc>

The Council of The European Union, Presidency Report on ESDP, Brussels, June 2006, Erişim: 09.08. 2006,

http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/LoadDocument.asp?directory=en/esdp/&filename=90229.pdf

The Council of the European Union - Press Release, EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq, Luxembourg, June 2006, Erişim: 18.08.2006,

http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/LoadDocument.asp?directory=en/esdp/&filename=89994.pdf

Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi Ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri (İkinci Uluslar Arası Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 27-28 Mayıs 2004), Genkur Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004

Uluslar arası Bilimsel İşbirliği Faaliyeti, Genelkurmay Başkanlığı Web Sitesi, Erişim: 09.05.2006, <http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/uluslarabilimselisbirlifa.htm>

Wallace, Michael D., Suedfeld, Peter. ve Thachuk, Kimberley., “Political Rhetoric of Leaders Under Stress in the Gulf Crisis. “Journal of Conflict Resolution. Vol 37. No.1, Mart 1993

Waltz, Kenneth., Man The State and War: A Theroretical Analysis, New York, Columbia Uni. Press, 1959

Welch, David A.,” The Organizational Process and Bureaucratic Politics Paradigms” International Security Fall, Vol 17 No:2, 1992

Zaman Online, ‘Kongo’ya yeni bir Avrupa Operasyonu ve Türkiye’, 19.07.2006, Erişim:18.08.2006,

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/TR/articles/90599.pdf

EK-A

AB – NATO Kriz Yönetimi Faaliyetleri Kronolojisi

Şubat 1992 – Maastricht – AB ODGP ve bu kapsamda AGSP’ nin de yer aldığı Maastricht Anlaşması’ nı kabul etti. BAB AB’nin savunma unsuru olarak faaliyetlerine devam etti.

19 Haziran 1992 – Oslo- NATO Dışışleri Bakanları toplantısında, BAB’ nin Petersberg Görevlerini de icra edecek şekilde, Avrupa’ nın savunma unsuru olarak geliştirilmesinin NATO’ nun Avrupa ayağının güçlendirilmesi bağlamında değerlendirildiği ve uygun görüldüğü ifade edildi.

Ocak 1994 – Brüksel - NATO Brüksel Zirvesi icra edildi.

20 Aralık 1995 – Dayton Barış Anlaşması imzalandı.

03 Haziran 1996 – Berlin – NATO Dışışleri Bakanları AGSP’ nin NATO dahilinde geliştirilmesine, görev ve sorumlulukların Avrupa ve Amerika arasında yeniden paylaştırılmasına ilk kez onay verdi. Burada alınan en önemli kararlardan biri de, NATO imkan-kabiliyetlerinin BAB liderliğindeki hareketlerde da kullanılabilmesine olanak sağlayan ‘Artı Berlin’ olarak da ifade edilen uygulama kararıdır.

20 Aralık 1996 – Bosna-Hersek – IFOR’ un görevi sona erdi ve SFOR görevi başladı.

02 Ekim 1997 – Petersberg Görevlerini de içeren ve BAB’ nin AB kapsamına alınabileceğine işaret eden Amsterdam Anlaşması imzalandı.

03-04 Aralık 1998 – St. Malo - İngiltere, uzun yıllar ABD paralelinde icra ettiği, AB'nin savunma kimliği kazanmasına muhalefet şeklindeki politikasını

değiştirmiştir. Fransa ile İngiltere'nin gayri resmi statüdeki toplantısında alınan kararlar, AB ve BAB içinde büyük yankılara sebep olmuştur.

Mart 1999 – Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan NATO İttifakına üye oldu.

23-25 Nisan 1999 İttifakı 21'inci yüzyıla taşıyacak kararların alındığı bir toplantı olan Washington Zirvesi'nde birbirini tamamlayan üç belge imzalanmıştır. Bunlar; Washington Deklarasyonu (Vizyon Belgesi), Zirve Bildirisi ve NATO'nun Yeni Stratejik Kavramı'dır. Bu zirvede üye ülke hükümet ve liderleri 'Artı Berlin' anlaşmalarının geliştirilmesini talep etmişlerdir.

1 Mayıs 1999 - Amsterdam Anlaşması yürürlüğe girdi. ODGP hükümleri tadil edildi. Md.11-28 ODGP'ye ayrıldı. Birliğin dış politikasının etkinliğini ve profilini geliştirmek açısından önemli bir karar, Bay Javier Solana Madariaga'nın (Amsterdam Antlaşması ile getirilmiş bir yenilik olan) ODGP Yüksek Temsilcisi olarak atanmasıydı. Solana, bu görevi 18 Ekim 1999 tarihinde beş yıl için üstlendi.

3-4 Haziran 1999 - Köln 1999 yılının Haziran ayında gerçekleştirilen Köln Zirvesi'nde, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimine ilişkin bir mücadele gücünün oluşturulması yönünde karar alınmıştır. 2000 yılı sonuna kadar BAB'ın görevinin sonlandırılmasına karar verilen söz konusu Zirve'nin önemi Türkiye'nin gerek BAB bünyesinde, gerek NATO'nun Washington Zirvesi'nde elde etmiş olduğu kazanımların göz ardı edilmeye başlandığı bir sürece geçişi ifade etmesidir.

12 Haziran 1999 - NATO, KFOR ile Kosova'ya girdi. 20 Haziran'a kadar konuşlanmasını tamamladı.

10-11 Aralık 1999 – Helsinki 60.000 kişilik bir Avrupa ordusunun Aralık 2003'e kadar oluşturulması öngörülmüştür. Bu ordunun gerektiğinde süratle konuşlandırılabilir, her bakımdan kendine yeterli bir yapılanmaya sahip olmasına karar verilmiştir. NATO'nun tüm imkanlarından yararlanmak isteyen AB, BAB düzenlemelerinden ve Washington Zirve kararlarından farklı olarak Norveç, İzlanda,

Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye'den oluşan AB üyesi olmayan müttefiklerin karar alma mekanizmalarına katılımları ile ilgili olarak sadece danışma niteliğinde düzenlemeler öngörmüştür.

28 Şubat 2000 - Sintra Savunma Bakanları Toplantısı – Food For Thought Paper imzalandı.

22 Mayıs 2000 - Genel İşler Konseyi tarafından kurulan Kriz Yönetimi sivil kanadı komitesinin açılışı yapılmıştır.

16 Haziran 2000 - Kriz Yönetiminin Sivil Kanadı Komitesi (CIVCOM) ilk toplantısını icra etti.

Haziran 2000 - Feira - Zirvede tanımlanan dört öncelikli alanda kriz yönetiminin sivil taraflarının geliştirilmesine karar verilmiştir. Bunlar: polis, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, sivil yönetimin güçlendirilmesi ve sivil korumadır.

19 Eylül 2000 – Kuzey Atlantik Konseyi ve AB' nin (geçici) Siyasi ve Güvenlik Komitesi AB-NATO ilişkilerini değerlendirmek üzere ilk kez bir araya geldi.

20-21 Kasım 2000 - Brüksel - Brüksel'de toplanan AB üyesi ülkeler Yetenekler Taahhüt Konferansı sonucunda BAB'ın faaliyetlerine son verdiklerini ve bu kuruluşun çalışmalarının bundan böyle AB bünyesinde yürütüleceğini açıklamışlardır.

7-9 Aralık 2000 - Nice - AB Konseyi Zirvesi icra edildi. Nice Anlaşması imzalandı.

14-15 Aralık 2000 – Brüksel - Nice Zirvesi'nde alınan kararların KAK tarafından değerlendirildiği toplantı icra edilmiştir.

22 Ocak 2001 - AB Genel İşler Konseyi, SGK-KAK arasında 6 ayda bir en az 3 defa dışişleri bakanları ve büyükelçiler düzeyinde toplantı yapılmasına karar verdi.

05 Şubat 2001 - İlk SGK-KAK toplantısı icra edildi.

10 Mayıs 2001 AB Ulusal Polis Komiserleri Konferansı düzenlendi.

14-15 Mayıs 2001 - AB Savunma Bakanları NATO üye ülke savunma bakanları ve AB aday ülke savunma bakanları arasında toplantı icra edilmiştir. Toplantıda, AB-NATO ilişkileri ağırlıklı gündem maddesini oluşturmuştur.

23 Mayıs 2001 - AB üye ülke Genelkurmay Başkanları' nın ilk resmi toplantısı icra edildi. Bu toplantıda ağırlıklı olarak askeri yeteneklerle ilgili olarak giderilmesi gereken eksiklikler üzerinde görüş alış-verişinde bulunuldu.

29-30 Mayıs 2001 – Budapeşte - İcra edilen KAK Toplantısında, ağırlıklı olarak Türkiye'nin AB'nin NATO imkanlarına erişimine vetosu üzerinde yoğunlaşmıştır.

30 Mayıs 2001 - İlk resmi NATO-AB bakanlar düzeyinde toplantı Budapeşte'de icra edildi. AB dönem başkanlığı ile NATO SG Batı Balkanlar' a yönelik bir müşterek deklarasyon yayınladılar.

12 Haziran 2001 - Brüksel' de ilk NATO-AB Askeri Komitelerinin toplantısı icra edildi.

15-16 Haziran 2001 – Götting - İcra edilen AB Konseyi zirve toplantısında Polis yeteneklerinin geliştirilmesini öngören 'Polis Eylem Planı' kabul edilmiştir. Yine Götting AB Konseyi zirvesi sonuçlarına göre ulusal ya da yerel yönetimleri yeterli olmayan bölgelere destek sağlayabilmek maksadıyla sivil idare görevlerini icra edebilecek bir uzmanlar havuzu oluşturulması kararlaştırılmıştır.

18 Haziran 2001 - Brüksel - İlk AB Kriz Yönetimi çalışması (Workshop'u) İsveç Hükümeti başkanlığında icra edildi.

20 Haziran 2001 - EUISS ve Uydu Merkezi'nin kuruluş kararları alındı.

28 Haziran 2001-Brüksel - BAB Konseyi Toplantısı icra edildi.

20 Temmuz 2001 - AB Konseyi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün ve AB Konseyi AB Uydu Merkezi'nin kurulmasını onayladı. Uydu merkezi 01 Ocak 2002'den itibaren aktif hale gelecektir.

13 Ağustos 2001 - Ohrid Çerçeve Anlaşması imzalandı.

12 Eylül 2001 NATO Konseyi tarafından ABD' ye karşı gerçekleştirilen terörist saldırılar karşısında andlaşmanın 5. maddesinin işletilmesine karar verilmiştir.

25 Ekim 2001-Strasbourg - AB Parlamentosu, ODGP ile ilgili raporunu yayınladı.

19 Kasım 2001-Brüksel - Polis yetenekleri taahhüt konferansı icra edildi.

19 Kasım 2001-Brüksel - AB Yetenekleri Geliştirme Konferansı icra edildi. ECAP süreci başladı.

29 Kasım 2001-Londra - İcra edilen Fransa-İngiltere Zirvesi'nde ODGP'nin süratle operasyonel hale getirilmesi için çalışılması gerektiği, bu maksatla eylem planının da süratle uygulamaya konulması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Fransa ve İngiltere havada yakıt ikmali, insansız hava araçları ve NBC alanlarında çalışma grupları oluşturmaya hazır olduklarını, gelecek katkıları da memnuniyetle kabul edeceklerini deklare etmişlerdir. Bunun yanı sıra, BM ile kriz yönetimi konularında diyalogun artırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

02 Aralık 2001- AGSP konusunda bir uzlaşmaya varıldığı belirtilmiştir. ABD, İngiltere ve Türkiye arasında yaklaşık üç seneden beri süren görüşmelerin 2001 yılının Kasım ayında gerçekleştirilen dördüncü turunda temel anlaşmazlık konuları olan güvenlik garantisi ve katılım konularında önemli ilerlemelerin kaydedilmesi

Türkiye'nin hassasiyetinin anlaşılmaya başlandığının önemli bir göstergesi olmuştur. Görüşmelerde, güvenlik garantisine ilişkin olarak AB'nin NATO müttefikleri arasındaki sorunlara (Ege sorunu gibi) ve BM gözetimindeki konulara (Kıbrıs) müdahil olmaması yönünde aşama kaydedilmiştir. Buna bağlı olarak, Laeken Zirvesi öncesinde gerçekleştirilmiş olan yoğun temasların bir değerlendirilmesinin yapılması amacıyla, Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin katılımıyla bir dizi toplantı gerçekleştirilmiş ve bu toplantılara İngiltere ve ABD de dolaylı olarak katkıda bulunmuştur. ABD, İngiltere ve Türkiye arasında gerçekleştirilen bu yoğun trafik ertesinde, 2 Aralık 2001 tarihinde AGSP konusunda bir uzlaşmaya varıldığı belirtilmiştir.

14-15 Aralık 2001 - Laeken - Laeken Zirvesi'nde, Yunanistan'ın olumsuz tavrı nedeniyle Ankara Mutabakatı'na yer verilmemiş ve söz konusu uzlaşmanın AB tarafından onaylanması daha ileri bir tarihe bırakılmıştır. Bildiride yalnızca, AB'nin NATO ile gerçekleştirmiş olduğu güvenlik alanındaki düzenlemeleri sonuçlandırmayı amaçladığı belirtilmiştir. Yunanistan'ın AGSP konusunda tam bir uzlaşmaya varılmasını engellemesi nedeniyle, Avrupalı liderler başlangıçta en azından bazı kriz yönetim operasyonlarının gerçekleştirilmesi amacıyla AGSP'nin hiç değilse kısmen operasyonel hale gelmesine onay vermişlerdir.

Buna bağlı olarak AB, Laeken Zirvesi sonrasında kağıt üstünde de olsa kriz yönetim operasyonlarında almış olduğu mesafenin de etkisiyle Acil Mücadele Gücü'nün ilk defa bir görevde yer alması konusunda çalışmalara başlamıştır. Söz konusu çalışmalar kapsamında, 2002 yılının sonbaharında Makedonya'daki barışı koruma görevlerinin NATO'dan devralınması hedeflenmiştir. Burada da, Acil Müdahale Gücü'nün imkan ve yeteneklerinin NATO'nun askeri planlama imkanlarına ihtiyaç duyacağı gerçeğinden hareketle Yunanistan'ın, Türkiye ile AB arasında varılan uzlaşmayı bloke etmekten vazgeçme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

11-12 Şubat 2002 - Brüksel - ECAP faaliyeti resmi olarak ECAP açılış toplantısında başladı.

18-19 Şubat 2002 – Brüksel - Genel İşler Konseyi kararlarında, 28 Ocak 2002’ de Konsey tarafından yapılan değerlendirmelere istinaden AB’nin 01 Ocak 2003’ den itibaren Bosna-Hersek’te devam eden BM Uluslar arası Polis Misyonu’nu devralmaya hazır olduğunu bildiren açıklamayı yapmış ve temel esasları belirtmiştir.

11 Mart 2002-Brüksel - Bosna-Hersek’ teki Polis Harekatı (EUPM)’ nin icrasına ilişkin AB Konsey Kararı onaylandı.

11-13 Mart 2002 – La Toja/İspanya - Avrupa Polisi’nin Sivil Kriz Yönetiminde rolü konulu seminer düzenlendi.

15-16 Mart Barselona - AB Konseyi Zirvesinde, AGSP konusunda Türkiye-Yunanistan sorununa bir çözüm bulunabilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuş; ancak bir sonuca varılamamıştır. Amber Fox’un NATO’dan devralınması için de AB’nin talebi bulunduğu ifade edilmiştir.

18-19 Mart 2002 –Seu D’urgell - AB Silahlı Çatışmaların Önlenmesi Programı’nın değerlendirilmesi maksadıyla seminer düzenlendi.

22-23 Mart 2002- Zaragoza - AB Savunma Bakanları Gayriresmi toplantısı icra edilmiştir.

16-17 Nisan 2002 – Brüksel - Dönem Başkanlığı tarafından, Sivil Kriz Yönetimi Araçları’nın geliştirilmesine yönelik bir seminer düzenlenmiştir. Seminere, BM, NATO, AGİT ve AB’ den üst düzey yetkililer de iştirak etmiştir.

30 Nisan 2002 - Konseyin verdiği yetkiye dayanarak başkanlık, NATO’ya bir güvenlik akdi imzalanması maksadıyla teklifte bulunmuştur.

08 Mayıs 2002 –Toledo – AB- Kanada Zirvesi icra edildi.

13 Mayıs 2002 - Brüksel – Genel İşler Konseyi Toplantısı icra edildi.

14-15 Mayıs 2002- Reykjavik -AB-NATO Bakanlar Toplantısı icra edildi.

16 Mayıs 2002 - Brüksel – Hukukun üstünlüğü taahhütler Konferansı icra edildi. Üye ülkeler tarafından yapılan taahhütler neticesinde, Göteborg Zirvesi’nde tespit edilen 200 yetkilinin 2003 yılına kadar tespit edilmesi hedefinin aşıldığı görüldü.

28 Mayıs 2002 - NATO Zirvesi - Roma NATO-Rusya Ortaklık Konseyi kuruldu. Yılda iki kez dışişleri ve savunma bakanları düzeyinde toplanacak olan Konsey, terörizmle mücadele, kriz yönetimi, KİS’lerin azaltılması, Denizde arama-kurtarma vb. konularda işbirliği yapacaktır.

29 Mayıs 2002 – Moskova AB- Rusya Zirvesi icra edildi.

17 Haziran 2002 –Lüksemburg - Genel İşler Konseyi toplantısında ODGP kapsamındaki Askeri maksatlı hareketlerin finansmanı esasları tespit edilmiştir.

21-22 Haziran 2002 – Sevilla - AB Konseyi Zirvesi’nde Yunan Hükümeti, Türkiye ile anlaşmaya varılabilmesi için, Ankara Mutabakatı’nda Türkiye’ye verilmiş olan güvencelerin aynısının kendisine de verilmesi talebinde bulunmuştur. Türkiye ise, Ankara Mutabakatı’nda varılmış olan noktadan geri adım atmaya yanaşmamıştır. Bu nedenle, Yunanistan’ın söz konusu Mutabakat’ın değiştirilmesine yönelik girişimlerine karşı çıkmıştır.

Sevilla Zirvesi sonrasında, İspanya’nın Konsey Başkanlığı’nı AB’nin savunma politikası dışında kalmayı tercih eden Danimarka’ya devretmesi nedeniyle, AGSP konusundaki başkanlık 1992 yılında Edinburgh’da varılan anlaşma çerçevesinde Danimarka’dan sonra Dönem Başkanlığı yapacak olan Yunanistan’ a geçmiştir. Savunma ve güvenlik alanında 2003 yılının Temmuz ayının başına kadar başkanlığı yönetecek olan Yunanistan’ ın söz konusu alanda çözüm bulunması amacıyla Türkiye’yi ikna etmeye yönelik girişimlerini artırmıştır.

29-30 Ağustos 2002 – Helsingborg/İsveç – Silahlı Çatışmaların önlenmesine yönelik olarak AB çapında konferans icra edildi.

26 Eylül 2002 - Strasbourg - Avrupa Parlamentosu ‘ODGP sürecinde kaydedilen ilerlemeler’ konulu raporunu yayımladı.

04-05 Ekim 2002 - Retymnon /Yunanistan - AB üye ülke Savunma Bakanları Gayri-resmi toplantısı’nda Javier SOLANA, ECAP ve AB’ nin askeri yeteneklerinin geliştirilmesi konulu konuşmasında, ECAP ile NATO SYG’ inin aynı olmayan fakat benzer yapılar olduğunu belirtmiş, AB üyesi ülkelere askeri yeteneklerin artırılması konusunda daha fazla finansman desteği gerekliliğini vurgulamış, uygulama aşamasında SYG ile mutlak surette karşılıklı gelişimi sağlayacak şekilde planlama yapılması gerektiğini belirtmiştir.

24-25 Ekim 2002 – Brüksel - Avrupa Birliği Konseyi toplantısında, AGSP konusunda AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin katılımı konusunda ilerleme sağlanmıştır. Söz konusu toplantıda üyeler arasında önemli konularda anlaşmaya varılmıştır. Bunlar;

- AGSP’nin müttefiklerin aleyhine kullanılmaması,
- Operasyonel planlamanın NATO’da yürütülmesi durumunda, AB üyesi olmayan müttefiklerin tamamen bu operasyonların içinde yer alması,
- Planlamanın AB içinde yapılması durumunda, Avrupalı müttefiklerin katılımcı olarak subay gönderebilmeleri,
- AB’nin planlayacağı otonom operasyonlarda, daha sıkı bir danışma mekanizması kurulmasıdır.

19 Kasım 2002 - Brüksel - Sivil Kriz Yönetimi Yetenekler Konferansı icra edildi.

19 Kasım 2002 – Brüksel - AB Savunma Bakanları toplantısı icra edildi. AGSP ile ilgili olumlu hususlar ve yetersiz görülen hususlar değerlendirildi. ECAP heyetlerinin daha yapıcı olması gerektiği vurgulandı.

21-22 Kasım 2002 Prag – NATO Zirvesi’nde Terörizmle mücadele konsepti onaylanmış ve ittifak üyelerinin halkına, kuvvetlerine, topraklarına ve uluslararası güvenliği hedef alan tüm terör hareketlerine karşı mücadele kararlılığı ifade edilmiş, NBC saldırılarına karşı sivil halkın hazırlıklı olmasını ve korunmasını amaçlayan sivil olağanüstü hal hareket planı kabul edilmiş ve NATO'nun füze savunması fizibilite çalışmalarına başlaması kararlaştırılmıştır.

Prag Zirvesi'nde yetenekler konusunda gerçekleştirilen bir başka atılım ise bir NATO Mukabele Gücü'nün gecikmeksizin kurulması için alınan karardır. Son derece modern olan bu kuvvet, İttifaka yeni tehditler karşısında hızla ve etkili şekilde mukabele etme yeteneğini kazandırabilecektir. Bunun yanı sıra, NATO üyesi ülkeler NATO’ nun katılmadığı bir askeri kriz yönetimi hareketinde AB’ nin NATO imkanlarına erişimine olanak sağlamaya hazır olduklarını ifade etmişlerdir.

12-13 Aralık 2002- Kopenhag – Zirvede, Brüksel Avrupa Konseyi toplantısında alınan kararlar teyid edildi. Buna bağlı olarak, Türkiye’nin AGSP konusundaki endişelerini göz önüne alan aşağıda belirtilen kararlar alındı.

- AGSP’ye katılım konusunda Türkiye’ye güvence verildi.
- NATO ile Barış için Ortaklık Anlaşması imzalamamış olan Kıbrıs’ın NATO imkanları kullanılarak yürütülecek operasyonlara katılamayacağı teyid edildi.
- Zirve’de AB’nin Makedonya’daki ve SFOR’dan sonra Bosna Hersek’teki askeri operasyonu yönetmeye niyetli olduğu belirtildi.

16 Aralık 2002 - Brüksel - AB İle NATO Arasında Brüksel’de sağlanan anlaşma çerçevesinde, AB’nin düzenleyeceği operasyonlarda NATO’nun planlama ve lojistik imkânlarından yararlanabilmesine onay verilmiştir. Böylece; AGSP çerçevesinde AB, NATO’nun AB üyesi olmayan tüm üyelerine mümkün olan en geniş katılım imkânı tanırken, diğer yandan NATO’nun da AB’nin planlama imkânlarına erişimi sağlanmış, AB-NATO Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Bildirisi yayınlanmıştır.

17 Aralık 2002 – Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ ndeki partiler tarafından Pretoria Antlaşması imzalanmıştır.

30 Aralık 2002 - Dönem Başkanlığı tarafından, Bosna-Hersek’teki Polis Misyonunun devralınmasına ilişkin deklarasyon yayınlandı.

01 Ocak 2003 - EUPM Bosna-Hersek Harekatı başladı.

15 Ocak 2003- Sarajevo- SG/HR EUPM’nin açılış konuşmasını yaptı ve operasyonel niteliğinden bahsetti.

17 Ocak 2003 – Makedonya Devlet Başkanı Trajkovski, ülkesinde NATO tarafından icra edilmekte olan ‘Müttefik Uyum’ hareketinin Avrupa Birliği tarafından icra edilecek bir hareket şeklinde devralınması talebinde bulunmuştur.

27 Ocak 2003 - Brüksel - AB Konseyi tarafından, Başkan Trajkovski’nin ricası üzerine halihazırda Makedonya’da NATO tarafından icra edilmekte olan ‘Müttefik Uyum’ hareketinin AB tarafından devralınması kararı verilmiştir. Harekatın artı Berlin kararları gereğince NATO yeteneklerinin kullanılarak icra edileceği, harekata D-SACEUR görevinde bulunan Alman Amiralinin komuta edeceği ve harekatın karargahının SHAPE’ de konuşlanacağı belirtilmiştir.

01 Şubat 2003 - AB üyesi ülkeler Ortak Dışişleri ve Savunma Politikası alanındaki işbirliğini daha da geliştirerek AB’nin Kurucu Anlaşmalarında değişikliğe gitmişler, nitelikli oy çoğunluğu ile karar alınan alanları artırarak, kriz yönetiminde Siyasi ve Güvenlik Komitesi’ni yetkilendirmiştir.

04 Şubat 2003 – Le Touquet – İcra edilen İngiltere-Fransa Savunma Zirvesi’ nde, Avrupa Birliği dahilinde savunma teknolojileri alanında araştırma-geliştirme faaliyetlerinin eşgüdüm ve koordinasyonunu sağlayacak Bir Avrupa Savunma Ajansının kurulması gerekliliğine işaret edilmiştir.

21 Şubat 2003 – Roma – İngiltere-İtalya Zirvesi icra edildi.

14 Mart 2003 – NATO-AB Bilgi Güvenliği Anlaşması yürürlüğe girdi.

17 Mart 2003 – Brüksel – NATO Genel Sekreteri ‘Müttefik Uyum’ hareketinin AB’ye devri kapsamında yaptığı konuşmasında NATO-AB arasındaki diyalogdan, artı Berlin kararlarının getirilerinden ve NATO’nun Balkanlar’da istikrarın sağlanmasına yönelik gayretlerine devam edeceğini belirtmiştir.

17 Mart 2003 – ‘Artı Berlin Paketi’ olarak da bilinen ve temel koordinasyon hususlarını içeren dokümanlara ilişkin anlaşma imzalandı.

20-21 Mart 2003 - Brüksel – AB Konseyi, yayınladığı raporun sonuç bildirisinde, Avrupa Birliği dahilinde savunma teknolojilerinin geliştirilmesinin eşgüdüm ve koordinasyonunu sağlayacak hükümetlerarası bir Savunma Ajansı kurulabilmesi yönünde çalışmaların başlayacağını belirtmiştir.

24 Mart 2003 – Brüksel - AB ile NATO arasından imzalanan evrak ve bilgi güvenliği anlaşması ile SG/HR’ye, AB’ ye ait gizlilik dereceli belgeleri koordinasyon maksatlarıyla NATO’ya aktarabilme yetkisi verilmiştir.

31 Mart 2003 – Brüksel - CONCORDIA Harekatı başladı. Müttefik Uyum hareketi sona erdi. SG/HR CONCORDIA hareketinin başlaması nedeniyle konuşma yaptı.

02 Nisan 2003 – Kongo’ da ulusal ordunun yeniden yapılandırılmasına ve entegre edilmesini de içeren ve Kongo’ daki geçiş sürecini başlatan Nihai Senet imzalanmıştır.

29 Nisan 2003 - Brüksel - Belçika, Almanya, Lüksemburg ve Fransa liderleri (ABD’nin Irak’a askeri müdahalesine karşı çıkan dört ülke) AGSP’nin operasyonel kabiliyetlerinin artırılmasına yönelik görüşlerin değerlendirilmesi maksadıyla Brüksel’de toplanmışlardır. Dört ülke lideri tarafından yayınlanan deklarasyonda

nihai olarak bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği (European Security and Defence Union) kurulması hedefi yer almaktadır.

05-06 Mayıs 2003 – Atina - Dönem Başkanı Yunanistan tarafından, Silahlı Çatışmalar ve Batı Balkanlar'dan kazanılan tecrübeler konulu seminer düzenlenmiştir.

19 Mayıs 2003 – AB-NATO Yetenek Geliştirme Grubu ilk toplantısını icra etti.

19 Mayıs 2003 – Brüksel – AB Savunma Bakanları Gayri Resmi Toplantısı icra edildi.

19-20 Mayıs 2003 - Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısı sonuç raporunda, AB'nin devam eden Kriz Yönetimi Faaliyetleri, Askeri ve Sivil Yeteneklerin Geliştirilmesine ilişkin hususlar, ECAP ilk raporlarının değerlendirilmesi, CDM hakkındaki görüşleri de içeren bir sonuç bildirisi yayınlamıştır. AB Konseyi tarafından, SG/HR' den Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde icra edilebilecek bir kriz yönetimi hareketi için ön çalışma yapması istenmiştir.

27 Mayıs 2003 - Siyasi ve Güvenlik komitesi tarafından Gözlem Harekatlarına yönelik AB Konsepti kabul edildi.

31 Mayıs 2003 – St. Petersburg – AB- Rusya Zirvesi icra edildi.

03 Haziran 2003 – Madrid - NATO Dışışleri Bakanları ile AB Dışışleri Bakanları toplantısı icra edildi. AB Dönem Başkanlığı ile NATO Genel Sekreterliği ortak basın açıklaması yaptılar. Açıklamada, AB-NATO arasında 16 Aralık 2002'de imzalanan protokol ve Bilgi Güvenliği Anlaşması ile, NATO kaynaklarının kullanıldığı ilk AB kriz yönetimi operasyonu olan CONCORDIA' nın başlamasının olumlu karşılandığı, AB-NATO Yetenek geliştirme grubunun ilk toplantısının icra edildiğı, sonraki faaliyetlerde karşılıklı danışma ve işbirliğinin özellikle terörizme karşı koyma alanında artarak devam etmesi gerektiğı yönünde görüş bildirilmiştir.

05 Haziran 2003 – Brüksel - Mayısın sonlarına doğru BM Genel Sekreteri Kofi ANNAN'ın AB makamlarıyla yaptıkları temaslar neticesinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda yer alan Bunia ve çevresinde barışın tesis ve idamesi maksadıyla Fransa liderliğinde bir kriz yönetimi hareketi icra edilmesine karar verilmiştir. Bu hareket, AB'nin ilk otonom kriz yönetimi hareketi olacaktır.

12 Haziran 2003 – KDC'de ARTEMİS hareketi başladı.

19-20 Haziran 2003 - Selanik Zirvesi - SG/HR ve üye ülke dışişleri bakanlarının Kastellorizo'da icra ettiği gayriresmi toplantıda ilk adımını attıkları, bir Avrupa Savunma Stratejisinin belirlenmesi ve öncelikle Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'ne sunularak Aralık'taki AB Zirvesi'nde onaylanması uygun görülmüştür. Aynı zirvede, Konsey ilgili kurumlarını bir Avrupa Savunma Ajansı kurulması yönünde çalışmalara başlamakla görevlendirmiştir. Bununla birlikte sivil ve askeri kapsamlarını içerecek şekilde AGSP'ye ilişkin bir Avrupa Birliği Eğitim Politikası'nın tespit edilmesini kabul etmiştir.

20 Haziran 2003- Selanik – AB Konseyi Zirvesi'nde 'Silahlı Çatışmaların Önlenmesine Yönelik AB Programı' yayımlandı. AB ile Entegrasyona Doğru-Selanik Takvimi' başlıklı Batı Balkan ülkelerinin AB uyumuna yönelik plan kabul edildi.

21 Temmuz 2003 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin Yayınladığı başkanlık raporunda CONCORDIA hareketinin 15 Aralık 2003' e kadar uzatılmasına karar verildiği belirtilmiştir.

25 Temmuz 2005 - NATO ve Avrupa Birliği Batı Balkanları istikrara kavuşturacak müşterek bir yaklaşım üzerinde anlaşmışlardır.

29 Temmuz 2003 – Brüksel – AB-NATO 'Batı Balkanlar için ortak yaklaşım' başlıklı deklarasyon yayınlandı.

29 Ağustos 2003 – Roma – AB Savunma Bakanları Gayriresmi Toplantısı icra edildi. Burada İngiltere tarafından yayınlanan AGSP'nin geleceğine yönelik teklif ve eleştirilerin de yer aldığı bir belge dikkati çekmektedir. En önemli tavsiyelerden biri NATO karargahı SHAPE' de bir AB hücresi oluşturmak, ikincisi ise 'ismen olmasa da fiilen var olacak' Müşterek Durum Merkezi, Polis Birimi, Konsey Sekreteryasına bağlı çalışan diğer birimler ve Komisyondan oluşan sütunlararası bir birimin SG/HR' ye bağlı olarak çalışmasıdır. Bu birim, hem kurumlararası hem de sütunlararası zafiyetleri giderebilecek, hem de potansiyel tehdit değerlendirmelerini kolaylıkla yapabilecektir.

16 Eylül 2003 – Makedonya hükümeti, Avrupa Birliği' nin Makedonya' da bir AB Polis Harekatı icra etmesini talep etti.

29 Eylül 2003 – AB Konseyi 15 Aralık 2003 – 14 Aralık 2004 tarihlerinde icra edilmek üzere Makedonya' da Eupol Proxima Polis Harekatı' nın icrasını öngören kararı onayladı

04 Ekim 2003 –Brüksel – Selanik Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda, AB savunma yeteneklerinin geliştirilmesi ve araştırma-geliştirme faaliyetlerini takip edecek hükümetlerarası bir Ajansın kurulabilmesi maksadıyla ön çalışmayı yapmak üzere geçici bir çalışma grubu oluşturulmuş, kurulacak ajansın asli görev ve sorumlulukları belirlenmiştir.

24 Eylül 2003 – New York – AB-BM tarafından kriz yönetimi faaliyetlerinin koordinasyonu konusunda ortak deklarasyon yayınlandı.

29 Eylül 2003 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi CONCORDIA Harekatının sonuna yaklaşmış olması ve Makedonya hükümetinin talebine istinaden, Makedonya'da farklı etnik gruplar arasındaki barış durumunun idamesi ve Makedon Polis kuvvetlerinin eğitimi maksatlarıyla bir Polis Misyonu (EUPOL PROXIMA) başlatılmasına yönelik karar alınmıştır.

29 Eylül 2003 – Brüksel – AB Konseyi tarafından EUPOL PROXIMA’NIN en geç 15 Aralık 2003 itibariyle operasyonel olarak başlamasına karar verilmiş, görevin ana hatları ve detayları belirtilmiştir.

03-04 Ekim 2003 – Roma - Savunma Bakanları Gayriresmi toplantısı icra edildi.

08-09 Ekim 2003 – İsveç – Batı Balkanlar’daki çatışmaların önlenmesi ve müteakip AB müdahalesinin değerlendirilmesi maksadıyla konferans düzenlendi.

20 Ekim 2003 – Kongo Demokratik Cumhuriyeti hükümeti, iç güvenliğin sağlanmasına yönelik bir ‘Entegre Polis Timi’ kurulmasını resmi kanallar vasıtasıyla SG/HR’ den talep etmiştir.

23 Ekim 2003 – Strasbourg – AB Parlamentosu, AGSP hakkında raporunu yayınladı.

06 Kasım 2003 – Roma – AB ile Rusya arasında, Politik ve Savunma konularında diyalogu ve işbirliğini artırmayı amaçlayan ortak deklarasyon yayınlandı.

17 Kasım 2003 – Brüksel - Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi Avrupa Savunma Ajansı’nın kurulabilmesi maksadıyla SG/HR başkanlığında AET’lerin oluşturulmasına yönelik yönetmeliği onayladı. Burada kurulacak ajansın tüm nitelikleri, görev tanımı, koordinasyon hususları yer almaktadır. Bununla birlikte, AGSP kapsamında AB Eğitim Konsepti onaylanmıştır.

Bunun yanı sıra, AGİT ile kriz yönetimi ve silahlı çatışmaların önlenmesi konularında işbirliği hususlarının belirlendiği taslak plan oluşturulmuştur.

19-25 Kasım 2003 - İlk AB-NATO müşterek Kriz yönetim tatbikatı icra edildi.

24 Kasım 2003 – Londra - Fransa-İngiltere Güvenlik Zirvesi'nde Fransa ve İngiltere yayınladıkları ortak deklarasyonda, AB'nin savunma yeteneklerinin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamışlar, olası krizlere 15 gün içerisinde müdahale edebilecek her biri 1500 kişiden oluşacak muharebe gruplarının bu maksatla oluşturulmasını, yenilenen 2010 temel hedefinin mutlak surette yerine getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

29 Kasım 2003 - Napoli – Fransa, Almanya ve İngiltere tarafından, NATO'nun dahil olduğu ya da olmadığı AB kumandasında icra edilen kriz yönetimi hareketlerinde komuta karargahının yeri ve konumu ile ilgili bir ortak bildiri yayınlamışlardır. Buna göre, NATO imkanlarından istifade edilen hareketlerin SHAPE karargahında kurulacak AB hücrelerinde planlanması, buna mukabil AB askeri kadrosu (EUMS) içerisinde de bir NATO irtibat subayı bulunması tavsiye edilmiştir.

04 Aralık 2003 – Brüksel – AB-NATO Bakanlar düzeyinde icra edilen toplantıda, bugüne kadar elde edilen gelişmelere ek olarak, SFOR görevinin 2004 yılı sonuna doğru AB'ye devredilebileceğinin değerlendirmesi yer almıştır.

08-09 Aralık 2003 – Brüksel - Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, AB- BM ilişkilerinin artarak geliştirilmesini, AB'nin tespit etmiş olduğu Ani Müdahale Gücü hedeflerinde ihtiyaç duyulan değişikliklerin belirlenmesi ve bu yönde çalışmalara başlanması direktifini vermiştir.

12-13 Aralık 2003 - Brüksel - AB Konseyi Zirvesi'nde SG/HR tarafından hazırlanan Avrupa Savunma Stratejisi kabul edilmiştir. NATO'nun Mons'da bulunan SHAPE karargahında sivil/askeri AB hücreleri kurulması fikri onaylanmış ve mümkün olan en erken zamanda faaliyete geçirilmesi istenmiştir. Bunun yanı sıra, 01 Mart 2004 tarihinde kurulmak üzere, AB askeri kriz yönetimi hareketlerinin masraflarının karşılanması maksadıyla bir bütçe mekanizması kurulması kararlaştırıldı. Bunun yanı sıra Brüksel Zirvesi'nde, artık 2003 hedefi için çaba sarf etmenin yersiz olduğu,

eksikliklerin tespit edildiği, Avrupa Güvenlik Stratejisi bağlamında ihtiyaçların yeniden tespit edilerek 2010 hedefinin konması gerektiği belirtilmiştir.

SG/HR bu zirvede, ‘Avrupa Savunması : NATO-AB danışma-planlama ve hareket’ konulu raporunu konseye sunmuş ve takdirle karşılanmıştır.

15 Aralık 2003 – CONCORDİA hareketi tamamlandı. EUPOL PROXİMA hareketi başladı.

10 Şubat 2004 – Brüksel – İngiltere, Fransa ve Almanya Muharebe Gruplarının oluşturulmasına yönelik belgeyi yayınladı.

11-13 Şubat 2004 – Paris – 25 ülkeden eğitim uzmanlarının katılımıyla icra edilen seminerde kurulması planlanan Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji’nin altyapısı oluşturulmuştur.

23 Şubat 2004 – Brüksel - Birliğin icra ettiği askeri operasyonların birlik bütçesinden değil de üye ülkeler tarafından karşılanıyor olmasının yarattığı zorluklar nedeniyle bir finansman mekanizması (ATHENA) kurulmasına karar verilmiştir.

26 Mart 2004 – NATO İttifakı 26 üyeli yapıya kavuşmuştur. Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya, Romanya Slovakya ve Slovenya İttifaka katılmıştır.

15 Mart 2004 – Brüksel - Komisyon, Konsey, Parlamento , Ekonomik ve Sosyal komite ile Bölgeler Komitesi tarafında yapılan yazılı açıklamada, Komisyonun teklifiyle, Avrupa Savunma Ajansı’nın yanı sıra, Avrupa Savunma Teknolojisinin geliştirilmesi maksadıyla, 2007’ den itibaren 1 milyon Euro bütçe ile Avrupa Güvenliği Araştırma Programı’nın başlatılması öngörülmüştür.

06 Nisan 2004 – Brüksel - AB üye ülke savunma bakanları tarafından gayriresmi olarak icra edilen toplantıda, muharebe gruplarının 2007 itibariyle operasyonel hale gelmesi konusunda görüş birliğine varıldı. Aynı toplantıda, SG/HR, 2004’ün ikinci

yarısında EUMS dahilinde sivil-askeri operasyonların planlama hücresinin kurulmasını, yine EUMS’ de NATO irtibat noktasının tesisi, SHAPE karargahında bir AB hücresi kurulmasını ve Bosna-Hersek’ teki SFOR görevinin devralınacağını umduğunu belirtmiştir.

05 Nisan 2004 – Nairobi Deklarasyonu yayınlandı.

08 Nisan 2004 – Darfur/Sudan – N’djamena Barış Anlaşması imzalandı.

26-27 Nisan 2004 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından yapılan yazılı açıklamada 2004 yılı sonuna doğru Bosna-Hersek’ te askeri bir kriz yönetimi hareketinin icra edilerek SFOR görevinin sona erdirilmesi, bununla ilgili ön çalışmanın da NATO’ nun İstanbul Zirvesi’ ne kadar tamamlanacağı belirtilmiştir.

28 Nisan 2004 – Brüksel – AET’ ler tarafından Avrupa Savunma Ajansı’nın kurulmasına yönelik ilk rapor yayınlandı.

1 Mayıs 2004 - NATO 26 üye ülkeli yapıya geçmiştir. Polonya, Slovenya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta, Macaristan’ ın NATO üyelikleri onaylanmıştır.

17 Mayıs 2004 - Brüksel - Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından ‘Temel Hedef 2010’ kabul edilmiştir. 2010 temel hedefi kapsamında, 2007 yılında operasyonel olacak şekilde muharebe gruplarının üye ülkeler tarafından oluşturulması ve artı Berlin kararları doğrultusunda Bosna’ da SFOR’ dan devralınacak misyon için gerekli diplomatik ve askeri girişimlerin süratle gerçekleşmesi öncelikli konulardır. Bunlardan sonra sırada Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ndeki durum ve Kitle imha silahlarına karşı savaş gelmektedir. Bunun yanı sıra, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ nde iç güvenliğin tesisi ve barış sürecinin idamesi maksadıyla Konsey, bir Entegre Polis Gücü (IPU) kurulmasına karar vermiştir.

17 Mayıs 2004 –Brüksel - AB Savunma Bakanları Toplantısı icra edildi.

18-27 Mayıs 2004 – Brüksel – AB’nin NATO imkan ve kabiliyetlerini kullanmadan icra edeceği otonom bir kriz yönetimi harekatı senaryosuna dayanan 2004 yılı kriz yönetimi tatbikatı icra edilmiştir. Karargah Northwood/İngiltere’ de kurulmuş ve üye ülke başkentleri tatbikata iştirak etmişlerdir.

28 Mayıs 2004 – Afrika Birliği, N’djamena Barış Anlaşması’ nın uygulanmasını kontrol etmek üzere Sudan’ da bir gözlem harekatının icrasına başladı.

03 Haziran 2004 – Gürcistan Başbakanı Zhvania, AB’ nin Gürcistan’ da AGSP kapsamında bir hukukun üstünlüğü harekatı icra etmesini talep etmiştir.

17-18 Haziran 2004 - Brüksel – İcra edilen Avrupa Birliği Konseyi Zirvesi’ nde Darfur/Sudan’daki insanlık dışı olaylar, Temmuz 2004 itibariyle Gürcistan’ da icra edilebilecek bir hukukun üstünlüğü harekatı, Filistin’ de hukuk düzeninin tesisi ve kolluk kuvvetlerinin geliştirilmesine destek sağlamak, 2010 temel hedefi kapsamında 2005 yılına kadar başlangıç seviyesinde, 2007 yılında ise operasyonel seviyede muharebe gruplarının oluşturulması, sivil kriz yönetimi bağlamında ise bir eylem planının ‘Action Plan For Civilian Aspects of ESDP’ Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmesi, kriz yönetimi faaliyetlerinde görev alan personele eğitim vermek üzere Avrupa Savunma ve Güvenlik Koleji’nin kurulmasına yönelik çalışmalar dikkati çeken yeniliklerdir. Sivil Kriz Yönetimi yeteneklerinin artırılmasına yönelik olarak ise bir temel hedef tespit edilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır. 17 Mayıs’ ta Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından kabul edilen 2010 temel hedefi AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Bunların yanı sıra AB Konseyi Bosna-Hersek’ e ilişkin geniş kapsamlı bir politika belirleyerek kabul etmiştir.

21 Haziran 2004 – Brüksel - SG/HR Solana, AfB’ nin kumandasında olmak üzere Darfur/Sudan’ daki ateşkes anlaşmasının uygulanmasını takip etmek üzere bir kısım gözlemciler görevlendirildiğini açıklamıştır.

26 Haziran 2004 – Dromoland Kalesi – AB ve ABD Darfur/Sudan'daki krizin önlenmesi ve tesis edilen barışın idamesi için ortak çaba içinde bulunduklarını, maddi destek ve gözlemci personel sağlayacaklarına yönelik hususları içeren bir deklarasyon yayınladılar.

28 Haziran 2004 – Brüksel – AB Konseyi, Gürcistan hükümetinin talebi üzerine birliğin Batı Balkanlar ve Afrika dışında gerçekleştirdiği hukukun üstünlüğü alanındaki ilk kriz yönetimi hareketi olan Eujust THEMIS' e ilişkin kararını onaylamıştır.

28-29 Haziran 2004 – İstanbul - NATO Zirvesi, ABD ve AB'nin Küresel Terörizmle uluslararası alanda mücadelenin etkin yürütülebilmesi için ortak yaklaşım ve işbirliği için önemli bir imkan yaratmıştır. Bu Zirvede İstanbul İşbirliği Girişimi başlatılmıştır. Körfez İşbirliği Konseyi kurulmuş ve Güçlendirilmiş Akdeniz Diyalogu ile Doğu Akdeniz'in güvenliği ve istikrarı için önemli bir girişim başlatılmıştır. Bu zirvede Bosna-Hersek' te icra edilen SFOR hareketinin 2004 yılı sonuna kadar devam etmesine karar verilmiştir.

29 Haziran 2004 – Brüksel – AB Konseyi'nin olağanüstü toplantısında, SG/HR Javier SOLANA, 5 yıl süre ile daha (2004-2009) AB Konseyi Genel Sekreterliği ve ODGP Yüksek Temsilciliği görevine atandırılmıştır. Aynı zamanda (yürürlüğe girdiği tarihten itibaren) AB dışişleri bakanı olarak görev yapması uygun görülmüştür.

09 Temmuz 2004 – BMGK, 1551/2004 sayılı kararı ile AB' nin Aralık 2004' ten itibaren Bosna-Hersek' te bir askeri kriz yönetimi hareketi icra etmesini olumlu karşılamıştır.

12 Temmuz 2004- Brüksel – AB Konseyi Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulmasını ve Bosna-Hersek' te icra edilecek 'ALTHEA' hareketini onaylayan ortak kararını yayınladı.

12-13 Temmuz 2004 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler konseyi toplantısında iki önemli karar onaylanmıştır. Bunlardan ilki, Konseyin Bosna Hersek'te icra edilecek ve Aralık 2004'ten itibaren SFOR' dan devralınacak 'ALTHEA' Operasyonuna artı Berlin kuralları çerçevesinde onay vermesi, ikincisi ise Nick Whitney yönetiminde Avrupa Savunma Ajansı'nın resmi olarak kurulmasının onaylanmasıdır.

09 Eylül 2004 – Paris – Avrupa Birliği Güvenlik Enstitüsü'nün yıllık olağan toplantısı icra edildi.

13 Eylül 2004 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi Toplantısı'nda AB'nin güncellenmiş Eğitim Konsepti kabul edildi. Toplantı tutanağında, AB'nin yeni eğitim Konsepti tüm detaylarıyla belirtilmiştir.

17 Eylül 2004 - Noordwijk/Hollanda - AB Gayri Resmi Savunma Bakanları Toplantısında Portekiz, Fransa, İtalya, Hollanda ve İspanya "Avrupa Jandarma Kuvveti'ni" oluşturmak maksadıyla "Niyet Beyanı" imzalamışlardır.

01 Ekim 2004 - Makedonya Başbakanı Hari KOSTOV, SG/HR' ye gönderdiği mektupta, planlı bitiş tarihi 14 Aralık 2004 olan harekatın bir yıl süre ile uzatılmasını talep etmiştir.

11 Ekim 2004 – Lüksemburg – Makedonya hükümetinin talebi üzerine, AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi EUPOL PROXIMA'yı 15 Aralık 2004' ten itibaren geçerli olmak üzere 12 aylık bir süre için daha uzatmayı kabul etmiştir.

11-12 Ekim 2004 – Wassenaar - Savunma Bakanları düzeyinde, uluslararası askeri koordinasyon konferansı icra edildi.

22 Ekim 2004 - BM Güvenlik Konseyi New York'ta 'Sivil Kriz Yönetimi' müzakerelerini icra etti.

25 Ekim 2004 – Warnsveld/Hollanda – Hollanda’nın dönem başkanlığı sırasında AGSP kapsamında Polis görevlerinin icrasına yönelik toplantı icra edilmiştir. Bu toplantıda, Feira Zirvesi’nde konulan hedefin sağlanması amacıyla, 19 Kasım 2001’ de Brüksel’ de bakanlar düzeyinde icra edilen Polis Yetenekleri Taahhüt Konferansı’na atıfta bulunulmuş, bu bağlamda güncel Polis Eylem Planı’nın geliştirilmesine karar verilmiştir.

29 Ekim 2004 – Roma – Avrupa Birliği Anayasası imzalandı.

22 Kasım 2004 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısında önemli kararlar alınmıştır. Bunlar, 9’u uluslar arası olmak üzere 13 Muharebe grubunun tesisinin ve 2007’ de operasyonel olacağı taahhüdü ile Müşterek Stratejik Hava Taşımacılığı koordinasyonunun 2005 yılı itibariyle tamamlanacak olmasıdır. Buna ilaveten Avrupa Jandarma Kuvveti’ nin kuruluşu onaylanmış ve üssün İtalya’ da konuşlandırılmasına karar verilmiştir.

22 Kasım 2004 – Brüksel – AB Konseyi tarafından Eupol PROXIMA hareketinin bir yıl süre ile uzatılmasına karar verilmiş, bununla birlikte ‘Afrika’ da Barış ve Güvenliğin Tesisine AGSP desteği Eylem Planı’ onaylanmıştır.

22 Kasım 2004 Brüksel - AB Sivil Yetenekler Taahhüt Konferansı gerçekleştirilmiştir. Söz konusu konferansta AB ülkeleri, AGSP’ nin askeri yeteneklerini kapsayan Temel Hedef 2010 belgesine benzer şekilde sivil yetenekleri içerecek “Sivil Temel Hedef Belgesi 2008” geliştirilmesini kabul etmişler ve AGSP’nin sivil boyutuna katkı yapacaklarını taahhüt etmişlerdir.

02 Aralık 2004 – Sarajevo - Bosna-Hersek’ te ALTHEA hareketi operasyonel olarak başladı.

09 Aralık 2004 – Brüksel – AB Konseyi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ nde bir Polis hareketi olan ‘EUPOL KINSHASA’ nın icrasını onayladı.

13 Aralık 2004 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi Toplantısında, 16-17 Aralık 2004’ te AB Konseyi’ne sunulmak üzere Sivil Kriz Yönetimi Yeteneklerinin artırılmasına yönelik olarak 2008 Temel Hedefi kabul edilmiştir. Aynı toplantıda, 2005-2007 yıllarında uygulanacak AGSP eğitim programı ve AGSP kapsamında Afrika’ da barışı destekleme ve güvenliğin tesisine yönelik eylem planı kabul edilmiştir.

16-17 Aralık 2004- Brüksel – AB Konseyi Zirvesi’ nde ilk olarak gündeme getirilen hususlardan biri, Kongo’ da bir Güvenlik Bölgesi Reformu hareketi ile Irak’ ta bir entegre polis, hukukun üstünlüğü ve sivil idare hareketinin icra edilmesinin incelenmesidir. Bunun yanı sıra Rapor Ekinde yer alan 2008 sivil temel hedefi kabul edilmiştir.

24 Ocak 2005 - ATHENA mekanizmasına konsey tarafından yapılan düzenleme ile AB imkanlarının krizlerde ihtiyaç duyulan süratli reaksiyon talebini karşılayacak şekilde adapte edilmesine olanak sağlanmıştır.

31 Ocak 2005 – Brüksel – Dış İlişkiler Konseyi, yayınladığı raporunda Batı Balkanlarla ilgili olarak, Bosna-Hersek makamlarının, AB İstikrar ve ortaklık anlaşmasına yönelik görüşmelere başlanabilmesi maksadıyla gerekli reformların yapılması çağrısında bulunmuş, Sudan/Darfur’ da 13-26 Ocak 2005 tarihleri arasında Sudan Hava Kuvvetleri tarafından yapılan hava saldırılarının şiddetle kınandığını ve N’djamena barış anlaşmasının çok açık bir ihlali olduğunu belirtmişlerdir. Sudan makamları işbirliğine davet edilmiştir.

01 Şubat 2005 – Brüksel – SG/HR, Bosna-Hersek’ te icra edilen ALTHEA Harekatına Fas’ın da 130 asker ile iştirak etmesini öngören anlaşmayı imzalamıştır. SFOR harekatına da iştirak etmiş olan Fas, ALTHEA harekatına kuvvet veren tek Kuzey Afrika ülkesidir.

21 Şubat 2005 - Dış İlişkiler Konseyi tarafından Irak'ta icra edilmesi planlanan hukukun üstünlüğü (EUJUST-LEX) hareketına yönelik konsey kararı onaylandı.

07 Mart 2005 – Brüksel – AB Konseyi planlama safhası en geç 09 Mart 2005' te, icra safhası da 01 Temmuz 2005'ten geç olmamak üzere EUJUST LEX hareketına başlanmasına yönelik kararı onaylamıştır. Konseyin onayladığı plana göre hareket 30 Haziran 2006' da sona erecektir.

18 Mart 2005 – Lüksemburg – SG/HR'nin de katıldığı gayriresmi savunma bakanları toplantısında, AB'nin savunma ve güvenlik alanındaki öncelikleri gündemi oluşturmuştur. Burada SG/HR, AB kriz yönetimi mekanizmasının işlerliğinin artırılması maksadıyla Konseye sunulmak üzere, Askeri Komitenin tavsiye kararını takiben Siyasi ve Güvenlik Komitesinin 5 gün içinde karar verebilmesini sağlayacak bir taslak geliştirmiştir. Bunun yanı sıra SG/HR, özellikle Darfur/Sudan ve DRC' deki sorunların çözülebilmesi maksadıyla Afrika Birliği'ne daha fazla destek sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

26 Mart 2005 – Kongo Demokratik Cumhuriyeti hükümeti, SG/HR' den, AGSP kapsamında Kongo yetkililerine Güvenlik Bölgesi Reformu maksadıyla destek sağlamaları talebinde bulunmuştur.

12 Nisan 2005 - Afrika'daki İlk Sivil Kriz Yönetim Harekatı olan EUPOL KINSHASA başladı.

12 Nisan 2005 – AB Konseyi, DRC' de bir güvenlik alanı reformuna destek sağlamak üzere icra edilecek bir hareketin genel konseptini onayladı.

14 Nisan 2005 – Strasbourg – AB Parlamentosu Avrupa Savunma Stratejisi ve AGSP kapsamında bugüne kadar icra edilen faaliyetlere ilişkin değerlendirmelerin yer aldığı bildirisini yayınladı.

14 Nisan 2005 – Brüksel – AB-BM ortak kriz yönetimi tatbikatı icra edildi.

20 Nisan 2005 – Brüksel – Filistin Polis Kuvvetlerine destek sağlamak maksadıyla Ramallah’ da ‘AB Koordinasyon ofisi’ EU COPPS kuruldu.

22 Nisan 2005 – Brüksel – Avrupa Savunma Ajansı Yönetim Kurulu, WEAG/WEAO’nun bünyesinde bulunan araştırma/geliştirme ve teknolojiye yönelik faaliyetlerin ASA bünyesine geçmesini ve faaliyetlere ASA çatısı altında devam etmeyi kararlaştırdı.

25 Nisan 2005 – Lüksemburg – Dış İlişkiler konseyi Toplantısı icra edildi, Sırbistan-Karadağ’ın İstikrar ve Ortaklık anlaşmasını imzalama çabaları, Kongo’da bir güvenlik bölgesi reformu hareketinin icrası ile Sudan’ da devam eden insanlık dışı faaliyetlerin durdurulmasına yönelik çalışmalar ana gündem maddelerini oluşturmuştur.

26 Nisan 2005 – Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti, SG/HR’ ya gönderdiği resmi yazıda, DRC makamlarına bir güvenlik bölgesi reformu yapılması maksadıyla destek sağlayabilecek bir AB biriminin oluşturulmasını talep etmiştir.

29 Nisan 2005 – AfB Komisyonu Başkanı Alpha Oumar Konare, SG/HR’ ye gönderdiği mektupta AB ve üye ülkelerden AMIS hareketına destek sağlamalarını talep etmiştir.

02 Mayıs 2005 – Brüksel – DRC’ de bir güvenlik bölgesi reformu oluşturulmasına yönelik tavsiye ve destek sağlamak maksadıyla bir AB Kriz Yönetimi Harekatı olan EUSEC DR Kongo’nun icrası Konsey tarafından onaylandı. Bu hareket, DRC ordusunun entegrasyonunu ve güvenlik alanında iyi yönetişimi sağlamaya yönelik olarak 02 Mayıs 2006’ ya kadar icra edilecektir.

10 Mayıs 2005 – Moskova – AB – Rusya Zirvesi icra edildi. Zirvede, Kriz Yönetimi ve Sivil koruma alanlarında işbirliği sağlanmasına yönelik hususlar kabul edildi.

11 Mayıs 2005 - Muharebe gruplarına ilişkin koordinasyon konferansı düzenlendi. Toplantıda daha önce tespit edilmiş olan 2005 ve 2007 hedeflerine ulaşılabileceği değerlendirildi.

15 Mayıs 2005 – Gürcistan Hükümeti, reform stratejisini onayladı ve EUJUST THEMIS üçüncü ve son safhasına başladı.

23 Mayıs 2005 – Brüksel – Dış İlişkiler Konseyi Toplantısı’nda 2010 Temel Hedefi’ne yol gösterici olması maksadıyla 2005 ihtiyaç dokümanı kabul edilmiştir. Bu doküman, stratejik planlama prensipleri, 5 adet kurgulanmış senaryo ve 2010 temel hedefine ulaşılabilmesi maksadıyla karşılanması gereken ihtiyaçları ihtiva eder. Aynı toplantıda, Askeri yeteneklerin artırılması bağlamında CDM’e uygun olarak hazırlanmış ‘Tek Süreç Raporu⁴³²’ ve onun ayrılmaz bir parçası olan Yetenek Geliştirme Tablosu’nu Tablosu’nu memnuniyetle kabul etmiştir ki, bu rapor ECAP sürecinde gelinen noktayı da tam anlamıyla ifade etmektedir. ASA ve Askeri Komite tarafından hazırlanan ECAP değerlendirme raporu da kabul edilmiştir. Ani müdahale güçlerine ilişkin alınan karara göre ise, 2007 Ocak ayından itibaren aynı anda icra edilecek iki harekata muharebe grupları ile katılım sağlanabilir olmalıdır.

23 Mayıs 2005 – Brüksel – AB Savunma Bakanları toplantısı icra edilmiştir. Toplantıda, AB askeri yeteneklerinin geliştirilmesi ve icra edilen kriz yönetimi hareketlerinin son durumları değerlendirilmiştir. Bosna-Hersek ile İstikrar ve Ortaklık anlaşmasının imzalanabilmesi için komisyonun görüşmelere başlayabileceği seviyeye gelinemediği ve olumsuzlukların devam ettiği, Sudan’da icra edilen AMIS-II hareketına politik, finansal, teknik ve planlama bakımlardan sağlanan destek ağırlıklı gündem maddeleridir.

23 Mayıs 2005 – Brüksel – Savunma Bakanlarının ASA yetkilileri olarak icra ettiği toplantıda, bir tanktan daha küçük, ancak bir 4 X 4’ten daha büyük zırhlı muharebe araçlarının AB’nin icra edeceği askeri harekatlarda en büyük etkinlikle

⁴³² Single Process Report

kullanabileceği araç tipi olduğuna ve her üye ülkenin bu araçlardan ordusunda bulundurması gerektiğine karar vermiştir.

26 Mayıs 2005 – Addis-Ababa (Etiyopya) – AMIS-I ve AMIS-II’ yi Uluslar arası Destekleyiciler Konferansı icra edildi. Bu konferansta SG/HR tarafından, planlama, lojistik, hava taşımacılığı, eğitim ve havadan gözetleme konularında çok tatmin edici bir destek sağlayacaklarını ifade etmiştir.

27–30 Mayıs 2005 - Stockholm NATO Konseyi Güvenlik Formunda Avrupa, Afrika ve Orta Asya’da güvenlik ve istikrar temini için genişletilmesi yolunda ilke kararı alınmış, bu bağlamda genişletilmiş işbirliği imkânlarının incelenmesi kararlaştırılmıştır.

31 Mayıs 2005 – Brüksel – Siyasi ve Güvenlik Komitesi, ESDC’ nin kuruluş teşkilatının yapılandırılması kapsamında yönetim kurulu, akademik kurul ve daimi sekreteryanın oluşturulmasına ve çalışmalarına ilişkin esasları tespit etmiştir.

02 Haziran 2005 – Moldova ve Ukrayna devlet başkanları Moldova-Ukrayna sınırının Transnitrian bölgesinde etkin bir uluslar arası gümrük kontrolünün AB tarafından yapılabilirliğinin değerlendirilmesini ortak bir mektup ile talep etmişlerdir.

08 Haziran 2005 - EUSEC-DR CONGO operasyonu başladı. Harekat 12 ay süre ile icra edilecektir.

13 Haziran 2005 - ODGP hakkında başkanlık raporu konsey tarafından onaylandı.

13 Haziran 2005 - Lüksemburg - AB-Ukrayna İşbirliği Konseyi toplantısında AB - Ukrayna Kriz Yönetimi Operasyonlarında ortaklık çerçeve belgesi imzalandı.

16-17 Haziran 2005 - Brüksel – AB Konseyi toplantısı icra edildi. Konsey toplantısında yürürlükteki karar ve faaliyetlere ilave olarak, Aralık 2003’ teki zirve toplantısında kurulmasına karar verilen Sivil-Askeri hücrenin en geç Haziran 2006

ayında hareket merkezi görevlerini yerine getirebilecek şekilde aktive edileceği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, ‘AGSP kapsamında Afrika’da Barış ve Güvenliğe Destek Eylem Planı’ olumlu karşılanmıştır. Toplantı metninin eklerinde Kosova, Lübnan ve Orta Doğu’ ya ilişkin deklarasyonlar yer almaktadır. Kosova’ ya ilişkin yayınlanan metinde Kosova’nın statüsünün mutlaka barış içinde, birçok etnik yapıyı bünyesinde barındıran, ancak bölünmeden, Avrupa değerleri ve normlarına uygun bir şekilde tesis edilmesi gerektiği belirtilmiş, bölgede sivil ve askeri uluslar arası desteğin bulundurulmaya devam edileceği belirtilmiştir. Bu zirvede ayrıca Gürcistan’ da bir sınır gözlem harekatı, Afrika Birliği’nin Somali’ de icra etmesi muhtemel bir harekata destek sağlamak ve Aceh’ de devam eden barış sürecine destek sağlamak konularında ön çalışma yapıldığı belirtilmiştir. Bir diğer yenilik de AGSP hareketlerine iştirak eden herkesin kullanabileceği ve azami davranış standartlarına erişimin sağlanmasını öngören bir ‘Harekatlarda Davranış Standartları’ dokümanı kabul edilmiştir. Diğer bir husus ise, icra edilecek Askeri Kriz Yönetimi operasyonlarında süratli reaksiyon sağlamak maksadıyla dönem başkanlığının AB direktifleri doğrultusunda üçüncü ülkelerle görüşmelerde bulunarak kuvvetlerin statüsü konusunda anlaşma sağlamasına olanak tanıyan ‘SOFA’ mekanizmasını onaylamış, sivil kriz yönetimi hareketlerinde benzer bir sistem olarak kullanılacak ‘SOMA’ nın da taslak çalışmalarına başlanmıştır.

20 Haziran 2005 – Washington DC - AB-ABD zirvesinde AB ve ABD Afrika’ da barış, istikrar, huzur ve iyi yönetişimin sağlanmasına yönelik birlikte çalışmalarına yönelik, BM’in kuruluşunu sağlayan San Francisco beyannamesinin 60. yıldönümü münasebetiyle, dünya çapında ve (ayrıca) Ortadoğu’ da demokrasi, özgürlük, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının desteklenmesi, silahsızlanma ve terörizmle mücadeleyle ilişkin ortak bir deklarasyon yayınlamışlardır.

23 Haziran 2005 – AB Konseyi, AMIS-II’ye askeri-sivil destek konseptini onayladı.

1 Temmuz 2005 - EUJUST-LEX harekatı başladı.

12 Temmuz 2005 – Endonezya Dışışleri Bakanı nihai anlaşmanın imzalanması sürecinde gözlemci olarak görev yapmak üzere AB yetkililerini Aceh’ e davet etmiştir.

15 Temmuz 2005 - Gürcistan’ da icra edilen EUJUST THEMIS harekatı tamamlandı.

18 Temmuz 2005 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler konseyi Toplantısı icra edildi. Darfur/Sudan’ da AfB tarafından icra edilen AMIS-II harekatına askeri ve sivil bağlamda destek sağlanmasına karar verilmiş, bölgeye AB Özel Temsilcisi atandırılmıştır. Askeri destek ağırlıklı olarak planlama, komuta kademesine teknik destek, askeri gözlemciler ve ordunun eğitimine katkı sağlamaktır. Sivil destek ise Afrika Birliği’ne her kademede üst düzeyli sivil polisler tarafından eğitim sağlanması, AfB sekreteryası bünyesinde bir polis teşkilatının kurulmasına destek sağlanmasıdır. Aynı toplantıda Şili’nin de Althea harekatına katılmasını öngören bir anlaşmanın imzalanmasına karar verilmiştir. Bunlara ilaveten aynı toplantıda, Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji’nin kuruluş kararı onaylanmıştır.

15 Ağustos 2005 – Helsinki - Endonezya Hükümeti ile Serbest Aceh Hareketi (GAM) arasında barış anlaşması imzalandı. Süreç, Finlandiya Başbakanı Martti AHTİSAARI’ nin başkanı olduğu ‘Kriz Yönetimi İnisiyatifi’ tarafından yürütülmekte ve Avrupa Topluluğu finansman desteği sağlamaktadır. Bu tarihten itibaren Aceh’ te barış sürecinin AB tarafından gözlemlenmesine başlanmıştır.

09 Eylül 2005 – Brüksel – AB Konseyi, AB’nin ilk olarak Asya’ da AGSP çatısı altında Aceh Gözlem Harekatı (AMM) adı altında bir gözlem harekatı icra etmesine yönelik kararı onayladı.

15 Eylül 2005 – Aceh Gözlem Harekatı başladı.

20 Eylül 2005 – Brüksel – Siyasi ve Güvenlik Komitesi, ekibin hazır olmasını müteakip Moldova-Ukrayna sınırında bir gözlem harekatı icra edilmesi kararına varmıştır.

25-26 Eylül 2005 – Paris – Avrupa Birliği Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün yıllık olağan toplantısı icra edildi.

04 Ekim 2005 – İcra edilen AB-Rusya Zirvesi'nde kriz yönetimi eğitim ve tatbikat faaliyetlerinde işbirliği kararı alınmış, Rusya ile Avrupa Savunma Ajansı arasında görüşme zemini yaratılmıştır.

07 Ekim 2005 – Moldova – Ukrayna arasında Sınır Destek Harekatının icra edilmesine yönelik Anlaşma Zabtı imzalandı.

13 Ekim 2005 - Lyneham – AB Savunma Bakanları gayriresmi toplantısı ve Avrupa Savunma Ajansı Yönetim Kurulu toplantısı icra edildi. Ağırlıklı olarak askeri yeteneklerin geliştirilmesi, Avrupa Savunma Ajansı'nın rolü, AB'nin icra ettiği ve ileride icra etmesi muhtemel kriz yönetimi harekatlarının gündem maddelerini oluşturduğu toplantıda bakanlar bir havada yakıt ikmali sunumuna katılmışlar, bu özelliklere sahip hava araçlarından daha fazla miktarda tedarik etmek için birlikte çalışma kararı almışlardır.

25 Ekim 2005 - Filistin makamları, AB' ne gönderdikleri mektupta Filistin bölgesinde bir Polis harekatı icra etmek üzere talepte bulunmuştur.

07 Kasım 2005 – Brüksel – Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi Toplantısı sonuç bildirgesinde Darfur/Sudan' da 5 AMIS yetkilisinin öldürülmesi kınanmış, DRC' de ise bölgenin barış ve istikrar bakımından risk taşımaya devam ettiği belirtilerek icra edilen EUPOL KINSHASA harekatının 1 yıl süre ile (31 Aralık 2006' ya kadar) uzatılmasına karar verilmiştir.

08 Kasım 2005 – Muharebe Grupları Koordinasyon Toplantısı icra edildi. Bu toplantıda, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Güney Kıbrıs mevcut eksiklikleri karşılayacaklarını beyan etmişlerdir.

07 Kasım 2005 – Brüksel – AB konseyi, 01 Aralık 2005’ ten itibaren başlamak üzere Moldova-Ukrayna sınırında icra edilecek bir sınır ve gümrük kontrolü hareketinin icrasını onayladı. Bunun yanı sıra SG/HR’ yi Komisyon ile birlikte Kosova’ da icra edilmesi muhtemel polis, hukukun üstünlüğü ve ekonomik reformları kapsayacak bir harekata yönelik ön çalışma yapılması maksadıyla görevlendirdi.

14 Kasım 2005 – Brüksel – AB Konseyi operasyonel safhası en geç 01 Ocak 2006’ da başlayacak şekilde Filistin topraklarında ‘EUPOL COPPS’ hareketinin icrasını onayladı. EUPOL COPPS hareketi 31 Aralık 2008 tarihine kadar sürecektir.

15 Kasım 2005 – Brüksel – İsrail ve Filistin, Gazze Şeridi ile Mısır arasında bulunan Rafah sınır noktasından geçişin sağlanması konusunda anlaşmaya varmışlardır. İsrail’in bölgeden çekilmesi ile bölgenin kontrolü 2005 yılı sona ermeden Filistin yönetimine geçecektir. AB’ ye sınır bölgesinin kontrolü maksadıyla destek sağlaması talebinde bulunulmuştur. AB Dışişleri Bakanı Condoleezza RICE, SG/HR ve özel elçi Jim WOLFENSOHN Gazze’ deki Rafah geçidinin açılmasına yönelik İsrail ve Filistin arasında imzalanan anlaşmaya yönelik olarak AB’nin bölgede icra edeceği üçüncü parti görevini de tanımlayan bir basın toplantısı düzenlemişlerdir.

21 Kasım 2005 – Brüksel – AB Savunma Bakanları Toplantısı icra edilmiştir. Toplantıda AB Kriz yönetimi operasyonlarının güncel durumu ve askeri yeteneklerin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda kriz yönetimi hareketlerinin ayrıntılı planlamasına dikkat edilmesi gerektiği SG/HR tarafından vurgulanmış, Güvenlik Reformu faaliyetleri kapsamında Kongo’ da olduğu gibi gerek hükümet ve gerekse ordunun tavsiye ve yönlendirmelerle geliştirilmek suretiyle önemli gelişmeler kaydedildiği ifade edilmiştir. Bosna’ da ise EUSR, EUPM ve EUFOR

arasında daha sıkı işbirliği ve koordinasyona ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Aynı toplantıda muharebe gruplarına ilişkin bilgi dokümanı arz edilmiştir.

21 Kasım 2005- Brüksel – Sivil Yetenekler Geliştirme Konferansı icra edilmiştir. Konferansın sonuç bildirgesinin Ekinde, ‘Sivil Yeteneklerin Geliştirilmesi Planı’ kapsamında Üye devletlerin yükümlülükleri, AB’nin yükümlülükleri, Sivil Mukabele Timleri ve Süratle Konuşlandırılabilir Polis Unsurları başlıkları altında yapılması gereken hususlar kayıt altına alınmıştır. Yetenek Geliştirme Tablosu güncellenmiştir.

21-22 Kasım 2005- Brüksel – Dış İlişkiler Konseyi toplantısında, Savunma Bakanları tarafından ağırlıklı olarak EUFOR ALTHEA harekatı hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunun yanı sıra Komisyon tarafından Bosna-Hersek ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerinin başlamış olması memnuniyetle karşılanmış, Bosna’daki Gözlem harekatının 2006 sonuna kadar uzatılması kararı alınmış, Ani Mukabele Gücü ve Avrupa Savunma Ajansı’na ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bunun yanı sıra Konsey, Siyasi ve Güvenlik Komitesi tarafından derlenen ve AB kriz yönetimi faaliyetlerinde sivil-asker işbirliği esaslarının tespit edildiği ‘Sivil-asker işbirliğinde detaylı planlama - AB Konsepti’ dokümanına dikkat çekmiş, bu kaynağın da yaşayan bir eser olduğunu ve elde edilecek tecrübelerin zaman geçirmeksizin dokümana ithal edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı şekilde Siyasi ve Güvenlik Komitesi tarafından derlenen ‘Güvenlik Bölgesi Reformuna AGSP desteği – AB Konsepti’ konulu dokümana da atıfta bulunulmuştur. AB’nin bu alanda düzenleyeceği hareketlerin kaynak dokümanı olarak tespit edilmiştir.

22 Kasım-01 Aralık 2005 - AB kriz yönetimi tatbikatları çerçevesinde Siyasi ve Güvenlik Komitesi’nin yönlendirmesinde, AB Askeri Komite ve Askeri Kadrosu tarafından desteklenmek suretiyle, Paris’teki hareket karargahı ile Ulm/Almanya’daki askeri karargahın koordinasyonunu da içeren MILEX-05 tatbikatı kurgulanmış bir kriz yönetimi senaryosuna istinaden icra edilmiştir.

24 Kasım 2005 - AB-Kanada Kriz Yönetimi Operasyonlarında ortaklık çerçeve belgesi imzalandı. Kanada bugüne değin EUPOL (Bosna-Hersek), ARTEMİS, ALTHEA ve EUPOL KINSHASA kriz yönetimi faaliyetlerine geçici düzenlemelere istinaden iştirak etmiştir.

24 Kasım 2005- Brüksel – Makedonya’ daki Polis Harekatı EUPOL PROXIMA’ nın 14 Aralık 2005 tarihinde sona erecek olması nedeniyle AB Konseyi, Makedonya hükümeti ile birlikte, Polis Güçlerini Avrupa Standartlarına yaklaştırmak maksadıyla yönlendirmelerde bulunacak olan EUPAT hareketinin icrasını onayladı. Harekat 15 Aralık 2005 – 14 Haziran 2006 tarihleri arasında icra edilecektir.

24 Kasım 2005- Brüksel – Ocak 2003 ayından itibaren Bosna-Hersek’ te devam eden ve AGSP kapsamında icra edilen ilk kriz yönetimi harekatı olan EUPM’ nin AB Konseyi tarafından Aralık 2007’ye kadar uzatılmasına karar verildi.

25 Kasım 2005 – EU BAM RAFAH harekatı başlamıştır .

01 Aralık 2005 – Moldova- Ukrayna Sınırında icra edilecek Sınır Destek Harekatı başladı.

05 Aralık 2005 – Siyasi ve Güvenlik Komitesi Başkanlığında, AGSP konusunda Euro-Med toplantısı icra edilmiş, AB’nin kriz yönetimi faaliyetleri konusunda takdim verilmiştir.

09 Aralık 2005 – Üsküp – EUPOL PROXIMA Harekatı tamamlandı.

12 Aralık 2005 – Brüksel – AB Konseyi, Rafah Sınır Kapısında kontrolün icrasına yönelik AB Desteğinin sağlanmasını öngören ‘EU BAM RAFAH’ hareketinin kararını onayladı. Harekatın operasyonel safhası 25 Kasım’ da başlamıştır ve bir yıl sürecektir. SG/HR ve AB Komisyonu ‘AB’ nin Kosova’ daki rolü ve katkıları’ konulu raporunu Konseye sunmuş ve olumlu karşılanmıştır.

15-16 Aralık 2005 – Brüksel – AB Konseyi toplantısında, Makedonya'nın Kopenhag kriterlerini sağlamada ile İstikrar ve Ortaklık sürecinde gösterdiği ilerleme dikkate alınarak Komisyonun Makedonya'nın 'AB aday ülke' olarak tespit etmesini memnuniyetle karşılanmıştır. Bunun yanı sıra AGSP' ye ilişkin başkanlık raporunda, AB'nin özellikle sivil kriz yönetimi alanında birdenbire artan hareket sayısı nedeniyle bütçede ciddi bir artışa ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Başkanlık raporunda askeri ve sivil yeteneklerin geliştirilmesi ile mevcut kriz yönetimi hareketlerinin değerlendirilmesinin yanı sıra EUMS dahilinde kurulacak sivil-askeri hücrenin kadrosunun tamamlandığı, Aceh ve Rafah hareketleri ile Güvenlik Bölgesi Reformu konularında çalışmaya başladığı belirtilmiştir. Standart Harekat Prosedürünün oluşturulması ve yeni kadronun atanmasıyla 2006 ortasında hareket merkezi olarak kullanılması beklenmektedir.

SHAPE karargahında bir AB Hücresinin kurulması ile AB Askeri Kadrosu dahilinde sürekli bir NATO irtibat Timi bulundurulması konuları SG/HR ile NATO SG arasında yapılan mektuplaşma ile çözüme kavuşturulmuştur.

12-13 Ocak 2006 – Viyana - Sivil Kriz Yönetimi kapsamında AB'nin rolünün tartışılması amacıyla Avusturya'nın başkenti Viyana'da Uluslararası bir toplantı icra edildi.

27 Nisan 2006 – Lüksemburg - AB Konseyi, Kongo'daki seçim sürecinde BM' in MONUC misyonunu desteklemek amacıyla askeri unsurları içeren bir kriz yönetimi hareketini (EUFOR RD CONGO) icra etmeyi öngören kararı onayladı.

27 – 28 Nisan 2006 - İttifak (NATO) Dışişleri Bakanlarının SOFYA'da yaptığı resmi olmayan toplantılarda Arnavutluk, Makedonya ve Hırvatistan'ın üyeliği ile ilgili bir karar alınamamıştır. Bu ülkelerin üyeliği ile ilgili KASIM / 2006 RİGA Zirvesi'nde müzakere yapılması beklenmekte ancak, esas kararın 2008 yılında Portekiz'de yapılacak NATO Zirvesi'nde verilebileceği değerlendirilmektedir.

05 Mayıs 2006 – Sudan' da DARFUR Barış Antlaşması imzalandı.

15 Mayıs 2006 – Brüksel – AB-AGİT 6 aylık rutin toplantısında bakanlar düzeyinde, Avrupa’ daki tüm çatışma bölgelerine ve icra edilen faaliyetlere yönelik görüşmelerde bulunulmuştur. AB AGİT’ e daha ileri seviyede daha kapsamlı işbirliğini öngören ‘Genişletilmiş AB-AGİT İşbirliği’ başlıklı bir müşterek deklarasyon yayınlanması teklifinde bulunmuştur.

12 Haziran 2006 - EUFOR DR CONGO harekatı operasyonel olarak başladı. EUJUST LEX’in tamamlanma süresi AB Konseyi müşterek kararı ile 4 ay süre ile uzatılarak 31 Ekim 2006 olarak değiştirilmiştir.

03 Temmuz 2006 – Brüksel – Makedonya Savunma Bakanı ile AB SG/HR Makedonya’ nın Bosna-Hersek’te icra edilen ALTHEA Harekatı’na katılımına yönelik anlaşmayı imzaladılar. ALTHEA, Makedonya’nın iştirak ettiği AGSP kapsamında icra edilen ilk kriz yönetimi harekatıdır. Makedonya harekata helikopter ve ilgili personel desteği sağlayacaktır.

25 Ağustos 2006 – Brüksel – Lübnan’ da yaşanan kriz durumu ile ilgili olarak AB üye ülke dışişleri bakanları tarafından olağanüstü AB Konseyi toplantısı icra edildi.

Ek-B

St. Malo Zirve Kararları

Amsterdam Antlaşmasında yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın süratle uygulamaya konulması ve bunun başarılması önemlidir.

AB uluslar arası krizlere müdahale edebilecek ve müstakil hareket yapabilecek bir kapasiteye sahip olmalı ve yeterli bir askeri kuvvet ile desteklenmelidir. Bu perspektif içinde, üye ülkelerin imzaladıkları ortak savunma yükümlülükleri muhafaza edilmelidir. Avrupa'nın dünya meselelerinde sesini duyurabilmesini teminen, NATO bünyesindeki yükümlülüklerimizle uyumlu bir şekilde, AB ülkeleri arasında dayanışmayı güçlendirmek suretiyle, üyelerinin toplu savunmasının temelini oluşturan modernize edilmiş NATO'nun yaşamasına ve gelişmesine katkıda bulunulmalıdır.

NATO'nun bir bütün olarak müdahil olmadığı durumlarda, AB'nin karar alması ve askeri hareketi onaylaması için uygun bir yapıya ve askeri kapasiteye kavuşturulmalıdır.

Avrupa'nın yeni risklere süratle reaksiyon gösterebilecek güçlendirilmiş bir silahlı kuvvete ihtiyacı vardır. Bu kuvvet güçlü ve rekabetçi bir Avrupa Savunma Sanayii ile desteklenmelidir.

Biz, AB'nin bu hedeflere ulaşması için, gayretlerimizi birleştirmeye kararlıyız.

Ek-C

Washington Zirvesi Kararları

NATO Stratejik Konsept Md. 17 ; Avrupa Birliği'nin savunma ve güvenlik boyutunu güçlendirmek için önemli kararlar aldığını, bu sürecin tüm ittifakı etkileyeceğini ve tüm Avrupalı müttefiklerin NATO ve BAB' de geliştirilen düzenlemeler kapsamında bu sürece iştirak etmeleri gerektiğini belirtmektedir.

NATO Stratejik Konsept Md. 30; NATO'nun askeri olarak katılmadığı bir harekatta, NATO imkan ve kabiliyetlerinin BAB/AB'nin politik kontrolü ve stratejik yönetimi altındaki bir operasyona tahsis edilmesini tüm Avrupalı müttefiklerin tam ve eşit katılımları dikkate alınarak "case by case"(her olay için ayrı ayrı) ve "oybirliği" ile karar altına alınması şartına bağlamıştır.

NATO Washington Zirve Bildirisi Md 9.b; NATO ve AB'nin, NATO-BAB arasında mevcut olan mekanizmanın üzerine bina edilmek suretiyle, etkili bir danışma, işbirliği ve şeffaflığı sağlamasını öngörmektedir.

Washington Zirve Bildirisi Md. 10;

Berlin Kararlarının esas alınacağı belirtilen bu maddede NATO'nun bir bütün ve askeri olarak katılmadığı operasyonlarda; AB önderliğinde icra edilecek bir hareketin askeri planlamasına katkıda bulunmak için,

AB'nin NATO'nun planlama imkan ve kabiliyetlerine erişiminin garanti altına alınmasını,

AB önderliğinde icra edilecek harekatta kullanılacak, önceden belirlenmiş NATO imkan ve kabiliyetlerinin AB için kullanıma hazır olmasını,

AB önderliğindeki bir hareket ile ilgili Avrupa Komuta yapısının belirlenmesi ve DSACEUR'ün görev tanımının tamamıyla ve etkinlikle AGSK sorumluluklarını alacak şekilde genişletilmesini,

NATO savunma planlama sistemine AB harekatında kullanılacak kuvvetlerin, AB için hazır olması hususlarının dahil edilmesi ile ilgili düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir.

Bu maddede ayrıca; NATO Daimi Konseyi, AB'deki gelişmeleri dikkate alarak konu ile ilgili gerekli tedbirleri alması için görevlendirilmektedir.

Ek-D

Kopenhag Zirve Kararları

Hali hazırdaki koşullar itibarıyla “artı Berlin” düzenlemeleri ve ilgili uygulama sadece NATO üyesi veya “Barış İçin Ortaklık” a taraf ve dolayısıyla NATO ile iki taraflı güvenlik anlaşması yapmış olan AB üyesi devletlere uygulanacaktır.

Yukarıda yer alan birinci paragraf, AB devletlerinin AB üyesi devletler olarak hak ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir. Sonuç olarak Antlaşma’ da veya ayrıca ek Protokol’de (Danimarka’nın özel durumu) herhangi bir özel hüküm olmaması durumunda, bütün AB üye devletleri ortak bir savunma politikasının çerçevesinin çizilmesi dahil olmak üzere Birliğin güvenliğine ilişkin tüm konuları kapsayacak, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın tanımlanması ve uygulanmasına bütünüyle katılacaklardır.

Bu durumda, Kıbrıs ve Malta’nın AB üyesi olduktan sonra NATO imkanları kullanarak yürütülen operasyonlara katılmayacakları gerçeği, söz konusu ülkelerin temsilcilerinin bu operasyonların uygulanması ile ilgili olmayan kararlara ilişkin olarak AB Güvenlik Mevzuatı sınırları içerisinde AB kurumları ile organlarına katılma ve oy kullanma haklarını etkilemeyecektir.

Zirvede Türkiye’nin sunduğu bir öneri üzerine, Ankara’nın NATO imkanlarından yararlanılacak AGSK operasyonlarına katılımını sağlayan, NATO üyesi olmayan Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta’nın bu operasyonlardan dışlayan bir formül üzerinde anlaşılmıştır. NATO ile AB arasında varılan anlaşma, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefiklerinin (Norveç ve Türkiye) olası operasyonlara davet edilmelerini, NATO üyesi ülkelerin güvenlik çıkarlarının söz konusu olduğu bölgelerdeki (Ege ve Akdeniz) olası operasyonlarda, söz konusu ülkelere danışılmasını öngörmektedir.

Ek-E

AB Komisyonu atışmaların Temel Nedenleri Kontrol Listesi

Devletin Meşruluğu

Siyasal Sistem dengeli ve kontrollü bir yapıya sahip mi?

Siyasi/İdari irade ne kadar kapsayıcı?

Milli makamlara duyulan güven ne derecede?

Yolsuzluk tamamen yayılmış durumda mı?

Hukukun Üstünlüğü

Adli sistem ne kadar sağlam?

Kolluk kuvvetlerinin yasadışı şiddet uygulaması var mı?

Sivil İrade Askeri Kuvvetleri kontrolü altında tutabiliyor mu?

Organize suçlar ülkenin istikrarını sarsacak boyutta mı?

Temel Haklara Saygı

Sivil ve Siyasi haklara saygı mevcut mudur?

Kültürel ve dini haklara saygı mevcut mudur?

Diğer temel insan haklarına saygı mevcut mudur?

Sivil Toplum ve Medya

Sivil Toplum özgür ve etkin biçimde çalışmalarını sürdürebiliyor mu?

Medya ne kadar bağımsız ve profesyonel?

Topluluklar arasındaki İlişkile ve Uyuşmazlık çözme mekanizmaları

Farklı etnik gruplar arasındaki ilişkilerin durumu nasıldır?

Merkezi hükümet topluluklar arasındaki uyuşmazlık ve gerilimlerde arabuluculuk yapmakta mıdır?

Ülkede kontrolsüz göç / mülteci akını mevcut mudur?

Ekonomik Yönetim

Ekonomik yapı ne kadar sağlam?

Siyasi çerçeve makro-ekonomik istikrarı desteklemekte midir?

Ülkenin çevre politikası ne kadar istikrarlıdır?

Sosyal ve Bölgesel Adaletsizlik

Sosyal Refaha yönelik politikaların etkinliği nedir?

Sosyal adaletsizlikle ne şekilde mücadele edilmektedir?

Bölgesel adaletsizlikle ne şekilde mücadele edilmektedir?

Jeopolitik Durum

Bölgenin jeopolitik durumu ne derecede istikrarlıdır?

Ülke dış tehditler tarafından etkilenmekte midir?

Merkezi hükümet bölgesel istikrarı etkilemekte midir?

Ek-F

T.C. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği

Amaç

Madde 1 – Bu yönetmeliğin amacı, kriz durumlarında faaliyet gösterecek olan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin, teşkilatlanmasını, tertiplenmesini, çalışma usullerini, görev ve sorumluluklarını belirlemek ve bu suretle, krize neden olan olayların başlangıcından bitimine kadar geçen süre içerisinde;

a) Krizi yaratan olayın önlenmesi, ortadan kaldırılması veya milli menfaatler doğrultusunda sona erdirilmesi maksadı ile gereken hazırlık ve faaliyetlerin yönlendirilmesini,

b) Hizmet ve faaliyetlerin yürütülmesinde; Genelkurmay Başkanlığı, ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon, işbirliği, sürat ve etkinlik sağlayarak krizin en az zararla ve milli menfaatlerimiz doğrultusunda atlatılmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 – Bu Yönetmelik; Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, bakanlıklar, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarını ve ilgili özel kuruluşları kapsar.

Sorumluluklar

Madde 3 – Bu Yönetmeliğin uygulanmasından Başbakan veya görevlendireceği bir Devlet Bakanı; hizmetlerin yürütülmesinden Genelkurmay Başkanı, Bakanlar, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile kamu kurum ve kuruluşların en üst düzey yöneticileri sorumludur.

Aşağıda belirtilen bakanlık ve kurumlardan;

a) Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği; Bu Yönetmelik esaslarına göre kurulan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin devamlı faal halde tutulmasından, sistem içerisinde yer alan birimlerin bilgilendirilmesinden ve Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen kriz hallerine ait faaliyetleri Başbakan adına koordine etmekten,

b) Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü; Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (c), (d), (f), (g) ve (ı) bentlerinde belirtilen kriz hallerini koordine etmekten,

c) Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanlığı; Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (h) bendinde belirtilen kriz halini koordine etmekten,

d) Sağlık Bakanlığı; Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (e) bendinde belirtilen kriz halini koordine etmekten sorumludur.

Tanımlar

Madde 4 – Bu Yönetmelikte geçen;

a) Bakanlık; Bütün bakanlıkları,

b) Kriz hali; Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile milli hedef ve menfaatlerine yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabi afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların ve iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ayrı veya birlikte vuku bulduğu halleri,

c) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi; Krizle ilgili hususları çözümlemek ve krizi sona erdirmek üzere Başbakanlık sorumluluğunda Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği bünyesinde teşkil edilen merkezi,

d) Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü;

e) Bölge Kriz Yönetim Merkezi; Muhtemel veya mevcut kriz bölgesinde, merkezden görevlendirilen elemanlarca tesis edilen ve Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ile, ilgili kriz merkezlerine bağlı olarak kurulan merkez veya merkezleri,

f) Kriz Merkezi; Genelkurmay Başkanlığı, ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile il ve ilçelerde kurulan merkezleri,

g) Olağanüstü Hal; Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıkları veya ağır ekonomik bunalım halleri ile, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzeninin veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi bir şekilde bozulması durumunu,

h) Seferberlik; Devletin tüm güç ve kaynaklarının, başta askeri güç olmak üzere savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı, hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırılması halini,

ı) Seferberlik Hali; Seferberlik faaliyetinin başlatıldığı gün ve saatten, kaldırıldığı güne kadar devam eden durumu,

j) Savaş; Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacı ile, başta askeri güç olmak üzere Devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiç bir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeleyi,

k) Savaş Hali; Savaş ilanına karar verilmesinden, bu halin kaldırıldığıın ilan edilmesine kadar devam eden süre içinde, hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumu,

l) Diğer Haller, Yukarıda belirtilenler dışında olup, normal tedbirlere ilaveten olağan dışı tedbirleri ve düzenlemeleri gerektiren halleri,

m) İlgili Özel Kuruluşlar; Kriz bölgesinde hizmeti talep edilen özel kuruluşları ifade eder.

Madde 5 – Kriz yönetimini gerektiren haller şunlardır:

a)Yurt dışında; Türkiye'nin toprak bütünlüğüne, egemenlik haklarına, milli hedef ve menfaatlerine yönelik tehdit emarelerinin belirmesi ve gelişme göstermesi,

b)Yurt içinde; Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini, temel hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin bozulması;

(1) Terör olayları,

(2) Kanunsuz grev, lokavt ve işi bırakma eylemleri,

(3) Etnik yapı, din ve mezhep farklılıklarından kaynaklanan olaylar;

c) Tabi afetler;

(1) Deprem,

(2) Sel baskını,

(3) Çığ düşmesi,

(4) Toprak kayması ve kaya düşmesi,

(5) Büyük ölçekteki kazalar (Kara, deniz ve havada meydana gelen),

(6) Diğer meteorolojik afetler.

d) İltica ve büyük nüfus hareketleri,

e) Tehlikeli ve salgın hastalıklar,

f) Büyük yangınlar,

- (1) Bina ve tesis yangınları,
- (2) Orman yangınları,
- (3) Gemi yangınları,

g) Nükleer ve kimyasal madde kazaları,

h) Ağır ekonomik bunalımlar,

ı) Diğer haller.

Madde 6 – Kriz yönetim esasları şunlardır:

a) Etkin bir kriz yönetimi için; kriz durumlarının zamanında teşhisi, kriz durumlarında takip edilecek usullerin önceden tesbiti, işler olarak muhafazası ve kriz tedbirlerinin gecikmeden uygulamaya konması esastır. Kriz Yönetimi, bir kriz durumunun teşhisinden başlayarak, gerekli yönlendirici kararların alınmasına, uygulanmasına, takip ve kontrolüne kadar uzanan bir seri faaliyetlerin manzumesidir.

b) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi; kriz emarelerinin belirmesi ve başlaması ile birlikte ilgili organlardan birinin (MGK, Bakanlar Kurulu, ilgili Bakanlar, MGK Genel Sekreteri ve Başbakanlık Müsteşarı) teklifi ve Başbakan'ın direktifi ile faaliyete geçer. Ancak, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Sekreteryası, bu yönetmeliğin yayınlanmasını müteakip Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Topyekün Savunma Hizmetleri Başkanı başkanlığında çekirdek olarak Milli Güvenlik kurulu Genel Sekreterliği nezdinde kurulur ve çalıştırılır. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi faaliyete geçirildiğinde personeli tamamlanır.

c) Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi başlangıçta krizin şiddeti, ihtiyaç duyulan tedbirlerin özellikleri ve merkezin faaliyete geçme maksadının gizlilik derecesi dikkate alınarak, ilgili kurum ve kuruluşlardan Başbakan tarafından seçilen bir kaç ile faaliyete geçirilebilir. Bunlar çekirdek kadro olarak mütalaa edilir.

d) Kriz önlenemediği veya giderek tırmanma eğilimi gösterdiği hallerde, durumun gelişmesine göre Olağanüstü Hal, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali ilan edilmesi Kriz Koordinasyon Kurulu'nca yasalara uygun yöntemlerle ilgili mercilere önerilir. Bu hallerin ilan edilmesine kadar geçen sürede olaylar önlenememiş ise, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ve Kriz Merkezleri, hareket merkezleri haline dönüşür. Olağanüstü Hal, Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Halleri ilan edilen durumlarda ise Kriz Merkezleri, Başbakan tarafından aksi emredilmediği takdirde, ilgili mevzuatta belirtilen Koordinasyon Kurulu'na ve/veya Hükümet Harekat Merkezi'ne alt yapı oluşturur. Kriz ve/veya Harekat bu kurullarca aynı mahalden sevk ve idare edilir.

e) Kriz esnasında, Kriz Merkezleri, kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşlar bilgi, haber ve istihbaratı periyodik raporlarla Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'ne iletmekle yükümlüdür.